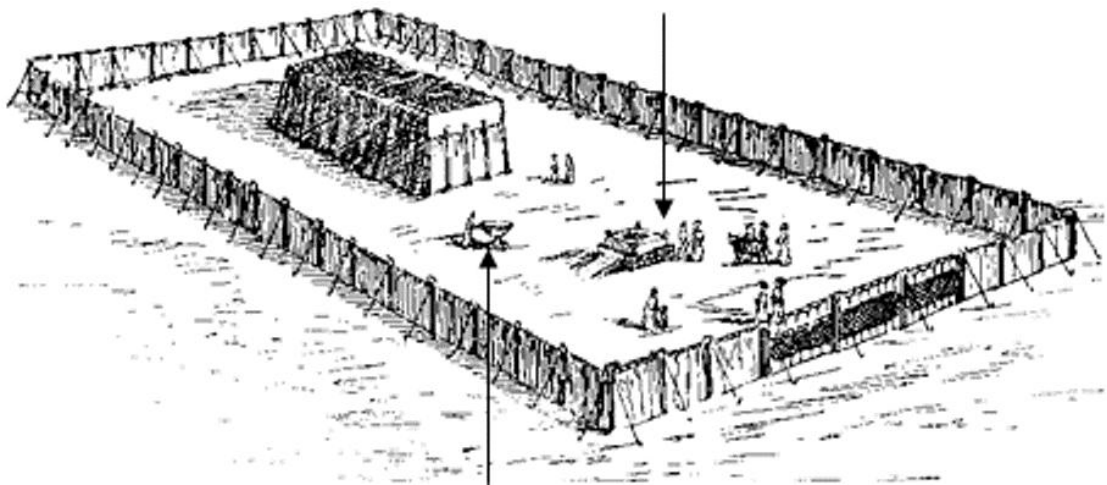


De tabernakel

Gods heiligdom bij Zijn bondsvolk Israël



"Zij zullen Mij een Heiligdom maken, dat Ik in het midden van hen wone." Exodus 25:8.

Door

L. SCHOUTEN Hzn

Uit de voorrede

.... Maar dan is gewis de kennis daarvan niet alleen ten uiterste *nuttig*, maar ook *nodig*, niet alleen tot recht verstand van dat gedeelte van het Oude Testaments, waarin over die instellingen gehandeld wordt, maar ook niet minder tot een recht begrip van zoveel als in de boeken des *Nieuwen Verbonds* voorkomt, en dat uit die van het Oude moet verklaard worden. Ligt toch het *Nieuwe* Testament in het *Oude* verborgen, of opgesloten; en blijkt het *Oude*, wordt dit duidelijk, verstaanbaar, uit het *Nieuwe*, dan kunnen wij, tot recht verstand van het *eerste*, *het tweede* niet missen, evenmin, omgekeerd, als wij, tot recht verstand van het *tweede*, *het eerste* missen kunnen. En vooral is een rechte kennis van *Gods instellingen onder Israël* ten hoogste nodig. Want evenzeer als de Messiaanse profetieën wijzen zij heen op de Messias. Zij wijzen op Heit als op de enigen en voldoende Middelaar en Zaligmaker; als op het énig, maar voldoende zoenoffer voor de zonde; als op de énige maar ook eeuwige "Hogepriester onze belijdenis", Die met Zijn dierbaar bloed een eeuwige verzoening heeft aangebracht, en een eeuwige gerechtigheid voor ons heeft verworven. O! moge Hij ons dan, door middel van de beschouwing van de Tabernakel, het zij bij aanvang, het zij meer en meer, hoogst begeerlijk, onmisbaar, dierbaar worden. Daartoe gebiede de Heere God, naar de rijkdom van Zijn ontferming, over mijn schrijven, en uw lezen, Zijn rijke en genadige zegen!

INHOUD

- I. De namen, die de Tabernakel draagt.
- II. Over het ontwerp van de bouw van de Tabernakel, en het voorschrift van de dienst, aan hem verbonden.
- III. Wanneer gaf God het bevel tot het bouwen van de Tabernakel?
- IV. Hoe konden de Israëlieten zó'n kunstwerk, als de Tabernakel, daarstellen?
- V. Van de bouw, de oprichting, de inwijding en de verplaatsing van de Tabernakel.
- VI. De bedienaren van de Tabernakel:
 - a. de Levieten;
 - b. de Priesters;
 - c. de Hogepriester;
 - d. mindere bedienaren.
- VII. De Voorhof.
- VIII. Het Brandofferaltaar.
- IX. Het koperen Wasvat.
- X. De Woning of eigenlijke Tent.
- XI. Het Heilige.
- XII. De Kandelaar of Luchter.
- XIII. De Tafel van de toonbroden.
- XIV. Het Reukaltaar.
- XV. Het Heilige der Heiligen.
- XVI. De Ark des Verbonds.
- XVII. De Schechina
- XVIII. *De Grote Verzoendag.*
- XIX. *De lotgevallen van de Tabernakel in het algemeen, van de Ark in het bijzonder, en, als toegift, van de laatste Tempelvaten.*
- XX. *Kort overzicht van vroeger bestaan hebbende, en van nog bestaande namaaksels van de Tabernakel, gelijk ook van de eersten en van de tweeden Tempel.*

Hoofdstuk 18-20 niet digitaal aanwezig

De namen, die de Tabernakel draagt.

Het ligt voor de hand, dat wij al aanstonds nagaan, wat het woord *Tabernakel* betekent, onder welke benaming dat gebouw het meest bekend is. Het Is afkomstig van het woord "Tabernaculum", zoals in de dusgenaamde "Vulgata", d. i. de door de Roomse kerk aangenomen Latijnse vertaling van de Heilige Schrift, het Hebreeuwse grondwoord, dat eigenlijk "woning" betekent, overgezet is. Wij hebben daarbij te denken aan de Tent, waarin de Heere God, Israëls grote Bondgod en Koning, met een bijzonder teken van Zijn heilige, heerlijke en genadige tegenwoordigheid, over welk teken wij later, na de bespreking van het Heilige der Heiligen opzettelijk wenssen te handelen, wilde wonen te midden van de legerscharen Israëls, gedurende hun omzwervingen door de woestijn, en later. Wij hebben te denken aan die Tent, die nu eens hier, dan eens daar, naar Goddelijke aanduiding door de wolken vuurkolom, werd opgericht, totdat zij, onder Jozua, gebracht werd in het beloofde land. Omdat de Tabernakel uit elkander genomen, en dan weer ter plaatse die God verkoos, kon opgesteld worden, draagt hij bij Flavius Joséfus en Plino de naam van "draagbaar Heiligdom", dat is, naar de bedoeling, *vervoerbaar* Heiligdom, want, gelijk wij later opzettelijk zullen zien, *niet* alles werd bij de reizen van de kinderen Israëls, *gedragen*, in de eigenlijke zin van het woord. Dit werden alleen de heilige *vaten*. Al wat tot het *gebouw zelf* behoorde werd op *wagens* vervoerd. Zie Num. 1:22—33; in verband met Num. 7: 3—8.

Nadat zij daar de langste tijd, ruim drie eeuwen namelijk, te *Silo* gestaan had, en ten laatste te *Gibeon*, is zij vervangen niet door een andere *tent*, maar door de heerlijken en prachtigen stenen *Tempel*, die Salomo de Heere bouwde op Moriah. Al betekent dan het oorspronkelijke woord "*woning*" en het Latijnse woord, gelijk het daarvan afgeleide "Tabernakel", "*tent*", zo kunnen wij evenwel, vanwege het *wonen*. Gods óók in die tent, evenzeer als later in Salomo's Tempel, de vertaling "Tabernakel" zeer goed behouden.

Dit gebouw wordt voorts genoemd " *Tent*", of " *Tabernakel van de getuigenis*", en wel vanwege "de getuigenis", die daarin, nam in de Ark des Verbonds, bewaard werd, naar Gods bevel, zoals wij lezen Exod. 25: 16: "Daarna zult gij in de Ark leggen de *getuigenis*, die Ik u geven zal", wAäronder wij te verstaan hebben de twee stenen tafelen van de Wet, die de Heere aan Mozes heeft gegeven, en die de "getuigenis" genoemd worden, omdat zij van Gods heilige wil jegens Zijn volk getuigden; de uitdrukking waren van Zijn eis ten opzichte van Israëls gedrag, allereerst omtrent Hem, daarna omtrent hun naasten.

Een derde benaming is " *Tabernakel Uwer eer*", of, gelijk het naar het grondwoord óók kan genomen worden, "Uwer heerlijkheid". Zo wordt hij genoemd vanwege "de heerlijkheid des Heeren" die boven het Verzoendeksel van de Ark, tussen de vleugelen van de Cherubim, woonde, en die dat teken was van de Goddelijke tegenwoordigheid, van hetwelk wij daar zo-even met een enkel woord gewaagden.

Een vierde benaming is "Heiligdom", die wij aantreffen b.v. waar de Heere aan Mozes het bevel geeft tot de bouw van de Tabernakel, en zegt Exod. 25:8: "zij zullen Mij een *Heiligdom* maken, dat Ik in het midden van hen wone". Het Woord in het oorspronkelijke komt af van een grondwoord dat de betekenis heeft van *heilig*, *afgezonderd* of *gewijd tot een Goddelijk doel*, zoals zulks met de Tabernakel, en met alles wat tot hem behoorde, het geval was.

Verder heet hij "Tent van de samenkomst", — Exod. 40: 34, — naar een grondwoord dat de betekenis heeft van *bepalen*, *vaststellen* van de een of

andere zaak, b. v. van een plaats ter samenkomst. Hierbij hebben wij op te merken, dat de Tabernakel aldus genoemd werd *niet* omdat hij zou geweest, zijn de tent van de verzameling van het volk, waar het *volk* zamenkwam, maar waar *Jehovah* met het volk zamenkwam, d. i., met *Mozes*, als middelaar en vertegenwoordiger van het volk bij Hem. Dit blijkt duidelijk uit Exod. 25: 22, Exod. 29: 42, enz. Voorts moet wél onderscheid gemaakt worden tussen de *Tabernakel*, aldus genoemd, en tussen *die* tent, die óók de benaming "Tent van de samenkomst" draagt, maar die door Mozes, terstond na 's volks afgoderij met het gouden kalf, en dus vóór dat de eigenlijke Tabernakel bestond, tijdelijk was opgericht *buiten* de legerplaats, zoals wij lezen Exod. 33: 7, terwijl de eigenlijke *Tabernakel* opgesteld werd in het *midden* van de legers.

Eindelijk, om niet meer op te noemen, wordt het gebouw, waarover wij handelen, ook genoemd: "Paleis van Gods heiligheid". David zegt: "ik zat mij buigen naar het *Paleis Uwer heiligheid* in Uwe vreze", Ps. 5: 8, en wel omdat de heilige God, de "Heilige Israëls", Die Israël tot Zijn bijzonder volk had aangenomen, als de *Koning van Zijn volk*, zoals Hij meermalen ook genoemd wordt, in de Tabernakel als in Zijn koninklijk Paleis, woonde. Vandaar ook dat David in denzelfden Psalm vs. 3. zegt: "Merk op de stem mijns geroeps, o! mijn *Koning* en mijn God; wordt tot U zal ik bidden".

Draagt alzo, gelijk wij gezien hebben, de Tabernakel onderscheiden benamingen, die hem ten dele door *God zelf*, ten dele door mensen zijn gegeven, en die elk op haar wijze te kennen geven *wat* hij was, en *waartoe* hij diende, zó is het ook in de Heilige Schrift met *Hem*, maar in veel ruimer mate nog, in wie niet een *teelten*, maar de *volheid* Gods, gelijk Paulus schrijft, of "de volheid van de Godheid lichamelijk" woonde ¹⁾, daarmee in het wezen van de zaak het zelfde getuigende wat Johannes schrijft van dat "Woord", dat in den beginne bij God was, en Zelf God: "Het heeft onder ons *gewoond*". De Zoon van God Die van eeuwigheid bij de Vader was, en met Hem eenswezens, en Die op een voor alle schepselen in hemel en op aarde onbegrijpelijke wijze, ons vlees en bloed, door de werking van de Heilige Geest, uit de maagd Maria heeft aangenomen, heeft daarin, heeft *in* dat "heilige", dat uit haar geboren is, hier beneden omgewandeld, en, gelijk Johannes eigenlijk zegt, "*getabernakeld*", d. i., als in een Tabernakel gewoond, of, wat dezelfde gedachte uitdrukt, en zoals Hij zelf ook van Zijn lichaam heeft gesproken, als in een "Tempel" gewoond. Joh. 2: 19. En gelijk nu Israëls oude Heiligdom, vooral vanwege de inwoning Gods, die van dat wonen van "de volheid van de Godheid" op lichamelijke wijze in de mens Jezus Christus, een voorafschaduwing was, onderscheidEen benamingen draagt, die van de heerlijkheid van dat gebouw getuigenis afleggen, zó is het eveneens, gelijk wij zeiden, maar veel meer nog, met *Hem*, Die vol was van de Godheid. Hoe *vele* benamingen draagt ook *Hij*, die Hem of door Zijn Vader zijn gegeven, of die Hij zichzelf gegeven heeft, gelijk Hij dat *kon* en *mocht* doen, Hij, die de *volle* bewustheid bij Zich omdroeg van te *zijn* Die Hij was, en waartoe Hij op aarde was gekomen, óf die Hem ook gegeven zijn door Zijn Apostelen en Discipelen! En is nu reeds iedere benaming, die Hij draagt, op zichzelf beschouwd, een prediking van Zijn uitnemende heerlijkheid, dus niet een blote *titel*, maar de uitdrukking van hetgeen Hij *waarlijk is*, hetzij die benaming een *eigenlijke*, dan wel een *figuurlijke* is. O, wie moet Hij dan wel wezen, *hoedanig* een moet Hij dan wel zijn, nu Hij dat *alles*, ja, dat *alles* is, in de hoogste, uitgebreidste, rijkste betekenis van het woord, wat *al* die namen, die Hij draagt, tezamen genomen, te kennen geven! Wie kan dan ook maar hetjj tienduizendste deel van Zijn grootheid en heerlijkheid uitspreken? Neen, dat kan geen mens,

geen Engel zelfs! Daartoe is niet alleen *mensen* maar ook *Engelentaal* te arm, te zwak! En als nu reeds, wanneer in de *ouden* dag het geloofsoog op Hem staren mocht, de getuigenis van Hem kon worden afgelegd: "al wat aan Hem is, is gans begeerlijk"! Hoogl. 5: 16. O, wat moeten *wij* dan wel van Hem zeggen, *wij*, die Hem als de in het vlees gekomen Zoon van God mogen kennen, *wij*, die zoveel meer nog van Hem weten mogen, dan de vromen van de Hem ook maar enigszins naar waarde te prijzen! Hoe stemmen wij dan van ganser harte in niet dat Hoogduitse kerklied, dat, met het oog op de lof, die de gezegende Heiland waardig is te ontvangen, aanvangt met de wens: "Och! dat ik *duizend* tongen had". Hoe zinkt de vurigste lof dan in het *niet* weg bij hetgeen Hij is, is voor zulke arme, en doemwaardige zondaren als wij zijn! Hoe dierbaar, onuitsprekelijk dierbaar moet Hij ons dan wel wezen, wanneer wij Hem, door genade, mogen kennen als Die ook voor *ons*, *ons* ten goede, *ons* ten verzoening bij God, *ons* ter verwerving van een eeuwige gerechtigheid en zaligheid, heeft willen tabernakelen in vlees, ja, de heilige Tempel van Zijn lichaam aan het vloekhout heeft willen laten verbreken!

II.

**Over het ontwerp van de bouw van de Tabernakel
en het voorschrift van de dienst, aan hem verbonden.**

Van belang is het dat wij, in de tweede plaats, nagaan *wie* de ontwerper geweest is van Israëls oudste Heiligdom, en van *wie* het voorschrift, of liever de vele voorschriften, die wij in de boeken van Mozes omtrent de dienst, die aan dat gebouw verbonden was, aantreffen, zijn uitgegaan. En zulks is daarom van belang, en wel van het uiterste belang, omdat van een *nauwkeurig*, en, gelijk het ons ook *hier* betaamt, van een *biddend* onderzoek in deze zaak, ook ons *waar* oordeel over de Tabernakel afhangt. Houden wij het er namelijk voor, dat de Tabernakel een *menselijke* oorsprong heeft gehad, dat Mozes er de ontwerper, of architect, van geweest is, en dat Mozes al die voorschriften gegeven heeft, die wij in Exod. enz., aangaande zijn bouw en dienst vinden opgetekend, dan is het ook geen wonder, dat wij in een en ander niets anders zien, dan een gebouw aan de Israëlitische eredienst van die dagen gewijd, en dan voorschriften omtrent die eredienst, naar het goedvinden van Mozes. Maar dan komen wij daarmee in lijnrechten strijd met zo *menige* plaats in het Nieuwe Testament, waar van een geheel *ander*, van een veel *hoger* doel nog, gelijk ook van de *heilige betekenis* van de Tabernakel, en de dienst, aan hem verbonden, nadrukkelijk gesproken wordt. En dit is eveneens het geval, wanneer wij het wèl toestemmen, dat God al die voorschriften heeft gegeven, maar dat Hij zich zou *geschikt* hebben, zo al niet geheel, dan toch voor een groot deel, naar wat de Israëlieten in *Egypte* gezien hadden van tempels en tempeldienst.

Die het *eerst* genoemde gevoelen voorstaan houden dan ook alles voor *bedrog*, wat wij telkens, en zo veelmaal, en zo duidelijk, lezen van de *Goddelijke* oorsprong, het *Goddelijk* ontwerp, en het *Goddelijk* voorschrift omtrent de Tabernakel en zijn dienst. Dat bedrog komt dan voor rekening van *MOZES zelf*, of het komt voor rekening van een *veel later* schrijver, van een *bedrieger*. Alzo, die op *naam van Mozes*, zijn *eigen*, *verzonnen* werk heeft uitgegeven, om, door die naam van Mozes gedekt, des te beter, naar zijn bijzonder doel, ingang bij zijn tijdgenoten, en het nageslacht, aan zijn verzonnen verhaal van de Tabernakel te bezorgen. terwijl dan tevens, waar *dit* gevoelen wordt voorgestaan. Het bestaan hebben van de Tabernakel volstrekt *geloochend* wordt. *Dit* wangevoelen is zeker wel het stoutste en grootste in onze dagen, en tast het Goddelijk gezag en de Goddelijke waarheid van de Schrift, zowel des *Nieuwe* als van *het Oude* Testament, met onbeschaamdheid aan. Die dit wangevoelen voorstaan wroeten op een verschrikkelijke wijze in hetgeen hun *heilig* wezen moest, en zetten onbarmhartig, en zonder vrees voor enige heiligschennis, het ontleedmes van de zogenaamde hogere kritiek in hetgeen alle eeuwen door, zowel door de Synagoge als door de Christelijke kerk, voor Goddelijk en heilig gehouden is.

Wij voeren dit alleen *aan*, waarde lezer, om u enig denkbeeld te geven van de stellingen door zulke geleerde mannen, als wij bedoelen, te berde gebracht, stellingen voor welke zij een tal van bewijzen menen te kunnen aanvoeren, welker weerlegging evenmin van *ons* kan gevorderd worden, als het opnoemen van hun bewijzen, en ook door anderen van erkende geleerdheid en vroomheid tevens, gegeven is. Bovendien moeten wij ook het *doel* niet uit het oog verliezen, dat wij met het schrijven van dit werk over de Tabernakel ons hebben voorgesteld. En dat doel is vooral om met u het

gebouw, het heilig vaatwerk, de bedienaren en de dienst van de Tabernakel te beschouwen, benevens Hem, Die door een en ander is vóór afgebeeld, namelijk de Heere Jezus Christus, geenszins echter om een weerlegging te schrijven van zo vele aanvallen, als, vooral in de laatste tijd, door de, in de noot op de vorige bladzijde, opgenoemde geleerden, en anderen, tegen hetgeen de Heilige Schrift van de Tabernakel getuigt, gedaan zijn.

Maar zou dan wellicht, gelijk wij met een enkel woord als een gevoelen van anderen, en wel van ouderen, reeds aanvoerden, de Heere God, toen Hij het bevel tot de bouw van de Tabernakel, en tot de dienst, die daarin moest plaats hebben, aan Mozes gaf, Zich *geschikt* hebben naar hetgeen Israëel van de dienst van de afgoden in *Egypte* had gezien?

Er zijn er reeds vroeg geweest die dat beweerden, en die voor dat zich schikken van God als reden aanvoerden: de grote gehechtheid, die Israëel aan de dienst dier afgoden had, een dienst zo vele jaren door hen aanschouwd, en om zijn zinnelijke pracht met verrukking door hen aanschouwd! En nu wilde God, zoals men dan beweerde, aan die gehechtheid tegemoetkomen, door het voorschrijven van een eredienst en een Heiligdom, zoveel mogelijk met wat in Egypte door Israëel aanschouwd was, overeenkomend, maar tevens zó ingericht, dat dit volk daardoor van de dienst van de *afgoden* werd afgetrokken, en tot *Zijn* dienst getrokken werd. De schrijvers, die zó'n gevoelen voorstaan, brengen een tal van zaken bij om hun gevoelen te verdedigen, en zoeken uit overeenkomsten tussen de dienst des *Heeren*, en *Zijn* Heiligdom, met de dienst en de tempelen van de valse goden in Egypte, zich in die verdediging sterk te maken.

Zulks deed, onbegrijpelijker wijze, zelfs een zeer geleerde Spaanse *Jood*, MAIMONIDES, geboren 1135, gestorven 1207, schrijver o. a. van een Commentaar over de Misjna; van de "*spreuken van de vaderen*"; van de "*leidsman van de dwalenden*", allen in de Hebreeuwse taal, en die schatten van geleerdheid bevatten. Maar vooral is genoemd gevoelen, en wel met grote heftigheid, zodat hij veel verder ging dan Zijn voorgangers, voorgestaan door JOHN SPENCER ¹⁾, een beroemd Engels Theoloog en Oudheidkundige, gestorven 1695, in zijn werk "de legibus Hebraeorum ritualibus et earum rationibus libritres", waarbij, na zijn dood, maar eerst in 1727, een vierde boek kwam; een werk, dat hevige bestrijding vond, onder andere door onze Witsius in Zijn "Aegyptiaca", gelijk ook door MARSHAM, CALMET en anderen, onder wie ook: MELCHIOR LEIJDEKKER "de Republica Hebraeorum" lib. VIII Cap. 1.

En niet alleen vond dat werk hevige bestrijding, maar het verwekte ook diepe verontwaardiging, dat een man, geboren in de schoot van de Christelijke kerk, een gevoelen trachtte te verdedigen, dat zozeer tegen Gods wijsheid, waarheid, gerechtigheid en heiligheid streed. Dat gevoelen wordt evenwel ook in *onze* tijd nog voorgestaan, o.a. door de abt Victor ANCESSI, in zijn werk "l'Egypte et Moïse", Paris, Ernest Leroux, 1875, die. ook met behulp van bijgevoegde platen, ontleend aan Egyptisch schilderwerk en aan Egyptische monumenten, tracht aan te tonen dat de klederen van de Hoge priester, en van de Priesters (die wij onder zijn uitdrukking "Lévites" hebben te verstaan), gelijk ook de offeranden van duiven, ontleend is aan hetgeen bij de Egyptenaars werd gevonden.

Wij kunnen het niet ontkennen, dat hier en daar enige overeenkomst bestaat, waarde lezer, tussen de ceremoniële dienst van Gods oude volk, en de dienst van de valse goden in Egypte. Maar evenmin als wij Mozes ook maar in het minst van bedrog verdenken, hetwelk hij door voorgewende Goddelijke openbaringen zou gepleegd hebben, en dat wij hem dus gelijk zouden stellen met een Mohammed en dergelijke, — evenmin ook als wij ons

laten verleiden door de kritiek van de nieuwere en kritische school, en van hen die het meer of minder met haar eens zijn, kunnen, mogen wij het gevoelen voorstaan, met hoeveel schijnbewijzen ook verdedigd, van dezulken als ANSESSI, SPENCER, en anderen, die het met *deze* schrijvers houden. Vandaar het komt, dat er in sommige opzichten enige overeenkomst bestaat tussen hetgeen wij bij *Israël* zien, en wat bij de *oude Egyptenaars* bestond, kunnen wij niet anders verklaren dan daaruit, dat, gelijk door KEIL terecht wordt opgemerkt in zijn "handboek van de Bijbelse Archeologie" 16. III "vele bestanddelen van de eredienst als *vanzelf* volgen uit de aard ener openbare en uiterlijke Godsverering, zo dat zij in geen godsdienstinrichting worden gemist. Zo is het met altaren, tempel, priesterschap, offers, reinigingen en andere gebruiken. Daartoe behoren ook zekere *algemeen* symbolische voorstellingen, b. v., het wit, als teken van de reinheid; het rood, als teken des bloeds en des levens, die ook bijna bij alle volken worden gevonden, *zonder dat het een volk ze van het andere heeft overgenomen*. Maar dit neemt niet weg, dat de Mozaïsche godsdienst, wat zijn *aard* en *oorsprong* betreft, *ten enenmale verschilt* van *alle* heidense godsdiensten. Hij is *Goddelijke openbaring* en *verering van de waren God; de andere zijn mythologie, en naar hun ware aard natuurvergoding*".

En als wij op het standpunt staan van de Heilige Schrift, en vaste geloven dat de Heere, toen Mozes met Hem op de heiligen berg was, dezen Zijnen dienstknecht niet alleen de wet van de tien geboden heeft gegeven, op stenen tafelen met "Zijnen vinger" d. i., door Zijn almacht, gegrift, maar ook *al* die voorschriften en wetten, die op de bouw van de Tabernakel, en op Zijn heilige en plechtige dienst betrekking hadden, dan schrikken wij voor de stelling, dat God ook maar enigszins in die voorschriften en wetten Zich zou gevoegd hebben naar dingen, die Hij zelf zo vaak in Zijn Woord met de naam van "*gruwelen*" noemt. De ganse dienst van de valse goden, met al wat er betrekking op had, was in Zijn heilige ogen niets anders dan een *gruwel*. Ook op de *Egyptenaars* was ten volle van toepassing, ja, op *hen meer, veel* meer nog, dan op de gelijktijdige en latere Heidense volkeren, dat zij "de heerlijkheid des onverderfelijken Gods veranderd hadden in de gelijkenis eens beelds van een verderfelijk mens, en van *gevogelte*, en van *viervoetige* en *kruipende* (gedierten)." Rom. 1:23. Hun goden waren "*drekgoden*". Met deze naam, die de *diepste* verachting jegens hen uitdrukt, worden zij dikwerf in de Heilige Schrift genoemd. En dat niet alleen in latere tijden, zoals door de Profeet Ezechiël, maar door *Mozes zelf*, waar hij tot het volk Israëls zegt: "want gij weet hoe wij in Egypteland gewoond hebben, en hoe wij doorgetogen zijn in het midden van de volken, die gij doorgetogen zijt. En gij hebt gezien hun *verfoeiselen*, en hun *drekgoden*, hout en steen, zilver en goud, die bij hen waren." Deut. 29:16,17. Ja God Zelf zegt tot Mozes, bij de instelling van het Pascha: "Ik zal *gerichten oefenen* aan al de goden van de Egyptenaars, Ik de Heere". Exod. 12: 12. En waar, in Numeri 33: 3 melding gemaakt wordt van het begraven van de eerstgeborenen, die de Heere geslagen had. daar lezen wij de vervulling van die bedreiging in deze woorden: "ook had de Heere *gerichten* geoefend aan hun goden". Maar is dat zoo, wordt er alzó over de goden en de afgoderij in Egypte gesproken, hoe is het dan met mogelijkheid aan te nemen, dat God ook maar *iets* van al wat met die gruwelen, die Hij haatte. in betrekking of in verband stond. Zou hebben overgenomen, om dat, schoon dan ook op *Zijn* dienst toegepast, aan Zijn volk te bevelen? En dat *Hij*, de Heilige! Dat *Hij*, Die aan Zijn volk zulke geduchte bedreigingen deed, waar Hij het ten strengste verbood, met allerduidelijkste zinspeling op de afgoderij en de beeldendienst in Egypte, dat ook maar de minste eer, of de minste dienst, aan enig "gesneden beeld" of aan "oenige gelijkenis", het zij van

hetgeen boven in de hemel was. Het zij van hetgeen onder op de aarde was, het zij van hetgeen in de wateren, onder de aarde was, zou bewezen worden! Dat *zij*, die de beeldendienst van het gouden kalf, dat zeer zeker door Aäron naar de gelijkenis van de Apis van de Egyptenaars gemaakt was, zo gestreng heeft doen straffen, door de *dood* van allen, en wel van omtrent *drie duizend* man, die zich daaraan hadden schuldig gemaakt! Exod. 32: 28. En zulks ofschoon zij niet *zō* dwaas waren geweest, dat zij dat *kalf*, dat zij voor hun ogen hadden zien gieten van het goud hunner oorsieraden, en wel ongeveer twee maanden *nadat* zij reeds uit Egypte waren verlost, vereerd zouden hebben alsof *dat Jehovah zelf* zou zijn geweest, daar zij alleenlijk in dat kalf Jehovah vereerden toen zij uitriepen: "dit zijn uwe goden, Israël! die u uit Egypteland opgevoerd hebben". Exod. 32: 5. Dat *Hij*, Die zo klaar toonde te willen, dat Zijn volk *niets* gemeens met de dienst van de valse goden zou hebben! In de daad, al wat in ons is verzet er zich tegen, dat die God, bij het geven van Zijn voorschriften tot de Tabernakelbouw, en tot Zijn dienst, uit toegevendheid, of uit welke andere oorzaken ook, ook maar *iets* van hetgeen behoorde tot de dienst van die goden, die in Zijn oog een "verfoeisel" waren, zou hebben overgenomen, om dat aan te wenden tot gebruik van het "*voorbeeld en de schaduw van de Hemelse dingen*." Dat zou geweest zijn een gebruik maken van de duisternis om het licht te verbeelden; van de ongerechtigheid tot voorstelling van wat heilig was; van Belial om de Heere Christus af te schaduwen!

Veeleer nog zouden wij geloven, dat de berekening van de Egyptische archeologen van onze tijd, omtrent de grote ouderdom van die monumenten, waarin men gelijkheid meent te vinden met de godsdienst van Israël, faalt, en dat de Egyptenaars later veel van de Israëlieten, langs welken weg dan ook, hebben overgenomen uit hetgeen van Israëls godsdienst zichtbaar was voor iedereen, en dus overgenomen *kon* worden, dan dat wij ooit zouden kunnen geloven, dat *God* een navolger van de Egyptenaars zou zijn geweest. Ja, al toonde men ons met *wiskunstige* zekerheid aan, dat de overgebleven Egyptische gedenktekenen, waarop afbeeldingen voorkomen die min of meer gelijken aan voorwerpen in de eredienst van Israël, vele eeuwen ouder zijn dan het Israëlitische volk zelf, en dus ook vele eeuwen ouder dan de dienst, die God aan Zijn volk voorgeschreven heeft, dan zouden wij wel die meerdere ouderdom moeten erkennen, maar nimmer zouden wij toegeven, dat God, van wat Hij een "*gruwel*" noemde, iets zou ontleend hebben ten behoeve van zijn Heiligdom. Wij zouden menen, dat wij dan Zijn eer zouden te na komen en Hem grotelijks zouden beledigen. Ook geeft de Heilige Schrift noch rechtstreeks, noch van ter zijde, enige aanleiding tot zó'n gevoelen, als wij hier bestrijden. Waartoe zou dan ook zó'n uiterst nauwkeurige en uitvoerige beschrijving van de Tabernakel, en van alles, wat tot dat gebouw behoorde, door God aan Mozes gegeven zijn, indien Mozes, zo niet alles, dan toch veel van de afgodische tempelen had kunnen overnemen? En bovendien, hoe *veel* is er niet aan te tonen, uit vergelijking met de voorschriften, die God aan Israël gaf, met hetgeen wij van de dienst van de valse goden in Egypte, juist uit overgebleven gedenkstukken, weten, waaruit het blijkt, zo klaar als het licht, dat Israëls godsdienst lijnrecht *tegenovergesteld* was, óók wat ceremoniën, offeranden enz. betreft, aan wat bij de Egyptenaars bestond! zo moesten de *Israëlieten* zich met het aangezicht, bij hun aanbidding, keren naar het *westen*, omdat in het Heilige der Heiligen, welks achterwand naar het *westen* was gekeerd, de Ark des Verbonds, de troon van de opperste Majesteit, stond. Maar zo keerden zij van zelfs de *rug* toe naar het *oosten*, naar welke hemelstreek de *Egyptenaars* in hun bidden zich keerden, ter verering van de *opkomende* zon, aan welke zij onder de naam van Horus,

zoon van Osiris, door geheel Egypte heen Goddelijke eer bewezen, evenals zij dat ook deden aan de zon als zódanig, die zij Ra, of Phré noemden. Zo verbood God ten aanzien van Zijn Priesters: "zij zullen op hun hoofd *geen* kaalheid maken, en zullen de hoek van hunnen baard *niet* afscheeren", Lev. 21: 5. Terwijl op de gedenktekenen van het oude Egypte, van welke ik er onderscheiden bezit, juist het *tegenovergestelde* daarvan wordt opgemerkt bij de *Egyptische* priesters, die daar staan te offeren aan Osiris en Isis met geheel weggeschoren baard, en met kaal geschoren hoofden, *zonder* enig hoofddeksel ook, terwijl de Priesters des Heeren *mutsen* dragen "tot heerlijkheid en sieraad". Exod. 28: 40. Zo werd door de *Egyptenaars*, behalve de stier *Apis*, ook de *ram* Goddelijk vereerd, als voorstelling van *Cnouphis*, een van de vormen van *Ammon*, die zij daarom ook met een *ramskop*, in plaats van met een mensenhoofd voorstelden, gelijk ik een dergelijke bronzen voorstelling in mijn kabinet van Egyptische antiquiteiten bezit; terwijl datzelfde dier door God wordt opgenoemd onder de *offers*, die Hem *geslacht* en *geofferd* moesten worden. *Tal* van viervoetige en kruipende dieren, gelijk ook van vogelen, vissen en insecten, die, naar Gods uitgedrukte wet, in Lev. 11, door de *Israëlieten* voor *onrein* moesten worden gehouden, en "als een *verfoeisel*" moesten worden geschuwd, werden door de *Egyptenaars* Goddelijk vereerd! Voorts, terwijl *deze* bij hun offeranden *zuurdeeg* en *honig* gebruikten, lezen wij in Lev. 2: 11 "*geen* spijsoffer, dat gij de Heere zult offeren, zal met *desem* gemaakt worden: want van *geen* zuurdesem en *honig* zult gijlieden de Heere vuuroffer aansteken." Gebruikten de *Egyptenaars* *geen*. Zout bij hun offeranden, — de *Israëlieten* was geboden: "En *alle* offerande uws spijsoffers zult gij met *zout* zouten, en het *zout* des verbonds van uwen God van uw spijsoffer *niet* laten afblijven; met *al* uwe offerande zult gij *zout* offeren". Exod. 2: 13. Eindelijk, om niet meer op te noemen, terwijl het de *Israëliet* verboden was een kleed van "tweeërlei stof, dooréén vermengd" Lev. 19: 19 te dragen, b.v. wol met katoen, of linnen met katoen vermengd, droegen de *Egyptenaars* zulke klederen wél. Over genoeg, waarde lezer, om aan te tonen, welk een verbazend *verschil* er bestond tussen hetgeen wij bij de *Egyptenaars*, in hun valse godsdienst, opmerken, en hetgeen de Heilige Schrift ons leert van de dienst, die de *Heere* aan Zijn volk voorschreef; een verschil dat *niet* gelegen is in enige *wijziging* van zaken, maar in *lijnrechte tegenoverstelling* van ceremoniën, gewoonten en offeranden bij het een volk gebruikelijk, aan die welke bij het andere werden gevonden. En waar de Schrift in deze zo duidelijk spreekt, zouden wij dan nog durven stellen dat de Heere toch in andere opzichten iets zou hebben overgenomen van Egypte's afgoderij, om dat voor Zijn dienst aan te wenden? Het zij verre!

Was dus wat Israël van zijn Verbonds-God ontving, toen Hij het gebod gaf om Hem een Heiligdom te bouwen, en de plechtige en indrukwekkende dienst daarin voorschreef, geheel en al, én in zijn geheel, én in Zijn vele en verschillende onderdelen, een ontwerp van *Hem* afkomstig, een ontwerp van Zijn wijsheid, goedheid en genade tevens, — waarom, zo vragen wij tenslotte, waarom, zou Hij de wijze, hoe de Tabernakel moest worden gebouwd en ingericht, met aan Mozes hebben overgelaten? Waarom zou Hij *alles*, *alles* hebben voorgeschreven, tot, zoals wij zeggen zouden, de geringste zaken toe? In *niets*, letterlijk in *niets* liet Hij Mozes vrij, De *stoffen*, die moesten gebruikt, de *maten* die in achtgenomen, de *kleuren* die gebezigd moesten worden, de *vormen*, die aan het heilig vaatwerk moesten worden gegeven: de *plaats* waar in de Tabernakel zelf én in de Voorhof elk stuk moest gesteld worden; het *getal* berderen, tichelen, voetstukken, pilaren; tot de haakjes en striklijjes van die twee dekkleden, die daarmee waren voorzien, toe; de kleding van de

Priesters, de offeranden, wassingen, wijze van bloedsprenging enz., *alles*, in een woord, werd nadrukkelijk aan Mozes door God voorgeschreven.

En niet alleen *voorgeschreven*, maar, wat de Tabernakel betreft, in een *voorbeeld* aan Mozes op de berg *getoond*! Op welke wijze dit geschied is zegt de Schrift niet, maar genoeg, het is geschied. Hij, Die de *Almachtige* is, en wie *geen* ding te wonderbaar is, gaf aan Mozes, op de een of andere wijze, een gezicht, een voorstelling van alles dat gemaakt worden moest, wellicht op gelijke wijze als Hij aan Ezechiël een gezicht gaf van de Tempel, aan Zacharias van de gouden Kandelaar, aan Johannes op Patmos, van het nieuw Jeruzalem. En Hij deed zulks opdat Mozes, door dat *voorbeeld*, het *voorschrift* des te beter zou begrijpen, gelijk een architect bij zijn bouwplan ook Zijn tekening voegt. En van dat bestek, of uitvoerig plan, en voorschrift, dat God aan Mozes gaf, mocht volstrekt niet worden afgeweken! "Zie dan toe, dat gij het maakt naar hun voorbeeld, hetwelk u op de berg *getoond* is" sprak de Heere tot Zijn dienaar, als met opgeheven vinger. Exod. 25: 40. En dit wordt ook door Stéfanus in Zijn rede voor de Joodse raad, aangevoerd, gelijk op die zelfde Goddelijke vermaning ook gewezen wordt waar de schrijver van de brief aan de Hebreëen zegt: "Welke" — Priesters — "het voorbeeld en de schaduw van de hemelse dingen dienen, gelijk Mozes door Goddelijke aanspraak vermaand was, als hij de Tabernakel volmaken zou: "Want zie, zegt Hij, dat gij het alles maakt, naar de afbeelding, die u op de berg *getoond* is". Zo stipt dus moest Mozes zich houden aan *alles* wat hem voorgeschreven en *getoond* was. De handen waren hem zo ten aanzien van *alles* gebonden. Geen de minste vrijheid om iets naar *eigen* dunk te maken was hem gelaten. En zó deed de Heere niet de man van wielt wij lezen: "Mozes werd onderwezen in alle wijsheid van de Egyptenaren; en was machtig in woorden en in werken"!) Zou dan Israëls leidsman niet in staat zijn geweest om *zelf* een ontwerp en bestek te maken, toen de Heere hem het bevel gaf: "zij zullen Mij een Heiligdom maken"? O! zeer zeker. In de eerste veertig jaren zijns levens, toen hij aan het hof van Farao werd opgevoed, en zó onderwezen, als wij daar zo even vernamen, had hij gelegenheid gehad te over om de Egyptenaars in het vervaardigen van allerlei kunstwerken gade te slaan, om prachtige tempels te bezoeken, en de dienst daarin bij te wonen. Hij zou dus wel in staat zijn geweest om een draagbaar Heiligdom te ontwerpen. Maar zó'n Heiligdom, als de *Tabernakel* wezen moest, *dat niet*! Geen duizend Mozessen zouden dat hebben kunnen doen! Ja geen Engel zou dat gekund hebben. Moest toch de Tabernakel met al wat tot hem behoorde, gelijk ook met de dienst, die daarbij moest plaats hebben "het voorbeeld en de schaduw zijn van de hemelse dingen"; moest hij een zichtbare prediking wezen van de heilsweg van de verlossing, die door het bloed van de Heere Jezus zou worden ontsloten; — evenmin als in enig geschapen brein, in hemel of op aarde, het plan, het ontwerp van die Weg van de verlossing, van zó'n weg, langs welchen de Heere de doemschuldigen zondaar zou kunnen genadig zijn, en toch de Rechtvaardige blijven, in eeuwigheid had kunnen opkomen, evenmin kon ook het verstand van enig schepsel, zelfs niet van het allerverhevenste de afschaduwing, het voorbeeld van die weg hebben uitgedacht.

Wat Mozes naar zijn *eigen* denkbeelden zou hebben kunnen vervaardigen, zou dus die heilige, betekenis *niet* gehad hebben, die God wilde dat Zijn Heiligdom hebben zou. De *heilige symboliek*, het *wezen van de zaak de ziel* er van, de *Heere Jezus Christus* zou er niet in verborgen hebben kunnen wezen. *Dat* juist, *Hém* juist, wilde God in Zijn Heiligdom hebben opgenomen. Het Moest dus nog iets *anders* zijn dan een woonstede Gods op aarde.

Maar *zou* de Tabernakel nog iets anders wezen, zou hij zijn wat wij zagen,

dat hij óók zijn *moest*, dan was het ook wel volstrekt noodzakelijk, dat Mozes van alles een duidelijk onderricht ontving, ten einde aldus het Godsplan met dat gebouw zou kunnen verwezenlijkt worden. En daarom ook moest hij *alles* maken naar het voorbeeld, dat hem op de berg was getoond. Anders zou, had hij iets menselijks met het Goddelijke vermengd, die heilige, Goddelijke *harmonie* verloren zijn gegaan, die nu in de Tabernakel bestond. En dat mocht niet, evenmin als wij, van het voorbeeld tot het tegenbeeld, van de schaduw tot het wezen overgaande, mogen willen veranderen, naar eigen zin en mening, van hetgeen God in Zijn Woord heeft willen ontdekken tot zaligheid van zondaren. Wij moeten de Heere Christus willen hebben zó als Hij door de Vader is gegeven, "tot wijsheid. rechtvaardiging, heiligmaking en verlossing", *niet anders*'

III.

Wanneer gaf God het bevel tot het bouwen van de Tabernakel?

Ook hierbij moeten wij, hoewel zeer kort, stilstaan. Hij gaf dat bevel, gelijk wij weten, nadat Hij Israël uit de slavernij van Egypte had verlost, en Zijn volk, door den ondergang van Farao's leger in de Rode zee, volkomen had bevrijd van zijne haters en onderdrukkers. En voorwaar, wij moeten daarin Zijne wijze liefde opmerken. Gewis, wanneer 't Hem had behaagd om dat bevel reeds veel vroeger te geven, toen Israël nog in Egypte woonde, Hij had zulks kunnen doen, en Zich daartoe evenzeer aan een ander kunnen openbaren, als Hij Zich later aan Mozes geopenbaard heeft. Maar Hij wilde Zijn volk eerst tot een verlost, tot een vrij volk maken, voor dat Hij het wetten en voorschriften gaf, wier nakoming slechts bij zulk een volk kon plaats vinden, en geenszins bij een volk dat op zó vreselijke wijze gehaat, geplaagd, onderdrukt werd, tot zó harde slavernij gedoemd was als Israël, na Jozefs dood, door Farao. In die treurige toestand zou 't bouwen van den Tabernakel, en 't uitoefenen van den dienst daarin, een volstreckte onmogelijkheid zijn geweest. Zelfs al ware Israël niet onderdrukt geworden; al had 't, gelijk vroeger, toen de herinnering aan Jozefs weldadig bestuur nog levendig was, zoo Ook later in gerustheid in Gosen gewoond, 't woonde daar toch niet als een afgezonderd volk, maar te midden van 't Egyptische. En dat Egyptische volk zou 't nooit gedoogd hebben, dat een godsdienst en eredienst zou zijn ingevoerd geworden, zó geheel en al afwijkend niet alleen van die des lands, maar

zó geheel en al in strijd daarmee, neen, sterker nog, een godsdienst en eredienst bij welke zulke dieren moesten geslacht en geofferd worden, als door dat Egyptische volk met Goddelijke eer werden bejegend. Israëls godsdienst zou in het oog van de Egyptenaren een bespottig en verguizing van hun tempeldienst zijn geweest, ja een verregaande *heiligschennis*. In een land zó aan afgoderij gehecht, dat hij die een kat gedood had, al ware 't ook bij ongeluk, zulks met de dood moest boeten, omdat dat dier, aan Bubastis gewijd, als heilig werd beschouwd, zou het nimmer gedoogd zijn, dat, en nog wel door een vreemd volk, en aan een vreemde God, zoals toch Jehovah voor de Egyptenaren was, rammen geslacht en geofferd werden, die zij, gelijk wij gezien hebben, mede godsdienstig vereerden, als gewijd aan Cnouphis, of Jupiter Ammon. En wat vreselijke aanstoot zou 't al aanstonds hebben gegeven, nee, welk een opstand hebben verwekt, zoo Israël, bij zijn aanbidden, den rug naar datzelfde hemelteken keerde, voor 't welk de Egyptenaar zich eerbiedig ter aarde boog! Stellen wij 't ons voor, dat de Tabernakel in Egypte ware gebouwd geworden, dat Israël daartoe alle gelegenheid had gehad en 't vereiste goud en zilver tot zijn oprichting tevens, en dat nu de dienst des Heeren daarin ware aangevangen. Maar, niet minder dan onze voorouderen verhinderd werden door een Karel V, en een Philips II, om God naar Zijn heilig Woord te dienen, zou al aanstonds, en dat wel gans Egypte, als een éniġ man, zich ten krachtigste hebben verzet tegen die dienst! En zó dan tot dus ver van geen onderdrukking of vervolging sprake ware geweest, dan zou aanstonds zijn losgebarsten over Israël! Daarom zei ook Mozes, toen Farao tot hem en tot Aäron sprak: "Ga heen en offert uw God in dit land", — in Egypte. "Het is niet recht, dat men alzo doe: want zouden wij der Egyptenaren gruwel den Heere, onzen God, mogen offeren?"

Zie, indien wij der Egyptenaren gruwel voor offerden, *zouden zij ons niet stenigen*? Ex. 8:25.

Maar nu, nu Israël reeds gebogen ging onder den zwaarste druk, nu 't reeds lang tot de gruwelijkste slavendienst was gedoemd, nu ware er zelfs geen denken aan geweest om ook maar, tegen over de tempels van Egypte, en als getuige tegen deze, den Heere een Heiligdom te bouwen. Maar behalve dat alles, Israël was er, zolang het in Egypte woonde, niet toe voorbereid om naar de instellingen die God later, op Sinaï, gaf, Hem te dienen. Helaas! Jakobs nakroost, weinigen misschien uitgezonderd, was in Egypte van God, de Verbonds-God der Vaders, vervreemd geraakt. Zijn Verbonds-naam, waarmee Hij Zich aan Abraham had ontdekt, was zelfs vergeten geworden! Ja, zelfs Mozes kende Hem niet, toen hij geroepen werd om Israël te verlossen. Want hij zeide tot God: "Zie, wanneer ik kom tot de kinderen Israëls, en zeg tot hen: de God uwer vaders heeft mij tot ulieden gezonden; en zij mij zeggen : Hoe is Zijn Naam? Wat zal ik tot hen zeggen"? Ex. 3:13. Voorwaar, waar 't zó met Israël gesteld was, waar het zijn God eerst nog moest leren kennen, en meer nog dan den naam alleen van die God, óók Zijn krachtige daden moest leren kennen, óók Zijn uitreddende liefde en genade moest ervaren, voordat het geschikt was tot het ontvangen van de heilige en heerlijke inzettingen van die God omtrent Zijn dienst, daar zien wij des Heeren wijze liefde klaar uitblinken in de tijd, die Hij uitkoos tot 't geven van 't bevel: *"Zij zullen Mij een Heiligdom maken, dat Ik in het midden van hen wone"*.

Hij wilde het volk Zijner verkiezing geen last opleggen, die het niet zou hebben kunnen dragen zolang 't in Egypte woonde. En bovendien, wanneer 't uit dat land verlost zou wezen, na zoo bange en drukkende slavernij, en in die verlossing zou gezien hebben met welk een sterke hand en uitgestrekte arm de Heere 't had uitgeleid, dan zou ook 't bevel omtrent den Tabernakelbouw geen last, maar een lust voor Israël wezen, zoo als 't dat ook wezen moest, Dan zou al 't volk, gelijk ook geschied is, die grote offervaardigheid betonen, waaruit, naar 't Godsplan, de ontzaglijk grote kosten moesten . bestreden worden, die zulk een bouw vereiste. De oproep die Mozes dan van Godswege zou doen, om Hem een Heiligdom te bouwen, zou dan met graagte worden opgevolgd, gelijk ook heeft plaats gehad, en zo zou dat werk van de Tabernakelbouw een werk der liefde en der dankbaarheid wezen. En wat een Zacharias zegt in zijn lofzang: *"Nadat wij, verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden zonder vreze"*, ziet, dat zou dan bij 't uit Egypte verlost Israël ook mogelijk zijn. Maar wat mogelijk was voor 't door God verlost Israël, Hem te dienen zonder vreze, wij weten 't, daaraan heeft 't niet beantwoord. De geschiedenis van Abrahams nakroost is daar om 't te bewijzen, dat, met uitzondering natuurlijk van de ware vromen, 't volk, in zijn geheel genomen, tot aan de Babylonische ballingschap toe, steeds een sterke geneigdheid heeft behouden om de valse goden, de "ijdelheden" der heidenen te dienen, in plaats van die éne, ware God, Die Israël uit Egypte had verlost. En niet alleen een sterke geneigdheid, maar telkens, en telkens weer op nieuw, diende Israël, die goden, terwijl 't Jehovah de rug toekeerde; tot dat eindelijk de mate van Gods lankmoedigheid vol was, en Hij Zijn verbolgenheid uitgoot over een volk, dat zo snood en ondankbaar Zijne uitreddende en zegenende liefde had beantwoord.

Maar uitvoeriger hierover te handelen ligt buiten ons bestek. En daar wij gezien hebben waarom de Tabernakel niet vroeger is gebouwd, of liever, waarom God niet vroeger, toen 't volk nog in Egypte was, die bouw verordend heeft, zoo kunnen wij nu overgaan tot 't beantwoorden van een andere vraag,

en wel van deze: *Hoe konden de Israëlieten zulk een kunstwerk als de Tabernakel, daarstellen?*

IV

Hoe konden de Israëlieten zulk een kunstwerk, als de Tabernakel, daarstellen?

Deze vraag is dikwerf en door velen gedaan. En waar men, tot beantwoording, niet putte uit de enige zuivere bron, die een antwoord volkomen naar waarheid aan de hand geeft; waar men de Heilige Schrift, als kenbron der waarheid ook in deze zaak, ter zijde stelde, daar is 't geen wonder, dat men een antwoord gaf zoals ook de ongelovige, spotzieke schrijvers van de "Encyclopedie", in de tweede helft van de vorige eeuw, gegeven hebben. Die spotters hebben wel het bestaan van de Tabernakel niet ontkend, maar zij zeiden dat hij, als gemaakt door een dom, onbeschaafd, en van kunstzin en kunstvaardigheid geheel ontbloot herders- en slavenvolk, natuurlijk slechts een ruw en lelijk samenstel kan zijn geweest, en dat de beschrijving van al die pracht en kostbaarheid, die aan de Tabernakel zou besteed zijn geweest, voor overdreven en opgesmukt moet gehouden worden. En inderdaad, waarde lezer, wij ook zouden voor de gestelde vraag staan, en niet weten wat te antwoorden, indien wij hier buiten de Heilige Schrift om moesten redeneren. Zij toch alleen wijst er ons op hoe 't mogelijk was, dat een arbeid, tot welken zó grote kunstvaardigheid vereist werd, als aan 't werk des Tabernakels besteed moest worden, en ook besteed is, kon worden daargesteld. Nee, wij kunnen het volstrekt niet ontkennen, dat de kunsten en wetenschappen in Egypte, tijdens 't verblijf van de kinderen Israëls daar, reeds gestegen waren tot een zeer hoge mate van ontwikkeling en bloei. Niet alleen bevestigen zulks de kolossale overblijfselen van verschillende tempels, de piramiden, de graven in Egypte; maar, wat fijne arbeid betreft van goudsmee-kunst, van graveer-, van borduur-, van schilder- en gietwerk, men behoeft slechts een bezoek naar 't Museum van oudheden te Leiden te brengen, om van dat in de "Louvre" te Parijs, van dat te Berlijn, te Londen, te Turijn, te Boulak bij Caïro, niet te spreken, en met aandacht daar het Egyptisch gedeelte te beschouwen, om overtuigd te zijn van de grote kunstvaardigheid op elk gebied van de oude Egyptenaars, ook reeds ten tijde van Mozes en vroeger.

Daar nu Israël temidden van zulk een volk geleefd heeft, kon het ook veel van dat volk geleerd hebben. Maar een andere vraag is 't, óf Israël veel van dat volk geleerd heeft; óf de toestand in de laatste tientallen van jaren, waarin Israël in Egypte verkeerd heeft, van die aard geweest is, dat wij zulks veilig kunnen stellen. En dan geloven wij dat wij daarop ontkennend moeten antwoorden. Behalve dat Israël in Egypte bleef wat 't was, toen 't, slechts 70 zielen in aantal groot, met Jacob in dat land kwam, een herdersvolk, een volk dat zich, zij 't dan óók op de landbouw, echter voornamelijk op de veteelt toellegde, moeten wij ook niet vergeten, dat de wrede onderdrukking en slavernij, onder welke Jakobs nageslacht zoovele tientallen van jaren gebogen ging, volstrekt niet geschikt was tot aanlering en ontwikkeling van

allerlei kunsten en wetenschappen, en zulks onder meesters, die door hun eigenaardige zeden en gewoonten, als door een scherp afgebakende grenslijn, van alle nauw verkeer met de Israëlieten waren gescheiden. Wij lezen zelfs in de Heilige Schrift: "De Egyptenaren mogen geen brood eten met de Hebreëen, dewijl zulks den Egyptenaren een gruwel is." Gen. 46:34. En elders: "alle schaapherder is den Egyptenaren een gruwel." Gen. 46:34. Voorwaar, terwijl het zó gesteld was, gelijk de Heilige Schrift daarvan met zulke sterke uitdrukkingen spreekt, zoo kunnen wij niet aannemen, dat zulk een volk, bij 't welk bovendien het *kaste-wezen* zo heersende was, uit die verachte natie der Hebreëen veel leerjongens zal hebben aangenomen, om die in te wijden in allerlei wetenschappen en kunsten. En dat nog wel in een tijd toen koning en hoveling een voorbeeld van haat en bittere vijandschap jegens Israël gaven! En zulks zo vele jaren achtereen reeds! Want toen Mozes geboren werd was de verdrukking reeds gruwelijk zwaar. En toen hij, op tachtig jarigen leeftijd, tot verlossing van Zijn volk door den Heere geroepen werd, toen was 't nog even treurig met Israël gesteld, zodat de Heere zelfs tot hem zeide: "Het geschrei der kinderen Israëls is tot Mij gekomen, en ook heb ik gezien de verdrukking, waarmede de Egyptenaars hen verdrukken." Ex. 3:9. Maar dan was ook zulk een toestand alles behalve gunstig voor Israël om bij de Egyptenaars al die bekwaamheden op te doen, die er vereist werden tot een arbeid, bij welks voorschrijving zo vaak gezegd wordt door God: "van het allerkunstelijkste werk zult gij ze maken", en bij welks ten uitvoerbrenging wij evenzo meermalen van dat "allerkunstelijkste" werk melding gemaakt vinden. En in de daad, wanneer wij met aandacht letten op 't geen wat van menig stuk, dat tot den Tabernakel behoorde, gezegd wordt, en op de wijze waarop, en op de stof waaruit het moest vervaardigd worden, dan moeten wij 't niet alleen erkennen, dat het een allerkunstigst werk geweest is, maar zelfs zó kunstig, dat ook de grootste kunstenaars, de meest geoefende t werklieden in onzen tijd, 't kunstige van dat werk moeten erkennen. Maar is dat alles dan also dan moeten wij het ook toestemmen, dat Israël gans onbekwaam was om die heerlijke Tabernakel te maken. Toch heeft het die gemaakt, en wel in alle delen naar het voorschrift, en naar 't voorbeeld, dat de Heere aan Mozes gegeven had! 't Is met den bouw des Tabernakels gegaan zoo als 't later gegaan is met den geestelijken Tempelbouw, die de Heere Jezus Christus aan Zijne Apostelen beval, toen Hij hun 't gebod gaf: "Gaaf dan henen, onderwijst al de volken, dezelve dopende in den Naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes; lerende hen onderhouden alles wat Ik u geboden heb". Ook die Apostelen waren gans onbekwaam in zichzelf en ten enenmale ongeschikt, om dat bevel des Heeren Jezus ten uitvoer te brengen. Toch gaf Hij hun dat bevel, want Hij zou hen bekwaam en geschikt maken. Hij was niet onrechtvaardig, door te willen maaien waar Hij eerst niet zaaien zou. En reeds tien dagen na Zijne Hemelvaart gaf Hij hun al die Geestesgaven, die zij noodwendig behoefden om Zijn bevel te kunnen volbrengen. Zóó nu is 't ook gegaan bij de bouw van de Tabernakel. Hij, Die 't bevel gaf: "zij zullen Mij een Heiligdom maken, dat Ik in het midden van hen wone", Hij maakte 't ook mogelijk, dat dat bevel kon worden opgevolgd. Hij, de Almachtige, Wie niets te wonderbaar is, begiftigde allen die aan het werk, door Hem bevolen, zouden arbeiden, met al de kundigheden, die zij daartoe nodig hadden, onnoembaar beter dan zij die van de beste werkmeesters in Egypte hadden kunnen leren. Die geroepen had tot den arbeid was ook de "Getrouwe, Die het doen zou". Wat Hij ten allen tijde doet: krachten en talenten geven aan hen, die waarlijk door Hem geroepen worden tot vervulling van een taak, die anders onmogelijk is, en van welke men zeggen zou: "wie is tot deze dingen bekwaam"! En Die Zich vaak verheerlijkt door 't

kleine, ongeschikte, onbekwame, krachteloze, te gebruiken tot volvoering van Zijne hoogwijze ontwerpen, opdat alle roem van mensen in zichzelf zou uitgesloten zijn, en Hij alleen de roem en de eer zou ontvangen, Hij deed zó ook bij Israël in de woestijn. En zó vielen alle zwaarigheden weg. Zó werden "bergen vlak en zeeën droog"! Zó werd een werk tot stand gebracht, over 't welk wij ons waarlijk moeten verbazen, een werk van zulk een aard, van zulk een pracht en heerlijkheid, dat 't dan ook als zulk een werk geloofchend is geworden door hen, die bij dat werk den hoge en almachtige God voorbij zagen, door geloof te weigeren aan 't geen de Heilige Schrift uitdrukkelijk getuigt van wat die God gedaan heeft ter bekwaammaking van onbekwamen tot volvoering van Zijn wil. Maar als wij de getuigenis van die Schrift aannemen, gelijk dat ook behoort, en Gode de macht niet betwisten van in een ogenblik tijd zelfs, aan mensen dat te kunnen leren, waartoe zij, in gewone omstandigheden, veel jaren zouden nodig hebben, dan is de mogelijkheid van den Tabernakelbouw geen onverklaarbaar raadsel meer voor ons, maar een volkomen opgelost raadsel. En wat zegt nu die Heilige Schrift?: "Daarna sprak de Heere tot Mozes, zeggende; Zie, Ik heb met name geroepen Bezáleël, den zoon van Uri, den zoon van Hur, uit den stam van Juda. En Ik heb hem vervuld met den Geest Gods, met wijsheid, en met verstand, en met wetenschap, namelijk in alle handwerk; om te bedenken vernuftige arbeid; te werken in goud, en in zilver, en in koper. En in kunstige steensnijding, om in te zetten, en in kunstige houtsnijding, om te werken in alle handwerk, En Ik, zie, Ik heb hem bijgevoegd Ahóliab, den zoon van Ahisamach, van den stam van Dan; en in het hart van een iegelijk, die wijs van harte is, heb Ik wijsheid gegeven; en zij zullen maken al wat Ik u geboden heb (namelijk) de Tent der samenkomst, en de Ark der getuigenis, en het Verzoendeksel, dat daarop zal zijn, en al het gereedschap der Tent. En de Tafel met haar gereedschap; en den louteren Kandelaar, met al zijn gereedschap; en het Reukaltaar; ook des Brandoffers-altaar, met al zijn gereedschap; en het Wasvat met zijn voet; en de ambtskleren, en de heilige klederen van den Priester Aäron, en de klederen van zijn zonen, om het priesterambt te bedienen; ook de zalfolie, en het reukwerk van welriekende specerijen voor het Heiligdom; naar alles wat Ik u geboden heb zullen zij het maken." Ex. 31. Ziedaar, lezer, wat de H. Schrift getuigt van 't geen de almachtige God gedaan heeft, opdat de Tabernakel, met al zijn toebehoren, als een onvergelijkelijk en Gode waardig kunstwerk zou kunnen vervaardigd worden. En als wij nu wat God tot Mozes dienaangaande gesproken heeft, aandachtig overlezen, dan moeten wij 't immers, in de eerste plaatst met 't oog op Bezáleël, uitroepen: nee, dat alles, al ware hij ook in de leer geweest bij de Egyptenaars, dat alles zou één mens met geen mogelijkheid van andere mensen hebben kunnen aanleren; dat kon God alleen hem leren! Maar meer nog lezen wij dienaangaande. Waar Mozes van 't geen 'de Heere tot hem gezegd aangaande Bezáleël, en de andere bouwlieden des Tabernakels, vervolgens daarvan mededeling doet aan de kinderen Israëls, daar lezen wij ook dit: "Hij" — God — "heeft hem" — Bezáleël — "ook in zijn hart gegeven (anderen) te onderwijzen, hem én AHÓLIAB, den zoon van Ahisamach, van den stam van Dan. Hij heeft hen vervuld met wijsheid des harten, om te maken alle werk eens werkmeesters, en des allervernuftigsten (handwerkers), en des borduurders in hemelsblauw, en in purper, in scharlaken en in fijn. linnen, en des wevers : makende alle werk, en bedenkende vernuftigen arbeid." Ex. 35.

Wij vinden alzo in deze plaats nog een uitbreiding, of opheldering van sommige zaken, namelijk dat de Heere óók aan Bezáleël en Ahóliab, als de opperbouwmeesters van het Heiligdom, de gave gegeven had om anderen te

onderwijzen, Wij lezen hier ook van alle werk des "allervernuftigsten" handwerkers, en ook nog met name van 't werk des "borduurders," en des "wevers," waartoe de Heere aan beide genoemde mannen, benevens de andere gaven, van welke wij reeds hoorden, de talenten of kundigheden had geschonken! Zij waren in de ruimste zin van 't woord "van alle markten te huis". Zij verstonden elk, op de voortreffelijkste wijze, een aantal, een groot aantal wijd uit elkander lopende, ten enenmale van elkander verschillende kunstige werkzaamheden, allen vereist tot het maken van zóveel verschillend werk als de Heere voor Zijn Heiligdom geboden had. Waar ter wereld is een kunstenaar en werkman aan hen gelijk! Maar geen wonder ook! Want de God des hemels en der aarde, de Almachtige, had hen op een gans bijzondere wijze tot al dat werk bekwaam gemaakt, door den Geest der wijsheid en des verstands in hen uit te storten. En hebben wij gezien, dat God niet alleen aan beide genoemde mannen, ofschoon aan hen in de eerste plaats en in de ruimste mate, die gaven heeft gegeven, maar ook aan een "iegelijk" die wijs van harte was, — zeer zeker waren ook die vrouwen door God met de haar benodigde wijsheid bedeed, van welke wij lezen: "En alle vrouwen, die wijs van harte waren, sponnen (Exod. 35 :25, 26) met haar handen; en zij brachten het gesponnene, het hemelsblauw, en het purper, het scharlaken en het fijn linnen. En alle vrouwen, welker hart haar bewoog in wijsheid, die sponnen het gèiten-(haar)".

Doen wij dan de vraag, gelijk wij haar aan 't hoofd dezer afdeling plaatsten: *hoe konden de Israëlieten zulk een kunstwerk als de Tabernakel vervaardigen?* — Wij hebben, naar wij menen, die vraag voldoende beantwoord, wat 't werk zelf betreft.

't Ongeloof onzer dagen ook, dat, zó het nog 't bestaan van God erkent, echter die God de macht betwist van den mensen gaven te kunnen schenken, zoals Hij aan de opperbouwlieden, en aan de andere werkmeesters van den Tabernakel gegeven heeft, moge nu spottend zeggen: wat zouden die domme, onwetende Hebreëen, die, behalve hun herdersvak, niet anders geleerd hadden dan grove tichelstenen uit klei en stro te vormen, wat zouden die zulke kunstwerken hebben kunnen maken! 't Geloof belijdt: ja, diezelfde Hebreëen hebben zulke kunstwerken gemaakt, want zij hebben dn Heere der heirscharen, Die wonderen doen kan, aan hun zijde gehad!

Maar de vraag kan nu ook nog gedaan worden: *van wáár hadden zij al die bouwstoffen in de woestijn, die tot zulk een werk, van zoo verschillenden aard, vereist werden?* Wat werd daartoe veel hout, koper, zilver, enz. vereist! Hoe kwamen zij daaraan? Maar waarlijk, lezer, die vraag behoeft ons volstrekt niet in 't nauw te brengen. Hij, Die voor de vereiste kundigheden heeft gezorgd, heeft óók gezorgd, ruimschoots gezorgd, voor de vereiste stoffelijke zaken. Wat 't Sittimhout betreft, waarover wij nader hopen te spreken, wij behoeven niet te stellen, wat bij nadenken ook volstrekt onhoudbaar is, dat de Israëlieten dat hout zouden medegebracht hebben uit Egypte! Rabbi Bechai zegt dat wel waar; hij schrijft; "de Patriarch Jakob heeft door de Heilige Geest vooruitgezien, dat zijne nakomelingen in de woestijn de Tabernakel zouden bouwen, daarom heeft hij jonge cederen met zich gevoerd in Egypte, en die aldaar geplant, en aan zijn kinderen bevolen, dat, wanneer zij uit Egypte zouden verhuizen, zij die zouden meenemen." Maar deze fabel, met welke zelfs een ander Rabbi, Abarbanel, gespot heeft, latende voor 't geen zij is, houden wij 't er voor, dat er in de woestijn van Arabië, in de nabijheid van den berg Sinaï, en dus ter plaatse waar de Tabernakel gebouwd is, een bos geweest is, waaruit de Israëlieten dat hout gehaald hebben. Wij moeten ons toch die woestijn volstrekt niet denken als over

geheel haar ontzaglijk grote uitgestrektheid één dorre, zandige, gans onvruchtbare vlakte; maar hier en daar niet vruchtbare plaatsen voorzien, waar waterfonteinen waren, en bomen, struiken en gras groeiden. En nu getuigt Hieronymus, die in de vierde eeuw leefde, en geruime tijd in 't Heilige land heeft gewoond, dat er, ten zijnen tijde, in de landstreek van de Sinai, nog zulk hout gevonden werd, 't welk de zeventig overzetters (Septuagint, die door Hieronymus in het Latijn werd vertaald, de zgn. Vulgata) "onverganke-lijk" en de Hebreeën "Sittim" noemen. Hij bevestigt daardoor wat ook Rabbi Aben-Esra dienaangaande getuigt in zijne verklaring op Exod. 25 en Micha 6. Welnu, dan baart ook de vraag, hoe hebben de Israëlieten dat hout tot de Tabernakelbouw bekomen? niet de minste zwarigheid. Zij hadden 't bij de hand. Zij behoefden slechts naar dat bos te gaan, en de nodige bomen uit te rooien, en tot planken te zagen, en verder te bewerken, om te hebben wat zij nodig hadden tot alles waartoe dat Sittimhout vereist werd.

Even gemakkelijk als de Israëlieten aan 't hout kwamen, dat er tot de bouw van des Heeren Heiligdom vereist werd, even gemakkelijk werd er ook voorzien in al de andere benodigdheden. De Heere had tot Mozes gezegd: "Spreek tot de kinderen Israëls: dat zij voor Mij een heoffer nemen. Van alle man, wiens hart zich vrijwillig bewegen zal, zult gij Mijn heoffer nemen. Dit nu is het heoffer hetwelk gij van hen nemen zult: goud, en zilver, en koper; als ook hemelsblauw, en purper, en scharlaken, en fijn linnen, en geiten(haar); en rood geverfde ramsvellen, en dassen vellen, en sittimhout; olie tot den Luchter; specerijen ter zalfolie, en tot roking welriekende specerijen; sardonixstenen, en vervullende stenen tot den Efod, en tot den Borstlap". Ex. 35. Luidde zó het woord des Heeren tot Mozes en had deze dat Godsbevel overgebracht aan de Israëlieten, — zij, van hun kant waren aanstonds bereid om naar dat bevel te doen. Wij lezen die aangaande: "En zij kwamen, alle man, wiens hart hem bewoog, en een ieder, wiens geest hem vrijwillig maakte, die brachten des Heeren heoffer tot het werk van de Tent der samenkomst, en tot al haren dienst, en tot de heilige klederen. Zo kwamen dan alle mannen, met de vrouwen, alle vrijwilligen van hart; zij brachten haken, en oorsierselen, en ringen, en spanselen, alle gouden vaten, en alle man, die een gouden beweegoffer den Heere offerde. En alle man, bij wie gevonden werd hemelsblauw, en purper, en scharlaken, en fijn linnen, en geitenhaar, en rood geverfde ramsvellen, en dassen vellen, die brachten ze. Allen die een heoffer van zilver of koper offerden, die brachten het ten heoffer des Heeren; en allen, bij welke sittimhout gevonden werd, brachten het tot alle werk van de dienst. De oversten nu brachten Sardonixstenen en vulstenen, tot den Efod en tot den Borstlap. En specerijen en olie, tot den Luchter en tot de zalfolie, en tot roking welriekende specerijen.. Alle man en vrouw, welker hart hen vrijwillig bewoog te brengen tot al het werk, hetwelk de Heere geboden had te maken, door de hand van Mozes, dat brachten de kinderen Israëls tot een vrijwillig offer den Heere".

En op welk een wijze brachten zij dat alles? Niet op een karige of bekrompen wijze, maar in zulk een overvloed, dat zij, die 't werk maakten, tot Mozes kwamen en zeiden 3): "Het volk brengt te veel; meer dan genoeg is ten dienste des werks, hetwelk de Heere te maken geboden heeft"

Zodat Mozes deed bekend maken: "Man noch vrouw make geen werk meer ten heoffer des Heiligdoms"! Nu kan echter de vraag gedaan worden, gelijk die meermalen gedaan is, inzonderheid door hen, die, menende dat op die vraag geen voldoende antwoord kan gegeven worden, daaruit aanleiding namen om 't Bijbels verhaal in twijfel te trekken : "van wáár heeft Israëls volk al die schatten bekomen, een volk, dat zoo vele jaren onderdrukt en in harde

slavernij gehouden is? Hoe zou zulk een volk zó grote schatten van goud en zilver, om van de andere zaken te zwijgen, hebben kunnen bijeenbrengen? Dat laat zich immers niet denken!"

Laat ons zien, waarde lezer, of, bij enige waarheidsliefde, een voldoende, meer zelfs dan voldoende antwoord op die vraag te geven, waarlijk zoo onmogelijk is. Er waren, gelijk wij lezen, bijeengebracht aan goud des beweegoffers, dat tot 't ganse werk van het Heiligdom verarbeid is, "negen en twintig talenten, en zeven honderd en dertig Sikkelen, naar den Sikkel des Heiligdoms", uitmakende ongeveer naar onze berekening de som van één miljoen, driemaal honderd en twintig duizend gulden. Ex. 17. 't Zilver, van de "getelden der vergadering" bedroeg "honderd talenten, en duizend zeven honderd vijf en zeventig Sikkelen, naar den Sikkel des Heiligdoms", dat is ongeveer naar onze munt ruim driemaal honderd en zestig duizend Gulden, tezamen met 't goud een waarde vertegenwoordigende van omtrent zeventien tonnen goud. Nu was 't aantal van hen, die overgingen tot de "getelden", d. i. die ieder voor hun hoofd, als zij twintig jaren oud, en daarboven waren, een halven Sikkel, naar den Sikkel des Heiligdoms, betaalden, zes honderd drie duizend, vijf honderd en vijftig, zodat wanneer men een gelijken overslag over dat getal van getelden maakt, men tot de slotsom komt, dat elk nog geen drie gulden heeft behoeven bij. te dragen om tot die ongeveer achttien ton goud te komen!

Waarlijk, zó arm moet men zich toch Israëls volk niet voorstellen, dat zulk een som op te brengen een onmogelijkheid zou geweest zijn! Zij zouden nog wel veel meer opgebracht hebben, gelijk wij gezien hebben, indien het nodig was geweest tot het werk. Bedenken wij tot dat einde ook dat Israël niet alleen van zichzelf, aan allerlei lijfsieraden en kleinodiën, veel goud en zilver moet gehad hebben, maar ook wat er plaats gehad had bij hun vertrek uit Egypte. De Heere had tot Mozes gezegd: "Ik zal dit volk genade geven in de ogen der Egyptenaren; en het zal geschieden wanneer gijlieden uitgaan zult, zoo zult gij niet ledig uitgaan. Maar (elke) vrouw zal van haar naburin, en van de waardin baars heizes, eischee zilveren vaten en gouden vaten en klederen; die zult gijlieden op uwe zonen en op uwe doch-teren leggen, en gij zult Egypte beroven". En, terwijl in Exod. 11 : 2 ook van de mannen evenzo wordt gesproken, en in Exod. 12 : 35 in 't algemeen gezegd wordt : "de kinderen Israëls nu hadden gedaan naar het woord van Mozes, en hadden van de Egyptenaren geëist zilveren vaten en gouden vaten en klederen", zoo volgt daaruit, dat zij, boven 't geen zij van zichzelf bezaten óók een ontzaglijk grote schat van de Egyptenaars verkregen en met zich genomen hebben. Daarbij zegt Flavius Josephus, in zijn "Joodse oudheden", dat Mozes de wapenen der Egyptenaars, wier lijken door de stroom en de wind naar de oever van 't Arabische schiereiland werden gedreven, onder de mannen hoofd voor hoofd verdeeld heeft; en daarbij zal ook niet weinig goud, zilver en edelgesteente geweest zijn van de Koning en zijn voornaamste krijgsbeambten. Hierbij komt nog de grote overwinning, die de Israëlieten, kort nadat zij uit Egypte verlost waren, in Rafidim over de Amalekieten behaald hebben, waarbij zij zeer zeker ook grotenbuit hebben verkregen, gelijk dezelfde geschiedschrijver, zo-even aangehaald, zulks ook bericht. Levert alzo de vraag: hoe zouden die Israëlieten aan zoveel goud en zilver zijn gekomen, als tot de bouw des Tabernakels werd vereist? niet de allermiste zwarigheid, — evenzo is 't gesteld met 't bezwaar, dat wel gemaakt is, ten aanzien van de edelgesteenten voor den Efod en den Borstlap van de Hogepriester, alsof men daartoe een Efa, of ook slechts 't tiende deel van een Efa, een Gomer vol zou hebben nodig gehad!! Er werden er slechts veertien in

't geheel vereist, twaalf voor den Borstlap, en twee voor de schouderbanden van de Efod ! Is dat nu een zaak om als een bezwaar tegen 't verhaal van de Heilige Schrift op te werpen, alsof er geen veertien edelgesteenten zouden te vinden zijn geweest onder een volk van ruim twee miljoen mensen? Al te dwaas voorzeker! Zó ook al, gelijk wij reeds stelden dat wel 't geval is geweest, aan de lijken der Egyptenaars, die in de Rode Zee zijn verdrongen, geen edelgesteenten zich bevonden hebben, wat is er dan tegen, om aan te nemen, dat er onder de afstammelingen van Jozef, die toch onderkoning over Egypte geweest is, en zeker grote schatten heeft bezeten, wel genoeg stenen zullen geschuild hebben voor 't Hoge priesterlijk ambtsgewaad? Wat is er ook tegen om te stellen, dat de buit, op de Amalekieten behaald, óók wel in enkele edelgesteenten zal bestaan hebben, te meer wanneer men bedenkt, dat helmen, harnassen en wapenen van hoge krijgsoversten, en dat de kronen der koningen, die dikwerf gekroond mede ten strijde togen, reeds van overoude tijden af bezet waren met edelgesteenten lezen wij ook van David, nadat hij Rabba der kinderen Ammons had ingenomen: "en hij nam de kroon haars konings van zijn hoofd af, welker gewicht was een talent goeds, met edelgesteente". 2. Sam. 12. En waarom zou men dan niet geloven, als wij op al 't bovenstaande letten, wat de Heilige Schrift uitdrukkelijk getuigt: "De oversten nu brachten Sardonyxstenen en vulstenen, tot den Efod en tot den Borstlap"?

Zo zouden wij kunnen voortgaan om aan te toongin, dat ook al de andere benodigdheden voor de Tabernakel, die de Heere bevolen had als een hefoffer aan te brengen, ook konden opgebracht worden, gelijk dat ook werkelijk heeft plaats gehad. En dat heeft plaats gehad met volvaardigheid des gemoeds. 't Hefoffer was *een offer der liefde*. Uit liefde is alzo des Heeren Heiligdom onder Israëel gebouwd, en armen zowel als rijken brachten daartoe 't hunne bij.

Zó is 't nu ook, waarde lezer, met die geestelijke Tabernakel of Tempel gesteld, van welke de Heere Jezus Christus tegelijk 't fundament en 't hoofd is. Dat die Tempel gebouwd is, en nog voortgaat voltooid te werden, slat is óók een werk der liefde, en wel der vrijwillige, der eeuwig verbeurde, der onnagaanbare liefde Gods. Allen die als "levende stenen", gelijk de Apostel Petrus 't uitdrukt, worden, en al de eeuwen door zijn toegevoegd tot dat geestelijk godshuis, "tot een heilig priesterdom, om geestelijke offeranden op te offeren, die Gode aangenaam zijn door Jezus Christus", die allen zijn, van eeuwigheid af, door den Vader in liefde gekend, en voorverordineerd tot 't heerlijk doel, om uit 't ganse menselijk geslacht een volk te zijn onder 't welk, als in Zijn Tempel, de Heere woont, woont met de bijzondere tekenen en ervaringen van Zijn dierbare nabijheid en genade. 1. Petrus 2.

En, gelijk er niet alleen goud, zilver en edelgesteenten tot den Tabernakelbouw zijn aangebracht, maar ook minder kostbare, doch evenwel óók tot die bouw noodzakelijke stoffen, heeft de Heere, tot de bouw van Zijn geestelijk huis, niet alleen uit de rijken, machtigen en wijzen der aarde de Zijnen genomen, maar evenzeer uit de armen en geringen naar de wereld, en uit deze niet de minsten, opdat zij zoo tezamen Zijn Tempel *zouden zijn, van welken 't in waarheid en tot in eeuwigheid geldt: "de Heere is aldaar"*! Ezech. 48. O, welgelukzalig allen, die 't weten mogen op deugdelijke gronden, dat ook zij behoren tot die "levende stenen", die nog altijd tot die Tempel worden toegevoegd; of, om bij de Tabernakel te blijven, die 't weten mogen, dat de Heere Zich verwaardigd heeft, om, waartoe dan ook, tot welken dienst dan ook van Zijn geestelijk Heiligdom, ook hen daartoe aan te nemen en te gebruiken. Hebben zij Zijne genade daarvoor te danken tot in eeuwigheid, zij smaken tevens de zalige troost, dat zij, waartoe de Heere hen dan ook hier

beneden tot Zijn huis, en in Zijn huis moge gebruikt hebben, ook eenmaal aan zich door genade zullen vervuld zien de belofte des Heeren Jezus: "Die overwint, Ik zal hem maken tot een pilaar in den Tempel Mijns Gods, en hij zal niet meer daar uitgaan, en Ik zal op hem schrijven den naam Mijns Gods, en den naam der stad Mijns Gods, (namelijk) des nieuwen Jeruzalems, dat uit den hemel van Mijn God afdaalt, en (ook) Mijn nieuwen naam". Openb. 3:12.

Wij hebben gezien dat de Israëlieten den Tabernakel met al zijn toebehoren, welk een groot kunstwerk hij ook was, hebben kunnen vervaardigen, én wat 't werk zelf betreft, én wat de verschillende bouwstoffen aangaat, die zij daartoe nodig hadden; omdat Hij, Die 't bevel tot den bouw gegeven had, daartoe ook zoo wel de bekwaamheden verleende, als de hulpvaardigheid en offervardigheid in de harten Zijns volks werkte, waardoor zelfs meer dan er vereist werd tot den bouw werd samenbracht. Laat ons dan nu zien wat de H. Schrift zegt van de bouw, de oprichting, de inwijding, en de verplaatsing des Tabernakels.

V.

Van de bouw, de oprichting, de inwijding, en de verplaatsing van de Tabernakel.

Aangaande den bouw des Tabernakels hebben wij allereerst op te merken, dat, welk een heilig en tot heilige doeleinden strekkend gebouw hij ook wezen moest, echter ter wille van zijne vervaardiging des Heeren uitdrukkelijk gebod omtrent de Sabbat niet mocht worden nagelaten. Had de Heere, toen Hij op Sinaï voor de oren van al 't volk, te midden van de vreselijke tekenen van Zijn oppermajesteit en Zijn almacht, Zijn heilige wet af kondigde, in het vierde wetwoord Zijn volk óók herinnerd aan den Sabbat, en bevolen de zevende dag der week te "heiligen", door die af te sonderen van de andere en der week, en geen werk te doen, — lichtelijk hadden de kinderen Israëls kunnen denken, dat dá gebod omtrent de wekelijkse rustdag, geen betrekking had op 't bouwen van de Tabernakel, omdat dit gebouw een woonstede Gods onder Israël moest zijn, en de plaats waar de Heere openlijk en plechtig naar Zijn instellingen moest gediend worden.

Lichtelijk hadden zij kunnen denken: *hoe eer gereed des te beter!* Maar aangezien zulk een ijver den Heere zou mishagd hebben, en ter wille van 't éne gebod 't andere niet mocht worden opgeheven, zoo verbood Hij nadrukkelijk, dat men op de zevende dag aan de Tabernakel zou arbeiden.

Wij lezen dienaangaande dan ook, dat, toen God aan Mozes gezegd had: "in het hart van een iegelijk, die wijs van harte is, heb Ik wijsheid gegeven; en zij zullen maken al wat Ik u geboden heb". Exod. 31:6. En toen alles, wat er gemaakt moest worden, nog eens in het kort door Hem was herhaald, Hij *dit* tot Zijnen dienstknecht zeide: "Gij nu; spreek tot de kinderen Israëls, zeggende: *Gif zult evenwel Mijne sabbatten onderhouden*: want dit is een teken tussen Mij en tussen vlieden. bij uwe geslachten; opdat men wete, dat

Ik de Heere ben, Die u heilig. *Onderhoudt* dan de Sabbat. dewijl hij ulieden heilig is! wie hem ontheiligt zal zekerlijk gedood worden: want een ieder, die op denzelve (enig) werk doet, die ziele zal uitgeroeid worden uit het midden harer volken. Zes dagen zal men werk doen; maar op de zevenden dag is de Sabbat van de rust, een heiligheid des Heeren! wie op de sabbatdag arbeid doet, zal zekerlijk gedood worden" Exod. 31: 13. *Alle* werk dus, óók aan de Tabernakel, moest op de zevende dag stilstaan. De vloek van de overtreding van het vierde wetwoord mocht in genen dele aan dat zo heilig gebouw kleven. Welk een lust de Heere ook aan het werk Zijns Heiligdoms had. Zoals Hij dat aanvankelijk klaaslijk had getoond, en nog verder tonera zou, en hoe grotelijks Hij ook dat werk zou zegenen en gezegend heeft, — Hij had óók een lust aan die dag reeds in het Paradijs de mens gegeven, waarop Hij Zelf gerust had van het volbrachte scheppingswerk; die Hij had geheiligd en gezegend, en die een teken was tussen Hem en het volk van Zijn verkiezende genade, een teken dat andere volken niet hadden. en niet kenden, en door welk teken Israël ook genadig van andere volken onderscheiden was. Maar daarom mocht dan ook die dag niet, zelfs niet door voortzetting van een door de Heere bevolen, en Hem welbehagelijk werk, worden ontheiligd. En die het ondernemen zou hem te schenden, al ware het dan ook tot zó'n goed doel. hij moest evenzeer niet de dood worden gestraft, als die enig ander werk op die dag deed.

Mocht er zo op de Sabbat niet aan enig werk tot de Tabernakel worden gearbeid, dat werk werd evenwel op een verbazend spoedige wijze volbracht. Immers, in de tijd van ongeveer, zes maanden was alles gereed. Want aan de bouw, of liever, aan de vervaardiging van alles, begon men omstreeks een half jaar na de uittocht uit Egypte. Exod. 40. En naar 's Heeren bevel moest de Tabernakel opgericht worden op de eersten dag van de eerste maand van het tweede jaar. Alles moet dus op deze tijd gereed zijn geweest, en was ook gereed. En niet alleen gereed, maar zó afgemaakt, dat het 's Heeren volkomen goedkeuring wegdroeg. Wij lezen toch: "Naar *alles* wat de Heere aan Mozes geboden had, alzo hadden de kinderen Israëls het ganse werk gemaakt. Mozes nu bezag het *ganse* werk, en ziet, zij hadden het gemaakt, *gelik als de Mere geboden had*: alzó hadden zij het gemaakt. *Toen zegende hen Mozes*. En wanneer wij nu nagaan, van het 36^e kapittel van Exodus af tot het 40^e hoofdstuk toe, wat er zo, naar het Goddelijk voorschrift, werd gemaakt: welk een *veel* in zich hervattende arbeid het vervaardigen van zó vele en zó verscheiden zaken in zich sloot; hoe ontzaglijk veel *kunst van* allerlei aard er moest worden uitgevoerd; hoe men daarmee onmogelijk overhaastend kon te werk gaan; voorts dat alles met de *handen* moest gemaakt worden. en dus, behalve het weefwerk, *zonder het* gebruik van machines die tegenwoordig de arbeid van zoveel dingen zo grotelijks bespoedigen, en zeer zeker ook: *zonder* zulke veelsoortige gereedschappen, als wij thans bezitten; ja, dan moeten wij er ons over verbazen, dat in een half jaar tijd alles gereed was, ook ofschoon zeker onder *velen* de arbeid was verdeeld. Maar vergeten wij het niet, dat die arbeid, gelijk hij naar Gods bevel werd verricht, in gewillige gehoorzaamheid aan Hem, óók werd verricht onder de ervaring van Zijn *zegen*. En door die zegen ging alles niet alleen voorspoedig voort, maar beantwoordde ook alles aan het Goddelijk voorschrift.

Toen nu al het werk, dart tot de Tabernakel behoorde, voltooid was, werd het stuk voor stuk door de vervaardigers tot Mozes gebracht gelijk wij dat uitvoerig vermeld vinden in Exod. 39: 33-41, nadat dit door hem in orde was

bevonden werd, gelijk wij reeds zagen dat geschieden moest op de eersten dag van de eerste maand van het tweede jaar na de uittocht uit Egypte de *Tabernakel opgericht*. (Deze maand heette Abib d. i. maand van de aren, en was dezelfde waarin een jaar geleden de uittocht uit Egypte had plaats gehad, Exod. 13: 4 en 23: 15. Zij was de *eerste* maand van 't zogenaamd *kerkelijk jaar*. De *zevende van 't burgerlijk jaar*. Na de Babylonische ballingschap komt zij voor onder de naam van Maand Nissan. Neh. 2:1. Zij begon met de nieuwe maan van onze maand April.)

Wordt deze zaak aan Mozes toegeschreven, Exod. 40: 18—30 en 33, zo spreekt het wel van zelfs, dat Mozes niet uitsluitend dat alles gedaan heeft, noch ook doen kon. als of niemand hem daaraan zou geholpen hebben. Het is veeleer meer dan waarschijnlijk, dat alles alleen onder zijn opzicht door de *Leviëten* zal geschied zijn. naar de aanwijzingen die Mozes dienaangaande hun gaf, en die hij op *zijn* beurt wederom van God ontvangen had, zoals wij zulks lezen in het begin van genoemd hoofdstuk, van het 1^{ste} tot het 16^e vers, en dat dáárom in de Schrift die oprichting aan *hem* wordt toegeschreven. Want de meeste stukken waren veel te groot, te zwaar, en, wat de dekkleden aangaat, ook veel te onhandelbaar, dan dat één enkel persoon die zou hebben kunnen in orde stellen. Neen, *veel* personen waren daartoe nodig, gelijk dan ook steeds, bij de latere verhuizingen van de kinderen Israëls, zowel het afbreken, als het weder oprichten van Tabernakel en Voorhof, een werk van de Leviëten was. Mozes richtte dus, maar door de dienst van de Leviëten, het Heiligdom op. En, evenzeer als alles naar Gods voorschrift, en naar het voorbeeld, op de berg getoond, *vervaardigd* was, evenzeer werd bij de oprichting alles *zó geplaatst*, als de Heere dat had voorgeschreven, omdat ook de *plaatsing van de* onderscheiden stukken volstrekt geen onverschillige zaak was, en dus niet aan menselijk goeddunken door God werd overgelaten gelijk wij aanleiding zullen hebben dat ter geschikter gelegenheid op te merken. Het Werk begon dan met allereerst de voetstukken van de berderen, die wij, evenmin als al de andere zaken, thans gaan beschouwen, daar wij zulks later hebben te doen, — op hun plaats te stellen, naar de zeer zeker vooraf gemaakte afmeting van de lengte en breedte van de Tabernakel. En wij voor ons houden het er voor, al lezen wij zulks niet bepaald in de Heilige Schrift, dat er eerst een houten vloer op de zandgrond, waar hij opgericht werd, zal geplaatst zijn. Daar wij niet geloven kunnen, dat de voetstukken van de berderen, die, gelijk die van de vier pilaren van het Heilige der Heiligen, allen van *silver* waren, zo maar op het *zand* zullen gestaan hebben, veel minder ten dele *in het zand* zullen zijn ingegraven geweest; evenmin als wij kunnen aannemen dat die heerlijke kunststukken, die heilige vaten, die binnen in de Tabernakel stonden, op de bloten grond zouden zijn geplaatst geweest. *Zó'n zandgrond* zou toch met al die inwendige heerlijkheid in schrille tegenspraak zijn geweest, zodat zeer zeker het éne wel naar het andere zal geweest zijn, en dus de vloer, wel enigszins althans, met het gebouw zelf in overeenstemming.

Wij behoeven daarom niet te stellen, dat die vloer, evenzeer als de berderen dat waren, met *goud* bekleed zal zijn geweest, zoals Prof. Cremer dit, blijkens zijn bij mij berustend model, heeft opgevat. Maar wel, dat zij uit Sittimhouten planken. glad gemaakt, zal bestaan hebben, gelijk ik zulks hij mijn Tabernakel, doch, wegens gebrek *aan* Sittimhout. van Mahoniehout heb doen vervaardigen. Waarom wij dan van *zó'n vloer* in de Schrift niets lezen? Omdat het onzes inziens, vanzelf sprak, dat *zó'n kostbaar en prachtig* gebouw, en zulke heerlijke en heilige schatten, als het bevatte, niet op de blote grond werden geplaatst, en dus Mozes geen bijzondere aanwijzing daartoe van God behoefde. Nadat dan, zoals wij ons voorstellen, eerst een

stevige planken vloer was gelegd, werden daarop de voetstukken, naar de maat van de lengte en breedte van de Tabernakel neergezet, zodat zij, door hun zwaar gewicht, daar elk voetstuk "een talent zilver" woog, d. i. ongeveer het gewicht van drie duizend gulden in zilver, stevig stonden, en belet werden te verzakken, wat te meer nodig was wegens de aanmerkelijke zwaarte, die de berderen aanbrachten. En dit bedenkende, dat geen verzakking mocht plaats hebben, waardoor anders hier of daar een scheve stand, die het gebouw een misvormd aanzien zou gegeven hebben, zou kunnen ontstaan zijn, versterkt ons in ons gevoelen, dat er een houten vloer moet geweest zijn. Nadat nu al de *voetstukken* in rechte lijnen, aan drie zijden, ten zuiden, westen en noorden, en allen waterpas, en even hoog, gesteld waren, werden daarin de *berderen* gezet, en vervolgens de *richels* aan de berderen gevoegd. en met pinnen, elk aan hun begin en einde, langs de ringen door welke zij staken, opgesloten, zodat het ganse gebouw daardoor een voldoende stevigheid ontving, en de berderen vast aan een sloten, en voor afwijking werden bewaard. Beschouwen wij die berderen, voetstukken en richels later opzettelijk, wij doen evenzo met de *pilaren*, cl. i. hier, met de pilaren van. Het Heilige en van het Heilige der Heiligen, die nu vervolgens op hun plaats werden opgericht.. Toen het werk zóver gevorderd was "spreidde hij de tent uit over de Tabernakel", dat wil zeggen Mozes legde het tweede dekkleed daarover hetwelk uit *geitenhaar* geweven was (wat wij in Exod. 26: 7 onder de benaming van "tent over de Tabernakel vermeld vinden). Het spreekt vanzelf dat dus het *eerste*, of onderste dekkleed reeds over het gebouw was gelegd. Maar in het verhaal van de oprichting van de Tabernakel wordt, om welke reden weten wij niet, evenmin van dit kleed melding gemaakt, als van het *derde*, en van het *vierde*, die beiden toch óók over het Heiligdom gespreid werden, dat met *vier* kleden overdekt moest worden. Wat wij dan hier, in Exod. 40, niet vermeld vinden, hebben wij er naar Exod. 26: 7-14. Tot rechte beschouwing van de wijze waarop de Tabernakel opgericht werd, bij te voegen, zodat het werk van de bedekking van de houten toestel des Heiligdoms aldus toeging: eerst het prachtige, onderste dekkleed gelegd zijnde, werd dat wat van geitenhaar geweven was daarover heengetrokken. Over dit tweede werd het derde van roodgeverfde ramvellen, gelegd; en hierover het buitenste of vierde, nader, evenals de andere, te verhandelen.

Nu kon, het werk dus ver gevorderd zijnde, het heilig vaatwerk zijn plaats krijgen. Het eerst lag de Ark des Verbonds aan de beurt. De stenen tafelen van de wet, "de getuigenis," die door Mozes tot hiertoe, zeker in een bijzondere kist, en in die "tent van de samenkomst" die *buiten het leger* was gespannen, waren bewaard geworden, werden nu door heen in de Ark gelegd, als in haar door God daartoe bestemde en duurzame bewaarplaats. Daarop werden de beide handbomen aan haar langste zijden, door de daartoe dienende ringen gestoken, en werd het Verzoendeksel boven op haar geplaatst. Zo gevoegelijk kunnende gedragen worden, werd zij gebracht in het Heilige der Heiligen, dat daarop van het voorste vertrek, het Heilige, werd afgesloten, door het ophangen *van de* " Voorhang van het deksel", aan de vier pilaren, daarvoor bestemd, en daarom " Voorhang van het deksel" genoemd, omdat hij de Ark bedekte, of liever *verborg* voor het gezicht, zodat zij uit het Heilige niet kon gezien worden, terwijl die Voorhang in *eigenlijke* zin de Ark bedekte bij de *reizen van de* kinderen Israëls, als wanneer hij over haar heen uitgespreid werd, en zij zo met hem overdekt was. Num. 4. Zo was dan het achterste vertrek in orde gebracht, en nu kwam de beurt aan het voorste, of het Heilige.

Eerst werd de *toonbroodstafel* op haar plaats gebracht, dicht tegen de Noordwand van de Tabernakel, op de helft van de lengte van het Heilige, en

wel met al haar gereedschap niet alleen, op en nevens haar, maar ook met de vooraf daartoe reeds gebakken broden voorzien. Vervolgens werd de *Kandelaar* op zijn plaats gesteld, tegen de zuidwand aan, recht tegen over de Tafel, en aanstonds werden zijn lampen door Mozes aangestoken, die, tot aan de inwijding van Aäron en zijn zonen zolang het priesterambt vervulde. Daarom ook was het *Mozes* die eveneens, nadat tenslotte het *Gouden altaar* vóór de Voorhang van het Heilige der Heiligen was neergezet, op dat Altaar terstond het "reukwerk van welriekende specerijen" aanstak. "gelijk als de Heere aan Mozes geboden had". Dit alles zo geschied, en hiermee de toerichting van, en tevens de eerste dienst in de Tabernakel volbracht zijnde werd "het deksel van de deur des Tabernakels" d. i., werd de Voorhang die als deur van het *Heilige* diende, aan de daartoe bestemde pilaren gehangen, opdat ook dat vertrek niet voor de ogen van het volk zou openstaan. Nu kwam de beurt aan de beide stukken wier plaats in de Voorhof was. Eerst werd het Altaar van het brandoffergesteld. Lezen wij, vs. 29 van het genoemde hoofdstuk, dat het gezet werd "aan de deur van de Tabernakel", dan wordt daarmee volstrekt *niet* bedoeld de Voorhang van het *Heilige*, maar de Voorhang van de *Voorhof*, welke Voorhang in vs. 33 voorkomt onder de benaming van "het deksel van de poort van het voorhof", en nu nog niet was opgehangen, maar het laatst van alles opgehangen werd. Wij hebben toch wel in het oog te houden, dat niet alleen het *eigenlijk* Heiligdom, d. i., het Heilige en het Heilige der Heiligen, de naam van Tabernakel draagt, maar dat met die naam óók zeer dikwerf, gelijk hier, in vs. 29, de *Voorhof*, met *alles* wat daarin was, en zo het *geheel*, bedoeld wordt.

Voorts, wanneer gezegd wordt: "hij zette het Altaar van het brandoffer *aan de deur* van de Tabernakel van de Tent van de samenkomst", dan moeten wij dit niet zo opvatten, als of Mozes dat Altaar *vlak* bij de Voorhang van het Voorhof deed plaatsnemen, maar zó dat het Altaar het eerste stuk was, dat in de Voorhof op de Voorhang volgde. Wanneer wij nu, naar veler gevoelen, dat ook het onze is, aannemen, dat er van de ingang van het voorhof af tot aan het eigenlijk Heiligdom een ruimte was van 50 ellen in de lengte, gelijk er ook 50 ellen in de breedte waren, en vervolgens stellen, dat de symmetrie bij de plaatsing van het Altaar van het brandoffer van het koperen Wasvat zal zijn in acht genomen, dan komen wij tot het resultaat, dat het Altaar op een derde gedeelte van die lengte van 50 ellen geplaatst zal zijn, en dus ruim 16 ellen van de Voorhang van het voorhof afstond, wat dan ook nodig was, zou, door plaatsing er van dichtbij de Voorhang, de dienst bij en aan dat Altaar niet worden belemmerd. Lezen wij nu vervolgens, dat Mozes, nadat het Altaar zo op zijn plaats gesteld was, daarop "brandoffer en spijsoffer offerde, gelijk als de Heere aan Mozes geboden had," dan zien wij daaruit, dat hij ook *hier* als Priester werkzaam was, evenzeer als hij ook reeds in het *Heilige* de priesterlijke diensten had vervuld, totdat Aäron, en zijn zonen zouden zijn gezaald om voortaan uitsluitend die diensten waar te nemen, gelijk wij dan ook na olie zalving niet lezen dat Mozes nog als Priester, wanneer dan ook en waar, zou gediend hebben. Wordt nu bij de plaatsing van het Altaar van het brandoffer evenmin melding gemaakt van zijn koperen net of roosterwerk, als van Zijn handbomen, en van de stof waarmede het gevuld werd, wij bespreken dat alles dan ook later opzettelijk, en merken alleenlijk nog op, dat eindelijk ook het *koperen Wasvat zijn plaats* ontving, en wel "tussen de Tent van de samenkomst, en tussen het Altaar", zoals de Heere in het 7e vers van Ex. 40 geboden had, zodat het *niet* ter zijde, en wel naar de zuidkant, gelijk velen aannemen, werd geplaatst, maar, gelijk geschreven staat, *tussen het Altaar en de Tabernakel*, en wel, om de symmetrie, in het *midden* van die

ruimte, en zo ruim 16 ellen van het Altaar af, gelijk dit ook ruim 16 ellen van de ingang van het voorhof afstond. Wij stellen dus dat er tussen de Tabernakel en het Wasvat, tussen het Wasvat en het Altaar des brandoffers, en tussen dat Altaar en de Voorhang van het voorhof, gerekend naar de middelpunten van Wasvat en Altaar, even grote ruimte is geweest, namelijk telkens $16 \frac{2}{3}$ ellen, uitmakende tezamen een lengte van 50 ellen. Nadat het Wasvat op zijn plaats gesteld was werd het met water gevuld, en Mozes, gelijk later ook, na hun wijding, Aäron en zijn zonen, wasten daarin hun handen en hun voeten, "als zij ingingen tot de Tent van de samenkomst, en als zij tot het Altaar naderden." En nu was er dan ook van het werk van de oprichting van de Tabernakel niets meer te doen dan de Voorhof op te richten. Dit geschiedde dan ook ten besluite, door het plaatsen, op hun maat, van de zestig pilaren van het voorhof; het ophangen van "het deksel van de poort van het voorhof" aan de vier middelste pilaren van de voor of oostzijde, en eindelijk door het ophangen van de fijn getweerd linnen behangsel aan de overschietende zes en vijftig pilaren. "Zo voleindigde Mozes het werk." zo was dan de Tabernakel opgericht. Beschouwen wij nu hoe Zijn *inwijding* plaats had.

Wanneer wij hetgeen de Heilige Schrift van die inwijding getuigt met aandacht bezien, dan moeten wij het erkennen, dat zij op een geheel éne wijze geschied **is**, alleen geëvenaard door de zo heerlijke inwijding van Salomo's Tempel, bijna vijf eeuwen later, en zoals nooit éniġ ander Heiligdom ingewijd geworden is. Wij hebben hier geenszins het oog op het aantal *offeranden*, dat bij de inwijding van de Tabernakel geslacht is geworden. Want dan wint die van Salomo's Tempel het zeer verre, ja zo verre, dat die van de Tabernakel daarbij in het niet wegzinkt. Wij lezen: "En Salomo offerde ten dankoffer. dat hij de Heere offerde, *twee en twintig duizend runderen*, en *honderd en twintig duizend schapen*. Alzo hebben zij het huis des Heeren ingewijd, *de koning en al de kinderen Israëls*". 1 Kon. 8:63. Geen wonder, dat wij dan ook vermeld vinden: "het koperen Altaar, dat voor het aangezicht des Heeren was, was te klein, om de brandoffers en de spijsoffers, en het vet van de dankoffers te bevatten en zulks ofschoon dat Altaar vier maal langer en viermaal breder was dan dat van de Tabernakel, zijnde het *"twintig ellen in Zijn lengte, en twintig ellen in Zijn breedte, en tien ellen in Zijn hoogte"*. Maar op iets anders doelen wij. wanneer wij zeggen, dat de inwijding van de Tabernakel, gelijk later die van Salomo's Tempel op geheel enige wijze geschied is. Heeft de hoge God in Zijn neerbuigende liefde, over de volbrachte bouw zowel van het eerste als van het tweede Heiligdom, op een gans bijzondere wijze Zijn hoge goedkeuring betuigd, — Hij deed zulks op een *tweevoudige* wijze. Immers, wat had bij de inwijding van de Tabernakel plaats? Wij lezen dat in Exod. 40: 34, 35. "Toen", nam, nadat Mozes voleindigd had met de oprichting van dat gebouw. — *"bedekte de wolk de Tent van de samenkomst; en de heerlijkheid des Heeren vervulde de Tabernakel. Zodat Mozes niet kon ingaan in de Tent van de samenkomst, dewijl de wolk daarop bleef, en de heerlijkheid des Heeren de Tabernakel vervulde."* Wij hebben hier een krachtig *teken van de Goddelijke goedkeuring* over den, naar het voorschrift en het voorbeeld, door Hem gegeven, volbouwden Tabernakel. En wij moeten hier geenszins, gelijk sommige geleerden doen, die wolk *boven de Tabernakel vereenzelvigen* met de "heerlijkheid des Heeren"; welke geleerden dan aannemen dat het *onderste* gedeelte van die wolk *in het Heilige der Heiligen* was, terwijl zij dan verder *daarboven*, in de open lucht, zich zou vertoond hebben. Zij verwarren daarmee de *wolk en vuurkolom*. met de *wolk van de heerlijkheid des Meren*, die toch zo duidelijk, gelijk wij zagen, van

elkander worden *onderscheiden*, en allerklaarst als *twee van elkander verschillende* zaken worden voorgesteld, gelijk ook later meermalen van beide Goddelijke tekenen als van *twee afzonderlijke* wordt gesproken. Maar de Heere gaf ook nog een *ander* teken van Zijn hoge goedkeuring over de volbrachte bouw van de Tabernakel. Gelijk ook vijf eeuwen later bij de inwijding van Salomo's Tempel, het hemels *vuur* het eerste offer verteerde, zo had ook bij de *Tabernakel* datzelfde plaats, nadat Aäron en zijn zonen hun eerste offer hadden gebracht. Wij lezen toch: "een vuur ging uit van het aangezicht des Heeren. en verteerde op het Altaar het brandoffer en het vet. Als het gotische volk dit zag, zo juichten zij, en vielen op hun aangezichten". ¹ Kon. 8 en 2 Kron. 7 De Heere gaf hier zo op een *allerduidelijkste* wijze Zijn hoge goedkeuring door wonderbare tekenen e kennen.

Op welk een boven alles heerlijke wijze werd zo de Tabernakel door *God Zelf*, de God des hemels en van de aarde, ingewijd! Nee, de eerste Tempel uitgezonderd, is iets desgelijks nooit met enig gebouw, ter Zijner eer opgericht, geschied. En hoe moet, wat gans Israël zag, niet bij uitnemendheid dienstig zijn geweest om het te vervullen met indrukken niet alleen van de diepste eerbied voor de Goddelijke majesteit en tegenwoordigheid, die zich zo luistervol openbaarde, maar ook met de vurigste dankbaarheid aan die genadig Verbondsgod, Die, door met het *teken van Zijn* tegenwoordigheid van "ver" *buiten het leger weder te keren* tot in het *midden van Zijn* legerscharen, het toonde, dat Hij niet meer gedenken wilde aan de zonde, toet het gouden kalf gepleegd. En lezen wij het uitdrukkelijk Godsgebod aan Israël, tot tweemaal toe: " *Mijn heiligdom, zult gij vrezen*". Hoe was dan ook niet de hoge eer, die God zelf aan dat Heiligdom had bewezen ten aanschouwe van gans het volk, een krachtig middel om dat gebod *diep* in het hart van elke Israëliet in te prenten. Elk wist het toch, elk had het gezien, en kon het nog dagelijks zien: "de Heere is aldaar"! Hij. *onze* Koning, *onze* Verlosser, *onze* God woont in het midden van ons, en dat, dat is Zijn Tent, dat is Zijn Heiligdom! Voorwaar. Het kon wel niet anders, of die gedachte, die waarheid moest ook wel een iegelijk met diep ontzag voor de plaats, voor de woning, die door Zijn tegenwoordigheid geheiligd, en zo ontzaglijk was, vervullen.

Maar had nu de *Heere God* zelf Zijn Heiligdom ingewijd, dit nam niet weg, dat ook Mozes van *zijn* kant, en wel naar Gods gebod, dat inwijden moest. Hij heeft dat gedaan, met de zalving van Aäron en zijn zonen, en al de plechtigheden en offeranden, die daarbij plaats vonden meegerekend, zeven dagen lang. Wij lezen zulks omstandig in het 8e hoofdstuk van Leviticus, terwijl naar het volgende, op de *achtsten* dag, door Aäron en diens zonen de eerste offeranden in hun priesterlijke betrekking de Heere gebracht werden. Toen is ook eerst, *nadat* dit geschied was, dat teken van de Goddelijke goedkeuring, waarover wij reeds spraken. gegeven, in het "vuur" dat "uitging van het aangezicht des Heeren, en dat het brandoffer en het vet op het Altaar verteerde", d. i. alles tot as maakte wat er van het offer op het Altaar nog was overgebleven. Hebben wij nu over de zalving en inwijding van Aäron en zijn zonen later te handelen, — om niet te uitvoerig te zijn zullen wij ook de zalving en inwijding door Mozes van de *Tabernakel* niet bespreken. In het genoemde 8e hoofdstuk van Leviticus kan elk lezen hoe dat plechtig werk verricht werd. Altden merken wij nog op, dat de *zalfolie*, waarmede Mozes de Tabernakel, en al wat daarin was, zalfde, en insgelijks ook het Brandofferaltaar, dat hij zevenmaal daarmee besprengde, en al zijn gereedschap gelijk ook het Wasvat en zijn voet, en door welke zalving en besprenging hij al die vaten van de Goddelijken dienst "heiligde", d. i., afzonderde van *alle* gewoon gebruik, tot een de *Heere* gewijd gebruik,

dezelfde was van welke hij ook zich bediende om Aäron en zijn zonen te zalven. Ex. 30. Zij was een allerkostelijkste zalfolie, welker samenstelling niet minder door de Heere aan Mozes was voorgeschreven, dan alles wat de Tabernakel en zijn dienst betrof. Zij bestond uit de "voornaamste specerijen", namelijk de zuiverste *mirre*, vijfhonderd (sikkels), en *specerijkaneel*, half zoveel, (namelijk) twee honderd en vijftig (sikkels), ook *specerijkalmus* twee honderd en vijftig (sikkels): ook *kassie*, vijfhonderd, naar de sikkels des Heiligdoms, en *olie van olijfbomen* één hin".

De vier soorten van specerijën moesten fijn gestoten worden, en vervolgens na door één gemengd te zijn, door middel van de olijfolie tot een vloeibare zalf worden gemaakt. "Maak daarvan" zo luidde het Goddelijk gebod — "Een olie van de heilige zalving, een zalf, *heel kunstig* gemaakt, naar apothekerswerk: het zal een olie van de heilige zalving zijn". Zij mocht dan ook in genen dele tot enig gewoon gebruik worden gebezigd. "Op geen mensenvlees — Aäron en zijn zonen natuurlijk uitgezonderd "zal men ze gieten, gij zult ook naar haar maaksel geen dergelijke maken: het is *heiligheid*, zij zal ulieden *heiligheid* zijn. De man, die zulk een zalf maken zal als deze, of die daarvan op wat vreemds doet, die zal *uitgeroeid* worden uit zijn volken". Ex. 30. En gelijk die zalfolie allerkostelijkst was vanwege haar bestanddelen, zo was zij dat niet minder wegens haren *welriekende reuk*, bij welke David, in de 133^e Psalm, het liefderijk samenwonen van broeders vergelijkt, waar hij zingt: "Ziet, hoe goed en hoe liefelijk is het, dat broeders ook samenwonen. Het is gelijk de kostelijke olie op het hoofd, nederdalende op de baard, de baard van Aäron; die nederdaalt tot op de zoom van Zijn klederen." Maar in het bijzonder mag zij allerkostelijkst genoemd worden vanwege haar *heilige* betekenis. Zij was toch niet minder dan een afschaduwing van de *Heiligen Geest*, gelijk het zalven, dat met haar geschiedde, de *mededeling* van die Geest, en van Zijn verschillende gaven, betekende. In die zin wordt dan ook door de dichter van de 45^{en} Psalm van de beloofden Messias gezegd: "Gij hebt gerechtigheid lief, en haat goddeloosheid: daarom heeft U, o! God, Uw God gezalfd met vreugdeolie boven Uw medegenoten," met die woorden het oog hebbende, door de verlichtende Geest van de profetie, op hetgeen met de Heiland gebeuren zou, en ook gebeurd is, van wie Johannes zegt: «God geeft (Hem) de Geest *niet met mate*", d. i., in overvloedige mate, terwijl alle " medegenoten" van de Heere Christus, allen die tot Zijn volk, tot Zijn gemeente, tot Zijn gelovigen en verlost en behoren, de Geest slechts met mate ontvangen. Zó was het ook ouder het Oude Verbond met zo velen als de Heilige Geest ontvingen, óók met die Priesters, Profeten en Koningen, die, als *ware* typen van de Zaligmaker in Zijn drieërlei ambt, dat Hij zou vervullen, niet maar met de heilige *zalfolie*, maar met de *Heilige Geest* waren gezalfd, maar die Hem ook slechts *met mate* ontvingen. Hebben wij dan de heilige zalfolie voor een symbool van de Heiligen Geest te houden, gelijk ook nog uit vele andere plaatsen van de Heilige Schrift blijkt, (Jes. 61:21, 2 Kor. 1:22; 1 Joh. 2:20-27) dan was zij óók én vooral, van wege haar *symbolische betekenis* allerkostelijkst, en kunnen wij het begrijpen, dat zij dáárom ook, zelfs met bedreiging van de straf van "uitgeroeid te worden uit Zijn volken", door Jehovah verboden werd te worden nagemaakt, en gebezigd te worden tot gewoon gebruik. Maar ook, dan kunnen wij het begrijpen waarom niet alleen Aäron en zijn zonen met haar moesten gezalfd worden, waarover wij later hebben te spreken, maar óók de *Tabernakel* en *al de vaten*, die gebezigd werden tot de dienst des Heeren in Zijn Heiligdom. Was alles toch, het een weer op een andere wijze dan het andere, een afschaduwing van de Heere Christus, van Hem Die één is met Zijn kerk, als Zijn geestelijk lichaam, maar Die óók voor Zijn kerk, en wel door de *Heiligen Geest*, Die met al Zijn volheid

op Hem rust, dat alles in werkelijkheid is, wat door het heilig vaatwerk van de Tabernakel werd vóórgebeeld, dan kunnen wij het ook verstaan, waarom de Heere ook beval om niet diezelfde olie, die tot zalving voor de Priesters diende, ook de Tabernakel en Zijn vaten te zalven. Dan was die zalving *meer* dan een wijding tot heilig gebruik! Zij was een *afschaduw*ing tevens van al die heerlijke, en tot zaligheid voor tijd en eeuwigheid beide, onmisbare genadegaven, die de Heere Christus, door de zevenvoudigen Heilige Geest, Die op Hem rusten zou aan allen zou schenken die tot het huis Gods zouden behoren, die daarin als leden, als zonen en dochteren, een plaats zouden vinden, om met de Zoon daarin eeuwiglijk te blijven.

Gelijk nu de Heere God *alles* wat wij tot hiertoe ten aanzien van de Tabernakel beschouwd hebben, aan Mozes had voorgeschreven, zo schreef Hij hem óók voor de wijze van *verplaatsing* van dat Heiligdom, opdat ook dáárin alles naar *Zijn* wil, en niet naar menselijk goeddenken zou geschieden.

Vooreerst hebben wij op te merken, dat de Heere, zolang de kinderen Israëls in de woestijn vertoefden, steeds het teken gaf wanneer Zijn Heiligdom moest worden uit elkander genomen, om elders, ter plaatse die Hij zou aanwijzen, wederom te worden opgericht. Hij deed zulks door middel van diezelfde wonderdadige wolk en vuurkolom, in welke Hij voor hun aangezicht getogen was, sedert zij Egypte hadden verlaten, zoals wij dat lezen: "En de Heere toog voor hun aangezicht, des daags in een wolkkolom, dat Hij hen op de weg leidde en des nachts in een vuurkolom, dat Hij hen lichtte, om voort te gaan dag en nacht. Hij nam de wolkkolom des daags, en de vuurkolom des nachts niet weg van het aangezicht van het volk"¹³. Hebben wij nu gezien, dat die wolk en vuurkolom, toen de Heere zelf de Tabernakel inwijdde, daar boven verplaatst werd, zij *bleef* daar ook bestendig zolang Israël, naar Gods wil, ter plaatse, waar het zich bevond, moest vertoeven. Maar wilde God dat men elders zou heengaan, dan verhief zich die wolk. Dit was het teken, dat gelijk allen in het leger hun tenten moesten opnemen, zó ook de Tabernakel, de Tent des Heeren moest worden uit elkander genomen, om weer opgericht te worden in het midden van het leger, dáár, waar de wolk en vuurkolom stil hield. Wij lezen dat in Num. 9: 15-23, en merken hierbij als ter loops op, welk een hoogst gelukkig volk dat volk van Israël van *Gods* kant was, en van *zijn* kant ook steeds had kunnen zijn, indien het niet telkens door het snoodste ongeloof, en door gruwelijke ondankbaarheid, zich aan oproerigheid jegens God had schuldig gemaakt, en daardoor zich Zijn straffen had op de hals gehaald. Immers gelijk God Zich verwaardigde in hun midden te willen wonen, zó was Hij hun ook, in die onmetelijke, voor hen onbekende woestijnen van Arabië, ten *wegwijzer* en ten *leidsman*. Die alles voor hen bestelde en beschikte, tijd van verhuizing, weg waarheen, plaats van nieuw verblijf. Zo konden zij, door Hem voorgelicht en geleid, niet, en nergens, verkeerd uitkomen. Zo behoeften zij niet te vragen: waarheen? want de *Heere* ging hun vóór, en zij hadden maar te zien naar Zijn wolk en vuurkolom. Zo behoeften zij ook niet verlegen te staan bij de vraag: zouden wij nu *hier* ter plaatse ons neerzetten? want de *Heere* wees hun dat aan. En als dan de wolk en vuurkolom weer boven de opgerichte Tabernakel haar plaats had, dan werd het woord vervuld: " Hij breidde een wolk uit tot een deksel, een vuur, om de nacht te verlichten", Ps. 105: 39, zodat de Heere, gelijk Hij telkens hun aanvoerder of leidsman was, zó ook telkens op nieuw, bij dag en bij nacht, hun *bewaarder was* en *beschermer*. Wij hebben het toch niet te vergeten, dat zij zich in een woestijn bevonden, of liever, in een land van woestijnen, dat al de dag door de gloeiende hitte ereer Oosterse zon werd

geblakerd. En met geen mogelijkheid zou het lang daarin zijn uit te houden geweest, zo de Heere niet, door de wolk boven de Tabernakel zich te doen uitbreiden over het *gehele* leger, dit daardoor, als door een "deksel" of een bedekking, beschut had tegen de gloeiende zonnestralen. Maar dat *deed* Hij. Hij had Zijn volk niet uit Egypte geleid om het te verbranden in de woestijn door ondragelijke zonnegloed, maar om het naar Kanaän te geleiden, dat "goede land", dat land "overvloeiende van melk en honig". En daarom gaf Hij aan Zijn volk, door middel van de wolk die zich boven de Tabernakel *uitbreidde*, niet alleen een "deksel", om het bij dag te beschutten, maar óók een "*vuur*, om de nacht te verlichten", welk vuur zich in *dat* gedeelte van de wolk bevond, dat als een kolom, of een zuil, zich juist boven de Tabernakel verhief, om Vandaar uit, als een ontzaglijk licht, heinde en ver in het rond, tot voorbij al de uiterste grenzen van het leger, Zijn stralen te verspreiden. Wij hebben niet te onderzoeken wat dat voor een soort van vuur en licht geweest is, want wij weten, dat hetgeen *natuurlijk* vuur en licht is geweest, maar een door de wonderen doenden en almachtige God, wie *niets* te wonderbaar is, dáár gesteld.

Maar vragen wij: waartoe dat vuur diende? Wáárom de nacht alzó, d. i., zo *helder* moest verlicht worden? En of dan de, in het Oosten vooral, zo heldere sterrenhemel niet voldoende was. om. voor zover er licht in de nacht *nodig* was voor het leger de nacht te verlichten? Dan menen wij daarop een voldoende antwoord te kunnen geven. Het was om door middel van zó'n verlichting, van zulke uitgieting naar alle zijden van vurige stralen, Israël ook bij *nacht* een even noodzakelijke bescherming, maar van een andere aard, te geven, als het bij dag genoot tegen de loodrecht neerschietende zonnestralen. Immers, in de woestijnen van Arabië hielden zich onderscheiden soorten van wild en verscheurend gedierte op, leeuwen, hyena's, jakhalzen en dergelijke. Het licht van maan en sterren was niet voldoende om die dieren van het leger af te houden, evenmin als dat ook nu, of ooit voldoende is geweest voor reisgezelschappen in dergelijke streken, waarom dan ook steeds des nachts wachtposten worden uitgezet, en vuren worden gestookt, om zó dat gedierte, dat bang voor het vuur is, af te schrikken. Maar Israëls leger was zó groot, en zó uitgestrekt. dat het een *onmogelijkheid* was om langs de gebruikelijke weg, en zulks gedurende veertig jaren lang, zichzelf door wachtvuren te verdedigen. Al het hout van de Libanon, gesteld dat men het gehad had, zou daar toe op ver na niet voldoende zijn geweest. Maar nu deed *God* wat *Israël* niet kon doen! het Licht des vuurs, dat van boven Zijn Heiligdom Zijn stralen uitschoot, hield het wild gedierte terug; en veilig en gerust, onder de hoede van de almachtige God, kon Israël nu slapen in zijn tenten, zodat wij dan ook nergens lezen, dat ooit dat gedierte enige verwoesting onder het leger heeft aangericht. Waarlijk, hoogst gelukkig mocht Israël onder de leiding en bewaring van zó'n God heten, Die dag aan dag, en nacht aan nacht, het de wonderen van Zijn liefde op zó'n wonderdadige wijze deed ondervinden. En het bevreedt ons dan ook niet, dat wij Mozes, bij zijn afscheid van het volk, aldus horen spreken: "Welgelukzalig zijt gij! Israël, wie is u gelijk? Gij zijt een volk verlost door de Heere, het schild uwer hulp, en Die een zwaard is uwer hoogheid." Deut. 33:29.

En zo keren wij terug tot het uit elkaar nemen of afbreking, en verplaatsing van de Tabernakel. Wanneer dan de wolk en vuurkolom zich verhief, dan was zulks het teken van God, dat men zich om voort hete trekken moest gereed maken. Num. 4: 5. enz. Naar Zijn bevel kwamen dan allereerst Aäron en zijn zonen om het heilig vaatwerk behoorlijk, en naar Zijn voorschrift, te

bedekken, opdat alzó ieder stuk op de schouderen van de *Kohathieten*, die met de *Gersonieten* en de *Merarieten* de *Leviëten* uitmaakten, en die, gelijk zij, ten dienste van de Priesters waren gegeven, maar geen eigenlijk priesterwerk mochten vervullen, mocht kunnen gedragen worden. Dat werk van de bedekking ging aldus toe: Aäron en zijn zonen gingen in het Heilige, naderden tot de Voorhang van het Heilige der Heiligen, namen vervolgens die Voorhang af, en spreidden hem, met diepen eerbied voor de zetel van de Goddelijke majesteit, over de Ark van de getuigenis heen, zodat hij haar geheel bedekte. Zij deden zulks, gelijk de overlevering zegt, die wij in deze voor zeer geloofwaardig houden, op zódanige wijze, dat zij dat grootste van Israëls heiligdommen niet zagen terwijl zij het bedekten, het zij, dat ze de Voorhang zó hoog ophieven, dat ze over hem heen niet konden zien, het zij, dat ze achterwaarts gingen, en dus met hun aangezichten gekeerd waren naar het Heilige. Wij hebben toch wel in het oog te houden, dat ook de *Priesters* de Ark, nadat zij eenmaal gezalfd was, en tot zetel van Gods heerlijkheid door God zelf was gewijd, niet mochten aanschouwen, en dat ook Aäron haar slechts op één dag in het jaar, en zulks nog maar door een wolk van reukwerk heen, mocht zien, gelijk wij later daarbij opzettelijk hebben stil te staan. En opdat nu ook de *Kohathieten*, olie haar op de schouders moesten dragen, haar niet zien zouden, zo gebod de Heere aan Mozes en Aäron: "zij zullen *niet* inkomen om te zien, als men het heiligdom inwindt, opdat zij niet sterven". Num. 4:20

Wanneer dan de Voorhang over de Ark was gespreid, werd daarover heen een tweede deksel, namelijk van "dassenvellen", — waarover later zal gehandeld worden, — getrokken, en over dit nog een derde, een kleed van hemelsblauw. Dan moest men, ten laatste, haar "handbomen aanleggen", waarmee zij moest worden gedragen. Dat wil *niet* zeggen, dat men *dan* eerst, nadat de Ark was *ingepakt*, de hand- of draagbomen door de ringen van de Ark stak. Immers, die *zaten* daarin, en *bleven* er steeds in, naar het bevel van God: "de draagbomen zullen in de ringen van de Ark zijn, zij zullen er *niet* uitgetogen worden". Ex. 25:15. Maar door dat "aanleggen" hebben wij waarschijnlijk te verstaan het op een gelijke maat schuiven van de draagstokken, zodat zij aan beide zijden even ver buiten de Ark staken, opdat zij zo gevoegelijk zou kunnen worde gedragen in het midden tussen de twee van voren, en die twee van achteren gaande Kohathieten, die haar gelijk zij haar niet mochten zien, zo ook evenmin mochten "*aanroeren*", opdat zij niet stierven. Num. 4:15. Nadat zo de Ark behoorlijk tot de reis was bezorgd, werd over de *tafel van de toonbroden* een kleed van hemelsblauw getrokken. Op dit kleed werden geplaatst de schotels, de reukschalen, de kroezen en de dekschotels, terwijl ook het "gedurig brood" daarbij gevoegd werd. Over dat alles heen werd een kleed van scharlaken gespreid, en dit weer overdekt met een kleed van "dassenvellen". Dan werden de handbomen aangelegd, of in orde geschoven, en zo was ook *dat* heiligdom gereed om vervoerd te worden. Nu kwam de beurt aan de *gouden Kandelaar, of Luchter*. Hij werd, zekerlijk nadat hij behoorlijk was schoongemaakt, en de olie uit Zijn lampen was genomen, met die lampen, zijn snuiters, Zijn olievaten en Zijn blusvaten, in een kleed van hemelsblauw gepakt, en zo vervolgens in een deksel van "dassenvellen" gedaan, en op de "draagboom" gelegd, waarbij wij te denken hebben aan een soort van berrie, of draagbaar, die door Kohathieten kon worden gedragen. Daarna werd het "*Gouden altaar, het Reukofferaltaar*" bezorgd, eerst met een kleed van hemelsblauw, vervolgens met een deksel van "dassenvellen" en werden ook bij *dat* heiligdom daarna de handbomen aangelegd.

Wat er nu nog overig was in het Heilige, en ook in het Heilige der Heiligen,

van allerlei soort van *klein vaatwerk*, werd te samen ordelijk in een hemelsblauw kleed gepakt, en, nadat ook daarover een "dassenvellen" kleed was getrokken, werd ook dat alles op een draagbaar gelegd. *Alle* vaten van de dienst moesten *gedragen* worden. Num. 7:9. Zo tot wat in de Voorhof stond genaderd, werd eerst de as van het *brandofferaltaar* geveegd, dan een purperkleurig kleed daarover heen gespreid, en, nadat daarop al zijn gereedschap was gelegd: de koolpannen, de krauwels, de schoffelen en de besprengbekkens, werd ook daarover heen een kleed van "dassenvellen" gespreid, en werden deszelfs handbomen aangelegd. Nu zouden wij verwachten, dat melding gemaakt werd van het *Koperen wasvat* en zijn *voet*. Maar dit geschiedt noch hier, noch elders, ofschoon het toch ontwijfelbaar zeker is, dat ook *dat* stuk, als tot de heilige vaten behorende. evenzeer als de andere bij het verhuizen gedragen werd.

Waarom van dat Wasvat geen melding wordt gemaakt durven wij niet beslissen. Zeker niet omdat het een "minder heilig voorwerp" zou zijn geweest, zoals er zijn die dat stellen. Tot die stelling bestaat in de Schrift niet de minste grond. In tegendeel! In het 40e hoofdstuk van Exodus wordt, bij het Goddelijk bevel aan Mozes om de Tabernakel te zalven, geheel op *gelijke* wijze van dat *Wasvat* gesproken als van de andere heilige vaten. Het Moest *evenzeer als* deze met de heilige zalfolie worden gezalfd: "*Dan zult gij het Wasvat zalven, en deszelfs voet; en gij zult het heiligen*". Daar is dus van "minder heilig" geen de minste spraak. Ook behoeven wij *niet* te stellen, gelijk dat gedaan wordt, dat het als een voorwerp "voor beschadiging minder vatbaar, niet werd omwonden, maar onbedekt vervoerd werd."

Want, vooreerst, was het als vervaardigd van de toen zeer kostbare, blinkend gepolijste, metalen of koperen spiegels van de Israëlitische vrouwen. wèl vatbaar, en evenzeer vatbaar voor beschadiging als de andere vaten, en vooral niet minder dan het Brandofferaltaar, ofschoon voor "beschadiging" noch van het ene, noch van het andere van de heilige vaten enige vreze bestond. Dit zou wèl het geval zijn geweest bijaldien zij, met andere stukken van de Tabernakel, en gelijk deze, op *wagens* hadden moeten geladen worden. Dan zouden zij lichtelijk, door het schokken en stoten van de wagens, enige schade hebben kunnen bekomen. Maar daar die vaten *op de schouders werden gedragen*, elk in het bijzonder, en bovendien de Levieten, die ze droegen, volstrekt niet, en nooit, in het gedrang liepen, maar er tussen hen en het overige van het leger een behoorlijke afstand was of tussenruimte, zo was alle beschadiging *onmogelijk*. Maar, vervolgens, dat het "niet omwonden, maar onbedekt vervoerd werd", is *niet* "waarschijnlijk", maar, om *beschouwde redenen*, is het alleszins *zeker*, dat het wèl omwonden en bedekt werd vervoerd, ofschoon de Heilige Schrift, gelijk wij zagen, er van zwijgt. Dat hebben ook de Griekse overzetters van het Oude Testament zo begrepen, en daarom, ofschoon zij daartoe geen recht hadden, en wij ons dan ook op hun doen niet als op een *bewijs* beroepen, in de zogenaamde vertaling de Zeventigen, (de Septuagint) bij vers 14 van Num. 4 deze woorden ingeschoven: "En zij zullen een hemelsblauw dekkleed nemen, en daarmee het Wasvat en zijn voet bedekken, en zullen het dan in een deksel van dassenvellen hullen, en het op de draagbaar leggen". Deze ingeschoven woorden kunnen ontleend zijn óf aan de mondelinge overlevering", waaruit later de Talmud ontstaan is; óf aan toen nog bestaande, maar sedert verloren gegane handschriften. In elk geval zijn ze zeer merkwaardig, en, al mogen ze niet als *bewijs* gelden voor hetgeen wij aangaande de inpakking en vervoering van het Wasvat voor waar houden, zo geven zij toch aan ons gevoelen hieromtrent, naar onze bescheiden mening, zó'n mate van waarschijnlijkheid, dat deze aan zekerheid grenst.

Wanneer al het vaatwerk van de Tabernakel ingepakt was kwamen de zonen van *Kohath* om het dragen. Dit geschiedde voor de eersten keer op de twintigste dag van de tweede maand van het tweede jaar na de uittocht uit Egypte, want toen "werd de wolk verheven van boven de Tabernakel van de getuigenis". Num. 10. Hij had toen juist één maand en twintig dagen opgericht gestaan. En de plaats die de Kohathieten, dragende de heiligdommen in het voorttrekkend leger innamen, was de *achtste* in volgorde, en wel tussen de stam van *Gad* en de stam van *Efraïm*.

Wat nu betreft de verschillende *dekkleden*, en de *Voorhang van het heilige*, gelijk ook al de *behangselen* en "*de deur van de poort van het voorhof*", d. i., de Voorhang van de Voorhof, en de "*zelen*", en het verdere gereedschap waarmede de pilaren van de Voorhof, en de behangsels, werden vastgemaakt, dat alles was ter vervoering voor de *Gersonieten*. Zij hadden daartoe twee overdekte wagens, elk met twee runderen bespannen, een geschenk van de oversten der stammen. Num. 7:2.

De *Tabernakel* zelf, na afgebroken, of uit elkander genomen te zijn, nam de benderen, de richels, de pilaren en de voetstukken, zo ook de pilaren, voeten enz. van het *Voorhof*, werd aan de *Merarieten* overgegeven op de reis, die daartoe het gebruik hadden van *vier* overdekte wagens, óók elk met twee runderen bespannen, en evenzeer een geschenk van de oversten van de stammen. De plaats van de Gersonieten en Merarieten in het optrekkend leger was de *vierde* in volgorde, en wel tussen de stam van *Zebulon*, en de stam van *Ruben*.

Hoe de verschillende stammen in het optrekken op elkander volgden, elk met hun banier en teleen voorzien, en alles in de uiterste orde en regelmaat, kan men lezen in Num. 10: 14-28. En lezen wij daar nu, in het 17^e vers, van de zonen van *Gerson*, en de zonen van *Merari* "dragende de Tabernakel", dan wil zulks zeggen, dat zij gesteld waren tot het *vervoer* van de Tabernakel; dat zij hem, geheel uit elkander genomen, *op wagens vervoerden*. Aldus werd dan alles, dat tot het Heiligdom behoorde, deels op wagens, deels op de schouderen van de Kohathieten, verhuisd, terwijl de wolken vuurkolom Israëls leger voorging, in dier voege, dat zij steeds boven de Ark zweefde, die bij het voorttrekken van het leger vóóruit ging, en dus *niet* behoorde tot *die* heilige vaten, van welke wij gezien hebben, dat zij gedragen werden in de achtste afdeling in volgorde, namelijk voorgegaan door de stam van *Gad*, en gevolgd door de stam van *Efraïm*. Dat de Ark vóór het gehele leger werd gedragen lezen wij uitdrukkelijk: "zoo togen zij drie dagreizen van de berg des Heeren; en de Ark des Verbonds des Heeren reisde voor hun aangezicht drie dagreizen, om voor hen een rustplaats uit te speuren". Num. 10:33. Dit wil zeggen, dat zij dáár bleven, dat dáár de rustplaats was, waar de wolk boven de Ark stil hield, zoals wij lezen: "in de plaats waar de wolk bleef, dáár legerden zich de kinderen Israëls". Want dat "Een rustplaats uit te speuren" niet zó verstaan moet worden, alsof die vier *Kohathieten*, die de Ark droegen, die rustplaats uitspeurden, spreekt van zelfs. Immers gelijk wij reeds zagen, *de Heere Zelf* wees hun, door de wolk, steeds aan, welken weg het leger moest gaan, wáár het moest stil houden, wanneer het wederom moest opbreken. En mocht nu iemand vragen: als dat alles nu zo was, als nu de wolk het leger voorging, en de Heere Zelf de Leidsman en de Wegwijzer was, wáartoe stond Mozes er dan zo sterk op, dat zijn schoonvader, Hobab, de Midianiet, met hen zou gaan, zeggende: "Verlaat ons toch niet; want dewijl gij weet, dat wij ons legeren in de woestijn, zo zult gij ons tot ogen zijn"? Num. 10. Zo antwoorden wij daarop, dat Mozes, bij de ervaring *van Goddelijke* leiding, daarom *menselijke* raadgeving, ten opzichte van *bijzonderheden*, die

door de wolk en vuurkolom niet aangewezen werden, niet gering achtte, vooral niet als die raadgevingen werden verstrekt door zulk een ervaren kenner van de woestijn als Hobab was. De *wolk en vuurkolom* wees in het algemeen de weg en de plaats van de legering aan, van Gods wege. Hobab's raad bepaalde zich omtrent *bijzondere* gevallen en aangelegenheden.

VI

De bedienaren van de Tabernakel.

Hebben wij tot hiertoe gelegenheid gehad om op te merken dat *alles* ten aanzien van Gods Heiligdom hij Israël door God was voorgeschreven of verordend, óók de wijze van het uit elkander nemen van de Tabernakel en de Voorhof, en van de inpakking van de heilige vaten, gelijk ook *hoe* alles moest worden vervoerd; lezen wij die aangaande gedurig: "de Heere sprak tot Mozes" wij kunnen dan daaruit ook gemakkelijk de gevolgtrekking maken, dat in een zaak van zó'n uiterst gewicht als betreft *de bedienaren van de Tabernakel*, wel *geen andere* gedragslijn door God zal gevolgd wezen. En inderdaad, ook hier lezen wij telkens: "*de Heere sprak tot Mozes*". Niet elk die maar wilde, die maar lust had tot enige bediening bij des Heeren Heiligdom, zelfs al was ook zijn hart vervuld met de vreze des Heeren, en al zou hij ook

een uitstekend dienaar des Heiligdoms zijn geweest, kon zich de toegang tot zó'n bediening ontsloten zien. Zie dit ook later in de geschiedenis van Israël door het voorbeeld van Uzzia bevestigd; 2 Kron. 26: 16-21. Wat van de *Hogepriester* gezegd wordt, en op de Heere Christus wordt overgebracht: "Niemand neemt *zichzelf* die eer aan, maar die van *God geroepen wordt*, gelijkerwijs als Aäron". Hebr. 5:4. Dat gold van *allen*, die, in *welke* betrekking dan ook, de dienst des Heeren in Zijn Tent zouden waarnemen. Ja, het is zo, de Heere gaf wel op Sinaï: aan Mozes de last om tot de *kinderen Israëls*, tot het *huis Jakobs* te zeggen: "gij zult Mij een priesterlijk koninkrijk zijn", of, gelijk er in de grondtekst staat: "een koninkrijk van Priesters" dat wil zeggen: een volk, dat uit enkel Koningen en Priesters bestaat. Ex. 19:6. Maar dit betekende *niet*, dat elk het recht zou hebben om als Priester te dienen, niet eens dat elk, die het verkoos, in de orde van de Levieten zou kunnen treden, maar alleen, dat Israël de hoge en heerlijke roeping had, om *in de persoon van de Priester*, met name van de *Hogepriester*, in Gods Heiligdom Hem met offerandén te vereren, en tot Hem te naderen. Die te midden van Zijn volk als koning wilde wonen en regeren. Wij zullen dit bij de beschouwing van de hogepriesterlijke kleding nader behandelen, en dan óók zien welk een dierbare betekenis in die kleding lag opgesloten voor die godvrezenden onder Israël. wie^p de toegang tot het Heilige niet was vergund, omdat zij niet behoorden tot het geslacht van Aäron, gelijk ook welk een heerlijke afschaduwung daarin tevens verborgen was voor de Kerk des Nieuwen Verbonds.

Niet elk Alzo, al was elk ook geroepen om in een *geestelijken* zin Priester te wezen, kon, in de *gewone* en *gebruikelijke* betekenis van het woord, enig ambt bij de Tabernakel bekleden, maar alléén, en uitsluitend had de Heere God, naar Zijn vrijmacht, die ere, en die genade tevens, weggelegd voor één van de twaalf stammen Israëls, voor de stam van *Levi*. En de leden van die stam konden ook niet naar *vrije* verkiezing hierin te werk gaan, maar waren ook, naar Gods bepaling, volgens hun *afkomst* gebonden aan de vervulling van *die* bediening, die God voor hen had verordend. Een Leviet, nu *niet* zo bedoeld als afstammeling van Levi, de derden zoon van Jakob, want in die zin waren ook de *Priesters* Levieten. maar bedoeld als *bedienaar* van Gods Heiligdom, kon *nimmer* tot de priesterlijke waardigheid opklimmen, en evenmin kon *elk* Priester, maar alléén de in leven zijnde *oudste* zoon van de *Hogepriester*, na dezes dood tot de hoge priesterlijke bediening geraken. Zó was alles door God bepaald, gewild, voorgeschreven; zó ook werd dat, na het oproer van Korach, en de zijnen, die niet tevreden met hun *Levietische* bediening, naar het *priesterschap* stonden, op geduchte wijze gehandhaafd. Num. 16 en 17. Had Jakobs zoon Levi *drie* zonen: "*Gerson, Kehat*, (of Kohath) en *Merari*" en waren die vermenigvuldigd tot een getal, naar het mannelijk geslacht berekend, "van één maand oud, en daarboven", van *twee en twintig duizend drie honderd*, (Ex. 32) uit dit groot getal waren alleen, bij de aanvang van de dienst van de Tabernakel, *vijf* personen tot het priesterambt door God geroepen, namelijk Aäron, als Hogepriester, en diens zonen als gewone Priesters. Al de overigen waren Levieten wat hun *ambt* betreft, en, daar deze het óók waren naar *afkomst*, zo waren *zij* in een *dubbelen* zin Levieten. Spreken wij eerst over *hen*; vervolgens over de *Priesters*; dan over de *Hogepriester*; en eindelijk over zulke dienaars, die later enige knechtelijke betrekking bij de Voorhof ontvingen, van geheel ondergeschikt belang, en die zelfs niet tot Israëls volk behoorden ten aanzien van hun geboorte.

a. De Levieten.

In de laatste nacht, die de kinderen Israëls in Egypte doorbrachten, had de

Heere God de tiende, of laatste plaag over de Egyptenaars gezonden, waardoor eindelijk Farao het lang verdrukte volk liet uittrekken. Die plaag, of straf, was de dood van *alle* eerstgeborenen. Ex. 12. Ter "middernacht" stierven zij, "van de eerstgeborenen van Farao af, die op zijnen troon zitten zou, tot op de eerstgeborenen van de gevangene, die in het gevangenhuis was, en alle eerstgeborenen van de beesten". Tot herinnering daarvan had de Heere aan Mozes het bevel gegeven, dat *Hem* voortaan *alle* eerstgeborenen onder de kinderen Israëls, van mensen en van beesten, zouden geheiligd worden, d. i. afgezonderd tot een Hem gewijd doel. Hij had Zich dus op die eerstgeborenen een bijzonder recht voorbehouden, en dat recht moest Mozes het volk bekend maken, en zou later nader worden bepaald. Ten aanzien van die uit de mensen, hebben wij er onder te verstaan, dat de Heere hen zou gebruikt hebben tot de dienst van het Heiligdom, dat eerlang, naar Zijn bevel, onder Israël zou worden opgericht. Maar daarin greep weldra een verandering plaats, en wel nadat de stam van Levi zich onderscheiden had in ijver voor de eer des Heeren, toen het volk zich bezondigd had aan de beeldendienst van het gouden kalf, en de Levieten een slachting maakten onder de schuldigen en afvalligen, zonder enig aanzien des persoons. Toen heeft de Heere, waarschijnlijk ter beloning van die ijver voor Zijn Naam, *in de plaats van de* eerstgeborenen uit alle stammen Israëls, de afstammelingen van Levi Zich geheiligd. En daar nu, gelijk wij gezien hebben, de *Levieten* gesteld waren om op de reizen door de woestijn de uit elkander genomen Tabernakel te vervoeren, en nog andere werkzaamheden tot hulp van de Priesters te verrichten, zo konden wij met recht zeggen, dat de Heere de *eerstgeborenen* uit alle stammen Israëls zou gebruikt hebben tot de dienst Zijns Heiligdoms, bijaldien Hij, van wie de Psalmist zegt, Psalm 75: "Maar God is Rechter; Hij vernedert dezen en verhoogt genen", *in hun plaats* niet de *Levieten* gesteld had. En dat Hij zulks gedaan heeft lezen wij zeer bepaald: "En de Heere sprak tot Mozes, zeggende: En Ik, zie, Ik heb de Levieten uit het midden van de kinderen Israëls genomen, *in plaats van alle eerstgeborenen* die de baarmoeder opent, uit de kinderen Israëls; en de Levieten zullen Mijne zijn". Num. 3: 11. 12. En wederom: "Ik heb de Levieten genomen *voor alle eerstgeborenen onder de kinderen Israëls*. En Ik heb de Levieten aan Aäron, en aan zijn zonen tot een gift gegeven uit het midden van de kinderen Israëls, om de dienst van de kinderen Israëls in de Tent van de samenkomst te bedienen, en om voor de kinderen Israëls verzoening te doen, dat er geen plaag zij onder de kinderen Israëls, als de kinderen Israëls, tot het Heiligdom naderen zouden".

Zijn zo de Levieten *in de plaats van de* eerstgeborenen gekomen ten dienste des Heiligdoms, en wij bedoelen hier alleen de *ambtelijk* dusgenaamde Levieten, die, (Ok in de laatst• aangehaalde plaats, duidelijk,••, onderscheiden worden van *Eiit'on en zone zonen*, welke evenzeer als zij van Levi afstamden, maar geen "Levieten" waren van ambtswege, — wij hoorden het reeds met een enkel woord, dat hun getal zeer groot was in de woestijn, bedragende niet minder dan een getal van twee en twintig duizend en drie honderd, de jongetjes van een maand oud, en daarboven, meegerekend. Van de *Gersonieten* toch waren er "zeven duizend en vijfhonderd"; van de *Kahathieten* waren er "acht duizend en zes honderd", en van de *Merarieten* zes duizend en twee honderd", Num. 3. Wanneer men deze drie getallen samen neemt dan heeft men de som van 22.300. Nu komt die som niet overeen met hetgeen wij lezen Levit. 3: 39: "Alle getelden van de Levieten welke Mozes en Aäron op het bevel des Heerera. naar hun geslachten. geteld hebben al wat mannelijk was van een maand oud en

daarboven, waren tweeëntwintig duizend". Dat komt dus niet uit zal men zeggen. En zoals het daar staat, komt het ook niet uit, maar zijn er drie honderd te weinig. Hoe die zwaarigheid opgelost? Liever dan te denken aan een in de handschriften ingeslopen schrijffout, verenigen wij ons met de mening van vele oude Joodse leraars of Rabbijnen, die stellen dat de drie honderd in de aangehaalde plaats *te weinig* opgenoemde Leviëten als *zelf eerstgeborenen niet als plaatsvervangers van eerstgeborenen uit andere stammen, konden gerekend worden*". Maar voor zichzelf moesten opkomen; terwijl de twee en twintig duizend andere Leviëten als zelf geen eerstgeborenen. in de plaats van de eerstgeborenen uit de andere stammen kwamen. In 't aangehaalde vers worden dan de werkelijk *plaatsvervangende* Leviëten bedoeld.

Sedert die tijd is hun getal natuurlijk nog grotelijks vermeerderd. Wij kunnen dit daaruit afleiden, dat, toen David, in zijn ouderdom de Leviëten deed tellen, *niet* van één maand oud en daarboven, maar alleen van "*dertig jaren af en daarboven*" hun getal *acht en dertig duizend*" was, onder welke ook de afstammelingen *van Mozes* behoorden, uit zijn beide zonen *Gersom* (niet te verwarren met Gerson, de zoon van Levi, van wie de Gersonieten waren) en *Eliëzer*.

En gelijk na die tijd hun *getal* vermeerderd is geworden zo ook zijn van lieverlede hun *werkzaamheden* vermeerderd, vooral nadat Israël in Kanaän was gekomen. Hebben wij gezien wat zij voor dienstwerk te verrichten hadden bij de reizen door de woestijn, wanneer de Tabernakel was opgericht, en de dienst daarbij dus plaats vond, moesten zij hun broeders, de Priesters, wanneer de nood zulks vereiste, en voor zover zij *mochten*, hulp bewijzen in de Voorhof, wat vooral nodig was op de *hoge feesten* Israëls, en Ook wanneer het soms gebeurde, dat veel *particuliere* offers te gelijk tot de Voorhof werden gebracht. Zij waren dan behulpzaam om de offerdieren te slachten, hun de huid af te trekken, ze van de ingewanden te ontdoen, en, in één woord, om ze. in stukken gedeeld, tot het doel waartoe ze dienen moesten, gereed te maken. maar *alle* eigenlijke *priesterlijke* werkzaamheden waren hun, op doodstraf, verboden. Tot het Brandofferaltaar mochten zij niet naderen om daarop de stukken vlees te leggen: geen bloedbesprenging mochten zij verrichten, noch enige dienst in het Heilige doen. Zo lezen wij dan ook, waar gesproken wordt dat Josia de Heere het Pasa te Jeruzalem hield: "Daarna slachtte men het Pasa, en de *Priesters* sprengden (het bloed) uit hun handen, en de *Leviëten* trokken de huiden af", enz. 2. Kron. 35. Zij waren voorts *poeliers* bij het Heiligdom, en *dorpel wachters*, opdat geen onreinere, of vreemden, zouden naderen. Anderen waren weer *zangers* en *speellieden* in tien Voorhof, om de Heere te loven met luider stem en met allerlei soorten van heilige muziekinstrumenten, zoals Cimbale, Harpen, Luiten en dergelijke. Daartoe verdeelde ze David in driemaal vier en twintig afdelingen, die elk hun aangewezen en door het lot bepaalde dienstdag te vervullen hadden, zoals dat alles uitvoerig beschreven staat in 1 Kron. 23-26. Zij waren ook geroepen om het volk te onderwijzen in de wet des Heeren. Zo lezen wij, dat Josafat hen zond in de steden van Juda: "En zij leerden in Juda, en het wetboek des Heeren was bij hen; en zij gingen rondom in alle steden van Juda, en leerden onder het volk". Dezelfde koning stelde ook eengen hunner "over het gericht des Heeren, en over rechtsgeschillen". Zo hadden allen hun werk. en wel. evenzeer als de Priesters, naar de beurt hunner dagordening, opdat alles in de dienst van het huis des Heeren geregeld, en zonder verstoring van de ouderlinge vrede mocht toegaan.

Wat nu betreft de *leeftijd*, waarop de Levieten in de dienst van het Heiligdom traden. die was, naar het schijnt, voor de *woestijn* gesteld op hun 30^e jaar, zoals wij lezen in Num. 4: 3. Lezen wij nu in Num.: 24: " Dit is het wat de Levieten aangaat: van *vijf en twintig* jaren oud, en daarboven, zullen zij inkomen, om de strijd te strijden, in de dienst van de Tent van de samenkomst". dan hebben wij, onzes inziens, dit schijnbaar verschil met velen aldus te verklaren, dat de *lichtere* werkzaamheden bij de Tabernakel hun reeds 'riet hun 25^e jaar werden opgedragen, maar de *zwaardere*, waartoe *volle* manskrachten vereist werden. Zoals die in Num. 4 vermeld worden. eerst met hun 30^e jaar. Die *zwaardere* kwamen vooral in de *woestijn* te pas. en bestonden in het vervoeren van de Tabernakel. In Davids tijd kwamen zij nog jonger in dienst, namelijk op hun *twintigste* jaar. En zo is het naderhand gebleven, gelijk te zien is uit de bestelling van Hiskia. 2 Kron. 31. Ook na de Babylonische ballingschap was het zo, gelijk wij zien kunnen in Ezra III: 8.

Op hun 50^e levensjaar was het einde van hun diensttijd. gelijk wij lezen: "van dertig jaren oud, en daarboven, tot vijftig jaren oud" . Num. 4. Dat wij dit echter *niet* te verstaan hebben van het einde van *allen* dienst bij de Tabernakel, maar alleen van die *zware* dienst. over welken in Num. 4 wordt gesproken bemerken wij duidelijk uit hetgeen wij in Num. 8: 25, 26 lezen: "Maar van dat hij vijftig jaren oud is, zal hij van de strijd dezès dienstes afgaan. en hij zal niet meer dienen. maar *hij zal niet zone broederen. dienen in de tent de samenkomst, om de wacht waar te nemen*; maar de dienst zal hij niet bedienen. Alzo zult gij aan de Levieten doen in hun wachten".

Wat, voorts dat gebod omtrent het dienen tot hun 50^e jaar betreft, wij kunnen ons in de verklaring daarvan ten volle verenigen met hetgeen *Maimonides* zegt, dat "God dit gehad alleen gegeven heeft voor die tijd, dat de Tabernakel telkens moest verplaatst worden, maar niet voor de volgende tijd, want daarna (d. i. dus na hun 50^e jaar) maakten de *jaren* een Leviet *niet* onbekwaam tot zijn dienst: het was de *stem* alleen, die, door ouderdom bedorven, hen onbekwaam deed zijn tot Zijn diensten in het Heiligdom. Waarom het mij toeschijnt dat hij wel onbekwaam was om Lieder en te zingen" (daar dan de stem de nodige helderheid en de klank van vroeger niet meer bezat) "maar echter niet om onder het getal van de portiers gesteld te worden." Zo spreekt er *Maimonides* over.

En *Abarbanel* zegt: "bij de *Levieten* is de *ouderdom* een gebrek, maar de *wangestalte van het lichaam niet*: en, integendeel, bij de *Priesters* is de *wangestalte van het lichaam* een gebrek, en *niet de ouderdom*". Volkomen juist! *Aäron* stierf in de ouderdom van "honderd drie en twintig jaren" ¹⁾; de Hogepriester *Jojada* werd "honderd en dertig" jaren oud. Van de Priester *Zacharias* lezen wij, dat hij en zijn vrouw Elisabeth "*ver op hun dagen* gekomen waren". Maar die hoge leeftijd verhinderde hen niet, om tot het laatst toe in hun priesterlijke bediening te volharden.

Wanneer nu de Levieten de ouderdom bereikt hadden, vereist om hun dienst te aanvaarden, werden zij, naar 's Heeren bevel, plechtig tot hun ambt ingewijd. Zij moesten, nadat zij eerst "uit het midden van de kinderen Israëls" waren genomen en dus van deze waren afgezonderd als geheiligden tot de dienst des Heeren, worden *gereinigd*. Num. 8. Deze reiniging bestond daarin, dat Mozes "water van de ontzondiging" op hen sprengde. Bij dit "water van de ontzondiging" hebben wij aler dan waarschijnlijk tem denken aan het zogenoemde "levend water", water uit een stroom een beek, of een bron, in tegenoverstelling met water uit een put, welk "levend" water dan door middel

van een soort van kwast, uit cederhout en hysop, met scharlaken samen verbonden, op hen gesprengd werd. En onzes inziens hebben wij hier aan *dat* "water van de ontzondiging" te denken waarover in *Lev. 14* wordt gehandeld, en *niet* aan dat wat vermeld wordt in *Nam. 19*. omdat wij bij het gebod of voorschrift van de reiniging van de Levieten, óók het gebod vinden van *afschering van het gehele lichaam*, zoals ook, naar *Lev. 14*, met de te *reinigen melaatse* moest geschieden, en van welke zaak *wij niet* lezen in *Num. 19*. Er waren dus twee verschillende soorten van reinigingswater. Het een soort, *Lev. 14* vermeld, dat gebruikt werd bij reiniging *van melaatsheid*, ook aan huizen, bestond uit *levend water*, in een *aarden vat*, *vermengd met bloed van een geslachten vogel en werd gesprengd met cederhout, hysop en scharlaken*. Het andere soort, uit *Num. 19*. dat gebezigd werd bij onrein zijn *door aanraking van een dode*, van een *doodsbeen*, van een *graf*, enz. bestond ook uit "*levend water*" maar werd eenvoudig in een "vat gedaan. en *vermengd net as van een rode vaars*, welke verbrand was buiten het leger, en *in welker brand "cederhout, hysop en scharlaken"*, om *mede* verbrand te worden, geworpen was, terwijl dit water, alzó toeberaid, alleen gesprengd werd door middel van een bundeltje " hysop" 5), *zonder* bijvoeging van cederhout en scharlaken. En aangezien wij nu wèl bij de reiniging van *melaatsheid*, maar *niet* bij de reiniging van onreinheid, door aanraking van een *dode*, of iets van een dode, veroorzaakt, lezen van schering des lichaams, en ook de *Levieten* bij hun inwijding, "het scheermes over hun ganse vlees moesten doen gaan", zo geloven wij, dat het water van de ontzondiging, waarmede zij door Mozes besprengd werden, ook dat zelfde soort water was wat in *Levit. 14* in onderscheiding van het in *Num. 19* vernielde, wordt beschreven.

Moesten zo de Levieten besprengd worden, en hun gehele lichaam worden beschoren, zij moesten vervolgens "hun klederen wassen en zich reinigen" d. i. hun lichaam wassen, opdat zij aldus het symbool van die reinheid van hart en wandel zouden dragen, zonder welke hun dienst de Heere, de heilige God, niet aangenaam kon wezen, daar zij Hem alleen in oprechtheid konden dienen, wanneer zij niet wandelden in de onreinheid van de zonde, maar in toewijding *van* hart en wandel aan Hem. Aldus besprengd en gereinigd moesten zij naderen tot de Tent van de samenkomst, d. i., voor de ingang van de Voorhof, en met hen "de gehele vergadering van de kinderen Israëls", waarbij wij zeker te denken hebben aan de *mannen* alleen, voor wie ook ruimte genoeg was tussen de Voorhof en het leger.

Dan moesten de kinderen Israëls "hun handen op de Levieten leggen", natuurlijk niet allen, maar de vertegenwoordigers, of hoofden van de stammen, welke handoplegging hier geen inwijding of inzegening tot hun ambt betekende, want deze geschiedde ten dele door *Mozes*, ten dele door *Aäron*; maar zij betekende dezelfde zaak als de handoplegging bij de dieren, tot het offer bestemd, en dus de *inplaatstreding* van de Levieten voor de eerstgeborenen, gelijk die dieren in de plaats van hen traden. die hun de handen oplegden. Nadat deze plechtigheid was geschied moest Aäron hen "*bewegen* ten beweegoffer voor het aangezicht des Heeren vanwege de kinderen Israëls", waarbij wij te denken hebben aan een heengeleid worden van hen door *Aäron* naar de vier hoofdwindstreken: het Noorden, Oosten. Zuiden en Westen, of, zoals anderen het verklaren, van een geleid worden alléén naar het Westen, waar het Heilige der Heiligen was, en de Heere woonde, én een rugwaarts terug, geleid worden naar het Oosten, gelijk de Talmud leert dat ook geschiedde met het vet en het offervlees van de beweegoffers, dat door de dienstdoende Priester, op wiens beide handen dat gelegd was, eerst naar het Westen, en daarna rugwaarts naar het Oosten waar het Brandofferaltaar stond, bewogen werd, en welke handeling, naar de

verklaring van Oehler, de *aanbieding* van de gave aan God, en de *teruggave* er van. door God, aan de *Priester* betekent. Met deze laatste opvatting kunnen wij ons het best verenigen. En dan had dit alzó bewogen worden van de Levieten door Aäron deze zinrijke beduiding, dat, gelijk de vergadering van Israël hen door handoplegging, in de plaats hunner eerstgeborenen gegeven had, ten dienste van de Priesters, deze vertegenwoordigd door hun Hoofd, hen als eerstelingen wederom de Heere gaf, Die op alle eerstgeborenen recht had, terwijl de Heere ze daarop weer aan Zijn Priesters teruggaf.

Daarna werden zij nog door het offer van twee varren, of jonge stieren, op wier hoofden zij de handen moesten leggen, en van welke de een ten *zondoffer* diende, en de andere, met zijn spijsoffer van meelbloem met olie gemengd ten *brandoffer*, ontzondigd, en werd door Aäron verzoening over hen gedaan. Immers, de onreinheid van de zonde kleefde op hen, en zij konden dus als zoodanig de heiligen God niet aangenaam zijn. Vandaar, dat zij ook door dat offer. niet welks bloed zij zeer zeker bespengd werden, ook ontzondigd moesten worden. gelijk wij dan ook lezen: "Aäron deed verzoening over hen, om hen te reinigen". En toen eerst konden zij komen "om hunnen dienst te bedienen in de Tent van de samenkomst".

Dat zij die dienst waarnamen in een bijzondere *ambstkleding*, al wordt daarover niet gesproken hij hun afzondering . van de kinderen Israëls, en bij hun inwijding, is wel zeker, en zouden wij, óók zo de Heilige Schrift geheel daarvan zweeg, wel uit de aard van de zaak kunnen vaststellen. Maar de Schrift zwijgt er niet van. Wij lezen b. v., dat, toen David de Ark des Verbonds des Heeren deed brengen naar Zien, tot de Teute die hij daar voor haar had ingericht. "ook al de Levieten, die de Ark droegen, en de zangers, en Chenanja, de overste van het opheffen van de zangers, *een lofrok aan hadden van linnen*"; en voorts, bij de inwijding van Salomo's Tempel: "En de Levieten, die zangers waren van hen allen. van Asaf, van Heman, van Jeduthun, en van hun zonen, en van hun broederen, *in fijn linnen gekleed*, niet Cimbale, en met Luiten en Harpen, stonden tegen het Oosten van het Altaar, en met hen tot honderd en twintig Priesteren toe, trompettende met Trompetten". Ook Flavius Josephus getuigt dat "Salomo voor de zangers rokken heeft laten maken van dezelfde *stof* als die van de Priesters", namelijk van fijn wit linnen, zonder dat zij daarom van het zelfde *weefsel* als die van de Priesters waren, die rokken droegen met "oogjes" geweven. Eerst later, veel later, namelijk ten tijde van koning Agrippa, wie zij het gebruik vraagden van de linnen rok *ook zó'n wijze als de Priesters* en die de Levieten dat verzoek toestond, kwam daarin verandering.

Van hun *mutsen* en *gordels* is ons overigens niets bekend, maar die zullen ongetwijfeld wel in overeenstemming met hun rokken zijn geweest. Waar zij om *deze* hebben durven vragen, tegen de Mozaïsche instelling aan, en Agrippa, die zeer willekeurig en onwettig te werk ging, dat hij toonde óók door het afzetten en aanstellen van Hoge priesters, dat verzoek toestond, daar zullen de Levieten ook wel om de overige kledingstukken van het priesterlijk ambtsgewaad hem gevraagd hebben, om zó geheel en al in hun kleding op de Priesters te gelijken.

Wat betreft de *inkomsten van de Levieten*, ook deze waren. evenzeer als hun dienstwerk, door God zelf geregeld. Behalve de veld en boomvruchten van hun eigen landerijen, en hun kudde, hadden zij de *tienden* van alle inkomsten des lands, van het koorn, de most, de olie en andere boomvruchten. Zo mede van de runderen, het klein vee, en "alles wat onder de roede doorging". Wij lezen de bepalingen dienaangaande Num. 18: 21, 24.

Deut. 14: 23 en Lev. 27: 30, 32. Al die tienden van de kinderen Israëls waren "lofferen" die zij de Heere te offeren hadden, maar die Hij tot een "erfenis" aan de Levieten had geschonken, "voor hunnen dienst, die zij bedienden, de dienst van de 'bent van de samenkomst". Maar van al die tienden moesten zij, naar Gods bevel, wederkerig wederom de tienden geven aan de Priesters, die daarom "tienden van die tienden" worden genoemd. En opdat die Levieten daarin eerlijk zouden handelen. en hun broederen niet zouden te kort doen, moest er, althans later werd dit bepaald, steeds een Priester *bij* tegenwoordig zijn, wanneer zij de tienden ontvingen. Wij lezen die bepaling in Nehemia 10: 38. "En dat er een Priester, een zoon van Aäron. bij de Levieten zou zijn, als de Levieten de tienden ontvangen: en dat de Levieten de tienden van de tienden zouden opbrengen ten huize onzes Gods, in de karnen van het schathuis".

Ook hun *woonplaatsen* waren door God bepaald. Wel hadden zij van Hem geen erfdeel op *zulk* een wijze als de andere stammen in Kanaän ontvangen; zij hadden dus geen bijzonder gedeelte van het Heilige land, dat naar hun stamvader de naam droeg van "stam van Levi", maar daarom kwamen zij niet te kort in hun bezitting. Num. 35: 1—8. Zij ontvingen *toch* niet minder dan "acht en veertig steden niet haar voorsteden"), door al de stammen heen verspreid. Daarbij hadden zij land genoeg ter bearbeiding voor hun gedeeltelijk onderhoud, en tot voedsel van hun vee. Tot die steden behoorden ook de zes "*vesteden*", die naar Gods bevel in Israël moesten zijn, drie aan dezen en drie aan genen kant van de Jordaan, "opdat derwaarts vluchten al wie een ziele slaat door dwaling, opdat hij niet sterve door de hand des bloedwrekers, totdat hij voor het aangezicht van de vergadering gestaan zal hebben" 3). Die zes vrijsteden waren "*Kades. in Galiléa.* op het gebergte van Nafth_{ali}; en *Siclaem*, op het gebergte van Efraim: en *KiriatAsba*. deze is Hebron, op het gebergte van Juda. En aan geen zijde van de Jordaan van Jericho oostwaarts, gaven zij *Dezer*, in de woestijn, in het platte land van de stam van Ruben; en *Ramoth*, in Gilead, van de stam van Gad; en *Golan*, in Basan, van de stam van Manasse". Jozua 20 en 21.

Van die acht en veertig steden evenwel werden er "*dertien.*" met haar voorsteden gegeven aan de *Priesters*, de kinderen van Aäron. Zij waren alle gelegen in de stammen van Juda, Simeon en Benjamin; en onder haar behoorde ook de vrijstad Kirjath-Arba., of "Hebron". Van de overige vijf en dertig steden met haar voorsteden ontvingen de *Kahathieten* er *tien*, de *Gersonieten* er *dertien*, de *Merarieten* er *twaalf*. Onder de bijzondere voorrechten die aan al die steden voor de Priesters en Levieten verbonden waren, behoorde óók dat, wanneer enige bezitting daarin wegens schuld verkocht was geworden, die ten *allen dage* kon worden gelost. "De Levieten zullen een eeuwige lossing hebben". De Israëlieten uit de andere stammen echter konden eerst hun verkocht goed lossen, nadat het jaar geëindigd was waarin *zij het* hadden verkocht. "In een vol jaar zal zijn lossing wezen". Lev. 25.

Na de scheuring van het rijk door de opstand van Jerobeam, en de goddeloze instelling, door hem van de kalverendienst te Dan en te Beth-El, verlieten de Levieten en de Priesters daar zij de Heere getrouw wilden blijven, hun bezittingen, en kwamen wonen in Juda en te Jeruzalem. 2 Kron. 11.

Zagen wij zo op welk een bijzondere wijze de Heere zorgde voor de Levieten, gelijk Hij óók deed voor de Priesters: hoe Hij hun, ofschoon Hij ze geen erfdeel gaf onder Israël, zó als Hij aan de andere stammen schonk, echter, een genoegzaam, ja. vooral in de eersten tijd, een in evenredigheid met hun

getalsterkte *overvloedig* aantal plaatsen ter woning gaf, en hoe rijkelijk Hij zorgde voor hun inkomsten, die hun als dienaren van Zijn Heiligdom moesten gegeven worden, dan zien wij daaruit hoe Hij alzó het woord vervulde: "Levi heeft geen deel noch erve met Zijn broederen: *De Heere is zijn erfdeel*". Zij hadden het zo recht goed onder al de stammen Israëls. Zij waren onder het uitverkoren volk des Heeren de *bijzondere* uitverkorenen, gelijk de *Priesters* die wederom waren onder *hen*, en de *Hogepriester* de bijzonder uitverkorene was onder de *Priesters*.

Op een liefdevolle wijze waakte God ook voor hun belangen, als zij, in tijden van godsdienstig en zedelijk verval, dikwerf werden benadeeld in hetgeen hun rechtmatig toekwam, zoals wij daarvan o. a. een voorbeeld vinden in Mal. 3: 8—10. Zo ervaaarden zij ^{het}, en was hun hart niet waarachtige vreze Gods vervuld, zij ervaaarden het ook in een *geestelijk* opzicht, in *geestelijke* zegeningen, welk een genadeloon er aan Zijn dienst is verbonden. En zo waren zij daarin voorbeelden van hen, die geroepen zijn om dienaren te wezen van het geestelijk lichaam van de Heere Christus, van de tempel des levenden Gods, in de bediening van het Evangelie van de zaligheid, en wier ervaring het is dat, in die bediening te mogen staan een grote eer, een grote zaligheid, en acne grote genade is.

b. De Priesters.

Had God door Mozes tot het *gehele* volk van Israëel doen zeggen: "gij zult Mij een priesterlijk koninkrijk. en een heilig volk zijn" — in de aard van de zaak lag het opgesloten, dat met die woorden door God niet bedoeld kon wezen, dat *alle* mannen onder Israëel *Priesters* zouden zijn in de *eigenlijke* zin van het woord, namelijk bedienen van het Heiligdom, dat eerlang stond vervaardigd te worden. Ex. 19:6. *Maar wie* zouden dan *Priesters* zijn? Zij, die lust zouden gevoelen om het priesterschap te bedienen, onverschillig uit welken stam? maar wij hebben het reeds vroeger opgemerkt, dat dit *niet zo het* geval was. Neen. Het lag *niet* in de keuze van *mensen*, maar in de *vrije verkiezing* Gods. *wie het* zijn zouden aan wie de hoge eer zou te beurt vallen, en de bijzondere genade tevens, om tot Zijn Altaren te mogen naderen. Want gelijk God bepaald had *wie* als *mindere* dienaren van Zijn Heiligdom, namelijk als *Levieten*, Hem dienen zouden, zó ook gaf Hij Zijn bepaalden wil te kennen omtrent hen, die in *hogere* rang, dan die van *Levieten*, in de dienst van de Tabernakel zouden werkzaam wezen. Hij verkoos daartoe als *Hogepriester* de oudere broeder van Mozes. *Aäron*, en als *gewone* *Priesters* de vier zonen van *Aäron*: *Aadab*, *Abihu*, *Eleazar* en *Ithamar*, allen afstammelingen, evenals Mozes. Van Jakob's derde zoon uit Léa: *Levi*. en wel uit Levi's tweede zoon *Kehat* of *Kahath*. Naar deze familienaam waren dus alle *Priesters Kahathieten* van *afkomst*, evenzeer als zij óók van afkomst *Levieten* waren, vanwege hun *stamvader Levi*, maar steeds moeten zij bepaald *onderscheiden* worden van *die*, reeds door ons besproken, *Kahathieten*, die de *eerste* afdeling uitmaakten van de *eigenlijke* *Levieten*, die vanwege hun *dienstwerk* die naam droegen. De verkiezing van *Aäron* en zijn zonen tot het *Priesterambt* door God vinden wij vermeld in Exod. 28: 1. "Daarna zult gij uwen broeder *Aäron*, en zijn zonen met hem, tot u doen naderen uit het midden van de kinderen Israëls, om Mij het *Priesterambt* te bedienen." En gelijk God, naar Zijn vrijmacht, *hen* verkoos tot dat heilig en heerlijk werk. Zo bepaalde Hij ook later nadrukkelijk, dat het *Priesterambt* alléén en uitsluitend *onder de nakomelingen van Aäron* blijven zou, met die verstande, dat telkens in het *Hogepriesterschap* de *oudste* overgebleven zoon zijnen

vader zou opvolgen, terwijl van de *gewone* Priesters geen *opvolging* in de eigenlijken zin des woords plaats had, maar *al hun* zonen, zodra zij de daartoe bepaalde leeftijd hadden bereikt, óók zo hun vaders nog leefden, en nog hun ambt vervulden, tot de priesterlijke bediening gerechtigd waren. Wel wordt die leeftijd niet met zovele woorden ten aanzien van de Priesters opgegeven, maar waarschijnlijk gold de bepaling ten aanzien van de Levieten ook voor hen. Dit is althans als *zeker* vast te stellen, dat, waar een *lagere* orde van bedienaren van Gods Heiligdom een bepaling van God had ontvangen ten aanzien van de leeftijd, die er werd vereist tot het aanvaarden van de dienst, de *hogere* óók wel aan een dergelijke bepaling zal verbonden zijn geweest.

Dit wordt ook in de Talmud geleerd. De waardigheid en heiligheid *van het* Priesterambt, gelijk ook de aard van de priesterlijke werkzaamheden, brachten dit althans van zelfs mede, dat men de jongelingsleeftijd moest te boven zijn.

Maar waar de Heilige Schrift van de *leeftijd*, die de Priesters moesten hebben om in de dienst te kunnen treden niet opzettelijk spreekt, daar spreekt zij des te duidelijker van die *lichamelijke hoedanigheden*, die hen voor de dienst ongeschikt maakten, ofschoon zij, die daartoe ongeschikt waren, daarom niet waren buitengesloten van te mogen eten van de "heilige dingen", d. i., van de zond spijs en dankoffers, die tot des Heeren Altaar werden gebracht, mits althans geen *Levietische* of *ceremoniële onreinheid* hen aankleefde, welke onreinheid wel moet onderscheiden worden van *blijvende* lichamelijke gebreken, ofschoon er onder die gebreken óók worden opgenoemd die *tegelijk*, evenals bij alle andere Israëlieten, onder de termen van onreinheid vielen.

Wij lezen de bepalingen dienaangaande in Lev. 21: 17-23. Door de latere Joden, na. de Babylonische ballingschap, werden die bepalingen nog uitermate vermeerderd, gelijk ons Maimonides bericht, en wel in zó'n mate, dat. Zo het *waarheid* behelst wat deze geleerde Rabbijn schrijft, men onwillekeurig tot de slotsom komt, dat het getal Priesters, tot de dienst bekwaam, dan wel uiterst gering zal geweest zijn, iets dat toch door de geschiedenis wordt weersproken. Immers zij telden *acht* gebreken, die tot de hoofdschedel behoorden; *negentien* ooggebreken; *vijf* gebreken van de oogleden; *zeven* van de wenkbrauwen; *negen* van de oren; *negen* van de neus; *zes* van de mond; *drie* van de lippen; *twee* van de hals; *drie* van de buik; *drie* van de rug; *zestien* van de pudenda; *twaalf* van de gewrichten van handen en voeten; *acht* van het vlees en *elf* van de opperhuid!! Samen naar deze opgaaf, niet minder dan *honderd een en twintig* gebreken, van welke ook maar één enkel gebrek iemand van de priesterlijke bediening kon afsnijden! Is die opgaven bij Maimonides juist, en dit kan zeer wel mogelijk zijn, omdat ook het Nieuwe Testament ons leert hoe in de dagen van 's Heilands omwandeling op aarde, door de Schriftgeleerden, het getal van Gods geboden door een legio van menselijke bijvoegselen niet alleen was vermeerderd, maar ook dikwerf "krachteloos" gemaakt, dan zullen er zeer zeker wel velen onder de Priesters hebben doorgelopen, bij wie het lichamenlijk onderzoek niet al te gestreng is geweest, óf bij wie onderzoekers van al die honderd een en twintig gebreken geen nauwkeurige kennis hebben gehad. Wij doen dus wél door eenvoudig bij de *Schrift* te blijven. Maar behalve die gebreken, die de *Schrift* vermeldt ter aangehaalde plaats, maakt zij óók melding van andere hinderpalen tot vervulling van het priesterlijk ambt. Immers tot dat ambt werd óók vereist, dat men geboren was uit een *wettig* huwelijk. De vader moest niet alleen *Priester* wezen, maar, ofschoon hij een jonge dochter uit

een van de andere stammen mocht huwen, zo mocht hij echter *niet* huwen met "Een hoer", of een "ontheiligde". noch met een "die door haren man was verstoten." Zonen uit zó'n huwelijk verwekt, werden van het priesterschap geweerd, evenzeer als zó'n huwelijk de vader zelf buiten de bediening sloot, als in lijnrechten strijd én met haar heiligheid, én met haar heilige betekenis. Daarom werden dan ook de priesterlijke geslachtregisters met de nauwkeurigste zorg bijgehouden en bewaard, opdat, wanneer iemand zich voor het priesterlijk ambt aanmeldde, het uit de registers blijken mocht of hij wél, of niet, tot dat ambt kon en mocht worden toegelaten. En waren soms die registers verloren gegaan, of, konden zij niet vertoond worden, zoals daarvan een voorbeeld opgenoemd wordt in Nehemia 7: 64, dan werden zij, die zich tot het priesterambt aanmeldten, daarvan "als onreinen geweerd.

Waren zo alle bepalingen omtrent de Priesters, tot hiertoe beschouwd, daarheen gericht, om hun, zowel als het volk, in welks plaats zij stonden om te dienen voor het aangezicht des Heeren, diepe indrukken te geven van Zijn heiligheid, als Die in degenen, die tot Hem naderen, wil geheiligd, en door hen wil verheerlijkt worden, daartoe behoorde óók het verbod van zich te "verontreinigen" over een' dode, namelijk door die aan te roeren, of deel te nemen aan Zijn begrafenis, tenzij die dode mocht behoord hebben tot Zijn *nauwste* bloedverwantschap, echter nog met die uitzondering, wat een *zuster* betreft, dat zij als *maagd* moest gestorven zijn. Ook was het hun om die zelfde reden verboden om "kaalheid op hun hoofd te maken, en de hoek van hun baard af te scheren, alsmede, naar de gewoonte van de Heidenen, in hun vlees, ten teken van rouw en droefenis, insnijdingen te maken. Wij lezen een en ander Lev. 21: 17, terwijl wij in het volgende hoofdstuk, van het 2e—9e vers, mede nog enige voorschriften vinden, die betrekking hebben op de wettische reinheid, die door de Priesters moest worden in acht genomen, én bepaalde aanwijzingen door welke dingen zij verontreinigd konden worden, en waarvoor zij zich dus hadden te wachten. Zij stonden also onder strenge wetsbepalingen, maar de eer van de godsdienst, die zij verrichtten, eiste die. Mogen die ook hinderlijk zijn geweest voor zulke Priesters, die, gelijk later Eli's zonen, schandvlekken waren in de heiligen dienst des Heeren, of voor dezulken bij wie hun bediening geen zaak des *harten*, maar een broodzaak was, die Priesters, wier *lust het* was om de "wacht des Heeren" waar te nemen, gelijk zulks genoemd wordt, en wier zielen zich de Heere hadden overgegeven, stieten zich aan al die voorschriften en bepalingen *niet*. Zij waren hun niet tot een *last*, maar tot een *lust*, omdat de *Heere* ze met wijsheid en liefde tevens verordineerd had; en *Zijn* wil te doen hun zielsvermaak was. Zo was het ook met *hen wat* van de ware Christenen door Johannes wordt gezegd, dat Gods geboden hun "niet zwaar zijn".

En zeer zeker, waren de Priesters onder Israël in waarheid mannen, die de Heere vreesden, dan moest het hun niet alleen niet zwaar vallen onder *zulke* wetten te staan, als wij daar beschouwd hebben, maar ook onder *tal* van andere voorschriften die betrekking hadden tot de dienst des Heiligdoms, en wel inzonderheid omtrent de verschillende soorten van offeranden, waarbij *zo veel* door hen moest worden nagekomen zou hun werk de Heere kunnen behagen, Die *alles* in bijzonderheden door Mozes had doen voorschrijven. Maar ook, waren het *zulke* Priesters, dan zeker was er geen betrekking, zelfs niet, later, de koninklijke, die het in heerlijkheid hij de hun kon halen!

Vóór zij nu tot de bediening van hun ambt werden toegelaten, moesten zij niet alleen blijken geheel vrij te zijn van zulke lichaamsgebreken, als in de reeds aangehaalde plaats, Lev. 21: 17-23, worden opgenoemd, maar moesten

zij ook, naar Gods voorschrift, op een plechtige wijze tot hun heilig ambt worden *ingewijd*, en wel door *wassing*, *aantrekken van heilige aandenkloden*, *zalving* en *offeranden*. Een en ander vindt men nauwkeurig beschreven in Exod. 29: 135 en Levit. 8, waarheen wij de belangstellenden lezer wijzen. Wij moeten evenwel ter verduidelijking van die beschrijving bij onderscheiden zaken in het bijzonder stilstaan. Waar Mozes, in vs. 4, het bevel ontvangt omtrent Aäron en zijn zonen: "gij zult hen met water wassen", daar hebben wij te denken aan het water uit het koperen Wasvat. Behalve dat dit water, als "levend" water, als genomen uit een bron, of een fontein, reeds een symbolische betekenis had, namelijk die van de Heiligen Geest, werd die betekenis nog versterkt door het Wasvat zelf, waaruit het genomen werd, en dat door de zalving, die het met de heilige zalfolie ondergaan had, Exod. 40: 11, was "geheiligd" geworden. Dat nu Aäron en zijn zonen met *dat* water moesten worden gewassen, waardoor zij uitwendig gereinigd werden, was een zinnebeeldige voorstelling van de *inwendige* reinheid des harten, die door de Heilige Geest wordt bewerkt, en zonder welke het Priesterambt niet kon worden bediend op een de Heere welbehaaglijke wijze. Moest het *ganse* volk van Israël, naar Zijn roeping, een *heilig* volk de Heere zijn, — in de *eerste* plaats de *voorgangers* van het volk, die als middelaars voor de Heere moesten staan, en tot Hem, de Heilige, mochten en moesten naderen in Zijn Heiligdom. Lezen wij nu, gelijk wij zagen: "gij zult *hen* met water wassen," dan wordt *hier* bedoeld een wassing van het ^{gans}e lichaam, in onderscheiding van die welke vervolgens, *nadat* zij eenmaal tot hun ambt waren ingewijd, door hen moest worden in acht genomen. telkens als zij hun heilig dienstwerk zouden verrichten. Immers, toen was het alleen nodig dat zij zich de *handen* en voeten wassen, maar dit *moest* dan ook volstrekt geschieden "opdat zij niet stierven". Voorts hebben wij het gebod: "gij zult hen met water wassen", onzes inziens zó te verstaan, dat Mozes aan Aäron en aan zijn zonen het *bevel gaf* zich te wassen; dat zij dus *zichzelven* gewassen hebben, gelijk de eerbaarheid en schaamte zulks ook vereisten, en door geachte uitleggers mede zo verstaan wordt, evenzeer als zij *zichzelf* ook later telkens de handen en voeten wassen. En wil men hier zoveel mogelijk aan de letter zich houden, welnu, dan kunnen wij aannemen dat Mozes hen op een plechtige wijze met water zal overstort hebben. bij wijze van een doop, die zij ondergingen. terwijl de eigenlijke *wasdag* van hun gehele lichaam dan daarop door hen zelf geschied is. Neemt men de zaak aldus, dan blijft men aan de een kant aan het bijbels bericht getrouw, en vervalt men aan de anderen kant niet in case voorstelling, die met de betamelijkheid in strijd is.

Na de wassing moest de aantrekking van de heilige klederen plaats hebben, in welke Aäron en zonen hun Goddelijk ambt moesten bedienen. Op twee plaatsen in de Heilige Schrift vinden wij van die klederen, vooral van de hogepriesterlijke, een zeer uitvoerige beschrijving, nam. in Exod. 28, waar wij het voorschrift omtrent die kleding, door God zelf gegeven, vinden opgetekend; en in Exod. 39, waar wij het bericht vinden dat Bezaleël en Aholiab die vervaardigden. Terwijl wij hier ter plaatse niet spreken van de bijzondere ambtsklederen van de Hogepriester, daar dit in een volgende afdeling, aan hem gewijd, moet geschieden, spreken wij alleen over de klederen, die voor hem én voor zijn zonen moesten vervaardigd worden, die hij benevens, en tegelijk met Zijn hogepriesterlijke moest dragen, en die in alles volkomen aan die van zijn zonen gelijk waren. Die klederen bestonden uit vier stukken: een *rok*, een *gordel*, een *mut* "tot heerlijkheid en sieraad", en een *linnen onderbroek* "om het vlees van de schaamte te bedekken". Deze laatste moest zijn "van de lendenen tot de dijen". Ex. 28. En te aanzien van

deze klederen gold het zelfde Goddelijk bevel wat ten aanzien van die van Aäron gold: "Aäron nu en zijn zonen zullen die aan hebben, als zij in de Tent van de samenkomst gaan, of als zij tot het Altaar treden zullen om in het Heilige te dienen; opdat zij geen ongerechtigheid dragen en streven. (Dit) zal, een eeuwige inzetting zijn voor hem, en zijn zaad na hem". Wij moeten er ons niet over verwonderen. dat de grote God van hemel en aarde, Zich tot zelfs met die *kleding* toe heeft willen bemoeien, als of dit voor Hem een te geringe zaak zou zijn geweest! Zó spreekt, zó denkt wel het ongeloof, dat blind is voor de aanschouwing van de heerlijke genadeverborgenheden, die de Heere God heeft 'willen doen afschaduwten, óók door de kleinste zaken. die lij in betrekking tot Zijn Heiligdom wilde in acht genomen hebben. Maar het verhelderd geloofsoog ziet die verborgenheden; en de mens, de Christen, die ze ziet, erkent van ganser harte, dat die bemoeiing Gods óók met die klederen, die Zijn dienaren bij hun dienstwerk moesten dragen, Zijns *waardig* was.

Welnu, beschouwen wij dan die vier opgenoemde kledingstukken een weinig van meer nabij. Bezien wij eerst hun stof en hun fatsoen, en letten wij daarna op hun geestelijke en heerlijke betekenis.

Wat dan de stof betreft, waaruit die klederen moesten worden gemaakt, die moest van "fijn linnen" zijn: Dit geldt, naar Exodus 40: 27-29, van al de vier kledingstukken in het algemeen, maar met deze bijzonderheid dat de *onderbroeken* moesten zijn van "fijn *getweerd* linnen", en de *gordels* mede van "fijn *getweerd* linnen, maar tevens van hemelsblauw, en purper en scharlaken, van *geborduurd* werk", terwijl de *rokken* moesten wezen van "geweven werk", maar geweven "vol oogjes". Exod. 28. Veel zou hierover te schrijven zijn, gelijk veel daarover geschreven is, maar wij moeten ons, om niet al te uitvoerig te zijn, in de beschrijving bekorten. En wij merken daarom slechts kortelijk het volgende op. Door "fijn linnen" hebben wij, naar het gevoelen van de Rabbijnen, te verstaan een zeer kostelijk soort van wit linnen, geweven van vlas dat in Egypte groeide, Byssus geluiden. Maimonides: "overal waar in de wet genoemd wordt "Scheesch" of "bad", wordt *linnen* verstaan, en wel Byssus. Door "bad" hebben wij dan in het algemeen *fijn linnen* te verstaan, en door "Scheesch" óók fijn linnen, maar uit draden geweven die elk weer uit zes draden bestonden, die in elkander gesponnen of gedraaid waren, welk werk van samenvoeging van verschillende draden tot één "tweernen" wordt genoemd. Van zulk "getweerd" linnen nu moesten de *onderbroeken* en de *gordels* zijn, die dus wel uit gelijke fijne stof bestonden als de mutsen en de rokken, maar welke stof. door de wijze van haar bewerking. dikker en sterker was. terwijl *de gordels* bovendien van "geborduurd werk" waren, dit wil zeggen dat op de witte gordels bloemen en andere figuren met hemelsblauwe, purperen en scharlaken draden geborduurd waren. Waren nu de "*mutsen* eenvoudig van "fijn linnen", zonder dat wij enige bijvoeging van bijzondere bewerking dier stof daarbij vermeld vinden, — de *rokken* daarentegen waren van "geweven werk", dat wil zeggen dat de rokken *niet* genaaid waren uit geweven linnen, van het stuk afgeknipt, en vervolgens naar het fatsoen, dat de rokken hebben moesten, samen genaaid; maar dat die rokken in hun fatsoen, dus als *rokken*, geweven waren van fijne linnen draden, het zij niet de mouwen aan één stuk, zoals die kunst van weven toen reeds bestond, en zoals ook nu nog, in Bethlehem, dergelijke rokken "zonder naad" in hun geheel geweven worden vervaardigd en ik er een van het allerfijnste linnen bezit; het zij, zoals Maimonides wil, dat rok en mouwen *afzonderlijk* geweven werden, en daarna aan elkander werden gezet. En wat de verdere bijvoeging betreft, "dat zij vol oogjes waren", dit betekent

niet, gelijk sommigen willen, dat de rokken geweven waren met "maliën", d. i., met doorzichtige, open, ringetjes, of oogjes; maar dat zij geweven waren of met ronde, of met vierkantige *holligheden of diepten*, ruitjes, of dobbelsteentjes, namelijk zo, dat de huid van Aäron *niet* zichtbaar was. Het Hebreeuwse woord, daarvoor gebezigd, wordt ook gebruikt van het net in de maag van de herkauwende dieren, zo mede van de kasjes waarin de edelgesteenten van het hogepriesterlijk ambtsgewaad waren opgesloten. maar dit zij genoeg van de stof waaruit de priesterlijke klederen moesten vervaardigd worden.

Ook over het *fatsoen* of de gedaante van de gewone priesterlijke ambtsklederen kunnen wij kort zijn.

De broek, of onderbroek, was het onderste kledingstuk van de Priesters, die zij also droegen op het naakte lijf. Zij was slechts zeer kort, namelijk van de lendenen tot de dijen". Maar lang genoeg *tot het doel*, waartoe zij dienen moest. Namelijk "om het vlees van de schaamte te bedekken". Ex. 28. Zij had twee benen wat ook schijnt aangeduid te worden door de vorm van het grondwoord, dat in het tweevoudig getal voorkomt en was dus niet gelijk aan een korte vrouwenrok die men over het hoofd heen kon aantrekken, zoals er zijn die dit willen, maar aan een gewone onderbroek, waarin men, zoals ook Joséfus zegt, met de benen intrad. Hij nu kon dit zeer goed weten, daar hij zelf Priester was, en dus met de priesterlijke kleding van nabij bekend, welke kleding *zeer zeker* van Mozes' tijd af, al de eeuwen door, tot op de verwoesting van de tweeden Tempel, onveranderd in vorm, zo wel als in stof gebleven is. Volgens Maimonides waren voorts die broeken zonder enige opening van voren, noch ook van achteren, en werden zij van boven met een band, of koord, om het lichaam toegehaald.

Het tweede kledingstuk was de *rok*, zijnde een lang kleed, van de schouders, of de hals, tot op de hielen hangende, rondom gesloten, en wijd genoeg om er zich gemakkelijk in te kunnen bewegen, ofschoon die wijdte toch niet hinderlijk was in hunnen dienst, daar de rok met de gordel om het lichaam gesloten was. Aan de bovenkant was een opening, wijd genoeg om er het hoofd door te kunnen steken, welke opening een boord had, met een band voorzien, om die te kunnen toehalen, tot nauwere sluiting om de hals. De mouwen waren niet wijd aan de pols, zoals men ze soms afgebeeld ziet, maar werden aan de pols toegebonden, dat voor het dienstwerk, vooral aan het Brandofferaltaar, dan ook nodig was. Zo wordt de Priesterrok ook door Joséfus beschreven, die ook dit kleed, om bovengenoemde reden goed gekend heeft. Van de oude Priesterrokken, die tot de dienst ongeschikt waren geworden, werd, althans tijdens het bestaan van de tweeden Tempel, naar het zeggen van de Rabbijnen in de Talmud, het lemmet gemaakt voor de lampen van de gouden Kandelaar.

Wat de vorm van het derde priesterlijke kledingstuk, de *gordel* namelijk, aangaat, de Heilige Schrift zwijgt er van. En wij hebben ons dus ook hier wederom te wenden tot de meer genoemde FLAVIUS Joséfus, om te zien wat hij van die gordel zegt. Hij zegt er van: "men gordde (den rok) om de borst, een weinig onder de oksels, met een gordel van vier vingers breed, die zo los geweven was, dat hij naar een slangenhuid geleek, en dit kleed was met verscheiden bloemen van scharlaken, purper, hemelsblauw en fijn linnen gestikt. De gordel ging tweemaal om het lijf, van boven de borst af en was van voren geknoopt, hangende de einden neer tot op de voeten, om de Priester te eerwaardiger voor het volk te maken, als hij niet offerde; maar als

hij offerde slingerde hij de gordel om de linkerschouder, om zijnen dienst onbelemmerder te kunnen verrichten." Vrij wel met dit getuigenis van Josephus stemt ook MAIMONIDES overeen, die er echter bijvoegt, dat de gordel "32 cubiten" dat is "48 voeten lang was; zij wonden hem dikmaals om het lichaam, en keerden de een vouw op de andere: van de Hogepriester gordel was, in opzicht van het maakgelijk die van de andere Priesters." Hierbij moeten wij echter opmerken, dat Maimonides, sprekende van des "Hogepriesters gordel", *niet* bedoelt de "kunstelijken riem zijn Efods", die ook in zeker opzicht een gordel was, maar die gordel, die de Hogepriester droeg *onder de* hemelsblauwe mantel des Efods, en die tot de kleding van de *gewone* Priesters behoorde, maar die, gelijk wij ter bestemde plaats zien zullen, ook door *hem* gedragen werd. Ex. 28.

Ons is nog overig het fatsoen of de vorm, van de *mutsen* te bezien, die tot het ambtsgewaad van de Priesters behoorden, en waarmede zij altijd gedekt moesten zijn als zij de heilige diensten verrichtten, of ook maar in het Heiligdom verkeerden. Zij waren, gelijk wij reeds zagen, van fijn linnen, en hadden een anderen vorm dan de muts, of hoed, van de Hogepriester. Ook misten zij het heerlijk sieraad, aan deze muts bevestigd, en waarover wij vervolgens te spreken hebben. Zij waren ook hoger van gedaante dan deze, in de vorm van een spits toelopenden heuvel, en dragen dan ook in de Schrift een andere benaming in het oorspronkelijke dan de muts van de Hogepriester, een benaming afstammende van een woord dat *heuvel* betekent. Zo vatten het ook de oude Rabbijnen op, die zeggen: "de mutsen van de andere Priesters hadden de gedaante van een stormhoed sloten aan alle zijden om het hoofd, en rezen in de hoogte op als een heuvel".

Hebben wij de gewone priesterlijke klederen bezien naar hun stof en hun fatsoen, — het *aantrekken* van die klederen, de investituur, was de *tweede* plechtigheid, die tot ***hun inwijding in hun heilig ambt behoorde***. Zij werd door God aan Mozes opgedragen, zoals wij lezen: "voor de zonen van Aäron zult gij ook rokken maken, en gij zult voor hen gordels maken; ook zult gij voor hen mutsen maken, tot heerlijkheid en sieraad. En *gij zult die uw broeder Aäron, en ook zijn zonen aantrekken*". Maar waar wij nu vervolgens lezen: "Maak hun ook linnen onderbroeken, om het vlees van de schaamte te bedekken: zij zullen zijn van de lendenen tot de dijen", - daar lezen wij dat bevel: "gij zult die hun aantrekken" *niet* bij. Zo is het ook bij de *inwijding* van Aäron en van zijn zonen. Daar wordt wel melding gemaakt, dat Mozes hun de *overige* kledingstukken aandeed, maar *niet* dat hij hun de *broeken* aandeed. Wij moeten daaruit ten stelligste afleiden, dat *zij zelf* die aangetrokken zullen hebben, wat ook de kiesheid medebracht, en menen, dat zulks ook geschied zal zijn in een voor die gelegenheid in de Voorhof afgeschoten plaats. Misschien wel elk in het bijzonder in een tent, of na elkander in dezelfde tent, zoals ook bij de wassing van hun gehele lichaam, eerbaarheidshalve zal zijn geschied. Wij kunnen toch onmogelijk aannemen, dat die zaken in het publiek, en zo voor het oog van anderen, zullen hebben plaats gehad. Hier tegen is niet alleen in lijnrechte strijd het *doel*, waartoe die broeken naar Gods bevel moesten worden vervaardigd, maar ook de gehele doorlopende geest van al de geboden en inzettingen des Heeren. die strekte om aan Israëel diepe indrukken te geven van Gods heiligheid niet alleen, maar ook van de volstreckte zedelijke reinheid, die God bij Zijn *dienaren* eiste.

Maar waar nu Aäron en zijn zonen zichzelf het onderste kledingstuk hebben aangetrokken, daar werden zij vervolgens door Mozes *zelf* met de overige ambtsklederen bekleed. Hiermede is niet in strijd wat wij lezen:

"daarna zult gij zijn zonen doen naderen, en zult hen de rokken *doen aantrekken*". Want dat "doen" aantrekken kan evengoed vertaald worden door "gij zult die hun *aantrekken*", zoals het grondwoord ook elders vertaald is gelijk ook in de Bijbelvertaling van Van der Palm in deze tekst is geschied.

Zo zien wij dan de Priesters van het Oude Verbonds naar Gods bevel gekleed met de klederen door Hem voorgeschreven, in welke alleen zij tot Hem mochten naderen, en hun dienst Hem aangenaam was. Dat die klederen, hoe hoogst eenvoudig ook, zoals ons en van hun stof én van hun maaksel is gebleken, hun tot "heerlijkheid en sieraad" waren, lag, onzes inziens, in de symbolische, of geestelijke betekenis, die zij hadden. Al wordt ons deze niet met zovele woorden in de Heilige Schrift vermeld, zo kunnen wij toch uit sommige gegevens, die wij in de Schrift hebben, met recht afleiden, dat zij zó'n betekenis moeten gehad hebben, beschouwd vooral in het nauwst verband met de personen die ze moesten dragen, met de heilige ambtsverrichtingen, waartoe die personen waren geroepen. en met het Heiligdom, waarin ze gedragen moesten worden. Hetwelk óók, zowel in zijn geheel, als in zijn onderdelen, een "schaduw was van de toekomstige goederen". Waren de Priesters typen of voorbeelden van de *gelovigen*, gelijk de Hogepriester. Zoals wij dat later hopen te zien, een voorbeeld was van de hemelse Hogepriester Jezus Christus; en worden de gelovigen daarom genoemd, *een heilig priesterdom*, om geestelijke offeranden op te offeren, die Gode aangenaam zijn door Jezus Christus" lezen wij in de Openbaring van Johannes, dat Christus hen gemaakt heeft tot "Priesters Gode en Zijn Vader", zó'n priesterdom maken zij uit, zulke Priesters zijn ze, omdat zij op een *geestelijke* wijze ondergaan, en op een *geestelijke* wijze ontvangen hebben, gelijk óók op een *geestelijke* wijze doen, wat Aärons zonen *voorbeeldig* op een stoffelijke wijze hadden ondergaan en ontvangen, en wat zij op een stoffelijke wijze verrichtten. Deze hadden, zoals wij gezien hebben, allereerst ondergaan de *wassing van hun lichaam*, en wel met het water uit het heilig Wasvat. Dat was het eerste, dat naar Gods voorschrift met hen geschieden moest, als een heilig zinnebeeld, dat de Heere in hen, die tot Hem zouden naderen, heilighed wil van hart en wandel.

Maar zó is het nu juist ook met de gelovigen in de dag van het Nieuwe Verbond. Leefden zij vroeger, in meerdere of mindere mate, in de zonde, en waren zij *onrein* voor de hoge God, zoals wij allen van nature door de zonde zijn, - hoe zouden zij in die staat Priesters of dienaren kunnen wezen van een God, "Die te rein van ogen is, dan dat Hij het kwade zou kunnen aanschouwen"? Onmogelijk! Maar uitverkoren en geroepen door God tot een heilig priesterdom", werden zij "afgewassen, gerechtvaardigd en geheiligd"! Gelijk zij in Christus bloed de vergeving ontvingen van al hun schuld en zonden, zo ook leerde hen de Heilige Geest de zonde haten en vlieden, en "afleggen, aangaande de vorige wandeling, de oude mens die verdorven wordt door de begeerlijkheden van de verleiding". Maar dit niet voldoende zijnde tot vervulling van hun geestelijk priesterambt, evenmin als het voor de Priesters van het Oude Verbonds voldoende was om alleen de wassing huns lichaams te ondergaan, zo werden zij ook door Gods genade en barmhartigheid uitgedost in "heilige sieradiën". Dit nu werd afgeschaduwd door het bekleed worden van Aärons zonen met de klederen "tot heerlijkheid en sieraad". Die "heilige sieradiën", waardoor de gelovigen niet meer geestelijk naakt voor God zijn, maar bekleed, en waardoor de schande uwer naaktheid voor Hem is bedekt, *wat* zijn ze anders dan wat de Apostel noemt tegen over de "ouden mens", als hij zegt: "en de *nieuwen* mens aandoen, die naar God geschapen is in ware rechtvaardigheid en heilighed". Die "nieuwe mens" is geen ander

dan de Heere Jezus Christus zelf, in Wiens rechtvaardigheid en heiligheid wij alleen voor God bestaan kunnen, en door Wiens rechtvaardigheid en heiligheid alleen onze offeranden niet slechts in waarheid geestelijke offeranden zijn, maar ook Gode aangenaam zijn kunnen. Daarom wordt dan ook de vermaning van de "nieuwen mensa aan te doen" op andere plaatsen genoemd een "aandoen van de Heere Jezus Christus". Zo schrijft Paulus *aan de Romeinen*: "*doet aan de Heere Jezus Christus*". En aan de Galaten schrijft hij: "zoo velen als gij in Christus gedoopt zijt, hebt *gij Christus aangedaan*". De Priesters des Nieuwen Verbonds zijn zo voor Gods oog geestelijk met de Heere Christus bekleed. Hij zelf, met Zijn volkomen gerechtigheid en volmaakte heiligheid, is hun bedekking en hun sieraad tevens. Die deugden van hun Borg zijn "de witte klederen" waarmede zij bekleed zijn, afgeschaduwd door de witte priesterklederen van het Oude Verbonds. Wat zij in *die* klederen de Heere offeren is liefelijk reukwerk voor Zijn aangezicht. Daarin gehuld, daarmee bedekt "klimmen zij op de berg des Heeren en staan zij in de plaats van Zijn heiligheid". En van die kleding zich bewust kan een iegelijk van hen met Jesaja uitroepen: "Ik ben zeer vrolijk in de Heere, mijn ziel verheugt zich in mijn God, want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, de mantel van de gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan: gelijk een bruidegom zich met priesterlijk sieraad versiert, en als een bruid zich versiert met haar gereedschap". Jes. 62.

Nadat Aäron en zijn zonen met de heilige ambtsklederen waren bekleed geworden, zoals wij dit van zijn zonen gezien hebben, en van hem later hebben te zien, had de derde plechtige handeling ter hunner inwijding tot het priesterdom plaats. Zij was de door God voorgeschreven *zalving* met de heilige zalfolie. Die zalfolie en haar betekenis beschouwden wij reeds, toen wij melding maakten van de inwijding van de Tabernakel en van Zijn vaten. En daar die olie, zoals wij toen zeiden, *dezelfde* was waarmede ook Aäron en zijn zonen moesten gezalfd worden, zo gaan wij haar beschouwing hier voorbij. Alleen merken wij op, dat ook de zalving van de eerste Priesters van Jehovah's Heiligdom *door Mozes* geschieden moest, gelijk zij ook door hem verricht is, en dat er, zoals ook door anderen wordt toegestemd, en uit de Heilige Schrift duidelijk schijnt te volgen, een *onderscheid* tussen de zalving van Aäron en die van zijn zonen heeft plaats gehad. Is Aäron, zoals wij dat zien zullen. in *rijke* mate op zijn hoofd neet de zalfolie *overgoten*, - *zijn zonen* zijn alleen op het voorhoofd met die olie *bestreken*. Of dat bestrijken met een bijzonder teken plaats had, zoals de Rabbijnen willen, dat het met het teken van de eerste letter van het woord Priester, geschied is, is ons ten enenmale onbekend, en doet ook minder ter zake. Genoeg, de zalving werd hun, als *mindere* Priesters ook in *mindere* mate toegedeeld, maar was echter ook voor *hen*, evenzeer als voor de Hogepriester, een afschaduwing van de mededeling van de Heilige Geest, Die hen bekwaamde tot het Priesterwerk, om dit de Heere tot verheerlijking waar te nemen. De Heere wilde er mede zeggen: gelijk gij nu het beeld van de zaak ontvangt, zo wil Ik u ook de zaak zelve deelachtig maken, Ik wil u Mijn Geest verlenen, opdat gij waardiglijk en heilig in Mijn Heiligdom moogt verkeren. En zo was die zalving van Aärons zonen een afschaduwing tevens van die heerlijke genadegave, die het deel is van alle ware kinderen Gods en verlost door het bloed des Heeren Jezus. Zij hebben "de zalving van de Heilige". De Heilige Geest, Die in *al Zijn* heerlijke *volheid*, "niet met mate", aan de Heere Jezus, de hemelse en grote *Hogepriester*, door Zijn Vader gegeven is, is hun wél in veel mindere mate, maar toch naar hun behoeften geschonken. Door die Geest offeren zij de Heere geestelijke offeranden van liefde, lof en dank; ja *zichzelf* met lichaam

ziel en geest. Zo zijn zij in waarheid Priesters, aanvankelijk, en onder veel gebrek, hier beneden. Maar daar "die zalving in *hen blijft*" daar God Zijn Geest *niet* terugneemt van Zijn dienaren, zo is het ook niet *hen*, als het bij Aärons zonen was, van wie God zeide: "En het zal geschieden, dat hen hun zalving zal zijn tot een eeuwig priesterdom". De geestelijke Priesters van het Nieuwe Testament hebben in hun zalving, in de Heilige Geest, Die hun geschonken is, en Die in hen "*blijft*", een *onderpand* van hun *eeuwig* Priesterschap. Eens zullen zij, en dan voor eeuwig, als Priesters voor de Heere staan, in Zijn hemels Heiligdom daarboven; in dat nieuw Jeruzalem, dat *wel* geen Tabernakel noch Tempel heeft, zoals hier beneden bestaan hebben, maar dat in zijn *geheel* een Tempel. Een Tabernakel Gods is, omdat de Heere dat Jeruzalem met Zijn heerlijkheid *eeuwig* vervult. En daarom zullen dan allen, die Hem hier beneden, hoewel onder veel gebrek en tekortkomingen, maar toch in *oprechtheid* gediend hebben, door de zalving, die in hen was, Hem dienen *zonder* gebrek, *zonder* zonde, Hem brengen offeranden van liefde lof en dank, die *nooit* zullen uitgeblust worden, in het hagelwit priesterkleed van de overwinning na de strijd, en van de reiniging van al hun ongerechtigheden in het bloed des Lams.

Op de zalving van Aärons zonen, die tegelijk met de zijn plaats had, volgden nu nog ***de offeranden bij hun inwijding*** in het heilig dienstwerk, waarmede tevens dat dienstwerk voor hen een aanvang nam. Zeer uitvoerig zijn ook die offeranden door God voorgeschreven. Het *Bevel* er toe vinden wij *Exod.* 29: 10—28, terwijl de *uitvoering* er van ons wordt medegedeeld in *Lev.* 8: 14—36. Het Brengen dier offeranden, en de plechtigheden, die daarmee gepaard gingen, duurden zeven dagen, gedurende welken tijd het hun niet geoorloofd was de Voorhof te verlaten. Zij moesten dus zo lang blijven in de onmiddellijke nabijheid van het eigenlijk Heiligdom, en zo in die van Hem, Die daar genadig wilde wonen tussen de vleugelen van de Cherubim. En had *zeven* dagen lang hun inwijding door de voorgeschreven offers plaats, dit was ter afschaduwing van hun *volkomen* voorbereiding tot het priesterschap, én, wat *Aäron* in het bijzonder betreft, tevens ten vóórbeeld van de *volkomen* geschiktheid en bekwaamheid, die eens het deel zouden zijn van de Hogepriester "der toekomstige goederen", om tot verzoening van allen, die in Hem geloven zouden, Gode, Zijn Vader, *dat* offer te brengen, *dat* bloed te storten, *dat* werk te verrichten, dat tot die verzoening vereist werd. Het Zevental toch, dat wij zo menigmaal in de Heilige Schriften terugvinden, was het symbolische getal van de grootst mogelijke volkomenheid, samengesteld uit het getal *drie*, dat van de *Godheid*, en uit het getal *vier*, dat van het *heelal*. Buiten de Godheid én het heelal bestaat er volstrekt *niets*, zelfs niet het allerminste stofje. *Alles*, *volstrekt alles*, ligt daarin opgesloten, en dat werd bij de oude Israëliërs door 't getal *zeven* voorgesteld. Duidt dit getal de *absolute* volkomenheid aan, - overgebracht hier ter plaatse, waar wij van de inwijding ook van Aäron spreken, van *hem*, het *vóórbeeld*. op de Heere *Jezus*. Het *tegenbeeld*, schaduwt het af wat wij boven zeiden, schaduwt het af, derhalve, een zaak ten hoogste troostrijk voor de gelovige. Immers, dat hij in zijn Zaligmaker mag bezitten, door het geloof. de Hogepriester Die *alle* vereisten bezat om hier op aarde, *alle* vereisten ook bezit om in het Hemels Heiligdom ten goede van hem werkzaam te zijn; de Hogepriester Die eenmaal met "de enige offerande Zijns lichaams hem verlost heeft, en Die nu met de offerande van Zijn voorbedding steeds voortreedt bij de Vader", gelijk in het 31e antwoord van de Heidelbergse Catechismus terecht geleerd wordt, dit is een zaak van de rijkste vertroosting voor een iegelijk, die met Zijn zonde, schuld en onreinheid tot die hemelse Hogepriester de toevlucht heeft leren nemen.

1. Wat nu betreft de offeranden, die bij de inwijding van Afkon, en van Zijn zonen, *naar* Gods bevel moesten gebracht worden, Lev. 8:14, zij bestonden in een var, of jonge stier, ten zondoffer. Nadat Aäron en zijn zonen hun handen op het hoofd van die var gelegd hadden, waardoor hij in hun plaats, bij plechtige schuldbelijdenis, ten zondoffer gemaakt werd, en tevens werd afgeschaduwd, dat de Messias, als het ware offer voor de zonde, eens de ongerechtigheid van Zijn volk op Zich nemen zou, en hun zonden zou dragen, Jes. 53: 3—5, werd hij vervolgens geslacht, en het bloed in een daartoe bestemd bekken, dat volgens de overlevering puntig toeliep, en dus niet staan kon. opgevangen. Mozes, de dienst eens Priesters daarbij waarnemende, doopte daarop de wijsvinger van Zijn rechterhand in dat bloed, en bestreek daarmee de *vier hoornen* van het Brandofferaltaar in het rond, zoals ook later steeds bij *zond-* en *schuldoffers* door de Priester gedaan werd. Terwijl het bloed van het dus genaamd *brandoffer*, én *nu*, gelijk wij aanstonds zien zullen, én ook in het vervolg *niet* aan de *hoornen*, maar *rondom op het Altaar*, d. i., op de omloop, of de platte bovenlijst, die het omgaf, en uit welks vier hoeken de hoornen te voorschijn kwamen, gesprengd werd. Daar de Heere God Zelf deze verschillende wijze van bloedsprenging, namelijk op de *hoornen* én op de *omloop* van het Altaar, uitdrukkelijk had voorgeschreven. Zo geloven wij voorzeker, dat Hij daarvoor Zijn wijze en bijzondere redenen heeft gehad, en dat beiderlei bloedsprenging haar heilige, symbolische betekenis heeft gehad. Weldrom echter het bloed van het *zond* en *schuldoffer* op de *hoornen*, - dat van het *brandoffer* op de *omloop* van het Altaar moest worden gesprengd, is een zaak die wij niet met zekerheid kunnen bepalen, omdat de Heilige Schrift dienaangaande een 'volkomen stilzwijgen bewaart. Dat stilzwijgen eerbiedigende wagen wij ons dan ook niet aan gissen, dat missen kan.

Genoeg, het Altaar werd op die wijze van bloedsprenging langs de hoornen "ontzondigd", waarbij wij te denken hebben aan een ontsmetting van de onreinheid, die het door menselijke aanraking en behandeling, tot hiertoe ondergaan, aankleefde. Zouden toch de offers, die er op gebracht worden, Gode aangenaam wezen, dan moesten die *offers zelve* niet alleen rein zijn, maar óók *dat*, waarop ze Hem gebracht of aangeboden werden, gelijk dit Zijn hoogste vervulling heeft gehad in het offer van de Heere Christus, Die dat Gode, Zijn Vader, met een volkomen rein en heilig gemoed gebracht heeft, door de Heilige Geest, Die in al Zijn volheid in Hem woonde. Daarop worden wij dan ook in het N. Verbond gewezen, waar geschreven staat: "Hoeveel te meer zal het bloed van Christus, Die door de eeuwigen Geest Zichzelven Gode *onstraffelijk* opgeofferd heeft, uw geweten reinigen van dode werken, om de levenden God te dienen", Hebr. 9:14.

Werd dan het Altaar door Mozes ontzondigd, het bloed, dat nog overig was werd door hem vervolgens uitgegoten "aan de bodem van het Altaar" d. i. aan de noordoostelijker hoek, waar het in de grond trok en die doorweekte. Werd door die handeling het Altaar "geheiligd" d. i. opnieuw geheiligd, "om voor hetzelfde verzoening te doen", wij hebben dan te denken aan een verzoening van die zonden, door welke het besmet, maar van welke het reeds, door de besprenging van het bloed van de var op de hoornen, ontzondigd of gereinigd was, voor welke zonden echter ook verzoening bij God moest worden gedaan. Dit heet "voor hetzelfde" - d. i. voor het Altaar - "verzoening doen." Nadat dit geschied was nam Mozes "al het vet, dat aan het ingewand was, en het net van de lever, en de twee nieren en haar vet, en stak dat aan op het Altaar." De var zelf echter met zijn huid, en zijn vlees en zijn mest werden niet op het

Altaar in de Voorhof, maar buiten het leger verbrand, gelijk als de Heere aan Mozes had geboden. Ook *dit* had gewis Zijn heilige betekenis, die ons echter in het Woord niet verklaard is, zoals wèl het geval is met de var des zondoffers en de bok des zondoffers wier bloed, op de Grote Verzoendag, binnen het Heilige der Heiligen werd gebracht, en wier lichamen ook *buiten het leger* werden verbrand. *Hiervan* wordt de heilige betekenis ons bericht in Hebt. 13: 11, 12. Maar waarom ook bij de inwijding van Aäron en diens zonen de var des zondoffers, althans voor zover zijn huid, zijn vlees en zijn mest betroffen, *buiten het leger* moest worden verbrand, deze zaak ligt in het duister en durven wij dus niet in haar geestelijke betekenis, die zij *zeker* gehad heeft, over te brengen. Dit is duidelijk. dat hier wel éne overeenkomst was met de twee zondoffers op de Grote Verzoendag, maar toch ook weer een aanmerkelijk verschil, waarom wij ook van oordeel zijn, dat de *betekenis niet* geheel dezelfde geweest is.

2. Het tweede offer, dat bij de inwijding van Aäron en zijn zonen in het priesterambt gebracht werd, Lev. 8, was een *ram* ten *brandoffer*. Ook op het hoofd van *dit* offer werden de handen gelegd ten teelten, dat het in de *plaats* van Aäron en zijn zonen kwam, en ter aanduiding van hun *gehele overgave* en *toewijding* aan de dienst des Heeren. Ook had het tevens, evenzeer als het zondoffer, Zijn heenwijzing op de Heere Christus, Die eenmaal in de plaats van zondaren, Zichzeln volkomen Gode, Zijnen Vader, ten dienste stellen zou; Die Zijn *ganse* leven, al Zijn vermogens naar lichaam, ziel en geest, *al* Zijn tijd, Zijn Vader ten offer zou brengen, en in dat *volkomen* dienen van Zijn Vader zo leven zou, als *wij moesten* leven, maar als wij *niet* doen, en ook niet *kunnen* doen, krachtens onze zondige natuur. Maar wat *wij* niet doen, noch kunnen doen, dat *zou Hij* doen, Die tegelijk ons *zond* én ons *brandoffer* wezen zou; Die niet alleen *laden*, maar ook *leven* zou voor, d. i., in de plaats van allen, die in Hem zouden geloven, en Wiens tweevoudige gehoorzaamheid aan Zijn Vader, namelijk Zijn gehoorzaamheid door *lijden* tot in de dood des kruises, en Zijn gehoorzaamheid door *leven* naar Zijns Vaders wil en wet, ons, bij het geloof in Zijn Naam, wordt toegerekend, als of "wij zelven" zoals er in het schone Formulier van het Heilig Avondmaal staat - "in eigen persoon voor al onze zonden volkomen betaald, en alle gerechtigheid volbracht hadden".

Had zo het *brandoffer*, dat naar Zijn Hebreeuwse benaming een offer betekende dat *opvoer*, of *opklom*, in de vlam des vuurs, tot God ten hemel, niet minder dan het *zondoffer* een heerlijke en troostvolle betekenis, het kon die betekenis dan ook alléén hebben, wanneer het Zijn bestemming onderging, en door het altaarvuur werd verteerd. Daarom werd ook de ram, na de handoplegging geslacht, en, nadat Mozes het bloed rondom op het Altaar gesprengd had, in stukken gedeeld. Het Hoofd, de onderscheidEen delen, en het smeer, of vet, werden, na met zout besprengd, of ingewreven te zijn, zonder vooraf te zijn gewassen, in het vuur gelegd, maar het ingewand en de schenkelen werden eerst gewassen. Zo werd de gehele ram, de huid uitgezonderd, op het Altaar aangestoken. "Het was een brandoffer tot een liefelijken reuk, een vuuroffer was het de Heere, gelijk als de Heere Mozes geboden had". Dat is, de Heere nam in dat offer een gunstrijk welgevallen; het was Hem aangenaam.

3^e Het derde inwijdingsoffer, eindelijk, was mede een ram, de ram des "vuloffers" geheten, naar hetgeen met enkele delen van die ram moest plaats hebben, die op de handen van Aäron en van zijn zonen moesten gelegd, of

waarmede die handen moesten gevuld worden, zoals wij nader zien zullen.

Ook hier moest, eveneens als bij de twee vorige offers, allereerst de handoplegging geschieden vóór de ram geslacht werd. Met het bloed van dit offer had echter iets bijzonders plaats, dat wij ook elders aantreffen, b. v. bij de reiniging van de herstelden melaatse, zoals wij dit in Lev. 14: 14 vermeld vinden. Mozes toch nam van dat bloed, en deed er een weinig van op het lapje van Aärons rechtersoor, op de duim van Zijn rechterhand en op de groten teen van zijn rechtervoet. Eveneens deed Mozes bij Aärons zonen, en daarna sprengde hij het overgeschoten bloed rondom op het Altaar. Daar het bestrijken van genoemde lichaamsdelen met dat bloed, gelijk ook vervolgens met de heilige olie, geschiedde naar Gods bepaald gebod, zoals wij zulks in Exod. 29: 20, 21 lezen, zo kan het wel niet anders of zulks moest een gewichtige en heilige betekenis hebben. Met Kurtz, en anderen, vinden wij die betekenis in de hoge roeping, die de Priesters, als dienaren van Jehovah, en van Zijn Heiligdom, hadden te vervullen. Is het *oor het* werktuig des *gehoors*, daaraan knoopte zich voor hen de verplichting vast om naar Jehovah te *horen*, Hem te gehoorzamen, en gewillig en bereid te zijn tot Zijn dienst. Maar die gewilligheid en bereidheid moest zich openbaren in *handel* en *wandel*, wat door de *hand* en de *voet* te kennen werd geven. Daar echter dat hoeren, dat handelen en dat wandelen als Priesters in des Heeren dienst niet kon plaats hebben tenzij na bedekking, verzoening en reiniging van hun zonden, zo moesten die drie genoemde lichaamsdelen met het offerbloed worden bestreken, en wel die drie delen alléén, als vertegenwoordigende hun gehele lichaam. Met andere woorden: waren zij schuldig en bevlekt voor God en wat hun */moren* naar Hem betreft, én wat betreft hun *doen* van Gods wil én wat aangaat hun *wandelen* in Zijn wegen, daarvan moesten zij eerst vergeving ontvangen: die schuld, die vlek moest eerst worden uitgewist voordat zij Hem welbehagelijk in Zijn Heiligdom zouden kunnen dienen. Dit nu werd voorgesteld op de wijze als wij beschouwd hebben.

Nadat die zinnebeeldige plechtigheid geschied was zonderde Mozes enige delen van de ram af, ten einde die, samen met nog andere offers, ten *vuloffer* - waarnaar die ram zijn benaming had - en tegelijk ten *beweegoffer* te maken. Hij nam het vet, de staart, al het vet dat aan het ingewand was, het net van de lever, de beide nieren, en het daaraan aanwezige vet, benevens de rechterschouder. Op dat alles legde hij voorts een ongezuurde koek, een geölieden of met olie bestreken broodkoek, en een vlade. Zo gaf hij dat alles in de handen van Aäron, en daarna in de handen van diens zonen, waardoor een en ander ten *vuloffer* werd gemaakt, omdat hun handen daarmee *gevuld* werden, en waardoor zij tevens in de bediening van hun heilig ambt werden gesteld, als hetwelk in het brengen van offeranden aan Jehovah gelegen was. Maar terwijl nu Aäron en diens zonen al die offers op of in hun handen hielden, maakte Mozes dat *vuloffer* tegelijk ten *beweegoffer*. Dat is, hij plaatste Zijn handen onder hun handen, en bewoog ze zo met alles wat er op was.

Volgens de Talmud hebben wij hierbij te denken aan een beweging voorwaarts en achterwaarts, of, wat het zelfde is, naar het Westen en naar het Oosten; naar het *Westen* omdat daar, in het Heilige der Heiligen, Jehovah troonde; en dan weer terug naar het *Oosten*, waar het Brandofferaltaar stond. De eerste beweging betekende de aanbieding van het offer aan God, de tweede, dat God wat Hem, gegeven was, en waarop Hij uitsluitend recht had, weer overgaf in de handen van Zijn dienaren. Na zo dat offer, dat nog krachtiger dan de beide vorige de betekenis van hun inwijdingsoffer had, tot

een vul én beweegoffer gemaakt te hebben, nam Mozes het uit hun handen, en stak het aan op het vuur van het Altaar, waar het verteerd werd "tot een liefelijken reuk", en waardoor het tevens tot een "vuuroffer de Heere", werd gemaakt, zoals het mede in vs. 28 van het meermalen genoemde 8e hoofdstuk van Leviticus genoemd wordt. Dat *alles* geschiedde "gelijk als de Heere Mozes geboden had", en had dus ongetwijfeld een heilige betekenis, ofschoon wij haar niet in alle delen kunnen verklaren.

Nu, zo de drie voorgeschreven inwijdingsoffers gebracht waren kon Mozes de laatste hand, om zo te spreken, aan het plechtig werk van de inwijding van de dienaren van Jehovah's Heiligdom leggen. Het bestond in een vernieuwde en laatste heiliging van Aäron en van zijn zonen tot hun heerlijk dienstwerk. Hij nam van de heilige zalfolie, waarmede zij reeds gezalfd waren, en van het overgeschoten bloed, waarmede het Altaar was besprengd, en deed dit door elkander, en besprengde daarmee hen én hun klederen. Hebben wij gezien, dat de zalfolie een symbool was van de Heiligen Geest, en dat het bloed van de var tot wegneming van hun onreinheid en schuld voor God diende, wij kunnen dan vaststellen, dat door de laatste symbolische handeling, die aan Mozes was opgedragen om aan Aäron en zijn zonen ten uitvoer te leggen, nogmaals hun bekwaammaking tot hun heilig ambt, door de Heiligen Geest, werd afgeschaduwd, tegelijk met de wegneming van hun schuld, die hen voor God ontreinigde. Het was zo een overvloedige betoning van 's Heeren genadevolle gezindheid jegens Zijn dienaren, welke Hij door Mozes, in die herhaalde besprenging, hun te kennen gaf. Wat konden zij zo, na het herhaald ondergaan van die dubbele en zo betekenisvolle besprenging met olie en bloed, bij de voortdurende bewustheid van hun onbekwaamheid in zichzelf, niet van God verwachten! Alles immers wat zij behoefden om op eeue Hem verheerlijkende wijze als bedienaren van Zijn Tabernakel te kunnen werkzaam zijn. Ja, dat lag opgesloten in hetgeen naar Gods bevel met hen had plaats gehad, en waardoor Hij Zijn verbond met hen had betekend en verzegeld.

Nadat nu de inwijding van de Priesters tot de dienst des Heeren in Zijn Heiligdom gedurende zeven dagen had plaats gehad, konden zij hun dienstwerk aanvangen. Hoe heerlijk dat werk ook was, waartoe zij boven *alle* andere mannen uit Israël door God verkoren waren, en welke bijzondere zegeningen daaraan ook door Hem verbonden waren, zo moeten wij echter niet denken, dat het gemakkelijk was waar te nemen. Vooral was dit niet het geval in de *eerste* jaren van het bestaan van de Tabernakel, toen het getal van de Priesters zeer gering was, en dus *alle* priesterlijke werkzaamheden en verplichtingen door slechts *enkelen* moesten worden vervuld. Te meer zien wij dit in, als wij bedenken, dat hun dienst een *dagelijkse* was; dat voorts de door God ingestelde *hoogtijden* hun werkzaamheden grotelijks vermenigvuldigden, en eindelijk, dat zij niet alleen geroepen waren tot vervulling van de *gewone* dienst elke dag, en op de feestdagen; maar ook, en zulks onder een volk van zovele honderd duizenden, dat zij gereed moesten staan tot het ontvangen en behandelen van al die verschillende offers, die om verschillende redenen door bijzondere personen tot de Voorhof werden gebracht. Waarlijk, als wij dit bedenken dan moeten wij het erkennen, dat, vooral in de *eerste* tijd, hun dienstwerk uiterst zwaar moet zijn geweest. Was dit reeds zo toen de priesterlijke werkzaamheden voor rekening waren van de *vier* zonen van Aäron - dit werd veel bezwaarlijker toen, door de dood van Nadab en Abihu, er slechts *twee* gewone Priesters, Eleazar en Ithamar, overbleven. Voorwaar, wij zouden niet weten hoe zij met mogelijkheid aan

hun verplichtingen, die krachtens hun ambt op hen rustten, hebben kunnen voldoen, indien wij niet tevens wisten, dat zij stonden in de dienst van die *God*, Die de sterkte van Zijn volk ten allen tijde Zich betoond heeft, en Die het zeer zeker ook Zijnen dienaren in Zijn Heiligdom heeft doen ondervinden, dat "Hij de kracht van hun kracht" was.

In later tijden echter, toen het getal van de Priesters grotelijks was vermenigvuldigd, en verscheiden duizenden beliep, was de dienst op ver na zo bezwarend niet, vooral toen in Davids tijd de twee priesterlijke stamhuizen van Eleazar en Ithamar waren verdeeld geworden in ***vier en twintig orden***, 1 Kron. 24, van welke dat van *Eleazar*, als de talrijkste, uit zestien, dat van *Ithamar* uit acht orden bestond. Elke orde moest van toen af geregeld op haar beurt gedurende één week de dienst in Gods huis waarnemen. Elke orde had dus slechts om de 24 weken te dienen, dat voorzeker een verbazend verschil bij vroeger uitmaakte.

Vragen wij nu *welke* diensten en verplichtingen op de Priesters rustten, zo geeft ons de Heilige Schrift hier en daar een duidelijk antwoord. Zij hadden, 1°, de dienst in het *Heilige* van de Tabernakel, die in het toebereiden en aansteken van de gouden Kandelaar, in de verzorging van de Tafel van de toonbroden, en in het dagelijks tweemaal reukoffers op het Reukaltaar bestond. Hierbij moeten wij evenwel opmerken, dat het ook de *Hogepriester* vrijstond om die werkzaamheden te verrichten, en dat hij gewis, toen het getal van de Priesters nog zeer klein was, zo niet dagelijks, dan toch dikwerf hun tot hulpe zal geweest zijn.

Voorts, 2°, hadden zij de offerdienst in de *Voorhof*, waarbij zij wel geholpen werden door hun broederen, de Levieten, maar alleen voor zover dat niet ingreep in die werkzaamheden, die uitsluitend door de *Priesters* mochten worden verricht.

Zij moesten, 3°, het heilig vuur op het Brandofferaltaar gestadig onderhouden, zodat het nooit uitging, maar altijd, dag en nacht, brandde. Wij lezen dienaangaande: "Het vuur nu op het Altaar, zal daarop brandende gehouden worden, het zal niet uitgeblust worden; maar de Priester zal daar eiken morgen hout aansteken, en zal daarop het brandoffer schikken, en het vet van de dankoffers daarop aansteken. Het vuur zal gedurig op het Altaar brandende gehouden worden; het zal niet uitgeblust worden"

Zij moesten, 4°, behalve de gewone diensten in het Heiligdom, ook zoveel mogelijk het volk onderwijzen in de rechten en inzettingen des Heeren, gelijk wij lezen: "Zij zullen Jakob Uwe rechten leren en Israël Uwe wet; zij zullen reukwerk voor Uw neus leggen, en dat gans verteerd zal worden op Uw Altaar". Deut. 33:10.

Hun was 5°, opgedragen het beoordelen van melaatsen en van alle mogelijke verontreinigingen naar de wet, zoals wij dit vermeld vinden in Lev. 13-15, en de *ontzondiging van de onreinen*, iets, dat naar de aard van de zaak schier dagelijks voorkwam.

Zij hadden, om niet verder te gaan, 6, ook te vonnissen als er verschil ontstaan was tussen de een en de andere Israëliet, zoals dit beschreven staat Deut. 17: 8 enz. *Veel, zeer veel* was hun dus op de schouders gelegd, en wèl hebben wij dus recht om van hun ambt te zeggen: zo heilig en zo heerlijk als het was, zo zwaar was het ook, en zonder Gods krachtdadige bijstand onmogelijk op een Hem welgevallige wijze te vervullen.

Maar ook de ***zegeningen***, die zij boven anderen genoten, waren vele en groot! Wèl hadden zij bij de verdeling van Kanaän geen bijzonder erfdeel onder de stammen Israëls ontvangen, maar dat was hun geen nadeel! Want

de *Heere Zelf*, de algenoegzame en volzalige God, de God van hemel en aarde, was hun erfdeel, gelijk Hij tot Aäron gezegd had: "Gij zult in hun land niet erven, en gij zult geen deel in het midden van henlieden hebben: *Ik* ben uw deel en uwe erfenis, in het midden van de kinderen Israëls." En *dit* sloot alles in zich wat wenselijk en nodig voor hen was tot hun geluk. *Hij* zou zorgen voor hun onderhoud, en dat zij het "Altaar niet om niet zouden dienen, noch de deuren van Zijn Heiligdom om niet sluiten en openen." Vele zijn dan ook de bepalingen die wij omtrent van de Priesters inkomsten, als door God gewild, in de Schrift vinden opgetekend, en waaruit het klaarlijk blijkt hoe Hij voor Zijn dienaren gezorgd heeft. Al hadden zij ook geen bijzondere *stam* ten erfdeel, hun waren toch dertien steden en haar voorsteden, hier en daar in Kanaän gelegen, ter woonplaats gegeven, welk getal genomen was uit de acht en veertig steden en haar voorsteden, die de verschillende stammen aan de Levieten hadden moeten afstaan. En wat hun inkomsten betreft, naar Gods bepaling moeten de Levieten hun de tienden van de tienden geven; zij hadden voorts de koeken en het brood van de heoffers van de eerstelingen van de gerst en van de tarwe; een ruim deel van de verschillende soorten van offeranden, uitgezonderd van de zogenoemde *brandoffers*, van welke al het vlees op het Altaar kwam; zij hadden ook "het beste van de olie, en al het beste van most en van koren"; "al het verbannen in Israël"; alle de eerstgeborenen onder de mensen en onder de beesten, met die verstande, dat zij van die van de mensen en van de *onreine* beesten het door God bepaalde losgeld ontvingen, terwijl zij van de eerstgeborenen van het *reine* vee, die niet gelost mochten worden, en welker bloed op het Altaar en vet op het vuur van het Altaar kwam, het vlees ontvingen. maar genoeg reeds ten bewijze, dat de Heere God in ruime mate voorzien had in de behoeften van de Priesters, zodat zij, werd door Israël naar Gods bepalingen te die opzichte gehandeld, zich boven alle anderen naar het tijdelijke gezegend zagen. Die meer dienaangaande wenst te weten leze het meermalen aangehaalde 18e hoofdstuk van Numeri, zo ook Lev. 7: 8; Lev. 25: Deut. 18: 4; Num. 5: 6—8 enz.

Maar wat was, in vergelijking met al die *stoffelijke* zegeningen, de zegen niet veel groter en heerlijker nog, die zij, bij een *godvruchtige* waarneming van de dienst van de Tabernakel, voor hun *zielen* mochten genieten, als zij verkeerden in de Voorhof, of in het Heilige. O, dan moesten zij het wel uitroepen: "Hoe liefelijk zijn Uwe woningen, o! Heere van de heirscharen! Want één dag in Uwe voorhoven is beter dan duizend (elders)". "Welgelukzalig is hij, (dien) Gij verkiest en doet naderen. dat hij wone in Uwe voorhoven; wij zullen verzadigd worden met het goede van Uw huis, (met) het heilige van Uw paleis". Psalm 84. Dat goede, dat heilige, het bestond in hogere dingen nog, dan dat zij eten mochten tot verzadiging toe van de "allerheiligste dingen", van het vlees van de Gode gewijde offeranden. Het bestond in de zalige ervaring van 's Heeren dierbare gunst, die "meer sterkt dan de uitgezochtste spijzen"; in de ondervinding, op een geestelijke en zielzaligende wijze, van de vervulling van Gods belofte: "Aan alle plaats, waar Ik Mijns naams gedachtenis stichten zal, zal Ik tot u komen, en zal u zegenen." Ex. 20. Ja, daar, daar, in het bijzonder ervaren zij *wat het* betekende: "*Ik* ben uw deel en uwe erfenis"! *Heerlijk* was zo "het Priesterschap onder Israël, heerlijk in *alle* opzichten, maar *bovenal* zo de Priesters met hun ganse hart aan de dienst des Heeren verbonden waren, en zij, door de H. Geest, in de genadevolle verborgenheden van de dikgen, die zij bedienden, en die schaduwen waren van de *hemelse* goederen, waren ingeleid.

e. De Hogepriester.

Werd het terecht als een grote eer geacht, en als een bijzonder groot gunstbewijs, door .Jehovah aan de stam van *Levi* boven alle andere stammen geschonken, om *Priester* te wezen, en werd daarom het Priesterschap wel eens benijd door ontevreden met hun lot en door hen, die geen recht hadden om het te bekleden, zoals wij daarvan in de geschiedenis van *Korach* een bewijs vinden, en zelfs in die van de overigens vromen koning *Uzzia*; *Hogepriester* onder *Israël* te wezen was uit de aard van de zaak nog veel groter ere en veel groter gunstbewijs! En zulks te meer omdat door slechts één persoon telkens de hogepriesterlijke waardigheid bekleed werd, en mocht bekleed worden, terwijl de gewone priesterlijke, vooral in later tijden, door duizenden werd vervuld. Wel is waar, dat in de laatste tijd van *Israël's* volksbestaan, onder de heerschappij van de Romeinen, er soms meer dan één *Hogepriester* was, zoals wij lezen: "Onder de Hogepriesters *Annas* en *Kajafas*, geschiedde het woord Gods tot *Johannes*, de zoon van *Zacharias*, in de woestijn"; *Lukas* 3. Maar zulks was geheel en al *tegen* de oorspronkelijke ordinantie Gods aan, Die het bepaald had, dat er telkens tegelijk slechts één *Hogepriester* zou wezen. Daarom was er dan ook slechts één stel hogepriesterlijke klederen, die van de Grote Verzoendag, in het Heilige der Heiligen te gebruiken, niet meegerekend, en had God voorgeschreven: "De heilige klederen nu, die van *Aäron* zullen geweest zijn, zullen van zijn zonen *na* hem zijn, opdat men hen in dezelve zalve, en dat men hun hand in dezelve vulle. Zeven dagen zal *hij* ze aantrekken, *die uit zijn zonen in zijn plaats Priester zal worden*." Daaruit blijkt dus, dat er telkens slechts één *Hogepriester* tegelijk kon en mocht zijn, en dat die *eerst* moest gestorven zijn, óf door een of andere reden voor de dienst onbekwaam zijn geworden, vóór dat een ander die waardigheid mocht bekleden. Maar in de tijd van de Romeinen werd dat ambt soms óf uit gunst, óf voor geld, door dezen weggegeven, terwijl hij, die het bekleedde, nog in leven was, maar óf afgezet werd, elf wel dat ambt om het jaar afwisselend moest delen met een ander, zoals uit *Joh.* 11: 51 schijnt te moeten opgemaakt worden, waar wij lezen van *Kajáfas* "zijnde *Hogepriester deszelfs jaars*," gelijk wij diezelfde uitdrukking nog eens aantreffen in *Joh.* 18: 13. Waaruit schijnt te moeten opgemaakt worden, dat er toen wél *twee personen* waren, — *Annas*, zijn schoonvader, was de andere, — die met de *waardigheid* van het hogepriesterschap waren bekleed, maar dat echter het *dienstwerk* daaraan verbonden om het andere jaar slechts door één hunner werd vervuld.

Feitelijk, wat de *waarneming* van het ambt betreft, was er dus *toen* ook slechts één, zoals het vroeger ook steeds geweest was, ofschoon nu de *waardigheid* van het ambt door twee personen werd gedeeld. Steeds was eerst de voorganger in het ambt gestorven, of wel, gelijk met *Abjathar* door koning *Salomo* was geschied, van zijn ambt ontzet, vóór dat er een opvolger in zijn plaats kwam. Wat dus onder de Romeinen plaats had was geheel en al tegen de Goddelijke wet, zoals er toen ook meer onwettige dingen ten aanzien van de vervulling van dat hoge ambt geschieden, en ook reeds vroeger, onder de heerschappij van de *Syrische* koningen, hadden plaats gevonden.

De *Hogepriester*, zoals hij ook wel genoemd wordt in de oorspronkelijke tekst, "*de grote Priester*", wat het zelfde denkbeeld in zich sluit, draagt ook de naam van "*de gezalfde Priester*". Dit was niet omdat *hij* alleen gezalfd was; want wij hebben gezien, dat, bij de inwijding van de Priesters in hun heilig ambt, deze *allen* gezalfd zijn geworden naar Gods bevel. Maar hij draagt die naam omdat hij, zoal niet op een andere *wijze*, dan toch in *veel ruimer* mate de zalving niet de heilige olie heeft ontvangen, dan de gewone Priesters haar

ontvangen hebben. In dit gevoel worden wij bevestigd door hetgeen wij lezen in de 133^{ste} Psalm, waar van het samen wonen van broeders aldus wordt gesproken: "het is gelijk de kostelijke olie op het hoofd, nederdalende op de baard, de baard van Aäron; die nederdaalt tot op de zoom van Zijn klederen". Hieruit blijkt dus, dat de balsemolie in zó'n hoeveelheid op Aärons hoofd is uitgegoten, dat ook zijn baard er door bevochtigd werd, en tevens het bovenste omboordsel van de hogepriesterlijke kleding, dat met zijn baard in aanraking kwam. Als zoodanig was Aäron, en in hem de Hogepriester, een allertreffendste type van de Heere Jezus Christus, Die in de Heilige Schrift "de grote Hogepriester", "de Hogepriester van de toekomstige goederen" wordt genoemd. Van Hem was voorzeggd, dat de Heilige Geest, in al Zijn volheid, op Hem zou rusten, zoals dit in Jes. 11: 2 te vinden is, terwijl Hij in Jes. 61: 1 sprekende wordt ingevoerd: "De Geest des Heeren HEEREN is op Mij omdat de Heere Mij gezalfd heeft." Wat in deze plaatsen was voorzeggd, en reeds bij Aärons zalving aanschouwelijk was voorgesteld, dat is vervuld geworden in de persoon des Zaligmakers. De Vader heeft Hem niet alleen de Heilige Geest gegeven, ten einde Hem, naar Zijn mensheid, tot het hogepriesterlijk ambt, dat Hij, nevens het profetisch en koninklijk ambt, kwam vervullen, in te wijden en te bekwamen. Maar die Geest heeft Hij ontvangen "niet met mate". Juist *dit* werd afgeschaduwd door de overvloedige zalving, die aan Aäron ten dele viel. En werd door die zalving niet alleen zijn baard, maar ook de zoom van zijn klederen doortrokken, wij zien daarin een treffend beeld van hetgeen de kerk van de gelovigen, die één geestelijk lichaam met Christus, het Hoofd, uitmaakt, heeft ontvangen. Zij deelt in Zijn zalving. Van Hem, het Hoofd, is de Heilige Geest neergedaald op haar, Die Zijn "lichaam" wordt genoemd. Maar gelijk de zoom van Aärons klederen niet *die* mate van zalfolie deelachtig werd, als zijn hoofd en baard, zo heeft ook de kerk in het algemeen, en hebben alle gelovigen ieder in het bijzonder, ook niet *die* mate, die *volheid* des Geestes, die de Heere Christus heeft, maar slechts voor zo ver zij tot hun zaligheid die Geest behoeven. Dat nu ook de gelovigen die zalving deelachtig zijn, wij lezen zulks o. a. waar Paulus schrijft aan de Corinthiërs: "Die ons met u bevestigt in Christus, en Die ons *gezalfd* heeft, is God". 2 Kr. 1. En Johannes 2: "Doch gij hebt de *zalving* des Heiligen en gij weet alle dingen". "En de *zalving*, die gijlieden van Hem ontvangen hebt, blijft in u, en gij hebt niet van node, dat iemand u lere; maar gelijk dezelve *zalving* u leert van alle dingen, (zo) is zij ook waarachtig, en is geen leugen, en gelijk zij u geleerd heeft, (zo) zult gij in Hem blijven". 1. Joh. 3. Door die zalving zijn dan ook de gelovigen zoals wij dit reeds gezien hebben, *Priesters*, onder Hem, die hun Hoofd is, gelijk bij Israëel ook de gewone Priesters onder de Hogepriester stonden, en maken zij samen uit "een heilig Priesterschap, om geestelijke offeranden op te offeren, die Gode aangenaam zijn door Jezus Christus". 1 Petrus 2.

Was nu bij Israëel de Hogepriester door Zijn overvloedige *zalving* onderscheiden van de mindere Priesters, hij was het óók omdat hij "*de* Priester" was, gelijk hij mede zo in de Schrift genoemd wordt, d. i., de Priester *bij uitnemendheid*, in wie tegelijk al het priesterlijke zich concentreerde, zich als in één Persoon verenigde, en zijn toppunt bereikte. Hij was de door God zelf uitverkoren en geroepen tussenpersoon, of Middelaar, zowel tussen God en het volk, als tussen het volk en God. Door hem naderde God tot het volk, en door hem naderde het volk tot God. Daarom moest hij ook het volk zegenen van Gods wege, gelijk hij vanwege het volk met offeranden en smekingen tot voor Gods aangezicht kwam. Inzonderheid kwam dit laatste treffend uit op de Grote Verzoendag, waarbij

wij later hebben stil te staan, als wanneer het hem vergund was tot de geheime zetel van de Goddelijke Majesteit en heiligheid in het Heilige der Heiligen te naderen. Dit was dan ook wel het *hoogste* en *uitnemendste* van Zijn bediening, waartoe hij geroepen was; een genade als welke aan *geen* ander was geschonken.

Behalve haar had hij ook dit boven de gewone Priesters voor, dat hij, zoals dit reeds in zijn naam lag opgesloten, over alles wat tot de dienst des Heeren in Zijn Heiligdom behoorde, het oppertoezicht had.

Voorts was hij gerechtigd om alle diensten van de gewone Priesters waar te nemen wanneer hem zulks behaagde, altijd, natuurlijk, op de door God daartoe gestelde tijden, terwijl de gewone Priesters aan de beurt hunner dagorde waren gehouden, en, vooral later, over de waar te nemen priesterlijke werkzaamheden onderling het lot moesten werpen, opdat alles ordelijk, en zonder twisting, toeging, zoals wij daarvan ook in Luc. 1: 8, 9 een voorbeeld vinden.

Tegenover deze bijzondere zegeningen, hem door Jehovah geschonken, waren evenwel ook bijzondere verplichtingen verbonden, die even zovele voorstellingen of afbeeldingen waren van de bijzondere heiligheid waartoe hij was geroepen, en die hij in al zijn handel en wandel moest uitdrukken. Die verplichtingen, of regelen, waaraan hij in het bijzonder verbonden was, vinden wij vermeld in Lev. 21: 10-15. *Hij mocht zich het hoofd niet ontbloten, of, gelijk er eigenlijk staat, niet kaal maken*, waarmede hem, zo het schijnt, verboden werd *zich het haar uit te trekken*, iets dat men gewoon was te doen in bijzonder groten rouw, inzonderheid over het afsterven van een naastbestaande. Maar aan zó'n rouw mocht de Hogepriester zich niet overgeven, die, uit kracht van zijn hoogheerlijk ambt, en van Zijn hoogheilige roeping, naer nog dan een ander verplicht was om Gods bestel in alles te eerbiedigen, en zulks in Zijn gedrag te vertonen. Hij mocht om die zelfde redenen ook *Zijn klederen niet scheuren*; waarmede *niet* bedoeld worden Zijn *ambtsklederen*, want van *deze* te scheuren kon in het allerm minst zelfs geen sprake wezen; maar *Zijn gewone, burgerlijke klederen*, die hij buiten de dienst droeg. Want ook in die *burgerlijke klederen* was en bleef hij toch de *gezalfde des Heeren*, die geen rouw mocht openbaren over hetgeen de Heere deed. Hij mocht ook *niet komen bij een lijk*, zelfs niet bij dat van zijn vader en van Zijn moeder, maar moest, als deze gestorven waren, blijven in het Heiligdom, en dus ook niet ter begrafenis meegaan, opdat hij niet, door enige gemeenschap met de dode, die als zoodanig onrein was, het Heiligdom zou ontreinigen, en zichzelf zou ontheiligen, op wie "de kroon van de zalfolie zijns Gods" was. Hij mocht voorts *niet trouwen met een weduwe*, noch met een *die door haren man was verstoten*, veel minder nog met een *hoer*, maar hij moest een *zuivere maagd* trouwen, uit het geslacht van *Israël*, een geboren Israëlietische, en niet een uit een ander volk, opdat Zijn kinderen een zuiver zaad den Heere zouden zijn.

Waren deze de bijzondere verplichtingen, waaraan de Hogepriester zich had te houden, het spreekt van zelf, en ligt ook in de aard van de zaak, dat, tot vervulling van het ambt, dat hij bekleedde, evenzeer vereisten door God gesteld waren, als die tot het *gewone* priesterambt behoorden, ja, in hogere mate nog, naarmate hij hoger dan Zijn broederen stond. Elk Hogepriester moest dus wezen uit de huize *Aärons*, en wel, in de gewonen loop van de zaken, zó, dat steeds de oudste zoon, als hij op de een of andere wijze daarin niet was verhinderd, zijn vader in het ambt opvolgde. Hij moest ook, gelijk van zelfs spreekt, zonder enig lichamelijk gebrek wezen; niet maar, noch ook hoofdzakelijk, om daardoor des te meer achtbaarheid aan zijn ambt bij te

zetten, maar inzonderheid omdat hij, als Hogepriester, de voornaamste type, het treffendste vóórbeeld was van de Heere Jezus Christus, de "Hogepriester van de toekomstige goederen", van wie gezegd wordt: " Want zoodanig een Hogepriester betaamde ons, heilig, onnozel, onbesmet, afgescheiden van de zondaren, en hoger dan de hemelen geworden:" Hebr. 7. Wanneer er zo ook maar éinig lichamelijk gebrek aanwezig was bij de persoon, die anders tot het ambt van Hogepriester onder Israëel zou zijn verheven, dan moest hij van dat ambt worden uitgesloten, al bezat hij overigens alle vereisten om dat ambt te kunnen bekleden. Immers, al was hij ook alleszins geschikt en bekwaam om de *werkzaamheden*, aan zijn ambt verbonden, te kunnen waarnemen, een enkel lichamelijk gebrek was voldoende om hem *ongeschikt* te maken *Hem* vóór te beelden, in de vervulling dier werkzaamheden. *Die zonder enig gebrek* zou zijn, en ook moest wezen om een eeuwige gerechtigheid en verzoening voor zondaren bij God aan te brengen.

Behoeven wij nu niet te spreken over de *inwijding* van de Hogepriester, daar deze plechtigheid — de overvloediger zalving uitgezonderd — geheel overeenkwam met de door ons beschouwde inwijding van de *gewone* Priesters, — wij merken alleenlijk op, dat, terwijl de volgende *gewone* Priesters, de nakomelingen van Eleazar en Ithamar, bij het aanvaarden van hun dienstwerk *niet* gezalfd werden, maar gerekend werden in hun voorvaderen gezalfd te wezen, en alleenlijk door *wassing*, *kleding* en *offeranden* ingewijd werden, ieder volgende *Hogepriester* óók *gezalfd* werd bij de aanvaarding van Zijn ambt, evenzeer als Aäron zulks gedaan was. Geredelijk kan men dat opmaken uit hetgeen wij lezen Exod. 29: 29 "de heilige klederen. die van Aäron geweest zijn, zullen van zijn zonen na hens zijn, *opdat men ze in dezelve zalve*". En waar gesproken wordt van het spijsoffer. dat Aäron gelijk ook zijn zonen te brengen had op de dag van Zijn zalving, daar vinden wij dit gebod voor diens opvolger: "ook zal de Priester, die uit zijn zonen in zijn plaats *de gezalfde* zal worden, hetzelfde doen", Lev. 6. Deze plechtige zalving van eiken nieuwen Hogepriester heeft, naar het eenparig getuigenis van de Rabbijnen. onafgebroken plaats gehad tot aan de Babylonische ballingschap, maar is, tijdens de tweeden Tempel, niet geschied. Zij geven als reden daarvoor aan, dat de heilige zalfolie, enigen tijd vóór de verwoesting van de eersten Tempel, onder de regering van koning Josias, in een veilige plaats geborgen zijnde, naderhand niet is teruggevonden. De inwijding van de Hogepriesters na de ballingschap had zo plaats alleenlijk door *wassing*, *kleding* en *offeranden*.

Wij hebben dus nog van ***de ambtsklederen van de Hogepriester*** te spreken, en wel van de *bijzondere*, die hij in de heiligen dienst *boven* die van de gewone Priester had, Want de vier kledingstukken die *deze* moesten dragen, moest ook *hij* aan hebben, maar daarbij kwamen nog vier andere, die het eigenlijk hogepriesterlijk gewaad uitmaakten, en door de Rabbijnen de "*gouden klederen*" genoemd werden, vanwege het goud, dat ten dele daarin ten dele daaraan gewerkt was. De Hogepriester was zo met *acht* kledingstukken bekleed. Wij moeten echter hierbij opmerken, dat, terwijl hij overigens *elk* deel van zijn dienstwerk in die *acht* kledingstukken, naar Gods volstrekt gebod, moest verrichten, één deel van dat dienstwerk daarvan was uitgezonderd. Wanneer hij, namelijk, op de Grote Verzoendag in het Heilige der Heiligen ging, tot verrichting van hetgeen hij daar te doen had, dan had hij die "*gouden klederen*" *niet* aan, maar een stel van *vier* geheel en alleen daartoe dienende klederen, die, ofschoon ook de acht, waarin hij al zijn ander dienstwerk te verrichten had, *heilige* klederen waren, echter met

nadruk "*de heilige klederen*" genoemd worden. Het Voorschrift van deze kleedaren aan te doen, om in het Heilige der Heiligen in te gaan, vinden wij in Lev. 16, welk hoofdstuk over de plechtigheden van de Grote Verzoendag handelt. Daar lezen wij: "Hij zal de heiligen linnen rok aandoen, en een linnen onderbroek zal aan zijn vlees zijn, en met enen linnen gordel zal hij zich gorden, en met de linnen hoed bedekken: dit zijn *heilige klederen*, daarom zal hij zijn vlees met water baden, als hij ze zal aandoen." En dat de Hoge priester, na de dienst in het binnenste Heiligdom verricht te hebben, die "*heilige*" klederen wederom moest afleggen, en Zijn *gewone* ambtsklederen wederom moest aantrekken, ten einde daarin zijn ander dienstwerk te verrichten, wij lezen zulks vervolgens."

"Daarna zal Aäron komen in de Tent van de samenkomst"—namelijk in de Voorhof, en daar, in een tot dat doel bestemde en geschikte plaats, — "en zal de linnen klederen *uit doen*, die hij aangedaan had, als hij in het Heilige", - d. i. Het Heilige der Heiligen, - "ging, en hij zal ze daar laten. En hij zal zijn vlees in de heilige plaats", - de Voorhof, - "met water baden, en zijn klederen", zijn *gewone* acht ambtsklederen, "aandoen; dan zal hij uitgaan, en zijn brandoffer, en het brandoffer van het volk bereiden, en voor zich en voor het volk verzoening doen".

Wij zien uit deze plaats dus duidelijk de verwisseling, die bij de verschillende dienstplichtigheden van de Grote Verzoendag, ten opzichte van de beide soorten van ambtsklederen van de Hoge priester moest plaats^o hebben. Met korte woorden: al wat *in het Heilige der Heiligen* geschiedde moest gedaan worden in de *bijzondere* "heilige" vier kledingstukken; al wat *buiten het Heilige der Heiligen*, dus in het Heilige en in de Voorhof gedaan werd, moest in de *gewone* ambtskleding uit *acht* stukken bestaande, worden verricht.

Over de **bijzondere "heilige"** klederen kunnen wij kort zijn. Zij waren, zoals wij reeds hoorden, van *linnen*, en wel, naar het zeggen van de Talmudisten, van het *allerfijnste* witte linnen, afkomstig van de stad Pelusium, in Egypte, vanwege zulk linnen sinds overoude tijden beroemd. Dat linnen schijnt *effen* te zijn geweest dus niet met oogjes geweven, zoals de gewone linnen Priesterrokken. Ook was de gordel effen wit. De Hoge priester was dus, als hij die klederen aan had, geheel en al in het *wit* gekleed, en wel in het wit van de allerzuiverste kleur. Dat zulks niet zonder heilige betekenis was, kunnen wij wel nagaan. een diepe en heerlijke, een genadevolle verborgenheid lag in dat bekleed zijn van de Hoge priester met die witte klederen. ten einde daarmee in het Heilige der Heiligen in te gaan, opgesloten. Daarvan zullen wij echter te dezer plaatse niet spreken, maar daarover handelen als wij dat allerheiligste vertrek van de Tabernakel met u beschouwen zullen.

Meer stof ter bespreking dan die witte klederen bieden ons de zogenoemde "*gouden*" aan. Zien wij uit welke stukken zij bestonden. Wij vinden de beschrijving er van zeer uitvoerig in Exod. 28 en 39. Zij bestonden uit: *een opperkleed*; *een schouderkleed*; *een borstlap*, en een *muts* of soort van *tulband* (eigenlijk: omwindsel) voorzien van een *diadeem of kroon*.

Het **opperkleed**, dat over de gewonen, met gebloemde gordel samen gebonden priesterrok, werd aangedaan, was de dus genoemde *hemelsblauwe mantel des Efods*. Dit kleed was geweven van zeer fijne hemelsblauwe wol, door Luther verkeerdelijk vertaald "van gele zijde." Het was zó wijd, dat het in plooiën hing, en wel tot halverwege de knie en de voet, zodat de gewone priesterrok, die tot aan de enkels hing, en de beide einden van de gekleurde en geborduurde gordel, waarmee deze was omwonden, gezien konden

worden, voor zover die onder dat kledingstuk tevoorschijn kwamen. Daar dit kleed voorts geen mouwen had, maar slechts armsgaten, zo kwamen de witte mouwen van de priesterrok ook, en wel geheel, te voorschijn. Op de hoogte van de borst was een omboorde opening van geweven werk, lopende tot aan de hals, of het halsgat, dat mede zo omboord was, "als het gat eens pantsiers", en welk omboordsel nodig was om het kleed, dat nu over het hoofd heen gemakkelijk kon worden aangetrokken, voor inscheuren te bewaren. Bij de keel werd die opening op de een of andere wijze gesloten, zodat daar, en voorts tot aan de borst, de spleet niet open stond, maar gesloten was, en de witte priesterrok dus *niet* gezien werd. De onderste rand, of zoom van die hemelsblauwe mantel, "mantel des Efods" genoemd. Maimonidus. de Apparatu Templi Cap. IX § 3 zegt van de mantel des Efods: "Die mantel was geheel van hemelsblauw; de draden er van waren twaalfmaal verdubbeld. Eerst werd zijn boord geweven. Hij had geen mouwen maar was van de hals af tot beneden toe als in twee vleugelen verdeeld; aan de hals was hij alleen samengevoegd". Die twee vleugelen of stukken zijn echter in strijd met 't verhaal van FLAVIUS Joséfus die deze mantel noemt 'een rood kleed, rondom aan de zoom omhangen met gouden schellen'. En verder: „Deze rok bestaat niet uit samen genaaide stukken. maar uit één stuk, zijnde in de lengte geweven. hebbende boven een opening, niet over dwars maar naar beneden gaande, zo van achteren als van voren, tot half op de borst” Antiq. lib. III Cap. 8. Joséfus kon de vorm van die mantel goed kennen, daar hij als Priester, dat kleed zeker dikwerf gezien heeft. En er is geen reden om te geloven dat de vorm er van na Mozes tijd zal veranderd zijn. De Efod werd over hem heen gedragen werd, was voorzien van gouden schelletjes, of klokjes, en van granaatappelen, vervaardigd van hemelsblauw, purperen en scharlaken rode wol, en wel dus gerangschikt, dat om de anderen een schelletje en een granaatappel hing. Zoals wij dit duidelijk lezen in Exod. 28: 34, en 39: 26. Het is met geen zekerheid te bepalen hoe groot het getal van die schelletjes en granaatappelen geweest is. Vandaar dat dan ook onderscheiden meningen aangaande dat getal vanouds af bestaan hebben.

Er zijn onder de christelijke uitleggers die het getal schatten op 72 ¹⁾. CLEMENS ALEXANDRINUS spreekt van 365! Dit laatste getal is ten enenmale ongerijmd. Er zouden dan minstens 182 gouden schelletjes aan de zoom van de mantel hebben gehangen. Welk een gewicht zou dat niet gegeven hebben, daar toch die schelletjes zó groot, en zó zwaar van goud moesten zijn, dat zij, hoewel geen hard klinkend, toch een behoorlijk geluid moesten geven, naar het doel, waartoe zij dienden! MAIMONIDES heeft ook dat getal, zomede andere Rabbinen. maar dubbel genomen 72 schelletjes en 72 granaatappelen. Wij verenigen ons met het gevoelen van JUSTINUS MARTYR, en anderen, die het getal stellen op 12 klokjes en 12 granaatappelen, zoals wij die ook aan de kleding van de beelden van de Hogepriester, die in grotere én in proportionele maat bij de Tabernakel ten onzen huize te zien zijn, hebben aangebracht. En het getal 12 komt ons daarom het waarschijnlijkst voor, omdat dit beantwoordt aan het getal edelgesteenten in de borstlap, en er dus overeenkomst is tussen de getallen.

Vraagt men nu naar het doel van die gouden schelletjes?

Wij vinden dat doel aangewezen in Exod. 28: 35: "En Aäron zal denzelven", — de hemelsblauwe mantel des Efods, — "aan hebben om te dienen; *opdat zijn geluid gehoord worde, als hij in het Heilige, voor het aangezicht des Heeren, ingaat, en als hij uitgaat*, opdat hij niet sterve." Dat wij hier *niet* te denken hebben aan het Heilige der Heiligen is duidelijk uit hetgeen wij reeds

gezegd hebben over de "heilige klederen" uitsluitend voor de dienst in dat gedeelte van de Tabernakel bestemd, *Dáár was de Hogepriester, gelijk wij zagen, geheel en al in het wit gekleed. De uitdrukking "voor het aangezicht des Heeren"* betekent dan ook volstrekt niet overal: voor, of in de onmiddellijke nabijheid van de Ark, boven welke de Heere Zijn troonzetel had; maar wordt zelfs dikwerf ook gebezigd waar er sprake is van de *Voorhof*. Zo, om een enkel voorbeeld uit zeer vele aan te brengen, moest de var des zondoffers, bij het inwijdingsfeest van Aäron en van zijn zonen, geslacht worden "voor het aangezicht des Heeren, voor de deur van de Tent der samenkomst", waarbij wij, natuurlijk aan de *Voorhof* hebben te denken. Maar, ofschoon er plaatsen in de Heilige Schrift zijn, waar wij door "het Heilige" te verstaan hebben "*het Heilige der Heiligen*," zoals, b. v., in Lev. 1.6: 2, 16, 17, en elders, in welke plaatsen dat zeer duidelijk is, zo is dit echter *niet het* geval, en *kan* ook onmogelijk het geval zijn, in de zo even aangehaalde plaats, waar gesproken wordt van het doel van de gouden schelletjes. *Dáár* wordt door "het Heilige" het *eigenlijk* aldus genaamde "*Heilige*", zo het *vorste* vertrek van de Tabernakel, bedoeld, waar de gouden Kandelaar, de Tafel van de toonbroden en het Beukaltaar stonden, en waar ook de Hogepriester nu en dan, even zeer als de gewone Priesters, zijn heilig dienstwerk verrichtte, inzonderheid op de Grote Verzoendag, als wanneer het *verplichtend* voor hem was ook aldaar alle delen van de dienst van de *gewone* Priester waar te nemen.

Doel van de gouden schelletjes was dan opdat Aärons geluid gehoord werd, als hij in het Heilige, voor het aangezicht des Heeren zou *ingaan* en *uitgaan*. Er wordt dus van een ingaan én van een uitgaan "*in het Heilige*" gesproken. Derhalve niet alleen van een *ingaan* "*in het Heilige*", dat duidelijker schijnt, maar ook van een *uitgaan*, niet *uit*, maar eveneens *in het Heilige*, dat oppervlakkig beschouwd *niet* duidelijk is. Hoe hebben wij dat een en ander te verstaan? Hebben wij dat *ingaan* en *uitgaan* te verstaan in de *gewone* betekenis dier woorden? Hebben wij zo te denken aan een *binnengaan* van de Hogepriester, achter het Voorhangsel van het Heilige, in dit vertrek, en aan een weer *naar buiten gaan*, na verrichten arbeid aldaar? Maar daarmee strijdt ten enenmaal, dat van het *uitgaan*, *zowel* als van het ingaan, *in*, d. i. *binnen in het Heilige*, wordt gesproken, welke woorden, in de *gewonen* zin opgevat, geheel onbegrijpelijk zijn. Wij hebben die beide uitdrukkingen dan ook *niet* in haar gewone betekenis te verstaan, maar zó als zij ook wel elders in de Heilige Schrift worden gebezigd, namelijk door *handelen, bedrijven, doen, verrichten*. Zo is het b. v. ook in Deut. 28: 6 "Gezegend zult gij zijn in uw *ingaan*, gezegend zult gij zijn in uw *uitgaan*", wat eenvoudig te kennen geeft: gezegend zult gij zijn in hetgeen gij doet, in uw bedrijf of werk. Deut. 31: 2 waar Mozes zegt: "Ik ben heden honderd en twintig jaar oud, ik zal niet meer kunnen *uitgaan* en *ingaan*". Zo ook zegt Salomo, in zijn gebed, 2 Kron. 1: 10: "Geef mij nu wijsheid en wetenschap, dat ik voor het aangezicht dezes volks *uitga* en *inga*; want wie zou dit groot volk (kunnen) richten?" Eveneens is het in Ps. 121: 8 "De Heere zal uw *uitgang* en uwen *ingang* bewaren."

En zó ook is het nu hier. Wij hebben dus de woorden "als hij in het Heilige, voor het aangezicht des Heeren, ingaat, en als hij uitgaat", te verklaren door: als hij in het Heilige, voor de Heere, *zijn dienstwerk verricht*. Dan moest hij, Aäron, en natuurlijk ook zijn opvolger in het hogepriesterschap, benevêns met de *andere* voorgeschreven ambtsklederen, ook bekleed zijn met die mantel met gouden schelletjes voorzien. En wel: "opdat zijn geluid gehoord woede". Dwaze voorstellingen zijn, en worden nog, door velen, van deze uitdrukking gemaakt, die menen dat het geluid dier schelletjes door het *volk*

moest gehoord worden. Maar het volk was in het vierkant *rondom de Voorhof* gelegerd en wel, zoals opgemaakt kan worden uit Jozua 8: 4, aan elke zijde tot op een afstand van "bij de twee duizend ellen". welke lengte later voor die van een "sabbatsreize" werd genomen. Ook vergaderde het volk niet in de Voorhof, wat ook trouwens én door de geringe ruimte, die hij had, én door de massa van het volk, een onmogelijkheid zou geweest zijn, maar bovendien verboden was. De Voorhof bij de Tabernakel was voor de *Priesters* en de *Leviëten*, terwijl slechts *die* Israëliëten uit de andere stammen dan die van Levi, die *een offer te brengen hadden*, en dan nog voor zover zij ceremonieel rein waren, tot de Voorhof toegang hadden. Maar *volk in massa* was, en bleef, *ver* van de Voorhof verwijderd. Eerst toen de Tempel gebouwd was, was er ook een Voorhof voor het volk, onderscheiden van die van de Priesters, en verder af van het eigenlijk Heiligdom gelegen. En hoe zou dan met mogelijkheid het geluid van de gouden schelletjes, op zó'n grotera afstand, en in een zo verbazend ver uitgestrekt leger, zijn gehoord kunnen worden? Maar het werd door de *Priesters* en *Leviëten* gehoord, die in de Voorhof zich bevonden als Aäron de dienst in het Heilige waarnam.

Vragen wij *waartoe het* door hen gehoord moest worden?

Naar onze mening, die wij echter gaarne voor een betere geven, opdat, naar de gang, die het geluid nam, door hen berekend kon worden — want *gezien* worden kon het niet, omdat het Heilige door een Voorhangsel gesloten was — waar de Hogepriester zich in dat vertrek bevond, dus ook *wanneer* hij tot het gouden Reukaltaar was genaderd, om daarop het reukwerk van welriekende specerijen te offeren. Als hij hiermee bezig was, en dus stilstond, zwegen ook de schelletjes. En dan werd door een Priester op een van de zilveren trompetten geblazen. opdat het volk zich dan vooraan in hun tenten aanbeddend zou neerbuigen, met het aangezicht gekeerd naar de Tabernakel, en de Heere zou aanbidden, op het zelfde ogenblik. *wanneer* het symbool des gebeds, het reukoffer, Hem werd opgedragen. Wij herhalen het dat zulks *onze* mening is, die wij om meer dan een reden, het waarschijnlijkst oordelen.

Over de **granaatappelen**, door sommigen verkeerdelijk citroenen vertaald, kunnen wij kort zijn. Wij merkten reeds op, dat zij gemaakt waren van hemelsblauwe, purperkleurige en scharlaken mode wol. Zij hingen om de anderen aan de beneden zoom van de blauwen mantel, zó, dat tussen twee granaatappelen één schelletje hing, en wederom tussen twee schelletjes één granaatappel. hun grootte zal evenredig zijn geweest aan de schelletjes, ongeveer, gelijk de Rabbijnen zeggen, als een hoenderei. Voorts hebben wij die, naar hun getuigenis, ons voor te stellen als vertoond hebbende de vrucht in haar *geheel*, in onderscheiding van, door overvloedige rijpheid, opengeberste granaatappelen, zoals deze dikwerf aan de bomen gezien worden, waardoor dan ook de met roodachtig vlees omgeven talrijke pitten van die vrucht zichtbaar zijn. Maar aan de mantel van de Efod waren zij als geheel gaaf, en dus rond, met hun puntvormig uitlopende bloesemkroon voorzien, voorgesteld.

Spreekt de Heilige Schrift, gelijk wij zagen, van het doel van de gouden schelletjes, *niet* zo van dat van de granaatappelen aan de hogepriesterlijken mantel. Buiten twijfel zullen zij ook hun doel gehad hebben, en niet alleen tot sieraad hebben gediend. Zo ook hebben zij voorzeker, evenzeer als de schelletjes, hun *geestelijke betekenis* gehad, en als zoodanig in nauw verband gestaan met de persoon, die, in zijn hogepriesterlijk ambt, de voornaamste type was van Hem, Die door God gezalfd is tot Hogepriester in eeuwigheid, naar de ordening Melchizedeks. Maar ook die *geestelijke betekenis* geeft de schrift *niet* aan. En waar *zij* zwijgt wagen wij ons niet aan

gissingen en spelen van het vernuft, hoe fraai olie ook klinken, maar die met het zelfde recht door anderen weer anders kunnen genomen worden, zonder dat iemand Zijn verklaring kan bewijzen de *juiste* te zijn.

Liever dan dat wij ons gaan verdiepen in dingen die God niet belijft heeft ons te ontdekken, gaan wij over tot de beschouwing van het *tweede* kledingstuk waardoor de Hogepriester in Zijn gewone ambtskleding van de andere Priesters onderscheiden was, namelijk van het *schouderkleed*, of de *Efod*. Wij vinden het Goddelijk *bevel* om hem te maken, en *hoe* hij moest vervaardigd worden, in Exod. 28: 614, en de *uitvoering* van dat bevel in Exod. 39: 2 7.

Naar de dubbele beschrijving die wij van de Efod in de Heilige Schrift hebben, moet hij een zeer heerlijk kledingstuk zijn geweest, gelijk hij ook, zoals wij uitdrukkelijk lezen, van het "*allerkunstelijkste*" werk was. Het is waar, ook de Egyptenaars hadden het in de kunst van borduren zeer ver gebracht, gelijk de vele overblijfselen van die kunst, in verschillende verzamelingen van Egyptische oudheden bewaard, zulks duidelijk bewijzen. Maar terwijl wij, zoals wij vroeger hebben aangetoond, *niet* mogen aannemen, dat de kinderen Israëls bij de *Egyptenaars* in de leer zijn geweest, en óók moeten erkennen dat zij *zichzelf* die kunst van borduren niet hebben kunnen aanleren, waar tot dat aanleren geen tijd noch gelegenheid was, maar terstond met het werk van alles, wat tot de bouw van de Tabernakel behoorde, moest dorden aangevangen, zo zouden wij voorzeker geen begrip er van kunnen hebben *hoe* zó'n "*allerkunstelijkst*" werk, als ook de *Efod* was, met mogelijkheid zou hebben kunnen vervaardigd zijn geworden, als wij niet met zekerheid wisten, dat de Heere God, Die het bevel tot het maken van de priesterlijke klederen gaf, óók daartoe de nodige wijsheid had geschonken. Maar dat weten wij. Wij leien toch, dat de Heere tot Mozes zeide: Gij zult ook spreken tot allen, die wijs van harte zijn, *die Ik met de Geest van de wijsheid vervuld heb*, dat zij voor ASron klederen maken, om hem te heiligen, dat hij Mij het priesterambt bediene." Zó konden dan ook Bezaleël, en Aholiab, en anderen, doen wat zij anders *niet* hadden kunnen ten uitvoer brengen, en borduurwerken, en andere evenzeer "*allerkunstelijkste*" werkzaamheden voor iUrons kleding verrichten, die zeer zeker het werk van dergelijke aard bij de Egyptenaars *zeer ver* moet overtroffen hebben in pracht, kunst, en wijze van 'uitvoering. En wij kunnen dan ook begrijpen welke een indrukwekkende vertoning Aäron, in Zijn naar Gods voorschrift vervaardigde overheerlijke ambtskleding uitgedost, zal gemaakt hebben. Wij kunnen ons niet weerhouden hierbij kortelijk af te schrijven de franje schildering in het door ons aangehaalde werk "Helon's bedevaart naar Jeruzalem", I. 310. van het te voorschijn treden van de Hogepriester uit het Heiligdom, naar een vrije aanhaling dienaangaande van het boek van Jezus Sirach Cap. 50: 525, Vergeleken met Cap. 45: 721.

"Wanneer de Hogepriester van achter het Voorhangsel te voorschijn trad, dan blonk hij, gelijk de morgenster door de wolken; gelijk de volle maan; gelijk de zon neerziet op de Tempel des Allerhoogsten; gelijk de regenboog met Zijn schone kleuren; gelijk een sierlijke roos in de lente; gelijk de leliën aan de waterkant; gelijk een specerijstruik in de zomer; gelijk het ontstoken reukwerk in het wierookvat; gelijk een vat van massief goud, met edelgesteenten versierd; gelijk een vruchtbare olijfboom, en gelijk een tot in de wolken zich verheffende cypres. Wanneer hij de schonen, langen lijfrok aantrok, en zich met geheel het prachtige priestergewaad bekleedde, en nu voor het heilige Altaar trad, zo versierde hij het ganse Heiligdom van rondsom", enz. Men leze de verdere, van oosterse kleuren en beelden

gloeierende, schildering in genoemd werk maar gaan wij nu over tot de beschouwing van **de Efod**.

Hij bestond uit twee stukken, een voorstuk en een achterstuk, of, wat het zelfde is, uit een borststuk en uit een rugstuk, waarbij wij echter, ook naar het gevoelen van geleerde Rabbijnen, te denken hebben, dat de Efod lager hing dan de borst en de rug, ongeveer tot de helft des lichaams. Die twee stukken waren oorspronkelijk los van elkander maar werden op de schouders verbonden door twee gouden kastjes, of sloten, onderaan voorzien met een klauwiertje of haakje. Dit haakje sloot in een gouden plaatje. Terwijl nu elk kastje, met het haakje voorzien, vastgemaakt was aan het *voorste* stuk des Efods, en wel elk aan het einde van een van de twee "samenvoegende schouderhanden" of schouderstukken, waarin dat voorste deel uitliep, waren de gouden plaatjes, waarin de haakjes sloten, of gehaakt werden, verbonden aan het *rugstuk* van de Efod, boven op de hoogte van de schouders. Sloot op deze wijze de Efod op de schouders, om het midden van het lichaam werd hij saam verbonden door een "kunstelijken riem", die van voren naar achteren, en zo weer, om het middel heen, van achteren naar voren werd gehaald. hier vastgeknoopt of vastgestrikt werd, en met Zijn beide einden afhing tot op ongeveer de lengte van de hemelsblauwe mantel des Efods. Wij hebben bij die "kunstelijken riem" te denken aan de hogepriesterlijken *gordel*, van het zelfde maaksel als de Efod, en gelijk aan de gordel van de gewone Priesters, maar met goud doorwerkt. Hij was dan ook de Efod vervaardigd, van "goud, hemelsblauw, en purper en scharlaken en fijn getweerd linnen". De grondstof was dus *linnen*, geweven van draden, die elk weder uit zes draden bestonden (getweerd), en wel van het fijnste linnen, zoals reeds vroeger door ons besproken is, van helder witte kleur. Dat linnen nu van de gordel, gelijk van de Efod, was geborduurd op de allerkunstigste wijze met ranken en bloemen waarin gouddraad voorkwam, uit "dunne platen tot draden gesneden", welke gouden draden gevoegd waren "in het midden van het hemelsblauw, en in het midden van het purper, en in het midden van het scharlaken, en in het midden van het fijn linnen". Wij hebben dus de zaak ons in dier voege voor te stellen, dat de figuren op de Efod en op de gordel geborduurd waren niet draden van de genoemde kleuren, door welke draden het gouddraad heen geslagen was. Elke draad bestond dus uit twee of meer gekleurde draden van gelijke kleur en van een effen getal, met in het midden een gouddraad, terwijl ook door het midden van de getweerde draden, waaruit de linnen grondstof bestond, mede een gouddraad heenliep. Wèl dus alles samen genomen een "allerkunstigst" werk! Zagen wij nu, dat de schouderbanden voorzien waren niet gouden kastjes, in die kastjes waren, naar Gods bevel, geplaatst kostelijke *Onyx* of *Sardonixstenen*, van een vierkantige gedaante, en langwerpig. waarin de namen van de zonen van Israël gegraveerd waren, "naar hun geboorten": d. i., naar hunnen ouderdom. Zes dier namen stonden in de enen steen gegraveerd en zes op de anderen, onder elkander, en wel, volgens Joséfus, aldus, dat de zes namen van de *oudste* zonen op de *rechter* de andere op de *linkerschouder* gedragen werden. Op de steen van de *rechterschouder* waren zo gegraveerd de namen *Ruben, Simeon, Levi, Juda, Dan* en *Nafthali*. Op die van de *linkerschouder* de namen *Grid, Aser, Issasar, Zebulon, Jozef* en *Benjamin*. Het Graveersel van de stenen was "naar steensnijderswerk, gelijk men de zegelen graveert", en het *doel* waartoe de Hogepriester die namen aldus moest dragen, wordt aangegeven in deze woorden: Aäron zal hun namen op zijn beide schouders dragen, ter gedachtenis, voor het aangezicht des Heeren". Vandaar, dat die stenen elders genoemd worden: "stenen van de

gedachtenis voor de kinderen Israëls", een uitdrukking die de betekenis heeft, dat Jehovah aan de zonen Israëls gedenken zou, hun ten goede. om hen te zegenen, wanneer Aäron, met de Efod bekleed, voor Hem zou verschijnen. Was het toch het ambt van de Hogepriester om voor het volk als middelaar verzoenend bij God tussen te treden, - ter aanduiding, dat hij als zodanig het ganse volk als tot God heen droeg, wanneer hij tot het Reukaltaar naderde, droeg hij de twaalf namen op Zijn schouderen. En Hij, Die troonde in het binnenste Heiligdom, zag dan die namen, en gedacht aan Zijn verbond, met Abraham, Izak en Jakob, en hun nageslacht opgericht, en aan Zijn heilbeloften, hun gedaan.

Buiten twijfel hadden echter die beide aldus gegraveerde Sardonyxstenen, en op wijze waarop zij gedragen werden, ook nog een *hogere* betekenis, en wezen zij, evenzeer als de persoon die ze droeg, en het ambt, dat hij bekleedde, en het heilig dienstwerk, waartoe hij verwaardigd was, op de Heere *Jezus Christus, op hetgeen Hij* voor het geestelijk Israël voor Zijn volk, eenmaal zijn en doen zou, ofschoon de Schrift hiervan niet spreekt, waar zij over die stenen handelt. Maar nu wij het weten, dat de grote Hogepriester des nieuwen en beteren Verbonds, als de Middelaar Gods en van de mensen, de zonden en schulden Zijns volks heeft willen op Zich nemen en dragen, om daarvoor verzoening bij God aan te brengen, ja zijn volk zelf met alle zonden en lasten, waaronder het gedrukt ging, gedragen heeft en tot God gebracht, en zulks Gode aangenaam geweest is, nu kan en mag het geloof in dat dragen van de namen van de zonen Israëls op de schouderen des Oudtestamentische Hogepriesters een heerlijk beeld zien van hetgeen de Heere Jezus Christus in *waarheid* heeft gedaan.

Met de Efod was allernauwst verbonden, zó zelfs dat hij van die "niet mocht afgescheiden worden" **de Borstlap**, *het derde kledingstuk*, of liever lijfssieraad, waardoor de gewone ambtskleding van de Hogepriester onderscheiden was van en uitblonk boven de ambtskleding van de gewone Priesters. Het Was, zoals wij zien zullen, om meer dan een reden, een allerkostelijkst stuk, en zeer zeker het prachtigste. en tegelijk kostbaarste, van de zogenoemde "gouden kleding". Wij vinden de beschrijving er van in Exod. 28: 15—30 en Exod. 39: 8—21.

De Borstlap draagt de naam van "*Borstlap des gerichts*", en de bestemming er van wordt opgenoemd in het 30e vers: "Gij zult ook in de Borstlap de *Urim* en de *Thummim* zetten, dat zij op het hart van Aäron zijn, als hij voor het aangezicht des Heeren ingaan zal; zo zal Aäron het *gericht van de kinderen Israëls gedurig op zijn hart dragen*, voor het aangezicht des Heeren". Terwijl wij hierover nader te handelen hebben zo beschouwen wij allereerst het maaksel van de Borstlap.

Hij moest vervaardigd worden van dezelfde stoffen, en van gelijken arbeid, als de Efod, namelijk van het allerkunstigste werk, van goud, hemelsblauw, purper en scharlaken en fijn getweerd linnen, het Was dus een stuk van het fijnste borduurwerk op een expres daartoe geweven lap van fijn getweerd en helder wit linnen. Die lap, of dat stuk linnen was vierkant, namelijk een span lang en een span breed, maar "*verdubbeld*", zodat hij oorspronkelijk de lengte had van twee spannen. Maar aangezien hij op de helft van deze lengte, en wel naar achter, was omgeslagen, zo had hij in het gezicht dezelfde lengte als breedte, en vormde dus een volkomen vierkant, en tevens, aangezien hij zeer zeker aan de beide zijden, op de kant werd toegenaaid, gelijk hij aan de onderkant, door de omslag, van zelfs gesloten was, zo vormde hij een *zakje*, waarin de Urim en Thummin geborgen waren, zó, dat deze er niet konden

uitvallen, en toch, als het nodig was, door middel van de opening aan de bovenkant, er uit genomen konden worden. Op dat stuk toegevouwen, en daardoor vierkantig geworden borduurwerk, moesten, naar Gods bevel, "vervullende stenen" vastgemaakt worden, d. i., stenen die de Borstlap vulden, of bedekten, evenwel toch zó, dat tussen of rondom die stenen het prachtig borduurwerk nog ten dele kon gezien worden. Die stenen waren "met goud ingevat in hun vullingen", d. i., zoals wij Exod. 39: 13 lezen "omvat in gouden kastjes in hun vullingen". Iedere steen was Alzo, evenals de beide schouderstenen, in een gouden kastje gevat, en werd door middel van dat kastje, op de een of andere wijze aan de Borstlap vastgemaakt, het zij dat elk kastje een aan de achterkant overal uitstekend randje had, met gaatjes voorzien, door welke gaatjes elk kastje met een koord, of draad werd vastgehecht; het zij dat er aan de achterzijde een paar uitstekende gouden Huigjes waren gesoldeerd, en het kastje door middel van die ringetjes vastgenaaid was. In elk geval waren de stenen in hun gouden omsluiting zó op de Borstlap bevestigd, dat zij stevig daarop vastgemaakt waren. Die stenen nu waren twaalf in getal, naar de twaalf zonen van Israël, wier namen dan ook, en wel op eiken steen één naam, daarin moesten gegraveerd worden, gelijk zegelen worden gegraveerd, dus op dezelfde wijze als met de Sardonyxstenen van de Efod geschied was. Zij waren voorts, evenals deze, van een langwerpige vierkantige gedaante, en geplaatst in vier rijen, zodat er drie stenen in iedere rij waren.

Veel, zeer veel is er over die stenen door verschillende schrijvers geschreven, zo wel door oudere als nieuwere, wier opvattingen ook min of meer van elkander verschillen, en waaruit gezien kan worden, dat het zo goed als onmogelijk is met betrekking tot de namen dier stenen tot onfeilbare zekerheid te komen. Immers. Het is met die stenen als met de kleuren gelegen: de ouden reeds waren het over de benaming en beschrijving van sommigen althans niet eens. Het is toch bepaald zeker, dat de Hebreeuwse namen van sommige stenen evengoed ook anders kunnen vertaald worden dan zij vertaald zijn. Dit is ook het gevoelen van de kanttekenaren van onze statenvertaling des Bijbels, die daarom op Exod. 28: 17 aantekenen: "In het overzetten van deze stenen zijn het de allergeleerdste overzetters niet eens, maar is hier gevolgd het gevoelen van de meeste en voornaamste, zo oude als nieuwe overzetters". Wij zullen ons daarom ook aan die statenoverzetting houden. En dan hebben wij bovenaan, en aan de rechterhand beginnende. eerst een *Sardis*. of *Sardius*, dan een *Topaas*, vervolgens een *Karbonkel*. In de tweede rij een *Smaragd*, een *Saffier* en een *Diamant*. In de derde rij een *Hyacinth*, een *Agaat* en een *Amethyst*. En in de vierde, of onderste rij een *Turkoois*, een *Sardonix* en een *Jaspis*. Al die stenen, onder welke van de hoogste kostbaarheid, waren zeer kunstig. en. naar alle waarschijnlijkheid, op gelijke wijze geslepen, van boven plat, en allen van dezelfde grootte, en zó groot, dat daarop gevoegelijk, met niet al te kleine, maar duidelijk leesbare letters, de naam kon gegraveerd worden die elke steen bevatten moest. Ten aanzien van de plaatsing dier namen hebben wij ons, ook naar het gevoelen van Joséfus, MAIMONIDES, JARCHI en anderen, voor te stellen, dat daarmee op gelijke wijze zal gehandeld zijn als op de Sardonyxstenen van de Efod. Dat is ook het eenvoudigst en het natuurlijkst.

De naam van *Ruben* was dus gegraveerd in de *Sardius*, die van *Simeon* in de *Topaas*, die van *Levi* in de *Karbonkel*, en zo vervolgens, telkens naar de ouderdom afdalende, en elke rij beginnende, naar Israëlietische wijze, aan de rechter zijde, zodat de laatste van de namen, die van *Benjamin*, gegraveerd was in de *Jaspis*. Al die stenen, aldus gegraveerd, moesten "voor de twaalf stammen" zijn de naam *Jozef*, voor één stam geldende, vertegenwoordigden

zo de twee van hem afkomstige stammen *Manasse* en *Efraim*.

Zagen wij reeds, dat de Borstlap van de Efod niet mocht gescheiden worden, wij hebben dan nu te zien *op welke wijze* hij aan dat kledingstuk was bevestigd. Aan de vier hoeken binnenwaarts van de Borstlap, waren gouden ringen gemaakt, aan eiken hoek één ring. Aan de beide bovenste ringen waren gouden *ketentjes* bevestigd, aan iedere ring één ketentje, van gedraaid werk. Die ketentjes waren elk even lang, en zo lang, dat zij reikten tot aan de gouden kastjes van de Sardonyxstenen op de schouders. Aan deze kastjes was mede. *aan* de voorzijde, een goud ringtje bevestigd, en door elk ringetje werd nu met een haakje het kettinkje vastgehaakt, zo dat op deze wijze de Borstlap hing aan de kastjes van de schouderstenen, en zulks zo laag, dat hij midden op de borst hing. Opdat nu de Borstlap tevens vast zou hangen, en op zijn plaats zou blijven, ook als de Hogepriester zich voorover boog, zo was aan elk van de benedenste ringen van de Borstlap een hemelsblauw snoer verbonden. en dat snoer was wederom vastgemaakt aan ringen, die op hoogte van de gordel, of kunstelijke riem des Efods, waren aangebracht. De Borstlap hing zo vast aan de Efod, en kon dus noch naar boven, noch naar beneden, noch links, noch rechts, noch naar voren zich bewegen, maar bleef steeds op zijn plaats.

Zullen er nu, tengevolge van de moeilijkheid, of liever van de onmogelijkheid om te komen tot een onfeilbaar juiste verklaring van elk van de Hebreeuwse namen, die de edelgesteenten van de Borstlap dragen, altijd vragen ten die opzichte overblijven, die, niet kunnen beantwoord worden, — niet minder, voorwaar, is dit het geval met de reeds door ons genoemde "**Urim en Thummim**"!

Wij lezen daaromtrent in vs. 30: "Gij zult ook in de Borstlap des gericht's de Urim en de Thummim zetten, dat zij op het hart van Aäron zijn, als hij voor het aangezicht des Heeren ingaan zal; zo zal Aäron dat gericht van de kinderen Israëls geduriglijk op zijn hart dragen, voor het aangezicht des Heeren". Uit deze woorden blijkt al aanstonds, dat de Urim en de Thummim het gericht, of het recht, van de kinderen Israëls voor de Heere brachten, en dat de Borstlap daarom de naam droeg van Borstlap des gericht's, omdat de Urim en de Thummim zich in hem bevonden. En wij hebben dit niet zó te verstaan. dat de Urim en de Thummim *voorstellingen* zouden geweest zijn van. Het licht en het recht (eigenlijk van de lichten en de rechten, zoals deze beide woorden moeten vertaald worden), *die het volk Israëls zou bezeten hebben; maar* dat zij *onderpanden* waren, dat *Jehova waken zou voor het recht, of de rechten*, Zijns volks, én dat Hij aan Zijn volk, door middel van de Hogepriester, de nodige *verlichting* wilde geven, de verlichting, of het licht, dat vereist werd, om *in die rechten te blijven*. Voorts zien wij tevens uit die aangehaalde woorden, dat de Urim en Thummim van de Borstlap *onderscheiden* waren, en het gevoelen dus verkeerd is van allen die menen, dat de *Borstlap zelf, vanwege* de glanzende en schitterende stenen, de Urim en Thummim zou geweest zijn. Duidelijk toch lezen wij "gij zult ook *in de* Borstlap des gericht's de Urim en de Thummim zetten.

En waar Mozes de hogepriesterlijke kleding aan Aäron aantrekt, daar lezen wij: "Voorts deed hij hem de Borstlap aan, én voegde aan de Borstlap de Urim en de Thummim", wat volstrekt niet betekent, noch ook betekenen kan, dat Mozes de bloten Borstlap, *zonder* met de twaalf stenen te zijn ingevuld, Aäron eerst zou aangedaan hebben, en dat hij dan vervolgens, terwijl die Borstlap alzó, d. i., oningevuld, op Aärons borst hing, die twaalf stenen stuk voor stuk daarop zou bevestigd hebben. Maar dat hij in den, van te voren natuurlijk reeds met de twaalf stenen ingevuld, en dus gereed

gemaakte Borstlap, nadat hij hem op zijn plaats aan de Efod gesteld had, de Urim en de Thummim bergde, en wel in het daartoe dienende zakje, gelijk wij dit reeds hebben opgemerkt niet een enkel woord. Beslist waren dus de Urim en de Thummim iets *anders* dan die twaalf stenen, en ook *niet aangehangen onder* aan de Borstlap, zoals er zijn, die dat menen, noch ook *boven* aan dat Borstsieraad op een zichtbare wijze aangebracht, zoals anderen van gevoelen zijn, maar *binnen in het* zakje van de Borstlap, en dus op een onzichtbare wijze, geborgen. Deze opvatting wordt ook door de Hebreeuwse grondtekst gebiedend gevorderd, zoals uit vele gelijkkluidende uitdrukkingen blijkt, b. v. in Exod. 25: 1. "Daarna zult gij *in*" - (niet aan, of bij, of voor) "de Ark leggen de getuigenis, die Ik u geven zal". Voorts hebben wij ook buiten de Schrift nog getuigenissen te over, dat de Urim en de Thummin iets *anders* dan de Borstlap met twaalf Edelgesteenten waren. Al de Rabbijnen toch leren het, dat onder de vijf kostelijke dingen, die in de Tweeden Tempel *gemist* werden, óók de Urim en de Thummim behoorden. Maar de Borstlap met twaalf stenen werd *niet* in de Tweeden Tempel gemist, maar maakte ook daarin een deel, en wel het allervoornaamste sieraad uit van het hogepriesterlijk ambts-gewaad.

De grote vraag is: *wat waren de Urim en de Thummim?*

Zo gemakkelijk als het is de vertaling van deze woorden te geven: *lichten en rechten*, zo moeilijk. ja zo onmogelijk is het om met *zekerheid* te zeggen van welke *stof* en van welke *gedaante* die voorwerpen waren. De gevoelens die aangaande van oudere en latere geleerden zijn schier evenzo talrijk en' verschillend als zij, die ze koesterden. Er zou een geheel boekdeel nodig wezen om die alle te noemen, te bespreken, te beoordelen. Dit laat het bestek van ons werk niet toe. Die de voornaamste gevoelens dienaangaande wil weten, verwijzen wij naar Bink. Symbolik. II pag. 138 enz. Wij, voor ons. zijn het gevoelen toegedaan, schoon door Built verworpen, van Michaëlis. dat ook door JAHN, Gezenius, en andere geleerden, gedeeld wordt, dat wij namelijk, onder Urim en Thummim te verstaan hebben een *heilig lot*, bestaande uit drie even grote even zware, op gelijke wijze geslepen of bewerkte edelgesteenten, of mogelijk ook gouden staafjes, van welke op één *een bevestigend*. op een ander een *ontkennend* woord stond. terwijl het derde niets bevatte. En wij stellen ons dan voor dat de Hogepriester, bij het raadplegen van de Godspraak, en wel na aanroeping van de naam des Heeren. Die ook het lot bestuurde, de rechterhand in het zakje van de Borstlap stak. en een dier stenen, of staafjes daaruit te voorschijn haalde terwijl dan het korte woord van *ja*, of *nee* door hem, onder hoge verlichting, werd uitgebreid, als dit nodig was. Trok hij het onbeschreven steentje, of staafje uit de Borstlap, dan was zulks een teken, dat de Heere *niet* wilde antwoorden door de Urim en de Thummim. Dit gevoel komt ons voor het waarschijnlijkste te zijn. Gaarne erkennen wij echter, dat het slechts een *gissing* is en dat er over de Urim en de Thummim een heilig donker verspreid is, dat God alleen kan wegnemen.

Aan het einde gekomen van onze beschouwing van de Borstlap des gericht, met de Urim en Thummim, hebben wij nog er op te wijzen welk een grote troost er voor het gelovig Israël lag opgesloten in het bezit van een Hogepriester, die, naar Gods bepaald bevel, bij zijn dienst in het Heiligdom, ook *aldus* Israël vertegenwoordigde, én op zijn harte droeg, én tevens de drager was van de kostelijke onderpanden, door welke de Heere, in nodige gevallen, verlichting tot het doen van wat recht was, aan Zijn volk in het algemeen, of aan bijzondere personen, wilde geven. Terwijl *allen*, die niet van het huis Aärons waren, uitgesloten waren van te mogen naderen tot des

Heeren Altaren, om, gelijk de Priesters, Hem te ontsteken offeranden tot een liefelijke reuk; uitgesloten ook van de verrichting van éenige priesterlijke dienst, welken dan ook, in Zijn heerlijk Heiligdom, hadden toch alle vromen in Israël die troost, dat zij in de Hogepriester, *in* hun vertegenwoordigend Hoofd, die hun namen droeg door God gerekend en aangezien werden alsof zij in hun eigen persoon tot Hem naderden om Hem te dienen. *In Hem* waren zij dus dat priesterlijk volk, waartoe Jehovah hen had aangenomen. Immers, daar Aäron hen niet alleen op Zijn *schouders* droeg, maar (ook op zijn *harte*, wat een veel nauwere verbintenis te kennen gaf, wat een *verenigd* zijn met zijn persoon betekende. Zo hadden zij daarin een symbool van hetgeen wij daar zeiden, een symbool, dat God hen aanzag *in* Aäron, en dat Bij wat Aäron deed in zijn priestergewaad hun toerekende als door *hen* gedaan. Gewis. dat moet vertroostend zijn geweest bij het persoonlijk gemis van zoveel als God aan de Hogepriester boven hen geschonken had. En niet minder, dat zij door hem, die de drager ook was van de Urim en de Thummim, in alle gewichtige zaken, waartoe bijzonder Goddelijk licht nodig was om te weten *wat* recht was, *wat* zij te doen hadden, *welke* des Heeren wil was, de Heere konden raadplegen" Die in die Urim en Thummim de waarborgen had geschonken, of onderpanden, dat Hij het Zijn volk aan dat licht en aan Zijn genadeleiding niet zou laten ontbreken.

Maar hoe veel groter troost moet dan wel het deel zijn van dat *geestelijk* Israël van het *Nieuwe* Testamant, van alle ware gelovigen uit welk volk ook, of taal, of natie, die in de Heere Jezus Christus een Hogepriester hebben oneindig hoger en heerlijker dan Aäron was met al zijn prachtige tooi! Hij, Die "grote Hogepriester", zoals Hij ook genoemd wordt, "Die door de Hemelen is doorgegaan", draagt de namen van *al* Zijn volk, wel niet in kostelijke *steunen* gegraveerd op Zijn hart, maar, wat oneindig meer zegt, in Zijn hart zelf, gegraveerd daarin van eeuwigheid af met een liefde, die Hem altijd aan hen denken doet. En gelijk ook de kleinste en minste stam, evenzeer als de aanzienlijkste, in Aärons Borstlap was vertegenwoordigd, zo is het ook met die *Hemelse* Aäron, in Wiens harte zowel de lammerkens als de schapen van Zijn kudde een plaats hebben. Geen enkel van Zijn leden en van Zijn verlost, hoe gering ook naar de wereld, of ook hoe zwak in het geloof, is bij Hem, of wordt door Hem vergeten! Aan *allen* denkt, voor *allen* zorgt en waakt en bidt Hij bij Zijnen Vader. En *in* Hem ziet de Vader hen allen aan als met Hem ten allernauwste verenigd, delende *in Hem nu* reeds in die heerlijkheid, die eenmaal en voor eeuwig het deel zal wezen van een iegelijk hunner persoonlijk. Daarom ook kunnen alle gelovigen zich ook aanmerken, ofschoon hun voet nog op aarde wandelt, als niet alleen in Christus, hun vertegenwoordigend Hoofd, *opgewekt*, gelijk zij ook in Hem gestorven en begraven zijn, maar ook als reeds "*in de Hemel gezet*", zoals Paulus zegt aan de Efeziërs: "En heeft (ons) mede opgewekt, en heeft (ons) mede *gezet in de Hemel in Christus Jezus*" *In Hem* zijn zij dus werkelijk reeds "verheerlijkt", hoe treurig en ellendig hun toestand ook op aarde zijn moge. "Die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen *heeft* Hij ook verheerlijkt", zo kon dan ook dezelfde Apostel schrijven. Wat zo typisch werd voorgesteld onder het oude Israël, waar het de *Priesters* alléén geoorloofd was het Heilige te betreden, maar waar *nochtans het ganse volk, in Aäron beschouwd*, die al de stammen, gelijk op zijn schouders, zo ook op zijn hart droeg, *in* dat Heiligdom verkeerde, dat is in de heerlijkste werkelijkheid het geval met het geestelijk Israël des Nieuwen Verbonds. Ofschoon het nog, op zichzelf beschouwd, voor zover het nog uitwoont van de Heere, hier beneden, als in de *Voorhof* verkeert, *buiten het* ware Heiligdom, zo mag het vochthans zichzelf beschouwen als reeds, *in Christus* in het *Hemels Heiligdom* overgebracht.

Maar terwijl *Israëls* Hogepriester met de namen van zijn volk *niet* verder komen mocht dan *tot aan het Reukofferaltaar* en de *Voorhang van het Heilige der Heiligen*, aangezien hij dit vertrek *niet in zijn gouden klederen* mocht binnengaan, maar die, en dus óók de Borstlap, moest afleggen, wanneer hij daar tot Jehovah's troon naderde, is de Heere *Jezus Christus*, de *Hemelse Hogepriester*, met al de namen van *Zijn volk*, toen Hij "door de Hemelen is doorgegaan" genaderd tot de Troon van de majesteit en van de genade! Dat niet alleen, maar Hij is ook op die troon gezeten in het ware Heilige van de Heiligen, en zij zijn dat óók reeds *in Hem!* O! welk een oceaan van vertroosting vloeit daaruit voor het gelovig, maar ook vaak zo bedrukt en twijfelend hart, wanneer het recht hij die heerlijke waarheid wordt bepaald, Mogen wij geloven, dat wij *nu* reeds in de Hemel, en op Gods Troon zijn geplaatst, in Christus Jezus, en kan van Zijn liefde niets ons scheiden, dan zullen wij ook zeer zeker dáár eens komen en plaats vinden in eigen persoon. Daarvan is de Heere Christus Zelf, dragende onze namen in Zijn hart, de zekere waarborg, het vaste onderpand.

Nu is ons nog één stuk ter beschouwing over, waardoor **de gewone ambtskleding** van de Hogepriester onderscheiden was van de ambtskleding van de gewone Priesters. Het is de *muts*, voorzien met de gouden voorhoofdplaat, de diadeem, of de kroon van de heiligheid, zoals het bedoelde sieraad ook wel genoemd wordt. Wij vinden het Goddelijk bevel tot vervaardiging van dat sieraad, gelijk ook het voorschrift aangaande de plaatsing en het doel daarvan, in Exod. 28: 36-38, en de uitvoering van dat bevel in Exod. 39: 30, 31. In de eerstgenoemde plaats lezen wij: "Verder zult gij een plaat maken van louter goud, en gij zult daarin graveren, gelijk men de zegelen graveert: *de Heiligheid des Heeren!* En gij zult dezelve aanhechten met een hemelsblauw snoer, zodat zij aan de hoed zij: aan de voorste zijde des hoeds zal zij zijn. En zij zal op het hoofd van Aäron zijn, opdat Aäron drage de ongerechtigheid van de heilige dingen, welke de kinderen Israëls zullen geheiligd hebben, in alle gaven hunner geheiligde dingen; en zij zal geduriglijk aan zijn voorhoofd zijn, om henlieden voor het aangezicht des Heeren aangenaam te maken."

Toen wij over de kleding van de gewone Priesters spraken hebben wij reeds met een enkel woord gezegd, dat hun mutsen ook in *vorm* onderscheiden waren van die van de Hogepriester, gelijk zij dan ook in de Schrift een anderen naam dragen. De muts, of de "hoed" des *Hogepriesters*, zoals zijn hoofddekseel in onze Bijbelvertaling genoemd wordt, draagt de naam naar een wortelwoord, slat de betekenis heeft van *omwinden of omwikkelen*. Vandaar dat Braunius, in zijn zeer geleerd, grondig en uitvoerig werk, de mening voorstaat, die door zeer velen gedeeld wordt, en die ook de mening was van ABEN-ESRA en JARCHI, dat de hogepriesterlijke muts de vorm had van een zogenoemde *Tulband*, gelijk die in oosterse landen nog gedragen wordt, en die bestond uit een langen doek, of strook, naar het getuigenis van vele Rabbijnen 1.6 ellen lang, die veel malen om het hoofd gewonden werd, niet naar de hoogte toe, maar in de rondte, en dat zo die muts *lager* was, maar aan alle kanten in de rondte veel *breed er*, dan de mutsen van de gewone Priesters. Tegen dat gevoelen verzet zich wel *Bähr*, in zijn meermalen aangehaald werk, (Vest. Sacerd. Heter." Oh. IL Cap. IV et XXI.) die wil, dat van de Hogepriester muts hoger zij geweest dan die van de gewone Priesters, om zo ook die meerdere waardigheid van die Bedienaar des Heilighdoms, zijn koningschap over de gewone Priesters, af te beelden, maar wij kunnen ons met dat gevoelen niet verenigen, welke gronden hij daarvoor ook bijbrengt, en

ofschoon hij zich beroept op TONER, die het gevoel van BRAUNIUS bestreden heeft, ja zelfs op Ma1MONIDES. Deze Rabbijn toch heeft evenmin ooit de muts van de Hogepriester gezien als ABEN-ESRA en JARCHI, met wie BRAUNIUS het eens is, maar die in elk geval beter dan MAMONIDES bij de betekenis van het *grondwoord* blijven. En om de muts van de Hogepriester hoger te nemen dan die van de gewone Priesters ter aanduiding van het hoger ambt dat hij bekleedde, achten wij gans onnodig, daar niet alleen Zijn overige ambtskleding, gelijk wij deze beschouwd hebben, maar óók het gouden sieraad, dat hij aan Zijn muts droeg, hem waarlijk duidelijk genoeg als boven de gewone Priesters staande, onderscheidde. Met het denkbeeld van enig *koningschap* als aan zijn hogepriesterschap verbonden, en dat, naar de gewoonte bij de oude *Perzische* (en waarom ook niet *Egyptische*?) koningen uitgedrukt werd door een *hoog* oplopende muts, kunnen wij ons dan ook niet verenigen. Het *Hoofd* te zijn van Israëls Priesterschaar was daarom nog geen *Koning* daarover te wezen. *God zelf* was Israëls Koning, en enige Koning; en Aäron en Zijn opvolgers waren niets meer dan *Hogepriesters*. Dat *na* de Babylonische ballingschap, onder het bewind van de Makkabeeën, toen de hogepriesterlijke met de vorstelijke waardigheid verbonden was, de muts van de Hogepriester honger zij geweest, en, óók naar de getuigenis van FLAVIUS Joséfus en van PHILO een enigszins andere gedaante gehad heeft, dat geven wij toe. Maar dat zij *oorspronkelijk* hoger is geweest dan die van de gewone Priesters kunnen wij, om aangevoerde redenen, niet aannemen.

Aan de Hogepriester muts beval God een "plaat" te maken van "louter goud", dat is van onvermengd, zuiver goud. Zij werd met een hemelsblauw snoer, dat over de hoed heenging, zó gebonden, dat zij aan de voorste zijde van de hoed was geplaatst, zó dat die plaat tegen de hoed, of de muts, aanzat, en tegelijk het voorhoofd raakte. Naar het getuigenis van vele oude Joodse geleerden liep die plaat, die de breedte van twee vingers zou gehad hebben, rondom het hoofd heen, terwijl dan *dat* deel van de plaat, waarop het te bespreken opschrift gegraveerd was, vooraan zat. Anderen echter zeggen, dat de plaat niet rondom het hoofd zat, maar alleen van het een oor naar het andere oor liep. Daar echter die gouden plaat niet alleen de naam draagt van "tsits", dat de betekenis heeft van iets schitterends of blinkerds, maar ook, "nezer", d. i. *kroon* wordt genoemd, waarbij wij te denken hebben aan een versiersel dat rondom het hoofd gaat, zo houden wij het er voor, dat, ofschoon het *voornaamste* deel van die plaat "aan de *voorste* zijde des hoeds" en " op het voorhoofd van Aäron" is geweest, zij echter gelijk een kroon rondom het hoofd gezeten heeft.

Op die plaat was met zegelschrift gegraveerd, "Kodesch la Jehovah", natuurlijk in het Hebreeuws, zonder vocaalstippen, dat het best vertaald wordt door: *heilig aan Jehovah*. Over de wijze waarop dit inschrift geplaatst was is veel getwist. Wij geloven, dat de beide woorden niet onder elkander, maar op één lijn stonden, zoals getuigd wordt door een van de oude Rabbijnen, die de gouden plaat, onder de andere geroofde Heiligdommen uit de Jeruzalemse Tempel, te Rome gezien heeft, en die zegt dat het inschrift op één regel stond. WAGENZEIL, ad Codic. Sota. Mischn. Cap. 7, par. 6. Dit is geweest ten tijde van keizer HADR1ANIJS, (117—138 na C.), en die Rabbijn heette ELIËZER. Zie EDERSIIEIM, "the Temple, its Ministry and services. as they were at the time of Jesus Christ", pag. 74.

Vragen wij nu waartoe die gouden plaat met dat opschrift diende?

De Heilige Schrift zegt, vs. 38,: "opdat Aäron drage de ongerechtigheid der

heilige dingen, welke de kinderen Israëls zullen geheiligd hebben, in alle gaven hunner geheiligde dingen, en zij zal geduriglijk aan zijn voorhoofd zijn, om hen lieden voor het aangezicht des Heeren aangenaam te maken". De betekenis dezer woorden achten wij, kortelijk, deze te zijn, dat God in Aäron, en wel in Hem als de *Heere heilig*, aanzag de *offeranden*, die de kinderen Israëls de Heere brachten, tegelijk met *hen zelve*. Al waren toch die offeranden naar het voorschrift van de wet, en dus "*heilig*" en "*volkomen*" in zichzelf, zo kwamen zij nochtans in aanraking met het *onheilige*, met de *zondigen* mens, en konden daarom niet voor volkomen heilig doorgaan. Dit moesten zij nochtans wezen zouden zij de Heere aangenaam zijn. Daarom moesten zij, evenzeer als zij die ze brachten, Gode verzoend worden. Dit nu geschiedde door die God offeranden en offeraars beiden in Aäron aanzag, en wel in hem als *drager van die gouden plaat*, die het inschrift droeg: "heilig aan Jehovah", en die dus de betrekking aanduidde waarin Aäron, als Hogepriester, Middelaar en tevens *vertegenwoordiger* van gans Israël, tot God stond. Het "Heilig aan Jehovah" werd zo door God toegerekend én aan de offeranden én aan de offeraars er van, waardoor de ongerechtigheid, die beiden aankeefde, door God niet gedacht werd.

Wat hiervan, in Exod. 28: 38, gezegd werd aan Mozes, toen God hem de vervaardiging van de priesterlijke ambtskleding beval, dat werd zeer zeker door hem niet alleen ter kennis gebracht *aan Aäron*, die in de *eerste* plaatst het doel moest weten, én de wijze van gebruik van het beschouwde kostelijke hoofdsieraad, maar dat werd zeer zeker ook meegedeeld aan gans *Israël*. En zo velen nu uit het volk overtuigd waren van hun onwaardigheid voor de Heilige Israëls, door hun zonde, en van de onmogelijkheid om, als zondaren, aangenaam te kunnen zijn in Zijn ogen, moet het rijke vertroosting voor hen geweest zijn, dat God hen *niet* in hun zonde, *niet* in hun onwaardigheid aanzag, maar in de heiligheid, die op de gouden plaat stond uitgedrukt, en van welke Aäron, in Zijn betrekking als Hogepriester, de drager was. Die plaat toch moest "geduriglijk aan zijn voorhoofd zijn, om hen lieden voor het aangezicht des Meren aangenaam te maken". En niet minder moet het hun ook tot troost zijn geweest, dat, op de beschouwde wijze, ook de ongerechtigheid, die aan hun *offeranden* kleefde, werd weggenomen, waardoor ook die *offerander*, gelijk hun personen, Gode aangenaam waren. Hem te mogen behagen én in hun personen, én in de dienst, die zij Hem toebrachten, dat was toch de lust, dat de zielsbegeerte van die Hem vreesden. Maar, ziet, een vlekkeloos heilig God kon, uit kracht van Zijn heiligheid, geen behagen hebben noch in hen, noch in hetgeen zij Hem toebrachten! Dat wisten, dat gevoelden zij. Maar nu had God zelf raad geschaft, zoals wij dat beschouwden. Nu konden zij met hun offers vrijmoedig tot Hem gaan. Gewis, dat moet hun zielen krachtig vertroost hebben.

Zó is het ook met het geestelijk Israël des Nieuwen Verbonds! Ja, allen, die daartoe mogen behoren, hebben de vrijmoedigheid wel ontvangen om tot God te gaan, en Hem hun geestelijke offeranden van liefde, lof en dank, en van de toewijding van hun ganse leven te brengen; maar zij weten en erkennen, dat zij in zichzelf zondaren zijn en blijven, en dat dientengevolge zelfs "hun beste werken allen in dit leven onvolkomen, en met zonde zijn bevlekt." Als God hen aanziet in zichzelf, dan kunnen zij voor Hem niet bestaan, Die "te rein van ogen is, dan dat Hij het kwade zou kunnen aanschouwen." En worden hun geestelijke offeranden door Hem gewogen op de weegschaal des Heilighdoms, o! dan worden die ook oneindig te licht bevonden, en moet Hij ze verwerpen. Maar in de Heere Jezus Christus mogen zij een Hogepriester

hebben, in Wie "heilig aan Jehovah" de hoogste werkelijkheid is. Die Hogepriester mogen zij door het geloof als de hunnen kennen. En wat zij nu niet zijn in zichzelf, en hier beneden, niettegenstaande al hun bidden, waken, strijden, ook nimmer kunnen worden, wat zij hier beneden Gode ook nimmer kunnen schenken uit zichzelf, ziet, dat zijn" ze *toch*, en schenken ze Gode *toch, inde volmaakte heiligheid van Hem*. Die, als Hogepriester, hen, én hun gaven, evenzeer als hun zonden, bij Zijnen Vader verzoent. Heerlijke, troostvolle gedachte dan voor alle gelovigen: God ziet ons, én onze werken, die uit het geloof voortvloeien, maar altijd hoogst *sebrekkig* zijn, aan in Christus! Zo geldt hun het woord: "gij zijt *in Hem volmaakt*."

Wij achten het niet van belang ontbloom, voor wij geheel en al van de "gouden klederen" van de Hogepriester afstappen, nog met een enkel woord mede te delen, dat die klederen, sedert *Johannes Hyrkanus*, Hogepriester en Vorst, 135—105 vóór C., een geruime tijd bewaard zijn geweest in een stenera kast, die zich bevond in het kasteel *Antonia*, vroeger de burgt *Baris*, grenzende aan de N. W. hoek van de Voorhof van de Heidenen, en hebbende later ook met dezen. en zo met de gehele Tempel, gemeenschap, sedert *Herodes I* deze herbouwd had. Die kast werd verzegeld met de zegels van de Hogepriester en van de Schatbewaarder des Tempels. Zeven dagen vóór de hoge feesten werden die klederen uit die kast genomen, en na de afloop van de feesten daarin weder geborgen, terwijl de slotvoogd gestadig een lamp voor die kast deed branden, uit eerbied gewis voor de allerheiligste Naam, die op de gouden voorhoofdplaat gegraveerd was. Die kast bleef de veilige bewaarplaats van het hogepriesterlijk ambtsgewaad ook onder de opvolgers van *Johannes Hyrkanus* uit het geslacht van de Makkabeeën, zomede onder *Herodes I* en *Archelaüs*, tot dat het door *Vitellius*, landvoogd van Syrië, omstreeks 30 na Chr. uit dankbaarheid voor de vele eerbewijzen, die hem, bij zijn bezoek op een Paasfeest te Jeruzalem, waren aangedaan. gesteld werd onder priesterlijke bewaring. Het Ambtsgewaad werd sedert in de *Tempel* geborgen. Wel heeft *Cuspius Fadus* landvoogd van Judea, tijdens keizer *Claudius* (41-51na C.) getracht om dat gewaad weder op de bergt *Antonia* geborgen te hebben, maar de keizer liet de *Priesters* de bewaring ervan, voornamelijk op verzoek van *Agrippa de jonge*, zoon van *Herodes Agrippa*, en laatsten koning van de Joden. Die *Agrippa de jonge* (II) bevond zich toen te Rome, en was zeer met keizer *Claudius* bevriend. Zo zijn de hogepriesterlijke ambtsklederen in de Tempel bewaard gebleven, tot aan de verwoesting van dat gebouw onder *Titus Vespasianus*, als wanneer zij, tegelijk niet andere kostelijkheden. door een zeker Priester, *Jezus Thebuts* zoon, aan *Titus* zijn overgeleverd die hem daarvoor het leven liet behouden.

Hebben wij hiermede het door God tot de dienst Zijns Heiligdoms verkoren personeel beschouwd, — zo uitvoerig als wij daarin geweest zijn, zo kort kunnen wij zijn met de vermelding van nog andere personen, vroeger of later aan die dienst toegevoegd. En dan verdient én vanwege zijn nauwe verwantschap, waarin hij, zo al niet met de hogepriesterlijke, dan toch niet de priesterlijke familie stond, én vanwege het hoge ambt, dat hij bekleedde, allereerst genoemd te worden, schoon wij pas tijdens de verwoesting van de eersten Tempel van hem melding vinden gemaakt, de *vorst*, of *overste van de priesters*, Sagan genoemd, ook wel "*tweede priester*" geheten, van wie wij melding vinden gemaakt in 2 Kon. 25: 18 en Jeremia 52: 24. De Rabbijnen leren van hem, dat hij de plaatsvervanger was van de Hogepriester, zo soms deze, door een of ander ongeval, mocht verhinderd zijn om op de Grote Verzoendag het werk van de verzoening in het Heilige der Heiligen te

verrichten. Overigens is ons niets van hem bekend, en het blijkt ook evenmin, dat zó'n plaatsvervanger ooit nodig is geweest.

d. Mindere dienaren.

Voorts lezen wij nog van *houthakkers* en *waterputters* ten dienste van de Tabernakel. Daartoe werden door Jozua de *Gibeonieten* gesteld, die met bedrog hun leven gered hadden ¹⁾, en die sinds dienstbaar waren gemaakt, zonder dat zij daarom ook maar in de verste verte tot het *gewijd* personeel van de Tabernakel behoorden, aan de "vergadering" om te doen wat tot hiertoe door lieden uit Israël zelf was verricht, en wat een zware arbeid was: het nodige hout te houwen in de bossen, ten behoeve van het Brandofferaltaar, en het nodige water te putten ten behoeve van het koperen Wasvat. "Zo gaf hen Jozua over ten zelf dage tot houthouwers en waterputters van de vergadering, en dat tot het Altaar des Heeren, tot dezen dag toe, aan de plaats die Hij verkiezen zou".

De *Gibeonieten* waren dus in een soort van slavernij, en mochten zeer zeker met het hout en water, dat zij aanbrachten,, niet eens in de Voorhof komen. Wij hebben ons voortestellen, dat zij de voorraad hout en water tot aan de Voorhof brachten, waar die door de Levieten werd in ontvangst genomen. In later tijd werden de *Gibeonieten*, van wie wij sedert die niet meer onder die benaming lezen. verenigd, en wel tot het zelfde slavenwerk. met de zogenaamde *Nethinim*, d. w. z. *gegevenen* bij wie wij te denken hebben aan overwonnen heidense volken, "die *David*, en de vorsten, ten dienste van de *Levieten* gegeven hadden", en die, door besnijdenis, en aanneming van de Israëlitische godsdienst, zoals wij zulks ook van de *Gibeonieten* te veronderstellen hebben, in Israël zijn ingelijfd geworden. Althans, in Nehemia 10: 28 worden ook de *1Vethinim* opgenoemd, evenzeer als de Priesters, de Levieten, de portiers en de zangers, onder degenen die zich hadden "afgescheiden tot Gods wet."

VIII

De Voorhof.

Zijn wij eindelijk gekomen tot de beschouwing van het Heiligdom, dat de

Heere beval te maken, toen Hij tot Mozes zeide: "Zij zullen Mij een Heiligdom maken, dat Ik in het midden van hen wone", dan komt allereerst in aanmerking *de Voorhof*. Wij lezen het bevel tot vervaardiging van alles wat daartoe behoorde in Exod. 27: 9-18, en de uitvoering van dat bevel in Exod. 38: 9-20.

Die Voorhof bestond uit een niet overdekte langwerpige vierkantige ruimte, welke de eigenlijke Tabernakel aan alle vier zijden omgaf, en dit gebouw zo afzonderde van het leger Israëls, in welks midden het stond opgericht. Wel toch wilde Jehovah, naar Zijn neerbuigende goedertierenheid, zoals Hij gezegd had, in het midden Zijns volk wonen; maar aangezien dat volk een *zondig* volk was en Hij de *vlekkeloos heilige* God, zo moest reeds door de afsluiting, die door de Voorhof plaats had, gelijk op nog nadrukkelijker wijze door de afsluiting die door het Voorhangsel van het *Heilige*, en op het allerkragtigst door de afsluiting die door het Voorhangsel van het Heilige der Heiligen geschiedde, die ontzaglijke kloof tussen een zondig volk en een heilig God worden voorgesteld. Immers, de Voorhof was niet maar een ruimte, die de Tabernakel aan alle vier zijden omgaf, maar een aan al die zijden *afgesloten* ruimte. Hij was honderd ellen lang en vijftig ellen breed. Wij hebben hier natuurlijk te denken aan de **oude Hebreeuwse el**, en niet aan de latere, niet aan de Babylonische, die tijdens en na de Babylonische ballingschap door de Joden in gebruik is genomen. Deze laatstgenoemde had slechts de lengte van *vijf en veertig* centimeters, terwijl de *oude Hebreeuwse el*, met welke wij hier te maken hebben, *vier en vijftig* centimeters lang was. Volgens deze berekening was de lengte van het voorhof, naar onze maat genomen, vier en vijftig meters, en de breedte zeven en twintig meters, *veel* te klein celzoo om te dienen, naar veler gans verkeerde voorstelling, tot een verzamelplaats voor het volk, daar het volk *nooit* in de Voorhof vergaderde van de *Tabernakel*, wel later in Benen, daartoe opzettelijk dienenden, van de *Tempel*; maar groot genoeg om te dienen tot het doel waartoe God de Voorhof van de Tabernakel had verordend. Dat doel toch was uitsluitend om de nodige ruimte te hebben tot behoorlijke plaatsing van de Tabernakel zelf, en tot de offerdienst die in de Voorhof moest geschieden. De Tabernakel had dus alleen een Voorhof voor de *Priesters*, terwijl, bij gebreke van een voor het volk, ook *gewone Israëlieten* die mochten betreden, maar slechts voor zovelen, door het brengen van offeranden, daarin volstrekt *nodig* hadden te komen, en zij door geen ceremoniële onreinheid daarin werden verhinderd. Later, toen de Tempel bestond, mocht de priesterlijke Voorhof niet meer door gewone Israëlieten worden betreden. Het Volk had toen een bijzondere Voorhof, van welken het lager gedeelte afgezonderd was voor de vrouwen, aan wie het verboden was in het gedeelte te komen voor de mannen bestemd, terwijl deze wél dat van de vrouwen mochten betreden, en dat zelfs *moesten* doorgaan om te kunnen komen tot de ruimte, voor hen in het bijzonder bepaald. In de *tweeden* Tempel, of eigenlijk in die door *Herodus 1* gebouwd, ging men door de poort van *Nicanor*, die aan het eind van de Voorhof van de vrouwen zich bevond, tot de Voorhof van de mannen, die slechts elf ellen diep, maar evenals die van de vrouwen, honderd vijf en dertig ellen breed was, en door dezen tot de Voorhof van de Priesters, in welken de gewone Israëlieten niet komen mochten. Daar, in de Voorhof van de mannen, werden hun offeranden door de Priesters in ontvangst genomen, terwijl voorts, door de genoemde poort heen, zij die in de Voorhof van de vrouwen waren de dienst bij het Altaar konden aanschouwen, ofschoon niet zo goed als zij, die, vijftien treden hoger, in de Voorhof van de mannen zich bevonden, die slechts door een balustrade van één el hoogte van die van de Priesters was afgescheiden en ook zoveel lichter bij dezen was dan die der vrouwen. Maar

aangezien de Tabernakel slechts één enkele Voorhof had, zo was gelijk wij zeiden onder de genoemde voorwaarden, ook aan anderen, dan aan de Priesters en Leviëten, toegestaan die te betreden, ofschoon het hun niet vrijstond in de Voorhof rond te wandelen, en tot de Tabernakel zelf te naderen, daar zij blijven moesten in de nabijheid van het Brandofferaltaar, en zich wederom moesten verwijderen zodra de dienst, die voor hen geschiedde, was afgelopen.

Zeiden wij dat de Voorhof van de Tabernakel gevormd werd door een aan alle vier de zijden *afgesloten* ruimte, — die afsluiting werd daargesteld door pilaren, of kolommen, aan welke behangselen hingen. Die pilaren waren, naar het bijbels bericht, waaraan wij ons te houden hebben, *zestig* in getal, en geenszins, naar de opvatting van onderscheiden schrijvers over de Hebreeuwse oudheden, zes en vijftig in getal.

Tot twee keren toe, namelijk én waar God het bevel geeft tot het vervaardigen van de Voorhof, in Exod. 27; én waar van de uitvoering van dat bevel wordt gehandeld, in Exod. 38, blijkt het zonneklaar, dat wij aan niet minder dan aan *zestig* pilaren hebben te denken. Nadrukkelijk wordt er toch gezegd dat er *twintig* pilaren aan de zuidzijde stonden, *even zo veel* aan de noordzijde, *tien* aan de west en. *tien* aan de oostkant, makende zo samen het getal van *zestig* pilaren uit. Deze waren zo geplaatst, dat naast de eerste pilaar van de oostzijde de eerste stond van de zuidzijde; naast de laatsten, of twintigste van de zuidzijde stond de eerste van de westzijde; naast de laatsten, of tienden, van de westzijde stond de eerste van de noordzijde; naast de laatsten, of twintigste, van de noordzijde stond de laatste. of tiende, van de oostzijde. Aan elk van de vier hoeken zo van de Voorhof stonden twee pilaren, elk naar de richting, die zij hebben moesten, tegen elkander aan, of vlak naast elkander. Daar nu de Voorhof, zoals wij uit de maat, die Zijn behangsels moesten hebben, weten, honderd ellen lang was, zo waren én de twintig pilaren aan de noordzijde, én de twintig pilaren aan de zuidzijde over de lengte van honderd ellen gelijkelijk verdeeld. Zij vormden dus aan elke zijde negentien openingen of vakken, die elk iets meer dan vijf ellen wijd waren, zodat elke negentien openingen de lengte van honderd ellen uitmaakten, zijnde de lengte van de behangsels, waarmede die openingen gesloten waren. Aan de westkant hing een behangsel van vijftig ellen, naar de breedte van het voorhof, en sloot de negen openingen, die door de tien pilaren aan die kant gevormd werden. Maar aan de Oost of voorzijde was de verdeling van de pilaren en behangsels op een andere wijze daargesteld. Immers in het *midden* hing daar een Voorhangsel "deksel" genoemd, van twintig ellen, en wel aan *vier* pilaren. Nu schoten aan eiken kant van die ingang vijftien ellen over, makende dus met die twintig samen vijftig ellen, of de volle breedte van het voorhof uit. Voor *elk* van die vijftien ellen hing een behangsel van gelijke lengte aan *drie* pilaren. Ook aan de Oostzijde hebben wij zo *tien* pilaren in het geheel, maar hier geen negen vakken, zoals aan de westzijde, maar slechts zeven vakken, namelijk eerst *twee*, aan de linkerhand; dan *drie*, voor welke het "deksel" in de "poort van het voorhof" hing; en dan weer *twee*, aan de rechterhand. Hier waren dus de vakken wijder dan aan de drie andere zijden van het voorhof.

De "behangselen", van welke wij spraken, waren vervaardigd van fijn getweerd linnen, van een heldere witte kleur. Zij hingen aan zilveren haken, die in zilveren banden, onder de zilveren hoofden of kapitelen van de pilaren, waren aangebracht, en hadden, zoals uit vs. 18 van Lev. 27 blijkt, de hoogte van vijf ellen. Zij bestonden geenszins uit een soort van net of maaswerk, zoals sommigen menen, die tot reden voor hun gevoelen opgeven, dat het volk buiten de Voorhof, door die mazen heen, de plechtige offerdienst

aanschouwde. Wij lezen dienaangaande niets in de Heilige Schrift. En ook is met zulk vlecht, net of maaswerk het uitdrukkelijk bericht in strijd, dat spreekt van "*behangselen van fijn getweerd linnen*", een stof die óók gebezigd werd voor het onderste dekkleed van de Tabernakel, gelijk mede voor de Voorhangsels van de Voorhof, van het Heilige en van het Heilige der Heiligen, en van welke toch niemand stellen zal dat zij uit *netwerk* hebben bestaan. Zo waren dan ook de behangsels van de Voorhof uit een *dichte* stof, uit linnen zonder openingen, ondoorzichtbaar voor wie daar buiten stonden. Het is dus een verkeerde voorstelling, dat het volk, in het vierkant rondom de Voorhof gelegerd, van alle zijden de heerlijken dienst in die plaats zou aanschouwd hebben, of zou hebben kunnen aanschouwen. Daartoe was het ook veel te ver van de Voorhof af aan alle zijden gelegerd. De dichtst bijstaande tenten van alle stammen, behalve van die van Levi, stonden zó ver van de Voorhof af, dat de achterste rijen van de tenten op twee duizend ellen afstand zich bevonden. En de honderd duizenden, die deze tenten bewoonden, naderden ook geenszins tot de Tabernakel, wanneer het morgen en het avondoffer plaats had, maar bleven in hun plaats. Ook waren tussen de tenten van het volk en de omheining van de Voorhof de tenten geplaatst van Mozes, Aäron, de Priesters en de Levieten, zodat, zelfs al hadden ook de behangselen van de Voorhof uit netwerk bestaan, het doorzien voor het volk evenwel zo goed als onmogelijk zou geweest zijn.

In het midden, aan de oostzijde van de omheining de voorhof hing, gelijk wij reeds zeiden, een Voorhangsel, dat de naam van "**deksel**" in de Heilige Schrift draagt. De grondstof er van was mede van fijn getweerd linnen, maar dat linnen was geborduurd met figuren, waarschijnlijk met bloemen en arabesken, van hemelsblauwe, purperkleurige, en scharlakenrode draden. Dat "deksel" was dus zoveel als de deur, of poort, door welke men in de Voorhof kwam, en werd gedurende de dienst Of opgebonden, óf op zijde geschoven. Het hing, zoals wij reeds opmerkten, aan vier pilaren. Deze waren, even als de zes en vijftig andere van de Voorhof, van koper, zoals wij dit duidelijk op onderscheiden plaatsen in de Heilige Schrift vermeld vinden. Wel wordt zulks door Bähr, Friedrich, KEIL en anderen niet aangenomen, die stellen dat de pilaren van het voorhof van *hout* vervaardigd waren, en dat *koperen* pilaren veel te zwaar zouden geweest zijn om te vervoeren, en dat ook het gewicht van het koper, tot de bouw van de Tabernakel opgenoemd, veel te weinig is geweest om, behalve de zestig voeten, ook nog de zestig pilaren van koper te maken. 't Gewicht des kopers wordt opgenoemd Exod. 36: 29 als bestaande uit zeventig talenten en twee duizend vier honderd sikkels". Het is waar, dat hierbij geen melding gemaakt wordt van de *pilaren*. Maar op onderscheiden andere plaatsen wordt te duidelijk ook van *deze*, als van *koper* gemaakt, gesproken. dan dat wij het in twijfel durven trekken of ook zo waren van dat metaal vervaardigd.

Maar hun bezwaren kunnen gemakkelijk uit de weg genomen worden wanneer wij aannemen, zoals ook door de doorgeleerde Professor B. S. CREMER is geschied, gelijk mij gebleken is uit de Tabernakel, die hij heeft doen vervaardigen, en die op het eind van dit werk door mij vermeld wordt, nam. dat de pilaren, of schachten, *hol* waren, met hout opgevuld, en de voetstukken massief. Dan wordt aan het bijbels bericht niet te kort gedaan, hetwelk ook, wat de stof, waarvan de pilaren vervaardigd waren, betreft, door F. JOSEFUS wordt gevolgd, en, onder de schrijvers uit onze tijd. o. a. door E. Guers. (Le Tabernade dans le désert, ou le Christ dans le culte lévitique).

Behalve de reeds door ons opgenoemde zilveren hoofden, of kapitelen van de

pilaren, en de zilveren banden, met haken van het zelfde metaal, om aan deze de behangsels vlak onder de kapitelen te bevestigen, zoals ook met het Voorhangsel geschiedde, vinden wij ook nog melding gemaakt van "koperen pennen". Deze dienden om de pilaren aan de binnen en buitenzijde van het voorhof door middel van aangebrachte stangen vast te zetten. Die stangen werden haaksgewijze in oogjes gedaan, aangebracht onder de kapitelen, en dan door middel van olie koperen pennen aan de grond bevestigd. Zo konden de pilaren noch voor noch achterwaarts vallen, maar stonden zij stevig, terwijl zij bovendien, naar onze voorstelling, mede vlak onder de kapitelen, ook nog onderling door stangen aan elkander waren bevestigd, waardoor zij niet naar elkander toe konden vallen. Op deze wijze was de ganse toestel van de omheining van het voorhof zo goed mogelijk, en van alle kanten, bewaard tegen omvervallen. En daar de linnen behangsels zeer dun waren, en dus de minste wind ze lichtelijk had kunnen opwaaien, zo waren die zeer zeker óf met de nodige zwaarte, in de benedensten zoom aangebracht, voorzien, óf van onderen, aan de voetstukken, vastgemaakt, waardoor zij vlak bleven hangen.

Vragen wij nu tenslotte naar de **betekenis** van de door ons beschouwde omheining van het **voorhof**, dan merken wij al aanstonds opdat nergens in de Heilige Schrift, noch in het Oude- noch in het Nieuwe Testament, opzettelijk van haar gesproken wordt. Maar al is dit zo dan staat het ons daarom volstrekt niet vrij te ontkennen, dat zij een diepe, geestelijke betekenis zal gehad hebben, evenmin als wij het ontkennen mogen dat deze betekenis aan Israëls volk zal bekend zijn geweest. Althans van de *ware* vromen onder Israël, van het *geestelijk* Israël, van alle heilbegerigen, die hopen uitzagen, met al het verlangen hunner ziel, naar de komst van het beloofde Vrouwenzaad, moeten wij zeer zeker aannemen, dat zij door 's *Heeren Geest*, gelijk ook door middel van *Priesters* en *Leviëten*, mede door die Geest verlicht, en niet minder ook door van God geroepen *Profeten*, onderwezen zullen zijn in de kennis van de genadevolle verborgenheden, en van de heerlijke voorafschaduwingen en betekenissen van de heiligen dienst, en van het Heiligdom met al zijn vaten, door de Heere aan Israël gegeven. Vandaar ook aller vromen hoge ingenomenheid met de Tabernakel, en, later, met de Tempel, zoals die ingenomenheid zich uitspreekt op de allerkrachtigste wijze in zo menig gedeelte van Gods Woord, met name in Ps. 26, 27, 42, 43, 65, 84, om niet meer op te noemen. Zulke krachtige ontboezemingen zijn niet wel te verklaren, tenzij wij aannemen, dat de vromen, die ze geuit hebben, oneindig *meer* zagen in de Tabernakel en Tempeldienst dan hetgeen het vleselijk oog uitwendigs aanschouwde; tenzij wij aannemen, dat zij, door al het uiterlijk heen, zagen op *Hem*, die in Zijn verzoenings- en zaligend werk door al dat uiterlijke werd vóórgebeeld, en naar Wiens komst zij uitzagen met meer verlangen dan de wachter naar de morgen. En daar nu de Tabernakel genoemd wordt "een afbeelding voor die tegenwoordigen tijd", daar voorts van de "Tabernakel en al de vaten van de dienst" gezegd wordt, dat zij waren "voorbeelden van de dingen, die in de hemelen zijn" en "het heiligdom" d. i. Het Heilige der Heiligen, een "tegenbeeld van het ware", d. i. van de Hemel, wordt genoemd, zo kunnen wij met het grootste recht zeggen, dat niet alleen de *Voorhof* zelf, maar ook de *omheining* van de Voorhof, de pilaren met de behangsels en het Voorhangsel, zeer zeker niet alleen een *doel* heeft gehad, namelijk een afbakening daar te stellen tussen Jehovah's heilige woning en het volk daar buiten, maar ook een diepe symbolische betekenis. Zó is het allereerst met de *pilaren* geweest, die, naar wij zagen, van *koper* waren vervaardigd, een metaal, dat in de Heilige Schrift de symbolische betekenis heeft

van vastheid, geslotenheid, duurzaamheid. Wij lezen: Ik zal de hovaardigheid uwer kracht verbreken, en zal uwen hemel als ijzer maken, en uwe aarde als *koper*". en elders: "uw hemel, die boven uw hoofd is, zal *koper* zijn", Deut. 28. waarmede de Heere te kennen gaf, dat Hij, zo Israël Zijn wegen verliet, het aardrijk met gehele onvruchtbaarheid zou slaan, en dat de hemel gesloten zou wezen, zodat er geen druppel regen vallen zou 't Koper van de pilaren wees zo op vastheid, duurzaamheid. En aan die pilaren waren *witte*, sneeuw witte behangsels verbonden, gelijk ook *wit* de grondkleur was van het deksel of de Voorhang van het voorhof. Dat wit is de symbolische kleur van vlekkeloze reinheid en heiligheid. En het *wit aan het koper verbonden* wees dus, onzes inziens, op de onveranderlijke heiligheid van die God, Die als zodanig met de onreine zondaar geen gemeenschap hebben kan. Daarom was óók de vóórbeeldige Hemel, het Heilige der Heiligen, waar die God, in het teken van Zijn heerlijkheid, wilde wonen, gesloten door een Voorhangsel, van hetwelk *wit* de grondkleur was, en dat aan vier pilaren, met *goud* overtrokken, was opgehangen, waardoor dezelfde ontzaglijke waarheid werd afgeschaduwd als door de behangsels, die aan de pilaren van het voorhof waren verbonden. Alleen was de betekenis en afschaduwing van het Voorhangsel van het Heilige der Heiligen zoveel te sterker, naarmate het *goud*, veel krachtiger nog dan het koper, behalve dat het ook nog. Zoals wij dat later zien zullen, een andere betekenis had, ook de symbolische betekenis had van onveranderlijke vastheid en duurzaamheid.

Om diezelfde reden, namelijk, dat de heilige God als zodanig voor de onreine zondaar ontoegankelijk is, was ook *het Heilige* met een Voorhangsel gesloten, dat mede *wit* tot grondkleur had, en dat aan vijf pilaren, met *goud* overtrokken, was opgehangen.. afsluitende zo de onmiddellijke, en enige weg naar de Hemel op aarde, naar het Heilige der Heiligen, om daarmee de droevige waarheid voor te stellen, dat niet alleen de *Hemel zelf*, maar óók de *weg naar die Hemel*, krachtens Gods heiligheid, én des zondaars onreinheid, voor dezen niet open stond. En zo was het nu ook met die Voorhof gesteld, die men door moest gaan om tot de eigenlijken Tabernakel te kunnen komen. Ook die Voorhof was gesloten, gesloten aan alle zijden, en die witte behangsels aan de koperen pilaren riepen het daarbuiten zijnde volk toe: geen gemeenschap, zelfs niet de allerminste, tussen een vlekkeloos heilig God en een door de zonde ten enenmale bevlekt volk! Diezelfde ontzaglijk ernstige prediking bracht dus óók het "deksel van de poort" d. i. Het Voorhangsel van de ingang van het voorhof, dat, ofschoon met hemelsblauw, purper en scharlaken geborduurd. echter ook, vanwege het fijn getweerd linnen, waaruit het bestond, de *witte* kleur tot grondkleur had. Dat Voorhangsel, in de *witte* kleur, beschouwd, en beschouwd in het nauwst verband met de pilaren, aan welke het hing, riep het dus óók uit: de weg tot de heiligen God is afgesneden voor u, o! zondaar. Tot *drie* keren toe, beginnende met de Voorhof, en telkens al krachtiger en krachtiger, werd hier geleerd op zinnebeeldige wijze wat Oud- en Nieuw Verbond beide prediken, dat het heilige met het onheilige, het licht met de duisternis geen gemeenschap hebben kan. " Wie zal staan in de plaats van Zijn heiligheid? Die *rein van handen* en *zuiver van hart* is," zo zegt David. Psalm 15, 24. "Zalig de *reinen van harte*; want zij zullen God zien", leerde de Heiland. En wat wij lezen van het nieuwe Jeruzalem: "En in haar zal niet inkomen iets, dat ontreinigt, en gruwelijkheid doet, en leugen (spreekt)", dat werd mede door al die afsluitingen, die wij beschouwden, voorgesteld. Zo ontving Israël op zinnelijke wijze, maar opgehelderd, gelijk wij reeds zeiden, door het onderwijs, dat het dienaangaande van Gods wege ontving, de diepste indruk van Gods heiligheid, en van zijn eigen ellende. Die ellende toch, waarin

bestond zij, in het wezen van de zaak, anders, dan in van God *gescheiden* te zijn, Die de levensbron is, en buiten Wiens gemeenschap niets is, en niets zijn kan, dan de geestelijke dood" Die geestelijke dood, evenzeer als de lichamelijke, door de zonde in de wereld gekomen, maakt juist des zondaars *ellende* uit, en is des te treuriger omdat hij staat tegenover een God, Die, onveranderlijk in heiligheid, Zich met geen mogelijkheid met hem, *zondaar*, als hij is, kan verdragen. En daar nu ook die zondaar, tenzij er een bijzonder wonder geschiede, tengevolge van Zijn geestelijke onmacht, en zijnen onwil, *blijven* moet die hij is, en dus ook van *zijn* kant tot die *God* niet naderen kan, Die door Zijn heiligheid *van hem* gescheiden is. Zo hebben wij in al die behangsels en pilaren van de Tabernakel, die deze scheiding voorstelden, een krachtige prediking van de nameloze ellende waarin wij van nature verkeren. Die ellende nu wilde de Heere, dat ook Israël zou inzien en gevoelen. Want zonder dit zou de voorstelling van de weg van de verlossing, die door de voorgeschreven offerdienst werd afgeschaduwd, geen doel kunnen treffen. *Eerst* moest Israël het gevoelen, dat het in zich zelf een *zondig, onrein, ellendig* en *verwerpelijk* volk was, vóór dat het zou kunnen begeren, met het *hart* begeren, de afgeschaduwde, en in de Messias beloofde *verlossing* van ellende. Maar hoe alleszins dienstig waren daartoe dan ook die afsluitingen, op zó'n symbolische wijze beschouwd, van de Voorhof, om bij dezen thans te blijven! Hoe riepen zij tot verootmoediging en schuldbelijdenis voor de hoge God! Hoe moesten zij het verlangend uitzien naar verlossing uit zo allertreurigste toestand niet in de hand werken, wanneer hun zielsoog voor hun ellende was geopend! Maar ook, hoe genadevol had de Heere er voor gezorgd, dat het dezulken dan ook niet ontbrak aan dadelijke troost! Hij, de Heilige, ja, de onveranderlijke in heiligheid, — Hij, Die zich *in de* Voorhof, door de bloedige dood van het plaatsbekledend offerdier, óók de *Rechtvaardige* betoonde, Hij gaf het, in een gedeelte van de omheining van het voorhof toch óók reeds te aanschouwen, dat Hij óók *genadig* was, en *barmhartig* en *groot van goedertierenheid*. Datzelfde "deksel" toch, of Voorhangsel, dat in het midden hing van de omheining aan de oostzijde, en dat, neerhangende en met zijn witte grondkleur, en verbonden aan koperen pilaren, niets anders predikte dan wat ook de "behangselen" voorstelden, had toch, op een *andere* wijze beschouwd, nog een *andere* betekenis, en wel een heerlijke, troostrijke betekenis, voor allen, die zich van God gescheiden gevoelden door hun zonde en schuld, maar wier zielen naar verzoening met Hem dorstten. Beschouwd niet als "deksel", dat de toegang *sloot*, maar, gelijk het óók veelvuldig wordt genoemd, als "de *deur* van de Tent der samenkomst"; beschouwd *niet* neerhangende, maar ten dele Of opgebonden, Of op zijde geschoven, zoals het was bij de morgen en avonddienst; beschouwd ook niet enkel in zijn witte grondstof, maar óók als geborduurd met *hemelsblauw, purper* en *scharlaken*, predikte het aan Israël: ja, *toch* is God toegankelijk; *toch* moogt gij tot God gaan, *toch* kunt gij Zijn gemeenschap smaken, niettegenstaande Hij de Heilige en Rechtvaardige is, en blijft! Maar langs die weg, en die weg alléén, die Hij Zelf daartoe verordineerd heeft. Die weg, dat middel was de *Heere Christus!* Die op *Hem* zag, door God reeds in het Paradijs beloofd, — die op *Hem* hoopte, aan *Hem* zich vastklemde, door *Hem* tot God zou willen naderen, bij die zou de rampzalige scheiding ophouden te bestaan, en hij zo uit Zijn ellende worden verlost. *Dat* nu schaduwde, onzes inziens, dat Voorhangsel af, beschouwd op de wijze zoals wij daar zeiden. *Christus* is de deur, en wel geen gesloten, maar de *geopende* deur! *Hij* is "de poort van de gerechtigheid", door welke allen, die tot het "rechtvaardige volk" wensen te behoren, moeten ingaan. *Hij* is, door Gods genade, daartoe verordineerd, en *zonder Hem*, gelijk Hij Zelf

verklaard heeft, "komt niemand tot de Vader", evenmin als iemand, wie ook, zelfs de Hogepriester niet, tot de Tabernakel naderde, of ook maar in de Voorhof kwam, dan door dat geopende Voorhangsel van de Voorhof heen. Van elders toch die binnen te gaan, door oplichting b. v. van een gedeelte van de witte behangsels, het zij aan de Noord of aan de Zuid of aan de Westzijde, was niet alleen ongeoorloofd, maar ook, door die deze behangsels zeer zeker ook van onderen aan de pilaren waren vastgemaakt, ondoenlijk gemaakt. Die dus de Voorhof in wilde gaan moest door het *geopende Voorhangsel* heen. Langs die weg was de toenadering tot Gods Altaar, en zo vervolgens tot het Wasvat en het eigenlijk Heiligdom. Zó is het ook met de zondaar die tot God zich keren zal, van wie hij, door de zonde, vervreemd en gescheiden is. Door de *Heere Christus alléén*. *niet* langs een zelf uitgedachten en zelf gekozen weg, welke dan ook, staat de toegang tot God open. Daartoe verenigt Hij alles in Zich wat Hij zijn moet om de deur, de weg, het middel ter toenadering tot God te kunnen wezen, zoals wij voor ons zulks in de symbolische kleuren van het Voorhangsel zien vóórgebeeld.

Wel weten wij, dat de meeste *nieuwere* uitleggers van de Heilige Schrift, uitgezonderd de Engelse, zich in die opvatting niet kunnen vinden, maar wij voor ons menen, op grond van de analogie met zo menige heenwijzing in het N. Testament van de Tabernakel op de Heere Christus, in ons recht te zijn, om ook de door God zelf voorgeschreven kleuren in de Voorhangsels, en dus ook in dat van de Voorhof, op te vatten als hebbende op de *Zalmaker* gezinspeeld, en het antwoord in zich vervat op de vraag: waardoor zou Hij de deur, de weg, het middel om tot God te gaan voor zondaren kunnen wezen? En dan houden wij het er voor, dat de *hemelsblauwe* kleur wees op Zijn *waarachtige Godheid*; de *scharlakenkleur* op Zijn *waarachtige mensheid*; de *purperkleur* op Zijn *ambten*, voornamelijk op Zijn *hogepriesterlijk* en *koninklijk* ambt; en het *wit* op Zijn *velekkeloze heiligheid*, die van Zijn naturen en ambten het *hoofdsieraad* en de volstrekt noodzakelijke *grondslag* wezen zou, zonder welke Hij noch God, noch mens in de waren zin des woords, noch een volmaakt Hogepriester en Koning wezen kon, gelijk Hij dat alles wezen *moest*, zouden wij door Hem tot God kunnen gaan.

Dit een en ander naar de leer van de Heilige Schrift te ontwikkelen, en ook naar diezelfde Schrift uiteen te zetten op *welke* grond wij de betekenis van de kleuren van het Voorhangsel alzó gesteld hebben, als door ons geschied is, zou ons te uitvoerig doen worden, en achten wij ook minder nodig. De in de Heilige Schrift ervaren en gelovige lezer heeft daaraan ook minder behoefte. En zo kunnen wij dan in de geest de Voorhof binnengaan. Gold het ook hier, niet minder dan bij het brandende braambos weleer: "trek uwe schoenen uit van uwe voeten, want de plaats, waarop gij staat, is *heilig* land", waarom dan ook de Voorhof steeds blootvoets werd betreden, niet minder dan het Heilige en het Heilige der Heiligen, door hen die daarop recht hadden, — laat ons dan ook met diepen eerbied die afgeperkte ruimte ingaan, en heilig zoeken te beschouwen wat daarin gevonden wordt. Moge des Heeren Geest en Woord ons daarbij voorlichten, dan zullen wij daarin niet zonder zegen voor onze zielen verkeren!

VIII

Het Brandofferaltaar.

Wij vinden het Goddelijk voorschrift ter vervaardiging daarvan in Exod. 27: 18, terwijl de volvoering van dat voorschrift is te vinden in Exod. 38: 17.

Het bestond uit een grote vierkante bak, of kast, van sittimhout, zonder deksel en zonder bodem, van vijf ellen in de lengte, vijf ellen in de breedte en drie ellen in de hoogte. Van binnen en van buiten was die bak beslagen met dikke koperen platen. Hij had voorts aan de bovenkant, in het vierkant, een platte, naar buiten uitstekende lijst of rand, in de Heilige Schrift de "opgang" des Altaars genoemd, niet als zou die lijst gediend hebben voor de Priesters, om daarop te gaan, maar omdat zij om het Altaar heenliep. Uit die lijst, die één geheel met het Altaar uitmaakte, en insgelijks met koper overtrokken was, kwamen, op de vier hoeken "hoornen" te voorschijn, uit eiken hoek één hoorn, mede van koper, die, naar de Hebreeuwse benaming geoordeeld, allerwaarschijnlijkst de vorm zullen gehad hebben van hoornen eens runds, en die niet nederwaarts, maar opwaarts liepen. Onder de omloop, of lijst. "van beneden", d. i. onmiddellijk onder het benedenste of onderste gedeelte van die omloop, aan de buitenzijde van het Altaar, was een rooster gemaakt van koperen netwerk, dat in het vierkant liep, en "opgelegd" was, d. w. z. Het was tegen het Altaar aangelegd, of geplaatst, en ging tot het midden van het Altaar", dus niet aan de binnen maar aan de buitenzijde. Aan dat koperen netwerk waren, en wel aan de vier hoeken of einden, volgens onze voorstelling aan de bovenkant, dus onmiddellijk onder de omloop, vier koperen ringen aangebracht, die wij ons voorstellen van stevig maaksel te zijn geweest, en aan de hoeken, door het dikke koper van het netwerk heen, te zijn vastgeklonken. Die ringen dienden om daardoor "handbomen" te steken, of hef booren, d. w. z. draagstokken, mede van sittimhout, met koper overtrokken, om door middel van die handbomen, aan twee zijden door de ringen gestoken, het Altaar te dragen, als men in de woestijn van de een plaats naar de andere moest vertrekken. Immers dat Altaar mocht niet op een wagen worden vervoerd, maar moest, even als de andere heilige gereedschappen van de Tabernakel, op de schouderen van de Leviëti worden gedragen, waartoe wij te denken hebben, dat, vanwege de grootte en zwaarte van het Altaar, de handbomen niet alleen de nodige dikte, maar ook de nodige lengte zullen gehad hebben, en wel zó lang zullen geweest zijn, dat elk van de vier uitstekende gedeelten van de handbomen bekwamelijk kan gerust hebben op de schouderen van twee achter elkander lopende Leviëti, zo dat het Altaar minstens door acht Leviëti werd gedragen.

Zie daar, geachte lezer, onze voorstelling van het Brandofferaltaar, die wij menen, slat zo *getrouw* mogelijk aan de bijbelse beschrijving beantwoordt, en die wij ook zo bij de bouw van de Tabernakel, door ons nagemaakt, hebben gevolgd. Geen van de vele andere opvattingen van vroegere en latere tijd voldoet ons zoo, bij rijpe bestudering van de tekst, als die. Wij hebben naar die voorstelling het koperen net of roosterwerk, vlak tegen het Altaar van buiten aanzittende, dus eenvoudig te beschouwen als moetende gediend hebben tot sieraad aan het Altaar, en misschien ook om sommige gereedschappen, zoals asschoppen, krauwelen, enz. daaraan te hangen.

Maar *geenszins* als hebbende moeten dienen om, geplaatst binnen in het Altaar, het zij bovenaan, of in het midden van de diepte er van, het vuur te dragen, waarin de offeranden moesten verteerd worden, waarbij men dan stelt, dat de gaten in het rooster zouden gediend hebben opdat de as van de verbrande offeranden. en van het verbrande hout, daardoor heen zou vasten. én opdat de wind, ter aanwakkering van het altaarvuur, door die gaten heen zou hebben kunnen spelen. Alsof geen vuur op een bodem zonder gaten zou kunnen branden! Alsof noodwendig de wind, gelijk op de smidse van een smederij, door de blaasbalg, nodig is, zo ook bij het Brandofferaltaar een vereiste zou geweest zijn, en zulks bij een vuur, dat 1^e van *droog hout* werd gestookt; dat, 2^e. altijd door, nacht en dag, brandend gehouden werd, en dus geen aanblazing nodig had; en dat, 3^e bovendien gedurig fel gevoed werd door al het vet, dat van iedere offerande daarop werd neergelegd! Lev. 6: 1:2. 13. Het vuur nu op het Altaar zal daarop brandende gehouden worden. Het zal niet uitgeblust worden; maar de Priester zal daar eiken morgen hout aansteken, en zal daarop het brandoffer schikken, en het vet van de dankoffers daarop aansteken. Het vuur zal gedurig op het Altaar Brandende gehouden worden: het zal niet uitgeblust worden". En wat de as betreft, zij werd van tijd tot tijd met schoppen, of schoffels, die daartoe dienden, en mede van koper waren gemaakt, van het Altaar weggenomen, en in daartoe bestemde potten gedaan, gelijk wij ook lezen, "gij zult het ook potten maken, om Zijn as te ontvangen". Indien, naar die verkeerde opvatting van de tekst, *binnen* in het Altaar, het zij dan op de helft van de hoogte, het zij *even* beneden de rand, of omloop, dat rooster. of netwerk, ware geweest, dan zou de menigte as, die gedurig door de gaten zou gevallen zijn, en binnen in het Altaar zich opeengehoopt zou hebben ook telkens verwijderd moeten worden zijn door middel van deurtjes, aan een van de zijden van het Altaar aangebracht, zoals op vele platen, inzonderheid van oudere werken over de Tabernakel, b. v. in die van W. GOKREE en P. CUNAEUS, is getekend. Maar van zulke deurtjes lezen wij niets ter wereld in de toch zo duidelijke en betrekkelijk uitvoerige beschrijving van het Altaar. Of wel, wat ook niet aan te nemen is, en bij nadenken geheel onhoudbaar, de Leviëten zouden gedurig het rooster, met het altoos brandend vuur daarop, van het Altaar hebben moeten wegnemen, ten einde alzó, met behulp van lange asschoppen, de as op te scheppen. Vraagt men wáárop dan het altaarvuur lag, als wij het net of roosterwerk daar plaatsen, waar wij, naar de Schrift, geloven, dat het geplaatst moest worden? Wij zijn van mening, dat de holligheid of het inwendige van het Altaar geheel gevuld werd met *aarde*, waarbij wij moeten aannemen, dat op de bovenste laag, tot het verkrijgen van een vasten grond, nodig opdat niet door het behandelen van het vuur met de daartoe dienende tangen en krauwels, de aarde zou omgewroet worden, ruwe, of ongehouden stenen gelegd werden. Op die stenen brandde dan het vuur met de offeranden. En daar die stenen, schoon ongehoute of ruw, echter zo vlak mogelijk gelegd werden, en de meerdere of mindere ruimte er tussen van zelfs spoedig aangevuld werd door de fijnere en grovere beenderen en houtas, zo kreeg men ook een bodem effen genoeg om de overtollige as met behulp van schoppen gemakkelijk weg te nemen, en die, gelijk wij zagen, in de daartoe bestemde aspotten te bergen. Nemen wij aldus de zaak, dan verdwijnen ook de verschillende zwarigheden, die wel geopperd worden als men de door ons bestreden mening van de plaatsing, en van het doel van het net of roosterwerk, volgt. Dan behoeft men niet te vragen of dat rooster niet gedurig vernieuwd moest worden, daar het toch wel spoedig door het *altoos* brandend vuur slat er op lag, verteerd moest worden. Dan behoeft men ook niet te vragen of de inwendige houten kast, schoon dan ook niet dikke platen

koper bekleed, door het meer of min gloeiend worden van die platen niet tot as zou verbrand zijn; of met de Talmudisten een wonder aan te nemen waardoor die planken niet verbrand zijn. Want, naar onze schriftuurlijke beschouwing raakte de hitte des vuurs dan noch tot de inwendige koperen bekleding, noch, en veel minder, tot het roosterwerk. En, tenslotte, langs die weg werd ook 't Godsgebod, kort vóór de bouw van de Tabernakel gegeven, niet vernietigd of opgeheven: "Maakt Mij een Altaar van *aarde*, en offert daarop uwe brandoffers en uwe dankoffers, uwe schapen en uwe runderen; aan alle plaats, waar Ik Mijns naam gedachtenis stichten zal, zal Ik tot u komen, en zal u zegenen." Want nu het koperen Altaar met aarde gevuld werd, nu bleef daardoor dat eerste Godsbevel onverminderd bestaan. Het Oorspronkelijk Altaar was dan het *inwendige, aarden* Altaar; maar het houten, met koper beslagen, was de schone bekleding er van, het *uitwendig* Altaar, het Altaar zoals het zich aan het oog vertoonde, de Altaarkast, zouden wij kunnen zeggen. Dit zelfde geldt ook wanneer wij aannemen, dat, in plaats van aarde, enkel ongehouwen stenen werden gebezigd, om daarmee het Altaar van de Tabernakel te vullen. Want ook dat was geoorloofd, mits de stenen slechts in hun ruwen vorm bleven. 'Wij lezen toch in het vers, dat op het zo-even aangehaalde volg: "Maar indien gij Mij een stenen Altaar zult maken, zo zult gij dit niet bouwen van gehouwen (steen); zo gij uw houwijzer daarover verheft, zo zult gij het ontheiligen". Men was dus vrij om het Brandofferaltaar te vullen het zij met aarde, het zij met zulke stenen. En wanneer dan de Tabernakel verhuizen moest, dan werd het eenvoudig van zijn inhoud geledigd, de as er afgeveegd, en vervolgens werd het bedekt met een purperen kleed. Op dat kleed werd gelegd al het altaargereedschap, nam. de koolpannen, de krauwelen, en de sprengbekkens, en wat men meer tot de altaardienst gebruikte, terwijl daarover heen een "dassen kleed" uitgespreid werd. Op deze wijze werd zo het Altaar vervoerd. En kwam men dan aan een oord waar de Tabernakel opnieuw werd opgericht, dan werd het Altaar weer op de plaats gesteld, die het in de Voorhof moest innemen, en door de Leviëten opnieuw gevuld, het zij met aarde, wanneer die daar aangetroffen werd, of anders, als de grond steenachtig was, met ruwe stenen. Het Heilig vuur, dat altijd brandend moest gehouden worden, werd dan uit de pan genomen, waarin het gedurende de tocht vervoerd was geworden en opnieuw op het Altaar gelegd, en de dienst kon wederom voortgezet worden.

Naar aanleiding van hetgeen wij zeiden van het vullen van het Altaar, het zij met aarde, het zij met ruwe, ongepolijste stenen, merken wij nog op, dat ook het grote koperen Brandofferaltaar van Salomo's Tempel, hetwelk twintig ellen lang, twintig ellen breed, en tien ellen hoog was, inwendig met stenen was gevuld, en naar onze overtuiging, óók voor het grootste deel in zich bevatte, althans bedekte, die steen, die thans nog als een groot heiligdom, onder de naam van "Sachra", in de "Kubbet es Sachra", of *koepel van de Rots*, verkeerdelijk "de Moskee van Omar" genoemd, op de plaats; van Salomo's Tempel, te zien is. Die steen, of rots, is niets! anders dan het hoogste gedeelte van de berg Moria, en is de oude dorsvloer van *Arauna de Jebusiet*, die David gekocht heeft, en waarbij de Engel des Heeren, die gereed was om ook Jeruzalem met de pest te slaan; maar die door God, op Davids ootmoedige schuldbelijdenis, geboden werd om Zijn hand, over Jeruzalem reeds uitgestrekt, af te trekken, had stil gehouden. Op die dorsvloer werd door David te die zelfden dage, naar het Godsbevel, dat de Profeet Gad hem bracht, een Altaar opgericht. En daarop branden dankoffers geofferd hebbende, die God zelf ²⁾ door vuur uit de hemel had aangestoken, ten teken van Zijn welgevallen in die offeranden, zeide David vervolgens, met het oog op

die dorsvloer. "Hier zal het huis Gods, des Heeren zijn, en *hier zal het Altaar van het brandoffervoor Israël zijn*". Dit woord is vervuld geworden door Salomo. Op de plaats, ter hoogte, waar zijn vader geofferd had, werd, bij de Tempelbouw, het grote koperen Brandofferaltaar opgericht, op en over Arauna's dorsvloer, die daartoe in zijn ongeschonden toestand werd gelaten, terwijl om hem heen de berg aangevuld werd, om een behoorlijke vlakke te verkrijgen voor de Tempel en Zijn Voorhoven.

Tot zóver het Brandofferaltaar van de Tabernakel beschouwd hebbende, komen wij tot de vraag of men ook moet aannemen, dat de Priesters op enige hoogte zullen gestaan hebben bij de dienst aan dat Altaar, ten einde gemakkelijker die dienst te kunnen waarnemen?

Wanneer men bedenkt dat het Altaar slechts drie ellen hoog was, en dat de oude Hebreeuwse el de lengte had van vier en vijftig centimeters, gelijk wij bij de beschouwing van de maat van het voorhof gezien hebben, zodat de gehele hoogte van het Altaar niet meer bedroeg dan 1.62 Meter, dan volgt daaruit, dat, de lengtemaat van de Priesters, die flink gebouwde mannen moesten zijn, in aanmerking genomen, en dooreen gesteld op niet veel minder dan 2 Meter, die verhoging slechts een geringe behoefde te wezen, zó dat zij met de borst boven het Altaar uitkwamen, Die verhoging stellen wij dat bestaan heeft in een aarden glooiing, aan de oostelijker kant van het Altaar aangebracht, zoals wij dit bij de Tabernakel ten onzen huize hebben daargesteld.

In geen geval zijn wij de mening toegedaan van die Bijbelse archeologen, die de "omging", van welken wij gesproken hebben, zó opvatten, dat zij aannemen, dat langs de helft van de hoogte van het Altaar die "omgang" geweest zij, en bestaan hebbe in een aan de vier zijden aangebrachte brede loopplank, met koper overtrokken, in de vier zijden van het Altaar vast gemaakt, en rustende, om bij het betreden er van het doorbuigen te beletten, aan alle zijden op het koperen net of roosterwerk, dat dan voorts tot op de grond, of de vloer, van het voorhof reikte, zó ver aan de vier zijden van de Altaarwand verwijderd, als de breedte van de omloop, of de loopplank, door de voorstanders van dat gevoelen gesteld wordt, b. v. een halve el. Deze opvatting toch strijdt onzes inziens met de bijbelse beschrijving. En aangezien aan dat roosterwerk de ringen waren aangebracht, waarin de handbomen gestoken werden om het Altaar te dragen, zo zou, bij genoemde opvatting, door zó'n, minstens een half el vooruitstekende omloop, dat dragen hoogst onpraktisch en uiterst bezwaarlijk zijn geweest. Maar bovendien, zó'n "omloop", op de hoogte van 1½ el aangebracht, was gans onnodig. behalve dat de Priesters dan ook veel te hoog boven het Altaar zouden uitgekomen zijn. Daarom houden wij ons aan het gevoelen steeds door ons voorgestaan. En terwijl wij door de "omloop" eenvoudig de bovenste platte lijst van het Altaar verstaan, die er rondom heen liep, en voorts in aanmerking hebben te nemen, dat de Priesters, die niet klein, maar groot van persoon waren, zeer zeker bij de dienst van het Altaar krauwelen, tangen enz. van behoorlijke lengte zullen gebezigd hebben, óók vanwege de hitte des vuurs, zo was een geringe glooiing, tegen het Altaar aangebracht, voldoende.

Wij hebben reeds, bij het begin van dit hoofdstuk, met een enkel woord gesproken over **de hoornen** van het Brandofferaltaar, maar moeten nu daarop terugkomen. Wij zeiden toen, dat het ons gevoelen is, dat zij de gedaante hebben gehad van *runderhoornen*, naar de oorspronkelijke betekenis waarin het grondwoord in de Heilige Schrift voorkomt, en van welke betekenis het volstrekt niet nodig is af te gaan, afschooit wij niet ontkennen kunnen, dat dát woord óók gebezigd wordt van andere zich

verheffende, of uitstekende voorwerpen, zoals van bergtoppen, van olifantstanden, ja zelfs van de zonnestrallen, gelijk het mede in meer dan één *figuurlijke* betekenis voorkomt. Die hoornen van het Altaar bevonden zich op zijn vier hoeken; op het platte zo van de lijst, of de omgang, die het Altaar aan de bovenzijde omgaf, en waren "uit hetzelfde", d. i.. zij schoten voort uit de houten, met koper overtrokken lijst, die één geheel met het Altaar uitmaakte, zodat zij niet op het koper van die lijst vastgeklonken, of op een andere wijze met dat koperen overtreksel verbonden waren, maar door het koper heen in het hout van het Altaar vastzaten. En daar wij niet lezen, dat die *hoornen* met koper moesten overtrokken worden, maar wel, dat het *Altaar* daarmee overtrokken worden moest, zo ligt het voor de hand dat de hoornen van *massief* koper vervaardigd waren. Vragen wij nu naar het *doel* van die vier hoornen, dan moeten wij al aanstonds opkomen tegen ene, vooral bij ongeletterden, veelvuldig voorkomende mening, alsof zij zouden gediend hebben o. a. óók om de offerdieren daaraan vast te binden totdat zij werden geslacht, en voor het Altaar werden gereed gemaakt. Dat is een geheel verkeerde mening, voortkomende uit een onaandachtige lezing van Ps. 118: 27, alsof daar stond: "Bindt het feest(offer) met touwen *aan* de hoornen van het Altaar." Maar duidelijk staat er, — en deze vertaling is de letterlijke overzetting van de grondtekst, — "Bindt het feest(offer) met touwen *tot* aan de hoornen van het Altaar", gelijk die letterlijke vertaling "*tot* aan" ook zeer juist gevolgd is in onze Psalmberijming. Toch lezen duizenden alsof er *niet* stond "*tot* aan" maar 'aan"! Neen, tot zó'n doeleinde dienden de hoornen van het Altaar niet! Behalve dat zij een veel te heilige strekking en betekenis hadden, zoals wij dit spoedig zullen zien, dan dat zij gebezigd mochten worden om de offerdieren daaraan vast te binden, zou, door zó'n gebruik te maken van de hoornen, het dienstwerk van de Priesters aan het Altaar ten hoogste bezwaarlijk zijn gemaakt. Zij moesten toch nu aan dezen, — dan aan genen kant van het Altaar zijn, en bij sommige bloedsprengingen ook rondom het Altaar lopen. Maar hoe grotelijks zouden dan zulke aan de hoornen van het Altaar vastgebonden dieren hen daarin gehinderd hebben!

Vraagt men hoe wij dan de woorden van Psalm 118 hebben te verklaren? Onzes inziens zó, gelijk dit ook door Prof. VAN DER PALM geschiedt, in het slot van Zijn aantekening op vers 27 van genoemde Psalm: "breng de gebonden offerdieren aan, en voer ze tot de hoornen van het Altaar", om, namelijk aldaar, en wel aan de Noordzijde, geslacht te worden.

Vragen wij nu waartoe de hoornen van het Altaar dienden, zo geeft de Heilige Schrift ons daarop, in verschillende plaatsen, een duidelijk antwoord. Allereerst dienden zij, evenzeer als, hoewel slechts bij enkele gelegenheden, de hoornen van het gouden Reukaltaar in het Heilige, om daaraan het bloed te strijken van de *zondoffers*. Hierbij hebben wij op het volgende te letten, zoals dit ook terecht door OEHLER, in zijn meermalen aangehaald werk, § 126, wordt opgenoemd. Was het een zondoffer van *mindere* rang, zoals b. v. van een enkel persoon, — een *Priester* uitgezonderd, — het zij een overste, of "enig mens van het volk des lands", dan werd het bloed des offers door de dienstdoende Priester aan de hoornen van het *Brandofferaltaar* gestreken. Lev. 4. Was het een zondoffer van een *hogere* rang, zoals van een Priester óf van "de gehele vergadering", op *gewone* tijden, dan moest het bloed van het zondoffer aan de hoornen van het Reukaltaar worden gesprengd. Was het daarentegen een zondoffer van de *hoogste* rang, — en dit kwam alleen op de Grote Verzoendag voor, — een zondoffer voor het *gehele* volk, en wel tot verzoening van *alle* zonden door het ganse volk, de stam van Levi ingesloten, gedurende het ganse afgelopen jaar bedreven, dan werd het zoenbloed

gesprengd in het *Allerheiligste*, éénmaal op en zevenmaal vóór het Verzoendeksel, terwijl daarna, wanneer de Hogepriester wederom in het Heilige gekomen was, van het overgeschoten bloed door hem ook aan de hoornen van het Reukaltaar werd gestreken. Wij zien dus in die door ons medegedeelde drie soorten van bloedsprengingen een opklimming van het mindere tot het hogere, en van het hogere tot het hoogste: eerst die aan de hoornen van het Brandofferaltaar; dan die aan de hoornen van het Reukaltaar; eindelijk die op en vóór het *Verzoendeksel*, samen met die ter zelfder tijde óók aan de hoornen van het Reukaltaar moest geschieden. Een en ander wilden wij hier ter plaatse reeds opmerken waar wij over het doel van de hoornen van het Brandofferaltaar te spreken hadden. En wij voegen er voor de belangstellenden lezer, bij wie de vraag mocht opkomen wat er met het bloed van de *brand*, *schuld* en *dankoffers* gedaan werd, dit bij, dat dát bloed *niet* aan de *hoornen* van het Altaar moest gestreken worden, maar rondom *op het* Altaar, dat is op de bovenste platte rand van het Altaar, moest gesprengd worden. Het onderscheid voorts tussen het *gestreken* worden van het bloed, en het *gesprengd* worden, bestond dáárin, dat het *strijken* geschiedde met de wijsvinger van de rechterhand, het *sprengen* met een soort van gouden staafje, óf met een lepel, óf zó dat de Priester, al gaande rondom het Altaar, overal op de rand er van het bloed uit het bekken liet vloeien, natuurlijk met kleine gedeelten te gelijk. Wat er van het bloed in het bekken nog overschoot werd aan een van de hoeken van het Altaar uitgegoten, en drong in de bodem. In de Tempel echter was een kanaal gemaakt bij het Altaar, door hetwelk het bloed in de beek *Kidron* afliep. De bekkens waarin het bloed opgevangen werd, op het ogenblik dat het uit het gekeelde dier stroomde, hadden een van onderen spits toelopende gedaante, opdat de Priesters ze niet zouden kunnen neerzetten, maar opdat zij terstond het warme bloed, vóór dat het gestold, en dus onbruikbaar zou zijn geworden, zouden strijkei} of sprengen. Tot voorkoming van het stollen moest ook, volgens de Rabbijnen, het bloed met kracht geroerd worden, wat met een soort van gouden lepel, of met een gouden staafje geschiedde.

Een tweede gebruik, waartoe de hoornen van het Brandofferaltaar dienden, was van een geheel anderen aard. Zij waren, namelijk, een toevluchtsoord voor de onmoedwillige doodslager, voor de Israëliet zo die *niet* met "opgeheven hand", *niet* uit haat, of vijandschap, maar bij ongeluk zijn naaste had gedood, en die nu door de bloedwreker, door hem die geroepen was om het bloed des verslagenen te wreken, en die een van de naastbestaande van de verslagene was achtervolgd werd, ten einde hij door dezen mocht gedood worden. Een voorbeeld van zó'n onmoedwillige doodslag vinden wij vermeld in Deut. 19: 4, 5. "En dit zij de zaak des doodslagers, die daarheen vlieden zal, dat hij leve: die zijnen naasten zal geslagen hebben door onwetendheid, die hij toch van gisteren (en) eergisteren niet haatte: als, dewelke met zijnen naasten in het bos zal zijn gegaan, om hout te houwen, en zijn hand met de bijl wordt aangedreven, om hout af te houwen, en het ijzer schiet af van de steel, en treft zijnen naasten, dat hij sterve; die zal in een dezer steden vluchten en leven." Wordt hier van "steden" gesproken, dan is het de ervaren Bijbellezer bekend, dat daarmee bedoeld worden de zes *vrijsteden*, drie aan dezen en drie aan genen kant van de Jordaan, die de Heere had doen opnemen onder de acht en veertig steden van de Levieten, opdat de onmoedwillige doodslager daar henen zou vlieden. Maar behalve deze zes vrijsteden, in Jozua 20: 7, 8 niet name vermeld, was ook het *Altaar van het brandoffer* zó'n toevluchtsoord, opdat hij, die spoediger tot dat Altaar dan tot enige vrijstad zou kunnen vlieden, des te eer in veiligheid zou kunnen wezen.

Reeds lang vóór de bepaling aangaande die steden vinden wij dienaangaande melding gemaakt. In Exod. 21: 14 toch lezen wij: "Maar indien iemand tegen zijnen naasten moedwillig gehandeld heeft, om hem met list te doden, zo zult gij dezelve *voor Mijn Altaar nemen*, dat hij sterve." Zo was dan ook het bedoelde *Altaar een* vrijplaats, of toevluchtsoord. En dat wij hier meer bepaald aan de *hoornen* van het Altaar hebben te denken, blijkt uit de latere geschiedenis van Israël, en wel uit twee gevallen, die wij vermeld vinden van het grijpen van de hoornen, namelijk, het geval *van Adonia*, vermeld in 1 Kon. 1: 50-53, en dat van *Joab*, in 1 Kon. 2: 28 en vervolgens, ofschoon deze laatste op bevel van Salomo gedood werd, omdat hij *moed willige* doodslag had begaan.

Wanneer nu iemand de hoornen van het Altaar gegrepen had ten einde beveiligd te zijn tegen de wraak des bloedwrekers. dan had zeer zeker het zelfde niet hem plaats, als wanneer hij in een van de vrijsteden ware gevloten. Zijn zaak werd onderzocht door de bevoegde macht, in de vrijsteden door de *oudsten* aldaar, bij de Tabernakel door de *Priesters*. En wanneer het dan bleek, dat de vluchteling onschuldig was, dat hij zijn naasten "niet met wetenschap verslagen had, en hem gisteren en eergisteren niet gehaat had", dan werd hij *niet* in de hand des bloedwrekers overgegeven, maar moest deze van de bloedwraak afzien. Voorts, gelijk de aldus geredde moest blijven wonen. tot de dood van de Hogepriester, in die vrijstad, waar henen hij gevlucht was Jozua 20: 6 z66 ook, als hij niet tot een vrijstad, maar tot de hoornen van het Brandofferaltaar gevlucht was, moest hij blijven tot de dood van de Hogepriester in de plaats waar de Tabernakel zich bevond.

Dezelfde wet, die gold voor het geval, dat iemand naar een *vrijstad* was gevlucht, gold natuurlijk ook wanneer de wijk was genomen naar de plaats waar de *Tabernakel* stond opgericht, al lezen wij dit laatste niet uitdrukkelijk in de Heilige Schrift. En eerst dan, wanneer de Hogepriester gestorven was, mocht zo iemand weer terugkeren, en "komen tot zijn *stad*, en tot zijn *huis*, tot de stad van waar hij gevloten was". De ballingschap, de soort van gevangenschap was dan opgeheven. Hij was dan wederom vrij man. De bloedwreker had *dan alle* recht om. de dood zijns nabestaanden te wreken. verloren. En als hij dan *toch* de wrake zocht en de vrij geworden doodde, dan zou hem zulks tot moedwillige moord zijn toegerekend geworden, en hij, op zijn beurt, en zulks rechtvaardig, de dood hebben moeten ondergaan.

Zouden wij, na aldus het Altaar van het brandoffer zelf te hebben beschouwd, kunnen overgaan om te handelen over de verschillende soorten van offers, die daarop, het zij geheel. Het zij gedeeltelijk geofferd werden, zo zullen wij slechts volstaan *niet* de *opnoeming van die* verschillende soorten, aangezien een meer uitvoerige behandeling daarvan dit werk te groot zou maken, en ook minder met ons plan overeenkomt. Wij stelden ons toch slechts voor de *Tabernakel* te beschouwen, en geenszins een uiteenzetting te leveren van de offerdienst. die daarin plaats vond. en die ook, zou zulks grondig geschieden, een bijzonder boekdeel zou vereisen.

Wat dan **de verschillende soorten offeranden** betreft, die alle door God waren voorgeschreven, en dus niet naar menselijke willekeur mochten gebracht worden, *alle*, van welken aard ook, dragen in de Heilige Schrift de gemeenschappelijke naam van "gave", afkomstig van een stamwoord dat de betekenis heeft van *naderen*, aan hetwelk, van offers gebruikt, en gebezigd in de bijzondere vorm *van nader brengen*. Het denkbeeld tot grondslag ligt, dat in het offer, door bemiddeling van de Priester, de persoon, of de personen. die

het offer brachten als een gave aan God, wederom tot God gebracht werden, tot God naderden. van wie zij door de zonde gescheiden waren, zodat langs die weg de door de zonde verbroken gemeenschap met God weer hersteld werd. Zo wordt de betekenis van 't offer ook verklaard door Dr. H. F. KOHLBRUGGE in zijn belangrijke inleiding, groot 10 pag., tot zijn leerrede, 'de genadevolle verborgenheid van de grote Verzoendag, naar het 16e kapittel van Leviticus.' 1857.

Dat nu de naam van "gave" (korban) de *gemeenschappelijke* naam is, die aan alle soorten van offeranden gegeven wordt, ziet de lezer, die met de Hebreeuwse taal bekend is, in de volgende plaatsen. In Lev. 1: 2 wordt onder die naam gesproken van het offer in het *algemeen*; van het *Brandoffer* in het bijzonder in Lev. 1: 3; van het *Spijsoffer* in Lev. 2: 1, 4, 12; van het *Dankoffer* in Lev. 3: 1, 7, 12; van het *Zondoffer* in Lev. 4: 3, 14, 23, 28; van het *Schuldoffer* in Lev. 7: 3; 14: 12. Welk soort van offer dan ook gebracht mocht worden, in elk ligt het denkbeeld ten grondslag van een *nader brengen tot God* van de persoon des offeraars, door de Priester die het offer voor hem op het Altaar bracht. Noemden wij hiermede reeds verschillende soorten van offeranden op, al die offeranden kunnen op verschillende wijze worden verdeeld naar het *oogpunt* waaruit zij beschouwd worden, namelijk in *bloedige* en *onbloedige*; in *algemene* (voor het gehele volk) en *bijzondere* (voor een bijzonder persoon, of voor een bijzondere stam, zoals, b. v., wat dit laatste betreft, de Var des zondoffers op de Grote Verzoendag, voor Aäron "en zijn huis", d. i. de stam van Levi); in door de wet *bevolen*, en in *vrijwillige*; in *allerheiligste* (brandoffers, zondoffers, schuldoffers en openbare dankoffers, het zij ze wèl of niet, voor een gedeelte, door de Priesters, maar dan ook door *deze* alleen, mochten gegeten worden) en in *minder heilige* (van welke ook het volk at, zoals het Paaslam, dankoffers voor ¹⁾ bijzondere personen, eerstelingen van de reine dieren en tienden); voorts nog wat de tijd betreft, in *dagelijkse/te* (het "gedurig offer", bestaande in het brandoffer, met zijn spijsoffer en zijn drankoffer, des morgens én des avonds. telkens van een éénjarig mannetjes lam, het zij van de schapen, het zij van de geiten); in *wekelijkse* (het Sabbatsoffer, zijnde het dubbel getal van dat van een gewonen dag van de week); in *maandelijkse* (dat op het feest van de nieuwe maan gebracht werd); en in *jaarlijkse* (Paasfeest, Pinksterfeest, Loofhuttenfeest en Grote Verzoendag).

Wij achten het gezegde voldoende ten aanzien van de verschillende soorten van offeranden die op het Altaar van het brandoffer hetzij geheel, het zij ten dele, de Heere gebracht werden. Slechts met moeite weerhouden wij ons van te treden in zoveel, en zoveel belangrijks, als nog over deze zaak zou kunnen gezegd worden, en dat alles ten hoogste wetenswaardig is. Zij die uitvoeriger, en op wetenschappelijke wijze, de offers onder Israël wensden besproken te zien. verwijzen wij, behalve naar de reeds opgenoemde werken van KURTZ en BÄHR, ook naar die van KEIL, en OEHLER, mede reeds meermalen door ons aangehaald, voorts naar de oudere van Lightfoot "de ministerio templi"; OUTRAM "de sacrificiis"; SAUBERTUS "de sacrificiis et sacerdotibus", enz.

Dat al de verschillende offeranden, voor zoveel zij uit *dieren* bestonden, uit *reine* dieren de Heere moesten gebracht worden kunnen wij wel nagaan. Zij bestonden dus, wat de viervoetige dieren betreft, uit dezulken die de klauw in tweeën verdeelden én herkauwden; en, wat de vogelen aangaat, uit zaadetende. Hierbij moeten wij echter opmerken, dat uit de eerstgenoemden slechts *runderen*, *rammen* en *schapen*, *bokken* en *geiten* dus *tamme* reine dieren, geen herten, reeën en dergelijke, mochten geofferd worden. En van de

vogelen alleenlijk *tortelduiven* en gewone *jonge duinen*, dus geen hanen, kippen, ganzen en andere soorten van zaadetende vogels. Behalve dat de dieren, voor het Altaar bestemd *reine* moesten wezen, moesten zij ook *volkomen* zijn, d. i., geen enkel lichamelijk gebrek, ook geen ziekte hebben. Want zulke offers slechts waren de Heere aangenaam, die aan de beide vereisten van *reinheid* en *volkomenheid* beantwoordden. Ook hetgeen *geroofd* was, al beantwoordde het aan de beide daar opgenoemde vereisten, mocht niet tot des Heeren Altaar worden gebracht, maar slechts wat van de Israëlieten wettig eigendom was, het zij uit hun eigen kudden, óf dat door hen aangekocht was, óf door geschenk hun eigendom geworden was.

Omdat, ten tijde van profeet Maleáchi tegen een en ander werd gezondigd, deed de Heere dan ook Zijn volk streng door die Profeet berispen en zeggen: "Want als gij wat *blinds* aanbrengt om te offeren, het is (bij u) niet kwaad, en als gij wat *kreupels* of *kranks* aanbrengt, het is niet kwaad! Brengt dat toch uwen vorst; zal hij een welgevallen aan u hebben? of zal hij uw aangezicht opnemen? zegt de Heere der heerscharen". "Gij brengt ook hetgeen *geroofd* is, en dat *kreupel* en *krank* is. . . . Zou Mij zulks aangenaam zijn van uwe hand? zegt de Heere". En zó ver er van af, dat Hem zulks "aangenaam" wezen zou, vinden wij zelfs de *vloek* bedreigd tegen de man die een dergelijk offer brengen zou: "Ja *vervloekt* zij de bedrieger, die een mannetje in Zijn kudde heeft, en de Heere belooft, *en offert dat verdorven* is! want Ik ben een groot Koning, zegt de Heere der heerscharen, en Mijn naam is vreeslijk onder de heidenen". En eindelijk, waar wij ook het streng verbod lezen: "Gij zult geen *hoerenloon* noch *hondenprijs* in het huis des Heeren uws Gods brengen, tot enige gelofte: want ook die beiden zijn de Heere, uwen God, een *gruwel*", Lev. 11, daar zien wij, dat ook zulke offeranden, die verkregen waren door loon, dat op een schandelijke wijze was verworven, verfoeid werden door Hem, Die de *Heilige* Israëls was, en het gezegd had: "Ik ben de Heere, uw God; daarom zult gij u heiligen, en heilig zijn, dewijl Ik heilig ben".

Hebben wij hiermede het Altaar van het brandoffer beschouwd, en naar het door ons voorgestelde doel ook voldoende stilgestaan bij de offers, die daarop de Heere moesten gebracht worden, zo kunnen wij nu overgaan om dat grote heiligdom van Israëls schaduwachtige godsdienst, en de offers, die er op verteerd werden, ook te beschouwen in het heerlijk licht van het Nieuwe Testament. Ook hier, en hier voorwaar niet het minst, vinden wij de Heere *Jezus Christus* vóórgebeeld, zoals wij Hem, door het geloof, moeten kennen tot onzen enige troost in leven en in sterven. Vooraf echter moeten wij dat Altaar nog kort uit een *bijzonder* oogpunt beschouwen, en zien welk een plaats het innam in de plechtige en heerlijke eredienst, door God bij Zijn volk ingesteld.

Het Brandofferaltaar in de Voorhof van de Tabernakel was de *ziel* en het *middelpunt* van Israëls heerlijken schaduwachtige godsdienst. Van alle heilige vaten, die tot de dienst van 's Heeren Heiligdom behoorden, was er geen enkel van zulk; een *doorlopend veelvuldig* en *algemeen* gebruik als *data*; Terwijl de *Ark des Verbonds* slechts *op één enkelen dag in het jaar*, en zulks alléén voor de *Hogepriester*, toegankelijk, en door de bloedsprenging, die op het Verzoendeksel moest geschieden, in dadelijk gebruik was; terwijl het *Reukaltaar*, de *gouden Kandelaar* en de *Tafel van de toonbroden*, slechts toegankelijk waren voor de *Priesters*, van zelfs ook voor de Hogepriester, — en dienden tot *dagelijks* gebruik;: maar slechts aan de *morgen* en aan de *avond* van elke dag, — terwijl het *Wasvat* in de Voorhof ook uitsluitend diende voor de *zonen Aärons*, om daarin, vóór elke dienst zich de handen en de voeten te wassen, was het met het *Brandofferaltaar* geheel anders gesteld!

Ook *dat* had wel zijn *gezet*, door God voorgeschreven gebruik, namelijk bij de morgen en de avonddienst van elke dag, als wanneer het "gedurig offer" daarop de Heere moest gebracht worden, dat het brandoffer van de ganse gemeente Israëls was; maar, benevens dat *gezette* gebruik, die *bestendigen* een *vastgestelde* dienst, die dienst ten behoeve van het *ganse* Israël, als een enig man gerekend, had het ook nog een veel menigvuldiger gebruik. Immers, ofschoon de dienst van het Altaar, het eigenlijk offeren, het leggen van het offer in de vlammen van het altaarvuur, uitsluitend door de *Priesters*, — natuurlijk ook door de Hogepriester, — mocht geschieden, zó bracht toch elk Israëliet, die een *bijzonder* offer te brengen had, dat offer tot het Altaar. *Elk* die een dankoffer, of een gelofte de Heere te betalen had; *elk* die de eerstelingen van zijn vee, of van Zijn veldvruchten had te brengen; *elk* die door een zond of schuldoffer vanwege Zijn zonde verzoening bij God zocht, en herstelling van de verbondsbetrekking met Jehovah, welke verbroken was door enige zonde die tegen het verbond, waarin God met Israël in het algemeen, en niet elk Israëliet in het bijzonder stond, begaan was, naderde tot het Brandaltaar, dat op die wijze voor *elk* Israëliet, die slechts door geen Levietische onreinheid verhinderd werd om de heiligen Voorhof te betreden, daartoe dagelijks toegankelijk was, op elk uur van de dag, ofschoon het vastgestelde of het "gedurig" morgen en avondoffer echter altijd vóórging.

Maar als dit gebracht was, dan kon komen wie wilde, en bij dat Altaar boog zich dan een ieder eerbiedig neer voor de Heilige en Rechtvaardige, voor de Barmhartige en Genadige, terwijl zijn offer door het heilig vuur verteerd werd, Gode "tot een *welriekenden* reuk", wanneer slechts met dat offer het *harte* van hem, die het bracht, gepaard ging, en het zielsoog door dat offer heen zag op dat *ware*, op dat eniglijk *voldoende*, dat eens "als een lam ter slachting zou worden geleid, en als een schaap, dat stom is voor het aangezicht van Zijn scheerders." Zo werd dat Altaar door duizenden en tien duizenden bezocht, door allerlei soort van mensen, door beweldadigden en verblijden, door verslagenen en gebrokenen van harte, door rijken, door minder gegoeden en door armen, die niet eens een paar tortelduiven, maar slechts een handvol meel konden bekostigen. En wanneer wij daarbij nog in aanmerking nemen de hoge feestdagen onder Israël, inzonderheid het *Paasfeest*, als wanneer *elk* huisvader zijn lam tot dat Altaar brengen moest, om aldaar te worden geslacht, dan voorzeker moeten wij het erkennen, dat geen van de heilige vaten van de ganse Tabernakel zó'n *veelvuldig* en zó'n *algemeen* gebruik had als dat Altaar voornoemd, hetwelk zo terecht door ons de *ziel* en het *middelpunt* van Israëls eredienst geheten wordt. Elk, *wie* ook onder Gods bondsvolk een offer te brengen had, en van welk een aard ook zijn offerande was, *moest het* daar brengen. Dat was het nadrukkelijk bevel van Israëls God. Op *dat* Altaar slechts, en in het heilig vuur, dat daarop brandde, konden Hem de offers Zijns volks aangenaam zijn, en ten strengste was het verboden een eigen en zelf gemaakt Altaar op te richten buiten de Voorhof, om daarop zijn offers te brengen, en zo op eigendunkelijke wijze God te vereren.

Voorzeker, dat alles had de heerlijkste heerduiding op de Heere Jezus Christus! *Hij* en geen ander, is dat ware Altaar, tot hetwelk een *iegelijk* komen moet, die Gode een offer te brengen heeft, zal én hij zelf én zijn offer Gode aangenaam zijn, het Zij wij komen met het offer van een gebroken en verslagen geest, vanwege onze zonden; het zij wij Gode willen aanbieden de offeranden van liefde, lof en dank voor Zijn weldadigheden; het zij wij met het gedurig brandoffer van de gehele toewijding *van* ons zelf tot God wensen te naderen, *al* die offers moeten door ons steeds op het Altaar *Christus* gelegd

worden, om in het vlekkeloos rein en heilig vuur van Zijn zuiverste liefde en van Zijn volmaakte gehoorzaamheid op te stijgen tot gedachtenis voor God. Gelijk *alles* goeds, óók het allerminste, dat ons van God toekomt, ons geschonken wordt *door de Heere Jezus Christus*, Die de Middelaar is door wie God, sedert de zondeval, bemoeienissen van goedheid, liefde en genade neet zondaren heeft, zó ook moeten wij alles wat wij Gode toebrengen van onzen kant, en dat veel te onrein is in zich zelf, om door een *heilig* God te kunnen worden aangenomen, *door Christus Hem aanbieden*, Die het éinig Altaar is ¹⁾ "dat de gave heiligt". Gold het van het Altaar in de Voorhof: "dat Altaar zal een heiligheid van de heiligheden zijn; al wat het Altaar aanroert zal heilig zijn", — zó is het juist met Hem, Die de ware Goddelijke heiliging, of wijding aan onze gaven, of offeranden geven kan Die daartoe ook door de Vader zelf verordineerd is. en tot wie ook de gedurige toegang ons open stat., zonder dat. wij, gelijk Israël onder de ouden dag, een Priester nodig hebben om op dat Altaar onze gaven te leggen, aangezien Hij, Die ons Altaar is, maar ook tegelijk onze Hogepriester, ons nodigt om *onmiddellijk* tot *Hem* te komen, "ten einde wij én onze gebeden én onze dankzeggingen, én wat wij meer de Vader hebben aan te bieden, aanbieden zouden door *Hem*. Daarom worden wij ook vermaand: Laat ons dan *door Hem* altijd Gode opofferen een offerande des lofs, dat is, de vrucht der lippen, die Zijn Naam belijden." Daarom staat er ook geschreven: "En *al* wat gij doet met woorden of met werken, (doet) het *alles in de Naam van de Heere Jezus*, dankende God en de Vader *door Hem*." Zo is *Hij* dan in waarheid, in de volle kracht en betekenis van het woord, het "Altaar, dat de gave heiligt". Helaas! dat zulks maar al te veel voorbij gezien wordt door zo velen, óók zelfs door gelovigen, wanneer zij niet *in de Naam des Heeren Jezus* tot God gaan, en zulks ofschoon Hij het zo nadrukkelijk en tevens zo bemoedigend heeft gezegd: " Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: al wat gij de Vader zult bidden *in Zijn Naam*, (dat) zal Hij u geven".

Brandofferaltaar van de Tabernakel was ook het é enige op hetwelk Israël, sedert de dienst des Heeren in Zijn Heiligdom door Hem Zelf geregeld was, offeranden de Heere *mocht* brengen, en op een wettige wijze *kon* brengen. Daartoe was het naar Gods bevel, met heilige olie gezalfd geworden, en tot een "heiligheid van heiligheden" gemaakt, d. i. tot een hoog heilige zaak. En wat later, door bijzondere personen, zelfs door Profeten, somtijds geschied is, op plaatsen verre, of minder ver van de Tabernakel verwijderd, als zij in gans *bijzondere* gevallen een Altaar van stenen oprichtten, om daarop, *niet* voortdurend, maar voor een *enkele* en gans *buitengewone* gelegenheid, offers te brengen, werpt wat wij daar zeiden geenszins omver. Zulke Altaren, als b, v, van Elia op de Karmel, traden dan ook niet in de *plaats* van het Altaar van de Tabernakel, hadden ook de *dienst* van dat Altaar niet. evenmin als de symbolische betekenis. die daaraan, gelijk aan de ganse Tabernakel, was verbonden. Zij waren niets anders dan een voor het ogenblik gemaakte verhevenheid, om daarop de offerande, geheel afgescheiden van de offers, door God voor de dienst Zijns Huizes voorgeschreven, doelmatig te verbranden, zonder dat ook in die verhevenheid, het zij dan van stenen, of van aarde gemaakt, enige heiligheid was gelegen, evenmin als de offers, die daarop werden geofferd, typen waren. Dit een en ander is wèl in het oog te houden, wanneer wij zeggen, dat het Altaar in de Voorhof het é enige was, door God verordend om daarop offers te brengen.

In dat é enige zien wij een treffend beeld van *Hem*, Die de Enige is door wie wij tot een vlekkeloos heilig en onkreukbaar rechtvaardig God kunnen naderen, om die God de offers te brengen van droefheid en berouw over onze

zonden, maar ook, is ons genade geschied, van lof en dank voor de verkregen verlossing. De Heere Jezus is dus niet alleen, gelijk wij zo-even zagen, in waarheid het "Altaar, dat de gave heiligt", maar het éinig «Altaar, dat de gave heiligt», evenzeer als Hij ook onze éinige Hogepriester is, en tevens ons éinig zoenoffer. Want Hij is in waarheid dat *alles* tegelijk, zodat wij aan *Hem* genoeg hebben om uit onze vervreemding van God, waarin wij tengevolge van onze zonden verkeren, wederom met God verzoend te worden, en in Zijn zalige gemeenschap te mogen delen. En dat juist maakt de Heere Jezus zo heerlijk, en zo dierbaar tevens, in de schatting van allen die Hem kennen, en die Zijn Naam beminnen, dat zij letterlijk *alles* in Hem hebben ter hunner wederaanneming bij God, *alles* schoon Hij de Enige is door wie zij tot God kunnen naderen. Daarom zeggen zij ook met een Christendichter '):

*"Jezus Christus is mijn Outer,¹
is mijn offer, is mijn recht.
Niets maakt mij in het bidden stouter,
dan dit offer, dan dit outer,
dan dit onverdiende recht,
waar ik al mijn heil aan hecht."*

Wij hebben gezien dat het Altaar van het brandoffer in de Voorhof van de Tabernakel op Gods bevel met vier *hoornen* voorzien was, en waartoe die hoornen moesten dienen. Zij dienden niet alleen om het blok van de zondoffers daaraan te strijken, maar óók opdat zij een toevluchtsoord zouden wezen voor de onmoedwillige doodslager, die zich door de wreker van het bloed des verslagenen vervolgd zag, en die daar, bij die hoornen, beveiligd was tegen, de dood, waartoe hij een der hoornen aangrijpen moest. Ook in die voorzien was en waartoe die hoornen moesten dienen. Zij dienden niet alleen om het bloed van de zondoffers daaraan te strijken, maar ook tot een toevlucht voor de doodslager. Ook in de hoornen ziet het geloof de Heere Jezus evenals in het Altaar, in zijn geheel genomen. En dat doet het geloof op grond van Gods Getuigenis, waarin meermalen van de Zaligmaker onder het beeld van een «hoorn» wordt gesproken. Zo was het b. v. Gods belofte aan David: "Daar zal Ik David enen *hoorn* doen uitspruiten", duidelijk zinspelende op die groten Zoon, die naar den vlees uit David zou worden geboren. Op die Zoon had ook de Priester Zacharias het oog, toen hij zong: "Geloofd (zij) de Heere, de God Israëls, want Hij heeft bezocht, en verlossing teweeggebracht Zijn volk, en heeft enen *hoorn van de zaligheid* ons opgericht in het huis van David, Zijn knecht."

Wij hebben zo het volste recht om in de hoornen van het Altaar, zinnebeelden als zij waren van heerlijkheid, sterkte, verhevenheid, overvloed, ook de *Heere Christus* te zien voorgebeeld. *Hij* zou de Heere van de heerlijkheid, de sterke God, de boven al het schepsel oneindig verheven, de voor zondaren *alles* wat zij nodig hebben bezittende Zaligmaker zijn, uit Wiens volheid zij ontvangen zouden "genade voor genade."

Maar wat Hij voor zondaren zijn zou, zou Hij alleenlijk kunnen wezen uit kracht van Zijn *bloedstorting*. Dit werd aangeduid door die de hoornen van het Altaar met het bloed des zondoffers werden bestreken. En waar nu de doodslager onder Israël zó'n hoorn moest aangrijpen, daar werd door die handeling afgeschaduwd wat wij te doen hebben, die óók door de bloedwreker, cl, i., door de vloek van de wet, worden achtervolgd, ook omdat *wij*, in Gods ogen, niet minder de *doodslagers* zijn. Geen veiligheid, geen

¹ Altaar

behoud, geen redding, geen verlossing van die vloek, die ons dreigt, dan bij de *Heere Jezus Christus!* Tot *Hem* moeten wij vluchten, *Hem* als de hoorn onzes behouds aangrijpen. Bij *Hem* alleen is er veiligheid voor ons, en verliest voor ons de vloek van de wet zijn kracht! Want die vloek, door de heiligen en rechtvaardigen God. door de God ook van de waarheid, Die dus Zijn bedreigingen evenzeer als Zijn beloftenissen vervult, uitgesproken over een iegelijk, die niet blijft in *al* hetgeen geschreven is in het boek van de wet, dat hij dat doe, is juist door *Hens* gedragen, Die door de hoornen van het Altaar werd voorgebeeld, en wel zoals zij met het bloed van de zond en schuldoffers werden bestreken. In Zijn heilig en bloedig lijden en sterven aan het kruis droeg Hij de vloek van de zonde, door ons verdiend. En die nu in de angst en in de nood van zijn ziel *aan Hem* zich vastklemt, die mag het heerlijk troostwoord van de Apostel Paulus zich toe-eigenen: "Christus heeft ons verlost van de vloek van de wet, een vloek geworden zijnde voor ons; want er is geschreven: Vervloekt is een iegelijk, die aan het hout hangt".

Was het Brandofferaltaar gemaakt van Sittimhout, en aan de binnen en buitenzijde met koper overtrokken, en een en ander nadrukkelijk door God voorgeschreven, wij aarzelen geen ogenblik om te geloven, dat het maaksel van het Altaar, *aldus* bepaald door Hem, Die voor *alles* wat Hij doet ook bepaalde en de wijste redenen heeft, zijn heilige *betekenis*, en niet alleen een *doel* heeft gehad. Zo was het ook met de vierkantige gedaante van het Altaar gesteld, om nu niet te spreken van Zijn maat. Vele geleerden van vroeger en later tijd hebben dan ook getracht die heilige betekenis van een en ander aan te wijzen, en positief te zeggen *wat het* Sittimhout, *wat het* koper, *wat de* gedaante, of de vierkantige vorm van het Altaar, afschaduwde ten aanzien van den, beloofden Zaligmaker. Wij durven echter in deze hun voorbeeld niet volgen, aangezien de Heilige Schrift ons daartoe geen aanleiding geeft; maar belijden liever in deze onze onkunde, dan ons te vermoeien in verklaringen die meer pleiten voor de speling van het vernuft van hen, die ze gegeven hebben, dan dat zij het bewijs zijn van grondige en verdedigbare Schriftbeschouwing. Vandaar dan ook het *verschil*, dat in die verklaringen wordt opgemerkt. Genoeg zij het ons dus, dat wij aannemen, dat ook de stof waarvan het Altaar was vervaardigd, gelijk zijn vorm, een symbolische betekenis zal gehad hebben. Maar dat wij *niet* zoeken te bepalen en te beslissen wat niet stellig bepaald en beslist kan worden, omdat het Gode niet heeft behaagd daarover licht in Zijn Woord te hebben doen opgaan! Anders echter is het gesteld wanneer wij letten op de *plaats*, waar het Brandofferaltaar in de Voorhof moest gezet worden. Ook die *plaats* was met name door *God zelf* bepaald, zodat de Priesters, noch ook zelfs Mozes, daarin niet naar willekeur konden te werk gaan. Naar Exod. 40: (j moest het gezet worden "voor de deur van de Tabernakel. van de Tent van de samenkomst", terwijl, naar het volgende vers. Het *Wasvat* moest gezet worden "tussen de Tent der samenkomst, en tussen het Altaar." Wij hebben zo de zaak in dier voege te verstaan, dat men, bij het inkomen in de Voorhof, vlak tegenover het Voorhangsel, of de "deur" van het voorhof, en wel in het midden van de breedte daarvan. en waarschijnlijk op een derde van de lengte van 50 ellen, de lengte van de ingang van het voorhof tot aan het Heilige, *allereerst het Brandoffer Altaar* ontmoette. En vervolgens, wederom op een derde van 50 ellen, of, wat het zelfde is, in het midden van de ruimte, die er van het Altaar tot aan de ingang van het Heilige overschoot, en eveneens ook in het midden van de breedte van het voorhof, in een rechte lijn zo met het Altaar en de eigenlijken Tabernakel, kwam men bij het *Wasvat*.

Zekerlijk mogen wij in de bijzonder voorgeschreven plaatsing van die beide heilige vaten een verborgenheid des geloofs zien voorafgeschaduwd, welke ons in het Nieuwe Verbond klaar is ontdekt.

Eerst het Altaar, waarop de zonden verzoend, de bondsbreuk hersteld, de zondaar weder in de verbroken gemeenschap met God, door middel van offer en zoenbloed. werd opgenomen!

Eerst het Altaar, tot hetwelk de zondaar komen moest zó als hij was, beladen met schuld, verdoemelijk voor God, om alzó, d. i. als een *schuldige* en *doemwaardige*. in het offer, dat hij bracht, door God te worden aangezien, en om de wille van dat offer, dat daartoe alléén zijn kracht en betekenis ontleende uit het éinig geldend zoenoffer, dat de Heere Christus eens zou brengen, door God te worden gerechtvaardigd! *Wat* kan het anders hebben betekend dan deze heerlijke waarheid, dat wij, naar de orde des heils, door God gesteld, *alvorens wij de Heere Christus leren kennen* als ons door God geworden tot *heiligmaking* — *het koperen Wasvat*, niet water gevuld, én naar de plaats waar het stond, genomen *allereerst* Hem moeten leren kennen als ons geworden tot *rechtvaardiging*? Met andere woorden, gevoelen wij ons belast door zonde en schuld, dan moeten wij als zodanigen tot die Heiland gaan, Die "Zichzelven voor ons heeft overgegeven tot een offerande en een slachtoffer Gode, tot enen welriekenden reuk" en daardoor voor allen, die in het geloof tot Hem de toevlucht nemen vergeving van zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid verworven heeft. Wij moeten tot Hem gaan Alzo, *niet* als dezulken die enige waardigheid, of ook maar de allermiste verdienstelijkheid in ons zelf zouden bezitten; maar als gans onwaardigen, brengende het vonnis onzer veroordeling, in onze schuldbelijdenis, mede, om alzó vervuld te *zien* bij ons wat er geschreven staat: "Doch dengenen, die *niet werkt*, maar *gelooft* in Hem, Die de *goddelozen* rechtvaardigt, wordt zijn *geloof gerekend* tot rechtvaardigheid". Zo ontvangen wij vergeving van onze zonden in Zijn bloed, en gevoelen dan ook de Goddelijke vrijspraak in onze harten, in de vrede net God. die alle verstand te boven gaat. Zó komen wij dan tot Christus en Zijn kruis, *met* om iets *mede te brengen* waardoor wij de schuldvergeving ook maar voor een miljoenste deel zouden *verdienen*; maar om *alles* wat wij tot onze zaligheid voor dit — en voor het eeuwige leven nodig hebben, bij Hem en door Hem te *ontvangen*, als een *vrije gift van de Goddelijke genade*. En *dan* eerst volgen de werken van de dankbaarheid. *Eerst het geloof*, dan de *vrucht* des geloofs. *Eerst vergeving*, dan de *vreze Gods*, gelijk reeds onder het Oude Verbond werd gekend: "Bij U is vergeving, *opdat* Gij! gevreesd wordt". *Eerst rechtvaardiging*, dan *heiligmaking*. *Eerst* behoudenis door Christus van het verderf, dan "wat zal ik de Heere vergelden (voor) al Zijn weldaden aan mij (bewezen)"?

Zó is de orde des heils, door God gesteld, en die orde vinden wij, naar onze overtuiging, zinnelijk aangewezen in de plaatsing *allereerst van het Brandofferaltaar*, daarna van het koperen Wasvat, welke vóórgebeelde orde, door het priesterlijk gebruik van beide niet werd omgekeerd. Lichtelijk zou iemand denken: maar de Priesters gingen toch steeds eerst naar het koperen Wasvat om zich, in het water waarmede het gevuld was, de handen en de voeten te wassen, en dan naderden zij tot het Altaar, om daarbij de dienst te verrichten; moeten zo ook wij niet eerst tot Christus gaan om door Hem geheiligd te worden, en vervolgens om in Zijn bloed te worden gerechtvaardigd? Maar behalve dat zulks in regelrechte strijd zou wezen met de zo duidelijke leer dienaangaande in de Heilige Schrift moeten wij wel in het oog houden, dat de dienst van het Altaar, en van het Wasvat, een andere betekenis had dan de plaatsing van die beide heilige vaten in de Voorhof. Hier spraken wij over de hun door God aangewezen plaats. Die plaats roept

ons toe: eerst vergeving dan heiliging! Maar de dienst, of het gebruik van die vaten, wees op de waarheid, dat, zo wij als Priesters des Nieuwen Testaments Gode welbehaaglijke offeranden zullen opofferen door Jezus Christus, wij dan ook niet meer in de zonde mogen leven.

Zó de zaak beschouwd is het: eerst afstand van de zonde, dan een staan in de dienst des Heeren; *eerst het Wasvat dan het Altaar*. Maar dit geldt voor hem, die reeds Christen is geworden door de zalving van de Heilige Geest, die reeds tot de geestelijke priesterdienst is gekomen, en dus ook reeds de vergeving van zijn zonden deelachtig is. Maar die nog geen Christen in waarheid is geworden, die nog met God moet verzoend worden, die nog tot het geestelijk Priesterschap komen moet, *die moet eerst vergeving ontvangen*. Zo is het, naar de standplaats: eerst het Altaar, en dan het Wasvat; *eerst Christus tot rechtvaardiging dan Christus tot heiligmaking*. 1 Kor. 1: 30.

IX

Het Koperen Wasvat.

Zo uitvoerig wij geweest zijn met de beschouwing van het Brandofferaltaar, zo beknopt kunnen wij wezen met de behandeling van het tweede stuk van de heilige dienst dat wij in de Voorhof aantreffen, met het koperen Wasvat. Wij vinden het bevel ter vervaardiging er van in Exod. 30: 18 enz. "Gij zult ook een koperen Wasvat maken, met zijn koperen voet: om te wassen; en gij zult het zetten tussen de Tent der samenkomst en tussen het Altaar, en gij zult water daarin doen, dat Aäron en zijn zonen zich daaruit wassen, hun handen en voeten. Wanneer zij in de Tent der samenkomst zullen gaan, zo zullen zij zich met water wassen, opdat zij niet sterven; of wanneer zij tot het Altaar naderen, om te dienen, dat zij het vuuroffer de Heere aansteken. Zij zullen dan hunne handen en voeten wassen, opdat zij niet sterven; en dit zal een eeuwige inzetting zijn, voor hem en zijn zaad, bij hunne geslachten." Vinden wij in deze woorden des Heeren melding gemaakt van *de stof*, waaruit het Wasvat moest worden vervaardigd; van de plaats waar het in de Voorhof staan moest; van *het gebruik* dat er van gemaakt moest worden, en van de straf die de Priesters zouden lopen, wanneer zij dat gebruik nalieten, in Exod. 38: 8 worden wij nog op een andere bijzonderheid omtrent dat Wasvat gewezen. Daar lezen wij, namelijk. dat het, met zijn koperen voet, door Bezaleël gemaakt is "van de spiegels der te hoop komende vrouwen, die te hoop kwamen voor de deur van de Tent der samenkomst."

Overigens vinden wij er niets anders van vermeld dan alleenlijk nog dit, dat het, op de dag waarop de Tabernakel is opgericht, naar Gods bevel gezalfd is geworden met de heilige zalfolie, zoals ook met de Tabernakel zelf geschied is, en met alle vaten van de heilige dienst, waardoor het zijn wijding ontving tot een Godgeheiligd gebruik. Wij weten dus van de vorm, die het Wasvat had, niets met volkomen zekerheid te zeggen, zoals zulks wèl het geval is met de "koperen-zee" in Salomo's Tempel. Daar echter Salomo bij het doen vervaardigen van het vaatwerk voor de Tempel, zich, gelijk dit in de aard der zaak lag, zo na mogelijk gehouden heeft aan de vorm van de vaten van de Tabernakel, en de koperen Zee een ronde gedaante had, is het meer dan waarschijnlijk, dat ook het Wasvat in de Tabernakel een ronde gedaante zal gehad hebben. Te meer houden wij het daarvoor, omdat gelijk de

hooggeleerde LUDOVICUS DE DIEU opmerkt het Arabisch woord, voor Wasvat gebezigd, en nauw verwant met het Hebreeuwse grondwoord, gebruikt wordt voor alles wat rond is zal ook de voet, waarop het stond, en waaruit het te voorschijn kwam, en die diende om het water te ontvangen, dat uit kranen gelaten werd, opdat in die voet, en natuurlijk niet in het Wasvat, of bekken zelf, de Priesters zich de handen en voeten zouden wassen, eveneens een ronde gedaante hebben gehad, en voorzien zijn geweest van een pijp, door welke telkens het gebruikte water. En wel, naar wij ons voorstellen, door middel van een onder het Wasvat gegraven put, in de grond kon wegzakken. Wij moeten dus geenszins de voet van het Wasvat ons zó voorstellen, als wij hem wel op platen vooral van oudere werken, zoals die van LUNDJUS, GOEREE, CALMET (Bijbels woordenboek), CUNAEUS, en anderen, zien afgebeeld, namelijk als een soort van koper bekken met water geheel of half gevuld, terwijl dan onderscheiden Priesters daarin tegelijk bezig zijn zich de handen en de voeten te wassen in 't zelfde water ! Dit zou in lijnrechte strijd geweest zijn met de reinheid, die hier moest in acht genomen worden. Maar aldus hebben wij ons de zaak te denken, dat wél meerdere Priesters te gelijk zich de handen en de voeten konden wassen in de voet, of het bekken van het Wasvat, maar dat elk voor zich een kraan opende, waaruit hij het benodigde water deed stromen, dat dan gebruikt werd op de wijze waarop wij tot handwassing ons van een fonteintje bedienen. Het bleef dus niet in de voet, of het bekken, staan, maar liep terstond weg, zo als ook later in Salomo's Tempel, al het water, dat in de priesterlijke Voorhof gebruikt werd door een kanaal afliep naar de beek Kidron, eveneens als zulks daar ook het geval was met het bloed der offerdieren.

Lezen wij nu, in Exod. 38: 8, dat Bezaleël het Wasvat maakte, met zijn voet, "van de spiegels der te hoop komende vrouwen, die te hoop kwamen voor de deur van de Tent der samenkomst", dan verdienen deze woorden nog een nadere beschouwing. Toen Mozes het bevel deed uitgaan door het leger, dat de kinderen Israëls een "hefoffer" zouden opbrengen tot de bouw des Tabernakels, Ex. 25, bracht een iegelijk wat hij daartoe kon opbrengen, zo als ons zulks in het vervolg wordt meegedeeld. Zoals niet alleen de mannen het hun tot de bouw aanbrachten, maar ook de vrouwen "haken, en versierselen, en ringen en spansolen, alle gouden vaten", ten offer brachten, zóó ook kwamen vele vrouwen met nog iets anders ten geschenk, dan met die opgenoemde lijfsieraden. Zij hadden, gelijk die toen, óók bij de Egyptenaren, in gebruik waren, metalen handspiegels, van een bijzonder en kostbaar soort vin gepolijst koper vervaardigd. Van die handspiegels nu deden die vrouwen met gewilligheid en blijdschap afstand. En nu werd van het schone koper, dat al die handspiegels opleverden, nadat zij gesmolten waren, het Wasvat vervaardigd en zijn voet, waarbij wij, naar de grondtekst, niet hebben te denken, dat die spiegels daartoe slechts een bijdrage, een aandeel zouden geleverd hebben, zodat er nog koper moest worden bijgevoegd; maar dat èn het Wasvat èn de voet geheel en al, en uitsluitend, uit de opbrengst van die spiegels gemaakt geworden is. Daartoe zijn die dan ook genoeg in getal geweest. Want bij de uitdrukking "te hoop komende vrouwen, die te hoop kwamen voor de deur van de Tent der samenkomst", hebben wij bepaald te denken, aan zeer vele vrouwen. Eigenlijk staat er in de grondtekst dat "zij zich legerden als een heir" aan de deur van de Teute der samenkomst. Ook behoeven wij juist niet te denken, dat elke vrouw slechts één spiegel zal gegeven hebben. Er kunnen er niet weinig zijn geweest die er meer dan een, die er zelfs verscheiden bezaten, en die dan ook meer dan één spiegel zullen gegeven hebben. In elk geval brachten zij genoegzaam koper op tot het

werkstuk, dat er van vervaardigd is. En in geen geval hebben wij met sommigen de zaak zó te verstaan, als of er stond: "hij maakte het koperen Wasvat met de spiegels der vrouwen", terwijl zij dan aannemen, dat die spiegels bleven wat zij waren, en rondom het Wasvat, dat dan natuurlijk van ander koper gemaakt was, werden vastgemaakt, opdat de Priesters, die zich wasten zich daarin konden spiegelen! Maar dat zich spiegelen zou enigszins hebben kunnen gelden als zij het gelaat moesten wassen. Dit was echter zo niet, zij hadden alleen de handen en de voeten te wassen. En daartoe hadden zij geen spiegels nodig! Bovendien, genoegzaam alle taalkundigen zetten de tekst met onze Statenvertalers over "van de spiegels." Er is geen enkele reden om van die overzetting, die ook door andere plaatsen gewettigd is, af te wijken.

Of wij onder die "te hoop komende vrouwen," vrouwen hebben te verstaan, die, toen de Tabernakel was opgericht, enige bijzondere dienst in of bij de Voorhof hebben verricht, voor zover zulks haar geoorloofd was, bij wijze van aan God geheiligde vrouwen, durven wij niet met zekerheid te beslissen. In het onderzoek daarvan treden wij niet. Dit is zeker, dat het grondwoord "te hoop komen", of "samenkomen in menigte" de aanneming dier veronderstelling niet vordert. Zagen wij nu reeds, toen wij over de plaats waar het Brandofferaltaar in de Voorhof moest gezet worden, handelden, dat het Wasvat staan moest tussen dat Altaar en de Tent der samenkomst, dan behoeven wij daarover thans niet te spreken, evenmin als over de symbolische betekenis van die door God zelf aangewezen standplaats van het Wasvat.

Moesten nu Aäron en zijne zonen, en alle volgende Priesters, zich daaruit, telkens als zij tot het Altaar naderden, of in het Heiligdom gingen, d. i., telkens als zij enige priesterlijke dienst, van welke aard ook, het zij in de Voorhof, het zij in het Heilige, te verrichten hadden, de handen en de voeten wassen, het was hun, gelijk wij uit de tekst, waarover dat Wasvat gehandeld wordt, gezien hebben, op doodstraf verboden die plechtigheid der hand- en voetwassing na te laten. Bij die doodstraf hebben wij te denken aan een oordeel des doods, dat onmiddellijk door God zelf aan hen zou voltrokken worden, op gelijke wijze misschien als Nadab en Abihu door Hem gedood zijn geworden. De nalating toch van die door God zo stellig bevolen wassing zou niet alleen een overtreden zijn geweest van Zijn gebod, maar ook een ontheiligen van des Heeren dienst; een ontheiligen ook van de heilige vaten, die allen door de heilige zalfolie gewijd waren niet alleen, maar die ook een heilige betekenis hadden, en alzo heilig moesten behandeld worden, het welk door de gewassen handen zinnebeeldig voorgesteld werd. En daar ook de grond van de Voorhof, en dus zo veel te meer de vloer van de Tabernakel, heilig was vanwege des Heeren heilige en bijzondere tegenwoordigheid, moesten de Priesters, en evenzeer ook de Levieten, niet alleen met ontschoeide d. i., met blote voeten, maar ook met gewassen voeten de dienst in 's Heeren Heiligdom verrichten. Tegen een en ander te overtreden zou alsoo eens zeer zware zonde zijn geweest in het oog van Hem, Die het gezegd heeft: "in degenen die tot Mij naderen zal Ik geheiligd worden, en voor het aangezicht van al het volk zal Ik verheerlijkt worden". Lev. 10:3. Wij lezen echter niet, dat Gods gebod in dat opzicht is overtreden, noch tijdens staan van de Tabernakel, noch tijdens de Tempel bestond.

Maar behalve dat het water uit het koperen Wasvat diende tot reiniging voor de Priesters, diende het ook om de stukken van het offervlees er mee af te spoelen, vóórdat zij met zout besprengd, in het altaarvuur gelegd werden.

Ook moest het gebezigd worden wanneer een vrouw, door haar man van overspel verdacht, ter onderzoek van haar schuld of onschuld in de Voorhof gebracht werd. Het werd dan vermengd met stof van de vloer des Tabernakels, terwijl voorts de vloek des Heeren, op overspel bedreigd, en door een Priester op een cedeltje geschreven, in dat zelfde water werd uitgewist, of afgewassen, waardoor als het ware die vloek met dat water vermengd werd, dat nu de naam "ijver-water", naar de geest van ijvering, of der jaloersheid, die over de man der vrouw gekomen was, verkreeg; en ook de naam van "bitter water" droeg, naar de bittere gevolgen, die het drinken ervan voor de vrouw had, als deze waarlijk schuldig was. Immers, de vrouw moest dat water, hetwelk de vervloeking meebracht, drinken. En zo zij dan schuldig was werd zulks ook, door een bijzonder bestuur des Heeren terstond kenbaar; terwijl, zo zij onschuldig, en dus vals door haren man beticht was, het drinken van het water zonder gevolgen voor haar bleef. Een en ander, met meer bijzonderheden er hij, die wij hier niet behoeven uiteen te zetten, vinden wij in Num. 5: 12 enz. opgetekend. Wel lezen wij daar niet, dat het water, van het welk wij daar spraken. uit het koperen Wasvat werd genomen, maar onzes inziens wordt zulks, door geleerde Rabbijnen, die hierover geschreven hebben, terecht afgeleid uit Num. 5: 17: "En de Priester zal heilig water in een aarden vat nemen": aangezien er, 1^e geen ander in de Voorhof was dan het welk in dat Wasvat zich bevond, en, 2^e dat water van wege het gezalfde en alzo geheiligde vat, waarin het was, "heilig" water was. Het was er toch mee gesteld als met het Brandofferaltaar, waarvan wij lezen: "al wat het Altaar aanroert zal heilig zijn". Waarom de Zaligmaker tot de Schriftgeleerden en Farizeeën zeide: "Gij dwazen en blinden! want wat is meerder? de gave, of het Altaar, dat de gave heiligt? Matth. 23. Zo werd dan ook door het Wasvat het water, dat er in was, tot "heilig" water gemaakt, om het even of het uit een stromende beek, of rivier, dan wel uit een gegraven put genomen werd, als het maar, gelijk de Rabbijnen zeggen, zuiver water was. en zijne natuurlijke kleur had.

Voor dit éne Wasvat kwam in Salomo's Tempel de grote gegoten koperen Zee, op twaalf koperen runderen staande, in de plaats. 1 Kon. 7. Deze diende echter uitsluitend tot wassing voor de Priesters. Maar tot wassing van het offervlees stonden daar tien kleinere koperen Wasvaten. In de tweede Tempel echter bevond zich alleen één groot koperen Wasvat, tot een gelijk gebruik als dat van de Tabernakel.

Vragen wij nu of dat koper Wasvat, behalve zijn doel tot een Godgewijd gebruik, óók zijne geestelijke betekenis heeft gehad, zo geloven wij zulks zonder enige twijfel. Was toch de wet, d. i., de wet der ceremoniën. "een schaduw der toekomstige goederen", der goederen, of zaken, die in waarheid, en ten volle, door Hem, Die komen zou, door de Zaligmaker alzo, zouden worden aangebracht, dan behoort tot die wet der ceremoniën óók het Wasvat, met zijn dienst, evenzeer als elk ander gereedschap, of vaatwerk, van het aards Heiligdom. En terwijl nu door het Brandofferaltaar hoofdzakelijk de rechtvaardiging van de zondaar werd vóórgebeeld, in het bloed en om het offer van de Heere Jezus Christus, en wel door dat Altaar in verband met het zond- en schuldoffer, en met het bloed van dat offer, dat aan de hoornen werd gestreken, - zo werd door het Wasvat, met het reine water, dat er in was, de Zaligmaker, Die te komen stond, voorgesteld van een andere, evenzeer voor de zondaar volstrekt noodzakelijke zijde. Is Christus ons van God geworden tot "rechtvaardiging", gelijk Paulus zegt 1 Kor. 1: 30, Hij is ons óók geworden tot "heiligmaking". Als zódanig moeten wij Hem evenzeer kennen als tot onze rechtvaardiging, zullen wij deel hebben aan wat er

geschreven staat: "Hij heeft Zich zelve voor ons gegeven, opdat Hij ons zou verlossen van alle ongerechtigheid, en Zichzelve een eigen volk zou reinigen, ijverig in goede werken", Titus 2. En langs die weg hier beneden aanvankelijk, en hiernamaals in volkomenheid de zaligspreekende aan ons vervuld zien: "zalig (zijn), de reinen van harte, want zij zullen God zien". De Heere Jezus Christus moet ons met Zijnen Geest vervullen. Door die Geest, Die in de Heilige Schrift symbolisch door "rein water" wordt voorgesteld, moeten wij worden verlicht, aan zonde en ellende worden ontdekt, maar ook der zonde afsterven, en in nieuwigheid des levens leren wandelen, doende wat de Heere, welbehagelijk is, en latende wat Hem mishaaft. Langs die weg wordt de Heiland ons tot heiligmaking, "zonder welke niemand de Heere zien zal", en het Nieuwe Jeruzalem niet door ons kan beërft worden, van het welk geschreven staat: "In haar zal niet inkomen iets dat ontreinigt, en gruwelijkheid doet, en leugen (spreekt), maar die geschreven staan in het boek des levens des Lams". Wat wij nodig hebben tot onze heiligmaking, onze geestelijke afwassing van het slijk der zonde, en onze vernieuwing naar Zijn beeld, vloeit also, door de Geest, dien Hij ons mededeelt, uit Hem, gelijk tot lichamelijke reiniging voor de Priesters in het oude verbond het reine water uit het Wasvat vloeide. En gelijk zij telkens, en telkens weer opnieuw, tot dat Wasvat zich ter reiniging heen begaven, en dááruit, als het door God zelf verordeneerde instrument, zich reinigden, zó ook heeft de Christen, ver van zich tevreden te mogen stellen met zijn aanvankelijke reiniging van de zonde, van haar dienst en van haar heerschappij, zich ook dagelijks opnieuw tot die geestelijke "Fontein" te begeven, die door Gods genade "geopend is voor het huis Davids en voor de inwoners van Jeruzalem, tegen de zonde en tegen de onreinheid". Zach. 13. Die Fontein is geen andere dan de Heere Jezus Christus, uit Wie die reine en levende wateren vloeien, die wij dagelijks en telkens op nieuw behoeven zo lang wij verkeren in het lichaam der zonde en des doods, en die tengevolge aan gedurige geestelijke reiniging behoefte hebben. Maar welk een geluk dan ook, dat, evenzeer als het Wasvat in de Voorhof steeds met water gevuld was, en de Priesters des Ouden Verbonds gedurig zich daarheen begaven, om, naar Gods bevel, zich de handen en de voeten te wassen, zó ook die geestelijke Heilfontein Jezus Christus nooit te vergeefs gezocht wordt door een iegelijk, wien het waarlijk te doen is om met een onergerlijk consciëntie voor God te mogen wandelen. Ja waarlijk "uit Zijne volheid", uit de volheid des Geestes, uit de volheid van dat levend water, dat in Hem is, ontvangt een iegelijk "ook genade voor genade", genade tot heiligmaking, om langs dien weg voor de inwoning in het nieuw, en hemels en heilig Jeruzalem te worden voorbereid.

En zo zijn wij dan eindelijk gekomen tot de eigenlijke Tabernakel, d. i., tot dat gebouw in de Voorhof, dat, in onderscheiding van dezen, de naam draagt van Woning of Tent.

X

De Woning of eigenlijke Tent.

Aldus wordt de eigenlijke Tabernakel genoemd, omdat daarbinnen, en met name in het achterste van de beide afdelingen, of vertrekken, waarin het verdeeld was, de Heere der heerscharen, onder een bijzonder teken van Zijn heilige en heerlijke tegenwoordigheid, wonen wilde, woning onder Zijn volk wilde maken. Ook in de Voorhof gaf Hij wel, in de zielen van Zijn oprechte vereerders, de bewijzen van Zijn gunstrijke en genadige nabijheid, zoals ten allen tijde, gelijk ook nu nog, "de verborgenheid" - de verborgen gemeenschap, of omgang, - "des Heeren is voor degenen, die Hem vrezen", Psalm 25; maar, gelijk wij meer in het bijzonder zullen zien, bij de behandeling van het Heilige der Heiligen, binnen de Tent, of Woning, zelve, vervulde Hij op een gans enige wijze Zijn woord, door Hem gesproken toen Hij het bevel tot de Tabernakel-bouw gaf: "zij zullen Mij een Heiligdom maken, dat Ik in het midden van hen wone".

Die Tent, of Woning liever, was in het midden van de breedte van de Voorhof opgesteld, en wel zo dat zij aan dg Noord- Zuid- en Westzijde twintig ellen van de omheining van de Voorhof afstond, terwijl zij aan hare oostelijk gekeerde zijde, of opening, vijftig ellen van het Voorhangsel van de Voorhof was verwijderd. Zij was dus zó in de Voorhof geplaatst, dat zij vóór zich een ruimte had van vijftig ellen in de lengte en vijftig in de breedte, uitmakende een oppervlakte van twee duizend en vijf honderd vierkante ellen. Deze oppervlakte was groot genoeg tot het doel waartoe zij bestemd was, namelijk tot verrichting van de dienst, voor zooverre deze in de Voorhof moest geschieden, niet echter, op ver na niet, om te wezen, zoals dikwerf verkeerdelijk gemeend wordt, een verzamelplaats van het volk. het Volk - wij zagen dit reeds, toen wij over de Voorhof handelden, - verzamelde er zich nooit, evenmin als later in de Voorhof der Priesters van de Tempel, wat ook niet geoorloofd was. Slechts die Israëlieten buiten de stam van Levi werden in de ruimte voornoemd toegelaten, die daar volstrekt nodig hadden te komen, mits zij ceremonieel rein waren.

Wat nu de Woning zelf, of de eigenlijke Tabernakel betreft, met al wat daartoe behoorde, wij zonden, opklimmende van het mindere tot het meerdere en hogere, wel gissen kunnen, zo gissen hier nodig ware, dat ook hier wel alles van stuk tot stuk door God zal zijn voorgeschreven, niet minder dan Hij alles bepaald heeft wat tot de Voorhof betrekking heeft. Maar, gelijk wij zeiden, gissen is hier volstrekt niet nodig! Wij hebben toch in Exod. 26 het Goddelijk, voorschrift met betrekking tot de bouw van de Woning, gelijk in Exod. 36 de uitvoering van dat voorschrift zoveel het ons maar enigszins mogelijk was hebben wij ons aan het daar medegedeelde ook getrouwelijk gehouden bij het doen namaken van de Tabernakel, niet alleen wat het uiterlijk voorkomen betreft, maar ook wat aangaat het geen niet in het oog valt, tenzij hij geheel uit elkander wordt genomen. En gelijk wij dit in praktijk hebben gebracht bij de Woning zelf, en hare vier dekkleden, zo hebben wij dit eveneens gedaan bij hare beide Voorhangsels, die van het Heilige en van het Heilige der Heiligen, gelijk ook bij het heilig vaatwerk, dat zich in die beide vertrekken bevindt.

Waar wij nu overgaan om die Woning te beschouwen, daar zullen wij zulks niet doen zoals zij zich aan ons oog vertoont als zij opgericht staat, maar zoals zij, voor het oog onzer verbeelding, opgericht wordt. Wij beginnen dus met haar houten toestel, om zo voortgaande van dekkleed tot dekkleed, ten laatste met heilige eerbied haar binnen te treden, ten einde het vaatwerk in ogeschouw te nemen, dat binnen haar zich bevindt en onze hoogste opmerkzaamheid en belangstelling overwaardig is. Niet in de eerste plaats van wege de kostelijkheid, en het heilig gebruik, dat er van gemaakt werd, maar bovenal van wege de hoog heilige, en voor het gelovig gemoed dierbare en aantrekkelijke betekenis die het heeft. Vindt het geloof in de Voorhof reeds zoveel, dat op de Heere Jezus Christus wijst, niet minder is dit het geval in de Woning zelf. Ook hier spreekt alles van Hem. Die alles is in al de Zijnen. Ook hier, maar wederom op andere wijze dan in de Voorhof, wordt Hij voorgesteld in Zijn onmisbaarheid, en in de heerlijkheid Zijner genadevolheid voor allen die Hem kennen, en Zijnen Naam beminnen.

De Woning, of Tent, bestond uit acht en veertig "staande berderen", of planken, die elk tien ellen lang, en anderhalve el breed waren. Zij worden "staande" berderen genoemd omdat zij in hunne lengte naast elkander werden opgericht en dus overeind stonden, derhalve niet met hunne dikte op elkander in de dwarste werden geplaatst. De lengte der berderen vormde zo de hoogte van het gebouw, dat dus tien ellen hoog was. Van die acht en veertig berderen, die allen van Sittimhout, vroeger reeds door ons besproken, moesten vervaardigd worden, en, waarschijnlijk alleen aan de binnenzijde, met dunne, en zeker sierlijk bewerkte goudplaten, werden overtrokken, moesten er twintig worden opgericht aan de noordkant, en twintig eveneens aan de zuidkant, waardoor dus het gebouw een lengte ontving van dertig ellen. Van de acht overige berderen moesten er, zo als wij duidelijk, en herhaaldelijk vernield vinden, zes aan de achterkant, of in het Westen worden geplaatst, die dus met hun zessen de breedte van negen ellen vormden. De twee berderen, die nu nog overschoten, dienden tot "hoekberderen des Tabernakels, aan de beide zijden". Zij sloten zo de opening van een halve el, die aan weerskanten van de zes berderen was overgebleven. En aangezien wij uitdrukkelijk lezen, dat er aan de achterkant, of in het Westen, slechts zes. en aan de noord- zoowel als aan de zuidkant slechts twintig berderen waren geplaatst, en de beide hoekberderen dus noch tot de achterkant, noch tot de zijkanten behoorden, - want anders zouden er lef

aan de achterkant acht, óf aan elk der zijkanten een en twintig berderen hebben mochten staan, terwijl toch die hoekberderen moesten dienen om de opening van een halve el, die aan weerskanten van de zes achterste berderen overschoot, aan te vullen, - zo zijn wij van mening, dat die beide hoekberderen hebben gestaan in een schuinse richting, de een gekeerd naar het noordwesten, de ander naar het zuidwesten. Nemen wij dit aan, dan blijft het getal berderen aan eiken kant zuiver bewaard, zoals het in de Heilige Schrift is opgegeven. Wel is waar mist daardoor het Heilige der Heiligen de zuivere kubiekvorm van tien ellen lengte en tien ellen breedte en tien ellen hoogte, die, voor zover ons bekend is, algemeen door de oudheidkundigen wordt aangenomen maar wij lezen nergens in de Schrift, dat de inhoud van dit vertrek een volmaakten kubiekvorm heeft gehad. Ook kennen wij geen ander middel, hoe rijpelijk wij deze zaak ook hebben overwogen, inzonderheid toen het kwam tot een namaken van de Tabernakel, om aan de herhaalde opgaven van slechts zes berderen aan de westzijde, en van twintig berderen zoowel aan de noord als aan de zuidzijde, ons te houden, dan door de beide hoekberderen in een schuinse richting tussen en tegen de berderen aan de achterzijde en aan de zijkanten aan te brengen, waardoor dan de aan weerszijde overgeschoten opening van een halve el gesloten wordt. Die halve el nemen wij dan aan de binnenzijde van het gebouw. De hoekberderen hadden dus ook aan de binnenkant gezien de breedte van een halve el, maar aan de buitenkant gezien waren zij breder, waartoe zij naar de maat in een schuinse richting in hare dikte waren afgeschaafd.

Wat nu de dikte der berderen betreft, zij staat nergens in de Heilige Schrift vermeld, maar zij zal evenredig aan de hoogte en aan de breedte der berderen zijn geweest. In geen geval kunnen wij ons verenigen met het gevoelen van Bähr in zijn "Symbolik", wat hij tot staving van zijn gevoelen uit andere schrijvers moge bijbrengen, en uit de betekenis van het grondwoord, voor berderen gebezigd, moge zoeken af te leiden. Hij neemt namelijk aan, dat zij een dikte zullen gehad hebben van een el! Maar welke enorme boomstammen zouden het dan moeten geweest zijn om daaruit planken, of liever, uit elk een balk te zagen van anderhalve el breedte bij een el dikte! Hoe onhandelbaar in het gebruik, en in het vervoeren er van! Ja, hoe gans onmogelijk om acht en veertig balken van zulk een omvang en lengte te vervoeren op slechts vier wagens, elk met twee runderen bespannen, op welke wagens bovendien nog de pilaren van de eigenlijke Tabernakel, negen in getal, met hunne voetstukken, bovendien de zes en negentig voetstukken van de berderen, de richelen van deze, en de zestig pilaren met hunne zestig voetstukken van de Voorhof moesten worden getransporteerd! Dat alles samen op slechts vier wagens, elk met slechts twee runderen bespannen, zoals wij zulks, waar wij over het vervoer van de Tabernakel handelen, hebben aangetoond! Onmogelijk ten enenmale als wij zulke monsterachtig dikke berderen aannemen als Bähr en anderen doen, al stelt hij ook, dat het houtsoort, voor de berderen gebezigd, "sich gerade auszeichnete durch seine ausserordentliche Leichtigkeit". Al ware het hout ook zo licht als kurk geweest, dan zou het vervoeren er van met zó weinig hulpmiddelen nog onmogelijk zijn geweest. Want stellen wij dan, dat van de vier wagens twee gebezigd zijn voor het vervoer der berderen, — de twee andere waren dringend nodig voor al die anderen zaken, die wij onder de leiding van de Merarieten ter vervoering zien gesteld, — dan zouden, bij een gelijke verdeling, op elk van die twee wagens vier en twintig balken, elk van anderhalve el breedte, bij één el dikte moeten zijn geladen geworden! Ook bij het zó breed maken van de wagens, dat er twee balken naast elkander hebben kunnen

liggen, zouden wij dan toch op eiken wagen een lading hout ons moeten voorstellen van drie ellen in de breedte, bij tien in de lengte, en twaalf in de hoogte, uitmakende een kubieke inhoud van niet minder dan drie honderd en zestig ellen, en dat alles, met de wagen mede gerekend, getrokken door twee runderen!! Genoeg, dunkt ons, om het gevoel van Bähr, en van de schrijvers, door hem aangehaald, te verwerpen. Ook wat hij aanhaalt van de "buitengewone lichtheid" van het houtsoort, dat hij stelt van de Arabische Acacia geweest te zijn, en waartoe hij zich beroept op Hiëronymus, in diens verklaring op Jes. 41: 19 en Joël 3: 18, houdt volstrekt geen steek. Want zulk een gans buitengewone lichtheid is onverenigbaar met het geen hij tevens van datzelfde hout aanneemt, en waartoe hij zich en op Hiëronymus en op Theophrastus en op Plinius beroept, dat het, namelijk, zó duurzaam geweest is, dat het zelfs in het water niet verrot. Hout dat zó duurzaam is, als hij het beschrijft, kan niet anders dan zeer gesloten, schier zonder poriën zijn geweest, zoals het palmhout, het ebbenhout, en meer dergelijke soorten. Maar daarmee gaat dan ook steeds een geëvenredigde zwaarte gepaard. Hoe meer gesloten een houtsoort is, hoe zwaarder ook. Een en ander werpt dus, onzes inziens, de stelling van Bähr aangaande de dikte der berderen, omver. Hierbij komt ook nog, dat dan de zilveren voetstukken der berderen aan die dikte geëvenredigd zouden moeten geweest zijn, wat mede met geen mogelijkheid kan worden aangenomen. Eindelijk, wanneer de berderen van die dikte zijn geweest, en van zulk een duurzaam houtsoort, als door hem gesteld wordt, dan vervalt ook de zwaarheid die hij, pag. 62, maakt tegen JARCHI, LIGHTFOOT en anderen, die de middelste richel door de dikte der berderen heen laten schieten. Bähr zegt namelijk dat daardoor de berderen op een gans onnodige wijze zeer verzwakt zouden zijn geworden". Maar hoe wijd zou dan wel het gat moeten zijn geweest, dat, doorgeboord, of doorgehakt door de dikte van een el, de berderen "zeer verzwakt" zou hebben, en dan nog wel berderen van zulk een duurzaam houtsoort! Dan moet wel een man door dat gat wiet gemak hebben kunnen heenkruipen! En, daar aan dat gat natuurlijk dan ook zal geëvenredigd zijn geweest de dikte der richelen, althans van de middelste richel, zo moet deze wel de dikte gehad hebben van een mast van het zwaarste soort, zo niet nog dikker, die op een driemast Oost-Indiënvaaier wordt aangetroffen! De bestrijding door Bähr, van JARCHI, LIGHTFOOT en anderen, houdt dus op zijn standpunt geen steek!

Wij stellen dan, dat de berderen de dikte zullen gehad hebben van twee of drie vingers, of tussen de twee en drie Rijnlandse duimen, wat met hun hoogte en breedte geëvenredigd is geweest, en geen bezwaar in de behandeling en het vervoer kan hebben uitgemaakt. Aan de onderkant, waren zij op een zekere, niet aangegeven maat, uitgezaagd, zodat zij elk twee vierkante pinnen hadden, die in de Schrift voorkomen onder de benaming van "twee houvasten, als sporten in een ladder gezet, het een nevens het andere. Die pinnen, of houvasten, stonden elk in een zilveren voetstuk van één talent zwaarte, en sluitende het een tegen het ander, twee onder elk berd. Wij hebben zo onder de acht en veertig berderen zes en negentig zilveren voetstukken "een talent tot één voet", welke voetstukken wij stellen, dat de hoogte van de tien ellen der berderen niet zullen vermeerderd hebben. Wij behoeven daarom met Bähr niet aan te nemen, dat die voetstukken in de grond, van zand, of aarde, zullen zijn ingelaten of ingegraven zijn geweest, of wel ingeslagen, waartoe zij dan ook een wigvormige gedaante volgens hem zouden gehad hebben. Zulk een verborgen zijn in de grond, en dat van zilveren voetstukken, kunnen wij niet aannemen. Wij plaatsen ze daarom

boven op de grond, en stellen hunne hoogte gelijk met de lengte der uitgezaagde houvasten, of pinnen, die in hunne gaten sloten, waardoor de hoogte der Tent naar de lengte der berderen tien ellen bleef. Ook komt het ons voor, gelijk wij dit vroeger reeds gezegd hebben, dat, om verzakking te voorkomen, en tot bevordering van een gelijken stand van al de berderen, onder de voetstukken nog stevige planken zullen zijn aangebracht.

Lezen wij nu van de twee hoekberderen, Ex. 26, "zij zullen van beneden als tweelingen samengevoegd zijn; zij zullen ook (als) tweelingen aan het oppereinde deszelfs samengevoegd zijn, met één ring", dan verstaan wij zulks aldus, dat elk hoekberd samengevoegd werd, en wel van boven en onder, door middel van een ingelaten kram in het zoogenoemde kophout, met die beide berderen, tussen welke elk hoekberd stond, waardoor een grote stevigheid aan de beide hoeken van het gebouw werd gegeven. Dit was te meer nodig, omdat, van wege de schuinse stand der hoekberderen, de richelen, over welke wij nu gaan spreken, die berderen niet konden vatten, en zij dus geheel los zouden gestaan hebben omdat de beschouwde samenvoeging niet had plaats gehad. Opdat nu het ganse gebouw, uit acht en veertig berderen met hunne zes en negentig voetstukken bestaande, stevig in elkaar zou staan, beval God, dat er richelen, of stangen van Sittimhout, niet goud overtrokken, zouden vervaardigd worden, en dat die richelen door gouden ringen zouden gestoken worden. Dit had natuurlijk aan de buitenzijde der berderen plaats. Lezen wij nu, dat er aan elke zijde des Tabernakels vijf richelen waren, dus vijftien in alles, en dat van elke vijf de middelste richel aan het midden der berderen moest zijn, "doorschietende van het een einde tot het andere einde", dan volgt daaruit, dat de vier andere richelen van elke zijde niet doorschoten. Wij verstaan die zaak dan aldus, dat aan de boven en aan de onderkant der berderen telkens twee richelen, hebbende elk de helft der lengte des Tabernakels, dus vijftien ellen, naast elkander, en in één lijn, door de ringen heen zijn aangebracht, zodat zij met de binnenwaarts gekeerde einden, of koppen, tegen elkander aanrakende. het voorkomen hadden van een op de helft doorgesneden richel v de volle lengte des gebouws, maar dat de middelste richel uit één stuk bestond, zo dertig ellen lang was, en dus doorliep van het een einde naar het andere. De vijf richelen aan eiken kant lagen dus op drie hoogten. Al lezen wij zulks niet nadrukkelijk in de Schrift, zo menen wij evenwel, dat elke richel, vóór de eersten en achter de haten ring, door welchen zij heenliep, met een sluitpin zal opgesloten zijn geweest, om zo zelfs de minste afwijking van de berderen van elkander onmogelijk te maken, en die tegelijk zo ducht het maar kon tegen elkander te doen sluiten. De prachtige. met bewerkte goudlaten beslagen berderen, hadden daardoor ook het voorkomen van aan elke zijde een wand van één geheel uit te maken.

Zo zien wij dan in onze gedachten de houten toestel des Tabernakels opgericht en voorzien niet de richelen, die alles stevig samen hielden. Die met goud beslagen wanden. overal rustende in en op nauw aanéén sluitende zilveren voetstukken, als maakten zij één rondom lopende zilveren lijst uit. moeten voor de dienstdoende Priesters een ongemeen schitterend, bijna verblindend gezicht hebben opgeleverd, ofschoon de wanden van het Heilige der Heiligen, door het Voorhangsel, dat dit afsloot, aan hun oog onttrokken waren. Toch moet ook het Heilige, zonder gouden achterwand, maar in plaats daarvan niet het genoemde, nader te beschouwen, prachtig bewerkte Voorhangsel voorzien, en wel inzonderheid als de heilige vaten daarin waren geplaatst, en het zachte schijnsel van de zeven lampen des gouden

Kandelaars het verlichtte, onbeschrijfelijk schoon zijn geweest, zoals ook reeds uit de nagemaakte Tabernakel ten mijnen huize kan worden afgeleid, en wij het ook zo goed mogelijk op de plaat in dit werk, die het gezicht in het Heilige voorstelt, hebben zoeken uit te drukken. Wij kunnen toch van die schoonheid geen te groot denkbeeld vormen, waar wij gedurig in de Heilige Schrift lezen van een "allerkunstigst" werk, en de Heilige Geest Zelf de Onderwijzer was van Bezaleël, van Aholiab, en van zoovele anderen als aan het Godsgebouw medegewerkt hebben, terwijl de Ontwerper, de Architect, de hoge en alleen wijze God was ! Maar te minder nog kunnen wij te grote gedachten van de stoffelijke heerlijkheid van het oude Israëlitische Heiligdoms koesteren, niettegenstaande de eenvoudigheid, die het kenmerkte, als wij bedenken, dat het een schaduw was der "Hemelse dingen", en dat de grote God van hemel en van aarde Zich verwaardigen wilde daarin, onder een glansrijk teken van Zijne Majesteit, te willen wonen. Ja, wij kunnen het begrijpen, dat het in de ziel van eiken Priester, die hier mocht binnentreden, om de goddelijke diensten te verrichten, en te meer nog als hij ook een oog had voor de geestelijke heerlijkheden, welke in al de uitwendige heerlijkheid lagen opgesloten, zijn moest, zoals het later ook was bij de dichter van de Psalm "voor de kinderen van Korach", toen hij in heilige verrukking uitriep: *"Hoe liefelijk zijn Uwe woningen, o ! Heere der heerscharen."*

Maar keren wij tot het gebouw, dat wij beschrijven, terug, om te zien, wat naar Gods bevel, verder tot zijn volmaking moest worden in het werk gesteld. Zoals wij het tot hiertoe beschouwden, was het van boven geheel open. zo mocht het echter uit de aard der zaak niet blijven, maar met een bedekking voorzien worden. Daartoe werden echter geen planken gebezigd, maar vier soorten van dekkleden of tapijten, die niet alleen de Tabernakel van boven bedekten. maar ook, het een langer, het ander korter, over de beide zijwanden en de achterwand heen hingen, en zo de gans houten toestel voor het gezicht verborgen. Het eerste dekkleed, of het onderste, dat onmiddellijk op en over de Tabernakel, de voorzijde uitgezonderd, heenging, en dat ver weg het kostbaarste en prachtigste van de vier was, bestond uit tien stukken, of banen, in de Heilige Schrift gordijnen" genoemd. Zij hadden elk een lengte van acht en twintig bij een breedte van vier ellen, en waren vijf aan vijf in haar lengte aan elkander gevoegd, zodat zij met haar tienellen, twee grote kleden uitmaakten die elk twintig e1 breed waren. Die twee grote kleden moesten voorts ook in hun lengte tot één kleed samengevoegd worden. Maar zulks geschiedde niet door ze aan elkander te naaien, gelijk met de een en met de andere vijf banen geschied was, maar op een bijzondere wijze. Aan 't uiterste, of de kant, van 't een zowel als van 't andere kleed namelijk waren vijftig hemelsblauwe striklisjes aangebracht, in de lengte van acht en twintig ellen op gelijke maat verdeeld. en die honderd striklisjes werden door vijftig gouden haakjes met elkander verenigd, waardoor zo een kleed ontstond dat bij een lengte van acht en twintig, een breedte val van veertig ellen. Te beginnen vlak boven de ingang van 't Heilige, werd dat kleed in zijn breedte over de Tabernakel uitgespreid, waardoor 't geschiedde, dat de gouden haakjes en de striklisjes juist daar kwamen, waar de scheiding van 't Heilige en van 't Heilige der Heiligen was, gelijk wij dan ook lezen, dat de Voorhang van dit laatste vertrek "onder de haakjes" moest worden gehangen. Daar elk der twee samen gevoegde kleden een breedte had van viermaal vijf, of twintig ellen, zo weten wij daaruit ook, dat 't Heilige twintig ellen lang was, en dat er dus, aangezien de gehele Tabernakel, inwendig genomen, lengte had van dertig ellen, — twintig berderen, elk anderhalve e1 breed, — voor 't Heilige

der Heiligen tien ellen tot zijn lengte, of diepte, overschoten.

Wat betreft 't gedeelte van 't dekkleed, dat aan de beide zijkanten en aan de achterkant van de Tabernakel overschoot, dat hing, gelijk wij reeds zeiden, aan die drie kanten over de Tabernakel. Dus naar buiten heen, en tegen de berderen aan. En wel zó, dat 't aan elk der beide zijkanten één el korter hing dan aan den achterkant, want aan deze kant schoten tien ellen over van de breedte van 't kleed, maar aan elk der beide zijkanten slechts negen ellen van de lengte van 't kleed. De dikte van de berderen moet evenwel aan alle drie kanten van die maat worden afgenomen. Dientengevolge zijn zeer zeker, althans aan de beide zijkanten, de zilveren voetstukken der berderen in 't gezicht gebleven.

Met 't gevoelen van BÄHR die stelt dat dit onderste, of eerste dekkleed niet over de berderen heen, dus niet naar buiten gehangen heeft, maar dat 't met haakjes en ringen boven aan de berderen binnen den Tabernakel rondom is vastgemaakt geweest, en dat 't zó langs de met goud beklede wanden heeft neergehangen, en aldus met het gedeelte, dat tot dak diende, een tent vormde, kunnen wij ons in genen dele verenigen, welke bewijzen hij daarvoor ook, tot vier in getale, zoekt bij te brengen. Had hij in zijn opvatting gelijk, dan zouden wij zeer zeker van dat groot getal haakjes en ringen, dat dan volstrekt nodig zou zijn geweest, om 't kleed langs een lengte van dertig, en tien, en wederom dertig ellen, samen zeventig ellen op te hangen, en wel zó, dat 't glad langs de wanden hing, evenzeer melding vinden gemaakt als van de vijftig haakjes, waarmede de beide delen, waaruit 't bestond, waren samengevoegd. Maar wij lezen niets daarvan in de schrift, wèl echter wat ons zijn gevoelen moet doen verwerpen. Immers terwijl 't tot hertoe beschouwde kleed, en wel omdat 't oven den houten toestel, evenals de kleden van een gewone tent over hare houten stijlen, heenhing, óók de naam van "'Tabernakel" draagt, - zie vs. 1 en 6 van Exod. 26. en vs.

en 13 van Exod. 36, niet minder dan 't ganse gebouw, met alles wat er toe behoorde, lezen wij ook, dat over die zogenoemde "Tabernakel", dat is dan hier over 't beschouwde dekkleed, 't tweede dekkleed, uit geitenhaar gemaakt, moest gehangen worden, en wel niet op die wijze, dat dit alleen 't bovenste van die zogenoemde "'Tabernakel", dat tot dak diende, bedekte, maar óók het aan de zijden en van achteren overhangende. Wij lezen toch Exod. 26 : 12, 13: "Het overige nu, dat overschiet aan de" — geitenharen — "gordijnen der tent, de helft der gordijn, die overschiet, zal overhangen aan de achterste deden des Tabernakels". D. i. dus aan 't achterste gedeelte van 't eerste dekkleed. "En éne el van deze, en éne el van gene zijde van hetgeen. dat overig zijn zal aan de lengte van de gordijnen der tent". - van de geitenharen gordijnen, die, bij elkander genomen. hier "tent" genoemd worden, "zal overhangen aan de zijden des Tabernakels", of van het eerste dekkleed wederom, - "aan deze en aan gene zijde, om dien te bedekken."

In korte woorden: de "Tabernakel" of het kleed van tien gordijnen moest dus aan beide zijden en van achteren bedekt worden (evenzeer als boven op) met de geitenharen "tent" of het kleed van elf gordijnen, zijnde dit het tweede dekkleed. Maar hoe zou hier gesproken kunnen worden van zulk een bedekken van dien "Tabernakel", van dat eerste kleed alzo, doordat dit niet over de houten toestel, over de berderen heen, maar er binnen had gehangen? Dan zou het tweede kleed wel de berderen aan de drie kanten hebben bedekt, maar niet het kleed dat hier onder de benaming van "Tabernakel" voorkomt. Voorts, waar wij in de geschiedenis van de oprichting des Tabernakels, Exod. 40: 18, van de eigenlijken Tabernakel. of houten toestel, dit lezen: "Mozes richtte de Tabernakel op, en zette zijn voeten, en

stelde zijn berderen, en zette zijne richelen daaraan, en hij richtte deszelfs pilaren op", daar lezen wij terstond daarop: "en hij spreidde de tent uit over de Tabernakel", over die houten toestel elzoo, bij welke "tent" wij niet anders kunnen denken dan aan het eerste, of onderste dekkleed, dat hier "tent", gelijk elders ook "Tabernakel" geheten wordt. Wij vinden dien tengevolge, dat de beschouwing van Bähr en NEUMAN hier geheel mank gaat, om niet nog andere bezwaren op te noemen, die tegen zijne beschouwing en zijne bewijsgronden kunnen worden aangebracht.

Tot nog nu spraken wij niet over de stof waaruit het beschouwde onderste dekkleed was vervaardigd, noch over de wijze van bewerking er van. Wij hebben dan dit nog te doen. Uit het geen wij dienaangaande lezen, kunnen wij opmaken, dat het een allerprachtigst, en kostbaar kleed moet zijn geweest. Het bestond namelijk, uit "fijn getweernd linnen", waarbij wij te denken hebben aan die fijne en toch, omdat zij uit getweerde draden geweven was, tegelijk zeer sterke Byssus, aan welke de stad Pelusium, in Egypte, inzonderheid hare vermaardheid was verschuldigd. Dat linnen, of die Byssus, had een helder witte kleur. Zo was dan ook hier, bij het eerste, of onderste dekkleed des Tabernakels, de grondkleur wit. Maar behalve deze kleur bevonden zich in dat kleed, evenzeer als in de Efod en de Borstlap van de Hogepriester, en in de Voorhangselen van de Voorhof, van het Heilige, en van het Heilige der Heiligen, óók de andere symbolische kleuren: hemelsblauw, purper en scharlaken op een "allerkunstigste" wijze geweven. Wij hebben bij deze uitdrukking te denken aan figuren, die op de wijze van damastwerk, en met de genoemde kleuren, door de witte grondstof heen geweven waren.

En wel allereerst aan die figuren, die met name genoemd zijn, namelijk aan beeltenissen van Cherubim, die wij nader beschouwen zullen, wanneer wij handelen zullen over de Cherubim, die op het Verzoendeksel stonden, en zoals die óók zich bevonden in het binnenste Voorhangsel. Maar toch óók aan allerlei soort van bloem werk, zoals dit ook door Bähr en veel anderen gesteld wordt. En onzes inziens terecht, tegen de mening van hen, die de uitdrukking "van het allerkunstelijkste werk", uitsluitend op de "Cherubim" toepassen, van welke in het aangehaalde vers wordt gesproken. Immers, het zelfde grondwoord, door "allerkunstelijkst werk" vertaald, wordt óók aangetroffen waar gehandeld wordt over het werk van de Hogepriesterlijke Efod, waarin toch geen Cherubim zich bevonden. En om nu bij dat woord te denken aan een weefwerk van enkel strepen, zoals dit door sommigen wordt aangenomen, zodat op de grondstof, of liever, door de grondstof heen, zich met gedurige opvolging, hemelsblauwe, purperen en scharlaken strepen zouden bevonden hebben; dat, dunkt ons, mag toch waarlijk de naam van "allerkunstelijkst werk niet dragen! Dat zou al een zeer eenvoudig werk, integendeel, geweest zijn! Daar alzo, in verband met het werk van de Efod, in welken geen Cherubim-gestalten geweven waren, bij de vermelding van het werk van het onderste dekkleed, waarin wèl Cherubim waren, terwijl wij toch van beider werk het zelfde woord vinden, bij dat woord niet uitsluitend aan "Cherubim" kan worden gedacht, en ook niet aan streepwerk, zo volgt daaruit dat wij zeer gevoegelijk kunnen denken aan bloemwerk, eng wellicht óók aan arabesken, of *lofwerk*, dat tussen de Cherubim door, en met deze uit de genoemde kleuren bestaande, in het onderste dekkleed geweven was. Dit dekkleed gelijk ook het Voorhangsel van het Heilige der Heiligen, en de Efod waren zo van het zelfde werk, doch de laatste zonder Cherubim. Genoemde opvatting van Cherubim, bloem en lofwerk hebben wij ook bij onze nagemaakte Tabernakel in uitvoering gebracht, zoals ook in hun tijd, door de

hoogleraren Mill en Cremer, bij de voorhangselen en dekkleden, die zij ten behoeve van hun bouw hebben doen vervaardigen, geschied is.

Over die "Tabernakel" van tien gordijnen, zoals het onderste dekkleed genoemd wordt, moest gelijk wij reeds met enkele woorden hebben opgemerkt, een tweede dekkleed worden aangebracht dat, naar de Schrift, dienen moest "tot een tent over de Tabernakel." Hierdoor wordt zo nog nader bevestigd wat wij straks, naar Exod. 26: 12. 13. tegen het gevoelen van Bähr toen besproken, hebben gezegd. Die "tent", aldus geheten omdat zij alles wat onder haar was verborg, inzonderheid wanneer de "zesde" gordijn. waarover later, werd uitgetrokken, en deze, ter breedte van vier ellen, over het Voorhangsel van het Heilige hing, moest vervaardigd worden van "geiten(haar)", waarbij wij niet te denken hebben aan geitenvellen, die aan elkander zouden zijn gehecht geweest, maar aan een stof, die uit geitenhaar was geweven, en wel aan een witte, en veel fijner stof, dan waaruit, ook nog tegenwoordig, de zo sterke en waterdichte maar zwarte, en insgelijks van geitenhaar geweven tent bedeksels van de zwervende Bedoeïen in t Oosten. vervaardigd worden.

Het kleed, of de "tent", waarover wij spreken. bestond uit een gordijnen, of banen, dus uit één meer dan het onderste. De breedte van elke baan was ook hier vier ellen, maar de lengte was dertig ellen. Van die elf banen, of "gordijnen", moesten er, op gelijke wijze als met het onderste kleed was geschied, twee grote kleedgin of stukken gemaakt worden, van welke het een bestond uit vijf, het andere uit zes in de lengte aaneengehechte "gordijnen". Die twee grote stukken werden voorts, op gelijke wijze als het kleed, dat zij moesten bedekken, met honderd striklisjes en vijftig haakjes aanééngevoegd. Dit wil het gebod zeggen: "gij zult de tent samenvoegen, dat zij éne zij". In plaats echter dat wij hier gouden haakjes hebben, waren er hier koperen, terwijl de kleur van de striklisjes niet vernield wordt. Vragen wij nu hoe dit kleed, of deze "tent", over het andere gelegd werd, dan kan zulks, bij een aandachtige beschouwing van het 9e vers, geen moeilijkheid opleveren. Wij lezen daar: "gij zult vijf dezer gordijnen aan elkander bijzonder voegen, en zes dezer gordijnen bijzonder: en de zesde dezer gordijnen zult gij dubbel maken. recht voorop de tent". Bij het leggen van het tweede dekkleed ging men dus z66 te werk, dat de tweede baan, of gordijn. van het stuk dat uit zes banen bestond, juist kwam te leggen op de eerste baan, of gordijn, van het onderste dekkleed, te beginnen vóóraan de Tabernakel, dus' boven de ingang. Daar nu de banen van het tweede dekkleed dezelfde breedte hadden als die van het eerste, en er dus juist vijf banen boven op vijf banen lagen, zo geschiedde het, dat de samenvoeging van de twee grote stukken van het geitenharen kleed, m. a. w. de vijftig koperen haakjes en de honderd striklisjes van dit kleed, precies op de vijftig gouden haakjes en de honderd hemelsblauwe striklisjes van het onderste kleed lagen. En nu werd de eerste baan van het kleed van geitenhaar omgeslagen, over de tweede heen.

Dit wil het zeggen, als wij lezen "de zesde dezer gordijnen" — van de koperen haakjes af beginnende te tellen — "zult gij dubbel maken, recht voorop de tent". Voorts, daar het tweede grote stuk van het kleed van geitenhaar, uit vijf banen bestaande, evenals dat van ' onderste, ook dezelfde breedte had als dit, zo lag het niet alleen, op gelijke wijze als het onderste, over het Heilige der Heiligen, maar hing ook, even lang als het onderste, over de benderen van de achterwand henen. Maar omdat het kleed van geitenhaar twee ellen langer was dan het onderste kleed, zo hing het aan de zijden des Tabernakels twee ellen over dat kleed heen, namelijk één el aan de Noord- en één el aan

de Zuidzijde. Dit is de eenvoudige verklaring van Exod. 26: 12. 13, en wij zien dus volstrekt geen moeilijkheid in die verzen, zoals Bähr die er wel inziet.

Vraagt men nu waartoe die eerste, of omgeslagen baan van het kleed van geitenhaar diende, wij houden het er voor, dat zij bij regenachtig weer werd uitgetrokken, zodat zij in hare volle breedte van vier ellen over de ingang des Tabernakels, en dus over het prachtig Voorhangsel van het Heilige, heenhing, waarbij wij kunnen aannemen, dat zij niet vlak, tegen dat Voorhangsel hing, maar op de wijze van een schuins afdak, en daartoe óf met koorden, óf door middel van een paar stokken, zoals bij een gewone tent, in die schuinse richting werd gehouden. Daardoor werd de regen voldoende belet tegen het Voorhangsel aan te slaan, terwijl de Priesters ruimschoots gelegenheid hadden om, zonder zich te behoeven te bukken, het Heilige te kunnen binnengaan. Nemen wij de zaak aldus, dan is het ook duidelijk waarom het kleed van geitenhaar in vs. 7 genoemd wordt "een tent over de Tabernakel".

Over het kleed van geitenhaar heen moest, naar Gods bevel, een kleed worden uitgespreid van "rood geverfde ramsvellen", of, gelijk er letterlijk staat "van vellen van rammen. die rood geverfd zijn". Dit kleed draagt in de Schrift de naam van "deksel", evenals ook het volgende, waaruit wij echter niet moeten opmaken, dat het slechts de Tabernakel van boven zou gedekt hebben, zoals dit terecht door Bähr wordt opgemerkt tegen het gevoelen van SALOMON JARCHI en RABBI NEHEMIA, welke Joodse geleerden te veel aan de eerste betekenis van het grondwoord hechten, alsof dus dat kleed, gelijk ook het volgende, niet méér zou geweest zijn dan zooveel als een plat dak boven op de twee andere kleden. Neen, het hing, zoals ook Fl. Joséfus dat aanneemt, geheel en al over het kleed van geitenhaar heen, en diende dit tot een overtrek, of een bedekking aan alle zijden, d. i., aan de beide zijkanten en van achteren. Het bestond uit sterke, gelooide, en met een rode verf doortrokken, aaneen gehechte Lamshuiden, van welke de wol glad afgeschoren was. Zij hadden dus veel gelijkenis met het zoogenaamde "juchtleer", maar waren dunner en zachter. Overigens wordt er in de Schrift niets bijzonders van gezegd, evenmin als van het volgende, of vierde, en tevens buitenste dekleed.

Dit vierde, of buitenste dekkleed, dat, gelijk wij zagen. ook de naam van "deksel" draagt, was samengesteld uit vellen van "Tachasch", een woord, dat ten allen tijde zijn moeilijkheid aan de Schriftverklaarders heeft opgeleverd, en door deze aldus, door anderen wederom anders verklaard is, en verklaard wordt. Onze Statenoverzetters, en LUTHER, vertalen het door Dassen(vellen), met welke vertaling wij ons echter, om meer dan een reden, niet kunnen verenigen. Wij volgen de mening van hen, die het woord vertalen naar het Arabisch door zwarte, of zwart geverfde huiden, en verstaan onder die huiden vellen van zeehonden, of zeekoeien, die in grote menigte in de Rode-Zee voorkomen, en gemakkelijk door de Israëlieten konden verkregen worden. Door een bereiding, die zij daartoe ondergingen, werden die vellen, die uit hun aard niet zwart, maar grauwwachtig en gevlekt zijn, zwart gemaakt, en waren, door de blijvende gladheid en vettigheid van hun haar, bij uitnemendheid geschikt om tot een buitenste, of bovenste dekkleed voor de Tabernakel te dienen. Het kleed, dat ervan vervaardigd was, bedekte het derde niet alleen van boven, maar ook, zo niet geheel en al, dan toch voor een groot gedeelte, aan de beide zijden, en van achteren, en werd aan die drie kanten, door middel van koorden, en koperen pinnen, welke aan die drie

kanten in de grond werden geslagen, vastgemaakt en stevig aangetrokken. zo was het bestand tegen windvlagen, en verstrekke alles wat er onder was tot een uitnemend bedeksel en een uitnemende beschutting.

Of nu dit kleed van tijd tot tijd zal vernieuwd zijn; - of het alleen zijn dienst zal gedaan hebben gedurende de veertig jaren van Israëls verblijf in de woestijn, dan wel ook daarna, toen de Tabernakel in het land Kanaän was opgericht, - dit zijn vragen die met geen mogelijkheid met zekerheid kunnen worden beantwoord. Zeer waarschijnlijk is het echter, dat, bleef ook gedurende de eerste tijd van Israëls wonen in het beloofde land, de uitwendige gedaante van het Heiligdom onveranderd, er echter, toen de Tabernakel eenmaal te Silo was opgericht, waar hij ruim drie eeuwen gestaan heeft, enige verandering in zijn uitwendig voorkomen, zoals de behoefte zulks vereiste, ter verbetering daarvan zal gekomen zijn. In 1 Sam. 1: 9; 3: 3, 15, vinden wij" gegevens, die ons volkomen recht geven om zulks vast te stellen en een zachte overgang op te merken van de ouden, nog altijd bestaande Tabernakel der woestijn, tot de later gebouwde vaste en stenen Tempel. Maar dan is het óók mogelijk, dat althans het kleed van "Tachasch" vellen, toen het, tengevolge van het altijd blootgesteld geweest zijn aan allen weer en wind, niet meer dienen kon, door een andere beschutting, wellicht door een geheel houten bekleedsel, zal vervangen zijn. Evenwel, wij lezen niets dienaangaande in de Heilige Schrift; wij leiden zulks alleen uit de opgegeven plaatsen in 1 Samuël af, en wel als een gissing.

Het oude Israëlitische Heiligdom beschouwd hebbende zoals het voor het oog onzer verbeelding opgericht staat op zijn zilveren voetstukken, en overdekt is met vier verschillende kleden of tapijten, moeten wij nu nog, ofschoon wij reeds met een enkel woord daarvan spraken, in het bijzonder handelen over de verdeling er van in twee vertrekken, en over de wijze van afsluiting dier vertrekken.

Het eerste vertrek, dat in de Schrift de naam draagt van "*het Heilige*", en in Hebr. 9: 2 genoemd wordt "de eerste Tabernakel", of het eerste gedeelte, of vertrek, van de Tabernakel, had de dubbele lengte van zijne hoogte, en ook van zijne breedte. Wij weten zulks uit het eerste dekkleed, welks voorste helft, in hare breedte van viermaal vijf, of twintig ellen, de Tabernakel juist tot dáár bedekte, waar de ingang van het tweede vertrek was, terwijl wij dit laatste weten uit het bevel dat de Voorhang van dat tweede vertrek "onder de haakjes" moest gehangen worden, namelijk onder de gouden haakjes van het onderste dekkleed. Die gouden haakjes nu hebben wij gezien dat geplaatst waren in die hemelsblauwe striklisjes, die aan de uitersten zoom van de vijfde gordijn. en aan de eersten zoom van de zesde gordijn, zich bevonden.

Daar nu, zoals wij gezien hebben, elke gordijn, of baan, vier ellen breed was, zo bevonden zich de gouden haakjes onder welke de Voorhang van het tweede vertrek moest gehangen worden, juist op twintig ellen afstand van de ingang van het eerste vertrek, waardoor dus de lengte van dit vertrek bepaald werd. Dit vertrek nu werd afgesloten van de Voorhof, door een Voorhang, dat de naam van "dekseel" draagt, omdat die Voorhang het Heilige geheel toesloot, of bedekte voor het oog van een iegelijk die in de Voorhof was. Dat "dekseel" had alzo dezelfde hoogte en breedte als die van de Tabernakel aan de binnenzijde, het was dus tien ellen in het vierkant. De mening van Fl. Joséfus die dien Voorhang voor de helft opgetrokken voorstelt, waardoor het Heilige voor het gezicht van het volk openstond, wordt dus door de naam, dien hij draagt, reeds weersproken, gelijk ook nog andere redenen ten

sterkste tegen zulk een gevoelen pleiten. Ging zijn mening door, kon dus het volk uit de Voorhof zien in het Heilige, voorwaar, dan begrijpen wij het niet, dat het volk er "verwonderd" over was, dat Zacharias zo lang vertoefde in de Tempel", toen de Engel Gabriël aan hem verscheen, terwijl hij bezig was om te reukofferen.

Wij begrijpen dan ook volstrekt niet hoe Joséfus aan zulk een mening komt, te minder nog omdat hij, als Priester, zeer goed het tegendeel kon weten van het geen hij schrijft. Ook kunnen wij niet aannemen, dat in zijn tijd de Voorhang van het Heilige ter halver hoogte zal opgetrokken zijn geweest,, terwijl die in Zacharias dagen naar overoud gebruik, tot de grond toe neerhing want de Priesters waren met veel te grote gehechtheid aan al de oude gebruiken en inzettingen van de Godsdienst gehecht, dan dat zij ook maar de kleinste verandering daarin zouden geduld hebben. Wij houden ons dus aan het oud en algemeen aangenomen gevoelen, van het welk Joséfus alleen, voor zoover ons bekend is, afwijkt, en geloven, dat, gelijk het Heilige der Heiligen was afgesloten voor de blik van de Priesters, zo ook het Heilige afgesloten was voor het gezicht des volks, en zelfs van de Levieten. Die Voorhang nu, van welke wij spreken moest naar Gods bevel worden opgehangen vóóraan, aan de ingang van de Tent, en wel aan vijf pilaren van Sittimhout, met goud overtrokken, en staande op koperen voetstukken. Daartoe stonden die pilaren op één rij, of in één lijn, en waren zij van boven elk met een gouden haak of duim, voorzien om de Voorhang daar in te hangen. Hoe nu de verdeling van die vijf pilaren was, meldt de Schrift niet. Evenwel, daar zij een behoorlijke dikte zullen gehad hebben, met hunne hoogte overeenkomstig, zo vermoeden wij, dat zij niet op een gelijken afstand van elkander zullen hebben gestaan, daar zij in dat geval, op de breedte van tien ellen, die zij dan in zes gelijke delen zouden verdeeld hebben, veel te nauwere doorgang voor de Priesters zouden gelaten hebben, en het binnendragen van de heilige vaten een onmogelijkheid zou geweest zijn. Wij vermoeden dus, gelijk wij zulks ook bij onze nagemaakte Tabernakel hebben in praktijk gebracht, dat de derde pilaar in het midden van de breedte van de ingang heeft gestaan, en dat vlak tegen de een en de andere zijwand een pilaar gestaan heeft, en vlak naast deze wederom een pilaar. Zó was er aan weerszijden van de middelste pilaar een voldoende ruimte voor de dienstdoende Priester om door te gaan, en om zoo, achter de twee hij de wand naast elkander staande pilaren, het zij aan de Noordzij aan de Zuidzijde, heengaande, het Heilige binnen te treden, waartoe hij dan, het zij met de hand, het zij met de elleboog, wanneer hij soms de handen gevuld had, de Voorhang, voor zoover het nodig was, op zijde duwde. Want dat de Voorhang, bij wijze van een gordijn met ringen aan een roede, telkens zal open en toegeschoven zijn, kunnen wij niet aannemen.

Vooreerst lezen wij van zulk een roede niets, wèl daarentegen van de haken, die boven in de pilaren zaten, en die dienden om de Voorhang daaraan te hangen. Maar ook bovendien, door dat gedurig open en toeschuiven zou de Voorhang, die, zoals wij zien zullen, van zeer kunstig maaksel was, te veel geleden hebben, en ook te grote opening zijn ontstaan, waardoor, althans voor een deel, het Heilige voor het gezicht van die er niet in zien mochten, zou zijn blootgesteld.

Welk een vorm de pilaren zullen gehad hebben, is niet met zekerheid bekend. Wij hebben, bij onze nagemaakte Tabernakel, de ronden vorm genomen, zowel bij de pilaren van de Tent, als bij die van de Voorhof, zoals dit ook gedaan wordt door vele anderen. Huur zegt dan ook in zijn werk "die Baukunst nach de Grundsätzen der Alten". Berlin 1809, pag. 39, dat die ronde vorm de oudste en oorspronkelijkste voor pilaren geweest is. Wel

bestrijdt zulks Bähr, als hij zegt, dat in Egypte en Nubië althans zulks zeer zeker niet het geval is geweest, waartoe hij zich ook beroept op andere schrijvers; maar dan moeten wij stellen, dat èn aan hem, èn aan hen, op wie hij zich beroept, een legio werken, die over beide landen handelen, onbekend is geweest, werken waarin afbeeldingen van de alleroudste tempels en van de alleroudste grafkamers voorkomen, die alle ronde pilaren hebben. Want bij enige bekendheid ook maar met die werken, die te veel zijn om op te noemen, en van welke er toch ook reeds lang bestonden, b. v. de reizen van VOLNEIJ, en van DENON, toen hij zijn werk schreef, zou hij zulk een stelling niet hebben neergeschreven ! Al is het dus, dat de ronde vorm der pilaren niet met name in de Schrift vermeld wordt, zo kunnen er toch uit de alleroudste bouwtrant geen bewijzen tegen die ronde vorm ontleend worden, maar wèl bewijzen in overvloed er vóór, of, zo al geen bewijzen, dan toch zeer sterke vermoedens er vóór.

Wat nu eindelijk betreft het maaksel van de Voorhang van het Heilige, - de grondstof er van, en de kleuren, die er in voorkomen, waren volkomen gelijk aan die van het onderste dekkleed, zo fijn getweernd linnen, van een helder witte kleur, doorwerkt met hemelsblauw, en purper en scharlaken, doch zonder gestalten van Cherubim in. Wij hebben zo te denken aan allerlei afbeeldingen van bloemen, misschien ook van vruchten, die, in genoemde drie kleuren, in en op de witten grond waren aangebracht. het Geheel wordt genoemd "geborduurd werk", terwijl het werk van de Voorhang van het Heilige der Heiligen, evenals dat van het onderste dekkleed, genoemd wordt "allerkunstelijkst werk". Naar het eenstemmig gevoelen der Rabbijnen, hebben wij onder de benaming "geborduurd werk" te denken aan een werk dat door de kunstenaar met de naald wordt verricht, en dat de figuren slechts aan zijde vertoont, terwijl door "allerkunstelijkst werk" moet gedacht worden aan een arbeid die niet door de naald, niet zo door stikken, of borduren, maar door kunstig weven wordt verricht, en wel zó, dat de figuren aan beide zijdek gezien worden, "a double face" zoals dit werk in de Franse taal heet.

Wij hebben zo bij de Voorhang van het Heilige te denken aan een kleed, dat met de voorgeschreven kleuren was geborduurd, en dat zeer zeker ook, al draagt het dan ook de naam niet van een "allerkunstelijkst" werk, en al was het dit dan ook niet naar de betekenis van het grondwoord, toch in zijn soort een zeer prachtig en zeer kunstig werk zal zijn geweest, aan het welk, daar het een oppervlakte had van $10 \times 10 = 100$ vierkante ellen, een verbazende arbeid is besteed geweest, daar al de figuren niet de naald, en dus met de hand, er in gewerkt waren. het Moet dan ook, hangende aan vijf met goud overdekte pilaren, een uitnemend schone vertoning hebben gemaakt; en gaarne geloven wij, met JOSÉFUS, dat er bij ongunstig weder, ten einde dien Voorhang des te beter voor alle schade te bewaren, een linnen gordijn overheen zal getrokken zijn geworden. ofschoon, gelijk wij zulks reeds bij de behandeling van het dekkleed van geitenhaar, als onze mening hebben uitgesproken, ook de eerste baan van dit dekkleed, tot beschutting tegen regen, enz. zooveel als zulks kon, over de ingang des Tabernakels, en dus ook over de Voorhang, uitgetrokken werd.

Gelijk het Heilige door een Voorhang gesloten was, zo was ook het Heilige der Heiligen door **een Voorhang** tot een vertrek gemaakt, dat geheel en al afgezonderd was van het eerste gedeelte des Tabernakels, en dat bovendien ontoegankelijk was voor iedereen, zelfs voor de Hogepriester, behalve wat hem, hem alléén betrof, op één enkele dag in het jaar, de Grote Verzoendag.

- Die Voorhang draagt in de Heilige Schrift twee namen, van welke de één eenvoudig door "*Voorhang*" is overgezet, en afstamt van een woord, dat de betekenis heeft van scheiden, of vanéenscheiden. In dit grondwoord ligt zo het doel van dien Voorhang opgesloten: het Allerheilige, namelijk te scheiden van het Heilige.
- De andere benaming is "*Voorhang des deksels*", en duidt mede op zijn doel, namelijk het Allerheilige te bedekken, toe te dekken, te sluiten, ofschoon die Voorhang die benaming óók dragen kon, omdat, bij het optrekken des legers, wanneer de Tabernakel werd uit elkander genomen, de Ark des Verbonds met dien Voorhang werd bedekt, waarover dan vervolgens nog een kleed van "dassen vellen", en eindelijk nog een hemelsblauw kleed gespreid werd. Wij lezen toch Nam. 4: 5. "In het optrekken des legers, zo zullen Aäron en zijn zonen komen, en de Voorhang des deksels afnemen, en zullen daarmee de Ark der getuigenis bedekken."

Die Voorhang was van gelijke maat als die van het Heilige, doch, gelijk wij bij dezen reeds zagen, van een andere wijze van bewerking, nam. van dezelfde bewerking als het onderste dekkleed. Hij was dus ook van het "allerkunstelijkste werk", een allervoortreffelijkste arbeid van weefkunst, dat de figuren aan beide zijden te zien gaf, in de reeds beschouwde symbolische kleuren, en overigens met Cherubim, bloemen en andere passende figuren voorzien. Voorts was hij gehangen, gelijk wij mede reeds opmerkten, juist onder de gouden haakjes, en hemelsblauwe striklisjes van het onderste dekkleed, en wel aan vier pilaren van Sittimhout, met goud overtrokken, die daartoe bovenaan, gelijk de vijf van het Heilige, met gouden haken of duimen, voorzien waren. Deze vier pilaren stonden evenwel niet op koperen maar op zilveren voetstukken, en hunne plaatsing hebben wij zóó te denken, dat vlak tegen de Noord- en Zuidwand een pilaar stond, en voorts, van elk dier pilaren een weinig verder af, en op dezelfde lijn, nog een pilaar, zóó, dat de middelste ruimte aanmerkelijk breder was dan de beide andere ruimten. Die meerdere ruimte was volstrekt nodig, zouden de vier Priesters, die de Ark des Verbonds droegen aan hare draagbomen, en op hun schouders, behoorlijk doorgang hebben om haar op haar plaats te brengen. Anders zouden zij daartoe te weinig ruimte hebben gehad, óf eerst de Ark hebben moeten binnen dragen, en dan de pilaren hebben moeten oprichten, dat echter niet geschieden mocht, en ook niet geschied is.

Wij lezen toch duidelijk dat Mozes Ex. 40, eerst de Tabernakel, niet deszelfs pilaren, heeft opgericht. Vervolgens zijn de dekkleden over de Tabernakel uitgespreid. Daarna is de Ark op hare plaats gebracht. En toen is de Voorhang opgehangen, nam. aan de vier pilaren, die reeds waren opgericht. Er moest dus behoorlijke ruimte zijn voor de vier Priesters, die aan de buitenzijde van de draagbomen der Ark gingen en haar alzó op hunne schouders droegen, om haar binnen te brengen op een waardige, met de heiligheid der Ark passende wijze. Die ruimte bestond alleen, en kon alleen bestaan, wanneer de pilaren zó geplaatst waren, als wij dat stellen.

Zie daar waarde lezer, u het hoogst belangrijke gebouw voorgesteld, met het oog op het welk de Heere gezegd had: "zij zullen Mij een Heiligdom maken, dat Ik in het midden van hen wone". Ex. 25. Wij hebben het beschouwd in de bouwstoffen, waaruit het vervaardigd was; in de maat van het geheel en van zijne beide delen: in de wijze van samenstelling, en hoe het met vier verschillende soorten van dekkleden, gelijk ook met twee Voorhangen, was voorzien, alles tot verschillende en hoogst passende doeleinden, naar het bepaalde voorschrift, dat de Heere aan Mozes had gegeven, en naar het

voorbeeld, dat Hij hem van alles op de heiligen berg had getoond. Voorzeker, wij moeten er van getuigen, dat dat Heiligdom, door de wijze van samenstelling, uitnemend geschikt was om te zijn zoals het door Fl. Joséfus wordt genoemd: een "draagbare Tempel", ingericht naar Israëls onzwerfingen in de woestijn, en toch ook geschikt om later, tot dat het door een veel grotere, veel kostbaarder en stenen Tempel zou worden vervangen, ook in het beloofde land tot een Heiligdom te verstrekken, waarin Israëls grote Bond-God en Koning Zich verwaardigen wilde, onder het teken Zijner heilige en heerlijke tegenwoordigheid te wonen.

Vragen wij nu naar *de heilige betekenis van het gebouw*, voor zo ver wij het tot hiertoe bezichtigd hebben, zo verenigen wij ons het liefst met hen, die het houden voor een afschaduw van die kerk, die, te midden van de uitwendige, of zichtbare kerk, - door de Voorhof voorgesteld, - *de ware, de éne, heilige, algemene, Christelijke kerk* is; de kerk der ware gelovigen en der uitverkorenen uit alle geslacht, en taal, en volk, en natie; de kerk, die, in onderscheiding van de uitwendige of zichtbare, de onzichtbare kerk wordt genoemd, en die hier beneden *de strijdende*, hier boven *de zegepralende* is.

Van deze kerk der ware gelovigen, voor zover ze hier beneden is, wordt dikwerf in de Schrift gesproken onder de benaming van "Tempel Gods", met kennelijke zinspeling op de Tempel te Jeruzalem, aan welke dat beeld ontleend is: het zij die benaming nu eens wordt toegepast op een bijzondere kerk, of gemeente; hetzij ze dan eens wordt gegeven aan de gelovigen in het algemeen, zonder aanmerking van hun bijzondere woonplaats. En wordt alzó gesproken van de kerk hier beneden, wordt zij "Gods Tempel" genoemd, omdat "de Geest Gods" in haar woont, dan, het spreekt vanzelf, geldt die benaming nog in veel sterker en groter mate van de zegepralende kerk, van de gemeente der verlost en volmaakte rechtvaardigen hier boven, waar de Heilige Geest, met al Zijn genadevolheid, met al Zijn werkingen en krachten, voorgesteld onder de uitdrukking: "de zeven Geesten, Die voor Zijn troon zijn", Openb. 3, die kerk tot Zijn woning heeft.

Dat nu de kerk hier beneden "Gods Tempel" wordt genoemd, wij lezen zulks in de volgende plaatsen: "Weet gij niet, dat gij Gods Tempel zijt, en de Geest Gods in ulieden woont"? "Gij zijt de Tempel des levenden Gods; gelijkwerijs God gezegd heeft: Ik zal bij hen wonen, en Ik zal onder (hen) wandelen". 2 Kor. 6. Spreekt Paulus aldus tot de bijzondere gemeente te Korinthe, — tot de Christenen uit de Hebreeën heet het: "Wiens huis wij zijn", dat dezelfde betekenis heeft, ofschoon er hier van de Heere Christus wordt gesproken. Hebr. 3. Wat toch God voor en in de Gemeente is, dat is Hij door en in Christus, gelijk wat Christus voor en in de Gemeente is, Hij dat is door de Heiligen Geest. het Is zo om het even, als men de zaak maar recht verstaat, of de kerk genoemd wordt: "Tempel Gods", dan wel of zij heet "huis van Christus", dan wel of van haar wordt gezegd, dat "de Geest Gods" in haar woont. Overeenkomstig met dat beeld van "Tempel Gods", en met zeer duidelijke gedachte aan de Jeruzalemse Tempel, worden dan ook elders de gelovigen "levende stenen" genoemd, en tot hen gezegd: "Zoo wordt gij ook zelve, als levende stenen, gebouwd (tot) een geestelijk huis, (tot) een heilig priesterdom, om geestelijke offeranden op te offeren, die Gode aangenaam zijn door Jezus Christus". Ef. 1.

Wordt zo de strijdende kerk, de kerk hier beneden, van wege de inwoning Gods, "Gods Tempel" genoemd, dan is ook, gelijk wij zeiden, deze benaming in nog veel sterker en hoger mate van toepassing op de triomferende kerk hier boven, waar de heerlijke tegenwoordigheid Gods, naar de aard der zaak, en volgens de leer der Heilige Schrift, in onuitsprekelijk groter mate door de

gezaligden gesmaakt, en door God geopenbaard wordt. Geen wonder dan ook, dat wij die benaming aan de kerk hier boven evenzeer gegeven vinden als aan haar, welke hier beneden is, en die, schoon plaatselijk van haar gescheiden, gelijk in de Tabernakel, en in de Tempel, het Heilige gescheiden was van het Heilige der Heiligen, toch in het wezen der zaak één geheel met haar uitmaakt, en allernauwst met haar verbonden is. De Zaligmaker Zelf geeft haar die naam, — om slechts een enkel voorbeeld bij te brengen, — waar Hij aan de gemeente te Filadèlfia doet schrijven: "Die overwint, Ik zal hem maken tot een pilaar in de Tempel Mijns Gods, en hij zal niet meer daar uitgaan; en Ik zal op hem schrijven de Naam Mijns Gods, en de naam der stad Mijns Gods, (namelijk) des nieuwen Jeruzalems, dat uit de Hemel van Mijnen God afdaalt, en (ook) Mijn nieuwen Naam".

Spreekt het nu van zelfs, dat, van wege de grote overeenkomst in hoofdzaak en doel, die tussen de Tempel, en wij bedoelen hier vooral de Tempel Salomo's, en de Tabernakel bestaat, ook deze door ons moet beschouwd worden als een voorbeeld, of een afschaduwing van de ware Christelijke kerk, verdeeld in de strijdende en de zegepralende, dan volgt daaruit ook, dat de berderen, waaruit de Tabernakel was samengesteld, dezelfde betekenis hadden als de kostelijke stenen, waarmee de Tempel was opgebouwd. Die berderen, die het lichaam van de Tabernakel uitmaakten, stelden te samen het mystiek of geestelijk lichaam van de Heere Christus voor, dat Zijne gemeente is, gelijk op onderscheiden plaatsen in de Heilige Schrift die gemeente Zijn lichaam genoemd wordt, van het welk Hij het Hoofd is. Ef. 1, 4, 5. Zijn nu de leden van dat lichaam de gezamenlijke gelovigen, het zij deze nog hier op aarde omwandelen, het zij ze reeds het "einde hans geloofs", nam. de "zaligheid hunner zelen" verkregen hebben; het zij ze dus nog behoren tot de strijdende, het zij reeds deelgenoten zijn van de zegepralende kerk, dan werd zulks ook door de berderen des Tabernakels, evenzeer als later door de stenen des Tempels, die ten dele tot het Heilige ten dele tot het Heilige der Heiligen behoorden, voorgesteld. Gelijk elk berd een deel van het gebouw of lichaam des Tabernakels uitmaakte, zóó ook maakt elk gelovige een lid uit van het geestelijk lichaam des Heeren, en wel zó, dat de berderen die tot het Heilige behoorden dat deel voorstelden dat nog hier beneden is, terwijl zij die tot het Heilige der Heiligen behoorden het deel, dat reeds hier boven is voorstelden. Evenwel niet zó alsof die twee delen van het lichaam van Christus door ons zouden moeten beschouwd worden als van elkander gescheiden en elk op zichzelf staande. Want Hij is niet het Hoofd van lichamen, maar het Hoofd "des lichaams, hetwelk is de gemeente". Daarom was er ook geen afscheiding, geen ruimte tussen de berderen die het Heilige en tussen de berderen die het Heilige der Heiligen uitmaakten. Elk berd was op zichzelf wel een berd, gelijk elk gelovige op zichzelf wel een gelovige is, maar de berderen van het ganse gebouw des Tabernakels sloten allen vast tegen elkander aan, en maakten alzó, niet elk op zichzelf, dat gebouw uit. De scheiding in dat gebouw werd niet door de berderen daargesteld, maar door het Voorhangsel van het *Heilige der Heiligen*. Als men dat Voorhangsel zich wegdenkt, dan heeft men één doorlopend, vast aaneengesloten geheel. En als men van elk gelovige, die nog hier beneden verkeert, het lichaam wegdenkt, dat door de dood verbroken wordt, dan is ook de scheiding, weggefallen, die wel voor het oog tussen de twee delen der kerk bestaat, zoals die hier beneden en hier boven zijn, maar die niet bestaat in het wezen der zaak tussen de verschillende leden van die delen, die te samen verenigd de kerk uitmaken. Ja, nog sterker kunnen wij spreken op grond van 's Heeren Woord.

Ook de scheiding die, voor het lichamelijk oog, tussen de twee deden der kerk bestaat, is voor het geloofsoog weggevallen. Het geloofsoog ziet geen dood meer, maar naar het eigen woord des Heeren Jezus, Joh. 5: 24: "Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: die Mijn woord hoort, en gelooft Hem, Die Mij gezonden heeft, die heeft het eeuwige leven, en komt niet in de verdoemenis, maar is uit de dood overgegaan in het leven", een regelrechte doorgang naar de Hemel, vóórgebeeld door het wonderdadig scheuren van het Voorhangsel des Tempels. waardoor het Heilige en het Heilige der Heiligen verenigd werden, als een zinnebeeld, dat, gelijk door Christus' dood en bloedstorting ons de weg tot het Hemels Heiligdom geopend is, zóó ook door Zijn kruisdood de scheiding tussen aarde en hemel, d. i., tussen de strijdende en de zegepralende kerk, voor de gelovige, voor het geloofsoog reeds is opgeheven. In Christus toch zijn de gelovigen reeds gestorven 1). Dat niet alleen, maar ook opgewekt, ja reeds "medegezel in de hemel", ofschoon hun voet nog op aarde wandelt. In Christus gerekend is dus de strijdende reeds de zegepralende kerk, is er zo geen Voorhangsel meer, dat het Heilige van het Heilige der Heiligen scheidt. Daarom wordt ook van de gelovigen, die nog hier op aarde zijn. gesproken op zulk een wijze, als wij slechts verwachten zouden ten aanzien van hen, wier geloof reeds in zalig aanschouwen is verwisseld. Daarom noemt ook de Apostel Paulus, volkomen in overeenkomst met het zo even aangehaalde gezegde des Zaligmakers, als hij de gulden keten des heils beschrijft, die de vóórgekenden, of uitverkorenen ten eeuwigen leven, aan de zaligheid des hemels verbindt, als laatste schakel van die keten dezen op: "en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt" . Niet: *dezen zal Hij ook eenmaal verheerlijken*, namelijk na hun sterven; maar in de voorleden tijd, als een zaak die dus reeds geschied is, en in hare gevolgen voortduurt: "dezen heeft Hij ook verheerlijkt." Want in Christus zijn ze reeds met heerlijkheid bekleed; niet minder dan dat zij, en even zo goed als de reeds gezaligden in Christus ook rechtvaardigen zijn.

Is het eerste aangeduid door het gescheurde Voorhangsel, — het andere door het goud, dat evenzeer de wanden van het Heilige, als die van het Heilige der Heiligen bedekt, gelijk in de Tempel zo ook in de Tabernakel. Dat goud toch was, zonder enig onderscheid, het overtreksel van al de berderen des Tabernakels. En heeft nu in de Heilige Schrift goud, en wel goud "beproefd, komende uit het vuur" óók de betekenis van rechtvaardig te zijn, door de rechtvaardigheid van Christus, dan zien wij in die met goud overdekte berderen, die de verschillende leden van het een lichaam van Christus, van de éne, heilige, algemene Christelijke kerk voorstellen, een voor het geloof hoogst vertroostende waarheid afgebeeld. Die waarheid is deze, dat alle waarachtig gelovigen, om het even of hun geloof reeds al of niet in aanschouwen is verwisseld, om het even of zij pas beginnende, dan wel reeds ver gevorderde gelovigen zijn, om het even of zij kinderen, dan wel mannen of vaders in het geloof zijn, echter allen op gelijke wijze, de een niet meer dan de ander, met de gerechtigheid van de Heere Christus zijn bekleed, in Hem voor God rechtvaardig zijn.

Bestaan er trappen in het geloof, trappen in de hoop, trappen in de liefde, trappen in de andere gaven en werkingen van Gods genade, niet zo in het voor God rechtvaardig zijn in Christus. Hier is geen meer of minder, geen hoger of lager staat! En dit juist zien wij door de berderen ons voorgehouden. Want of wij op de eerste letten, die bij de ingang van het Heilige zich bevinden, of op de middelsten, of op die behoren tot het Heilige der Heiligen, - in hun gouden bekleedsel is geen onderscheid hoegenaamd op te merken! Zij zijn allen met het zelfde goud, allen op gelijke wijze, allen in gelijke maat,

bekleed.

Maar nog meer troostrijks zien wij in die berderen. Hoe nauw zijn zij samen verbonden, sluiten zij aan elkander! Volstrekt geen scheur, of opening of scheiding tussen het een en het andere berd ! Dat komt doordien zij door de gouden richelen, aan hun buitenzijde, vast aaneengesloten zijn. Waren die richelen er niet, dan zouden zij allen los van elkander wezen. Zo is het nu ook met de gelovigen gesteld. Wat hen ook hier beneden van elkander moge scheiden, het mogen hogere of lagere kerkmuren zijn, die eens zullen instorten. in het wezen der zaak zijn zij toch één, één in wat nodig is tot hunne zaligheid. Over bijzaken mogen zij verschillen, maar in de hoofdzaken is overeenstemming. Gelijk het slechts 1) "één lichaam" is, zoals Paulus zegt, zo is het ook "één Geest" die hen samen verbindt, "gelijkerwijs zij ook geroepen zijn tot één hoop hunner beroeping". En zo is het ook "één Heere, één geloof, één doop, één God en Vader van allen. Die daar is boven allen, en door allen, en in hen allen". Dit alles nu vertonen ons de gouden richelen, die het gebouw des Tabernakels tot één geheel maken, al is ook elk berd een berd op zichzelf. Voorzeker, die beschouwing is troostvol voor elk Christen, die het betreurt, dat de kerk des Heeren zo jammerlijk verdeeld is, naar het uitwendige beschouwd. En niet alleen de kerk hier beneden in haar geheel genomen. maar ook dikwerf de verschillende leden van de bijzondere kerken, of kerkgenootschappen. Welk een jammerlijke verwijdering bestaat niet vaak tussen die leden, zodat het ver, zeer ver is van het geen de eerste gemeente, te Jeruzalem te aanschouwen gaf, waar het was: "één hart en één ziel". Maar, treurt hierover elk gemoed, dat die toestand van verdeeldheid en scheiding zo gaarne anders zou zien, — die troost bestaat toch, dat evenwel, in wat er nodig is tot zaligheid, een hogere éénheid de gelovigen verbindt, dan die in het lidmaatschap van het zelfde kerkgenootschap bestaat. of in overeenstemming met wat voorbijgaat gelegen is.

Nog iets. Wij hebben gezien dat de berderen elk twee zilveren voeten hadden, elke voet één talent zwaar. Zij stonden niet alleen op die voeten, maar ook, door middel van vierkante uit het sittimhout uitgezaagde pinnen, in die voeten, zodat zij uit die voeten oprezen, en dus de sterkte van hun stand geheel en al in die voeten gelegen was. Wij zien daarin een heerlijk beeld van de toestand der kerk van Christus. Hij, Hij Zelf is het fundament Zijner kerk! "Niemand kan een ander fundament leggen, dan hetgeen gelegd is, hetwelk is Jezus Christus". Sloten nu die zes en negentig voetstukken vast en nauw tegen elkander aan, zodat zij voor het oog als slechts één voetstuk, één fundament uitmaakten, dan zien wij daarin de Heere Jezus Christus voorgesteld. Op Hem zijn alle gelovigen gebouwd. In Hem hebben zij allen hun vastigheid. Uit Hem is hun staat en stand, en zonder Hem kunnen zij niet staan, maar liggen zij ter neder. En Hij is een fundament, dat tegelijk van geen wankelen weet of bezwijken, en dat zuiver is, het laatste voorgesteld door het zilver zelf, waaruit de voetstukken der berderen gegoten waren, het eerste door de zwaarte van dat zilver. Ook deze beschouwing kan niet anders dan troostrijk zijn, vooral als het gevoel van eigen zwakheid en onvermogen ons ter neerdrukken zou.

Het Gebouw zelf van de eigenlijken Tabernakel beschouwd hebbende, maken wij ons nu gereed dien binnen te treden, om de heilige vaten in ogeschouw te nemen, die, naar het bevel des Heeren, in de beide delen van dat gebouw geplaatst waren. Niet minder, neen, maar veel meer geldt het ook hier, reeds wat het Heilige betreft, wat ook van de Voorhof geldt: "trek uwe schoenen uit van uwe voeten: want de plaats, waarop gij staat, is heilig land". Heerlijke en

Goddelijke zaken zijn ons voorgekomen, waar wij de verborgenheden des heils. die door het Brandofferaltaar en het koperen Wasvat werden voorgebeeld, mochten bepeinzen. Maar niet minder heerlijke, niet minder Goddelijke zaken zullen ons te aanschouwen worden gegeven, wanneer wij, achter de eersten Voorhang, in het Heilige zullen zijn gekomen, om bij het heilig zevenvoudig licht, dat daar zijn liefelijke glans verspreidt, en dat duizendvoudig teruggekaatst wordt door de gouden, sierlijk bewerkte wanden, die dingen te beschouwen die al onze aandacht, en onze hoogste belangstelling overwaardig zijn.

Komt, laat ons dan, met al de eerbied, die ons betaamt, met heilige vreze en diep ontzag, met de bede dat wij mogen handelen naar het voorschrift: "Bewaar uwen voet, als gij tot het huis Gods ingaat", Pred. 4: 17, ons gereed maken om in de geest het Heilige in te treden. Laat ons het woord van de Psalmist op de lippen nemen, en moge het daartoe een uitvloeisel zijn van het geen daarbij omgaat in onze harten: "Ik zal heengaan in de mogendheden des Heeren HEEREN"!

En voegen wij bij dat woord de bede des dichters: "Zend Uw licht en Uwe waarheid, dat die mij leiden; dat zij mij brengen tot de berg Uwer heiligheid, en tot Uwe woningen; en dat ik inga tot Gods Altaar, tot de God der blijdschap mijner verheuging" Psalm 43. Dan zeker zal het onze ziel recht goed, ja zalig zijn in die heilige plaatse, waar wij zooveel nader zullen zijn bij des Heeren gunstrijke en heilige tegenwoordigheid, dan wij in de Voorhof waren, en waar wij, óók met het oog op het later in te treden Allerheilige, en op de genadenolle verborgenheid, die dáár wordt voorgesteld, met niet minder recht zullen kunnen uitroepen dan een Jakob eens deed na zijn heerlijk droomgezicht: "dit is niet dan een huis Gods en dit is de poort des Hemels", Gen. 28: 17.

Het Heilige

Zó voorbereid gaan wij dan achter de tot de grond toe neerhangenden Voorhang binnen. Welk een verbazend onderscheid treft hier al aanstonds ons oog tussen het geen wij hier zien, en het geen, naar zijne uitwendige gedaante, de Tabernakel ons ter beschouwing bood! Want terwijl deze, schier geheel overdekt met zijne bekleding of overtreksel van zwarte zeekoeien huiden, weinig aantrekkelijks of schoons voor het lichamelijk oog heeft, is hier daarentegen alles even prachtig, even heerlijk, even rijk! Terwijl het uitwendige de eenvoudigheid zelve vertoont, moeten wij het hier met de Psalmist uitroepen: "sieraad in Zijn Heiligdom"! Treffend beeld van de kerk des Heeren in het algemeen, en van elk gelovige in het bijzonder, beiden beschouwd zoals zij, naar de leer der 11. Schrift, hier beneden in werkelijkheid zijn. Met beiden is het toch zoals de Bruid in het Hooglied, van zichzelf getuigt: "Ik ben zwart, doch liefelijk". "Zwart" is de kerk, gelijk de Tabernakel zich vertoont door zijn bovenste dekkleed, als men haar beziet zoals zij is van zichzelf nog verkerende hier beneden met al haar leden in het lichaam der zonde en des doods, en uit dien hoofde, of in dat opzicht, uitwendig in niets onderscheiden van de wereld. Maar, wat mensen niet zien kunnen, die slechts kunnen zien wat "voor ogen" is, doch wat de alziende God ziet: inwendig ten enenmale van die wereld onderscheiden! Zij is dus, ja. "zwart", maar tegelijk "liefelijk" en wel in de hoogste mate. Het is ook in deze: "Des Konings dochter is geheel verheerlijkt inwendig", Psalm 45.

Dat zien wij hier, in het Heilige des Tabernakels, voorgesteld, waar de wanden bekleed zijn met het zuiverste goud, beeld van de genade der volkomen rechtvaardigheid, die de gelovigen in en door de Heere Jezus Christus deelachtig zijn, en waardoor hunne zielen liefelijk en aangenaam zijn in Gods ogen! Maar dáárdor dan ook alléén zijn ze in die ogen alzo, niet van wege het geen zij in zichzelf zijn, en wat zij ook in zichzelf blijven, zoolang zij hier beneden het lichaam der zonde en des doods blijven omdragen, gelijk zij dit dan ook tot hunne verootmoediging niet genoeg kinnen blijven bedenken.

En moeten wij nu, wanneer wij die prachtige, als een muur aaneensluitende berderen, die allen op zilveren voeten rusten, aan de noord- en de zuidkant beschouwen, reeds met verbazing ons voelen aangedaan, en gevoelen wij ons nog meer opgetogen wanneer wij daarbij het oog naar boven slaan, op het met Cherubijn en bloemen allerkunstigst bewerkte dekkleed, dat hier, gelijk óók in het nog gesloten Allerheilige, het dak of de zoldering uitmaakt, — daarbij blijft het niet! Hoe wordt het oog ook verrukt door die Voorhang, die daar aan vier, met goud overtrokken, eveneens op zilveren voeten rustende pilaren, is opgehangen! Voorwaar, dat alles te samen, dat hier een vertrek vormt zonder wederga, een vertrek door de God des hemels en der aarde Zelf ontworpen, en verordineerd, en dat ons wijst op de inwendige heerlijkheid dier kerk, die door de toegerekende gerechtigheid van haar verheerlijkt Hoofd, Jezus Christus, geen vlek of rimpel heeft in Zijn heilige ogen, voorwaar, dat alles te samen, beschouwd met het lichamelijk, maar vooral óók met het geestelijk oog des geloofs, moet onze bewondering ten zeerste gaande maken!

Maar ook hierbij blijft het niet! Immers, wij zien dat vertrek niet ledig, maar voorzien met drie aller kostelijkste voorwerpen, eveneens als het gebouw zelf

door God verordineerd, naar Zijn bestek door Bezaleël vervaardigd, en naar Zijn bevel dáár geplaatst, waar wij ze zien staan. Drie voorwerpen zijn het, die elk op zichzelf tot een hoogst aandachtige beschouwing roepen, en die de heerlijkheid van het vertrek, waarin zij staan, niet alleen van wege hunne kunstwaarde en hunne kostbaarheid, maar óók, en vooral van wege hunne geestelijke, en voor het geloof zo dierbare betekenis, grotelijks verhogen. Ja, het geloof, dat de zaligste heilgoederen die hier beneden het deel zijn van de verlostten door het bloed van Christus, en van allen die Hem óók als hun "geworden tot heiligmaking" mogen kennen, hier ziet voorgesteld, — het geloof, dat in Brandofferaltaar en Wasvat de Heiland heeft aanschouwd, en Hem hier, in het Heilige, op drievoudige wijze, zoals Hij op de hemelweg door Zijn volk gekend wordt, mag ontmoeten, moet hier wel uitroepen: *"hier weidt mijn ziel met een verwondrend oog!"* Psalm. 27: 3 rijm.

XII.

De Kandelaar of Luchter.

Het heilig kunstgewrocht, dat hier, vanwege het enig licht, dat er hier van straalt, al aanstonds meer in het bijzonder het oog tot zich trekt, is de Kandelaar, of, beter uitgedrukt: Luchter. Aan een "Kandelaar" toch hecht zich het denkbeeld van kaars, of van kaarsen. Maar tot verlichting het Heiligdom dienden geen kaarsen, maar olie, en wel "reine olie van olijven, gestoten tot de Luchter." Wèl mogen wij hem een kunstgewrocht noemen! En, bij aandachtig beschouwing, in het licht, dat het Goddelijk voorschrift ter vervaardiging over hem werpt, moeten wij het erkennen dat zonder bijzondere bekwaamaking door God, het voor Bezaleël die hem vervaardigen moest, en wel "naar het voorbeeld dat aan Mozes op de berg getoond was", het een onmogelijke zaak zou geweest zijn om hem overeenkomstig dat voor èn het voorschrift er van gegeven, te maken. Immers in dat voorschrift staat uitdrukkelijk ook dit vermeld: "het zal altemaal één enig dicht werk van louter goud zijn." Was die Kandelaar een eenvoudig stuk, zoals die zijn, waarop wij slechts één kaars kunnen plaatsen, en die slechts voor één kaars tegelijk is ingericht, dan zouden wij zo niet behoeven te spreken. Maar dat is zo niet! Hij is een zeer samengesteld stuk werk. Maar ook hiervan moeten wij geen verkeerde gedachten koesteren. Hij kon samengesteld zijn zelfs uit tweemaal of driemaal meer stukken, of delen dan waaruit hij schijnt te bestaan, en dan konden al die delen, naar de wijze van gewone goudsmee kunst, of aan elkander gesoldeerd wezen, of in elkander geschroefd zijn. En, ware dit zoo, dan kon hij daarom toch wel, van wege de fijne bearbeiding der vele delen, een groot kunststuk worden genoemd. Maar dan zou hij toch behoren tot die werken, die gewone menselijke kunstvaardigheid niet te boven gaan.

Deze Kandelaar echter is van zulk een maaksel, dat hij gewone menselijke kunstvaardigheid wèl te boven gaat. Hij bestaat toch, zoals wij hem daar zien, uit één enkel stuk werk, uitgezonderd zijne lampen en het verdere kleine vaatwerk, dat tot zijn' dienst behoort; uit één enkel stuk werk, en wel "dicht" werk, d. i., van massief goud, met de hamer uitgeklopt, en met allerlei, daartoe dienstige, gereedschappen bijgewerkt. En dat goud is "louter goud", onvermengd zo met enig ander metaal, goud zoals onze goudsmiden zo niet bewerken, die in plaats van "louter," of gedegen goud, zoals het door hen wordt geheten, goud bezigen waarmede een hoeveelheid, meerder of minder, zilver vermengd is, van welke hoeveelheid de gehalte des goud afhangt. Hier hebben wij dus het allerzuiverste goud ! En dan een stuk werk van alk een aard ! Immers, hij is de drager van zeven lampen of lampjes, op even zoovele stangen of armen geplaatst. En al die stangen, of armen, zijn, met al de sieradiën, die er aan zijn, en met de voet, waarop hij staat, één enkel stuk (licht werk! Voorwaar, tot het maken van zulk een kunststuk, waarover ook de kundigste goudsmid zich moet verbazen, behoorde wel bijzondere, goddelijke verlichting, die dan ook door de Geest Gods aan zijn Maker geschonken is. Doch bezien wij de Luchter nader, en wij zullen van de waarheid van het geen wij daar zeiden des te meer overtuigd wezen.

Wij zien dan allereerst **de voet** waaruit de Kandelaar zich verheft. Wel wordt hij in de Heilige Schrift *niet* met name genoemd, en dus veel minder nog

beschreven, maart spreekt toch van *zelfs*, dat hij een voet, of voetstuk had, waarop *hij* stond. Want hij was niet aan de zoldering opgehangen, bij wijze van een kroonluchter, zoals wèl het geval was met die lamp, die in de Tempel van Onias, te Heliopolis, in Egypte, zich bevond, en die daar aan een gouden keten hing maar hij stond op de vloer van de Tabernakel. Wij vinden dan ook, waar van Zijn plaatsing gesproken wordt, het zelfde woord, dat ook bij de plaatsing van de Tafel van de toonbroden en van het Reukaltaar wordt gebezigd: "hij zette". In Exod. 40: 24 toch lezen wij: "Hij *zette* ook de Kandelaar in de Tent van de samenkomst, recht over de Tafel, aan de zijde van de Tabernakel, zuidwaarts".

De Kandelaar had derhalve, zoals van zelf spreekt, een voet om op te staan. En wij worden daarin bevestigd door de beeldtenis van de gouden Kandelaar, die zich op de triomfboog van *Titus Vespasianus*, te Rome, bevindt, welke Kandelaar tot de buit uit de Tempel te Jeruzalem behoorde, en zeer zeker, in hoofdzaak, vervaardigd was naar de traditie, die van de Kandelaar uit de Tabernakel bestond, en naar de modellen van hen, die Salomo's Tempel, en de Tempel van Zerubbabel hadden verlicht. Op die triomfboog nu zien wij duidelijk, dat de daarop afgebeelde Kandelaar een *voetstuk* heeft, en wel een dubbel, of twee op elkander, waarvan het onderste met Zijn zes zijden, of kanten, uitsteekt voorbij het tweede. Nu vinden wij wel op die kanten afbeeldingen van arenden, en ook van verschillende gedrochtelijke dieren, voorgesteld, maar, onzes inziens zijn deze, om welke reden dan ook, door de *werkmeester van de triomfboog* daarbij gevoegd, en hebben wij volstrekt niet te geloven, dat zulke monsters op de gouden Kandelaar des Tempels zich zullen bevonden hebben. Alles wat wij van de afkeer van de Joden, uit de tijd van de tweeden Tempel, en van de door Herodes herbouwden Tempel, weten ten aanzien van beeltenissen van mensen of van dieren, die men in of aan de Tempel of zelfs in de stad, buiten de Tempel wilde brengen, geeft ons recht tot die stelling. Men denke slechts o. a. aan hetgeen geschied is met de gouden arend, die Herodes I boven een van de Tempelpoorten had doen plaatsen, zoals daarvan melding wordt gemaakt door FLAVIUS JOSÉFUS.

Men denke voorts aan de vreselijke verontwaardiging van de Joden, toen *Pilatus*, bij gelegenheid ener garnizoensverwisseling in Jeruzalem, des nachts aldaar Romeinse vaandels had doen binnenbrengen, voorzien met zilveren borstbeelden van Keizer *Tiberius*, en die hij op de burg *Antonia*, in het gezicht des Tempels had geplant, maar die hij, tengevolge van de fellen tegenstand van het volk, genoodzaakt was weer te verwijderen. Zie: A. HAUSRATH, geschiedenis van Jezus' tijd en tijdgenoten door D. LODESEN, pag. 285 en FL. Jos. Joodse oudheden X.VIII: 5: 1 en XVII: 1: 3. Van het zelfde gevoelen als wij, dat nam. de figuren van die arenden en monsters, die op het voetstuk des Kandelaars, op de triomfboog van Titus voorkomen, een verzinsel een spel van de *beeldhouwer des hoogs* is geweest. is ook de beroemde H. RELAND. Hij noemt het: "sculptoris lusus", en behandelt die zaak uitvoerig in zijn werk: "de spoliis Templi Hierosolymitani liber" pag. 60 en verv.

En waar nu de vrome Jood zelfs *buiten de eigenlijke Tempel*, boven een van Zijn poorten, geen beeld van een arend dulden. kon, daar kunnen wij met geen mogelijkheid denken, dat zich arenden en gedrochtelijke dierengestalten op het voetstuk des *gouden Kandelaars*, die *binnen in het Heiligdom* stond, zullen bevonden hebben, zoals wij op genoemden triomf boog aantreffen.

Wij mogen derhalve *ook geen* de minste gevolgtrekking maken van dat voetstuk, zoals het op die boog gezien wordt, ten aanzien van dat des gouden Luchters in de Tabernakel. Welk een vorm dit gehad heeft is geheel onzeker, en wat de Rabbijnen er van zeggen, in hun commentaren op de Pentateuch,

hangt geheel in de lucht. Maar *dit* kunnen wij wel vaststellen, ja *moeten* wij aannemen, dat de voet des Luchters evenzeer van "louter goud" zal geweest zijn als de Luchter zelf, in kunstigen arbeid aan hem gelijk, en, uit dezelfde goudklomp als hij; "een enig dicht werk" met hem zal hebben uitgemaakt.

Uit dat voetstuk verhief zich de **schacht** of recht opgaande stam. De Heilige Schrift bepaalt ons niet bij de hoogte van die schacht met het voetstuk. Wij houden het er voor, dat BÄHR in zijn Symbolik", die de hoogte van de Luchter gelijkstelt *met die van de Tafel* van de toonbroden, *dus op 1,5* heilige el, die maat veel te klein neemt, daar bij zó'n maat het licht niet *op* de tafel, en veel minder *op het* Reukaltaar, dat nog een halve el hoger was, vallen kon. Wij verenigen ons daarom met het gevoel van de Rabbijnen, die de hoogte op drie ellen stellen. En dit laatste komt ook veel beter overeen met de voorstelling op de triomfboog van *Titus*, waar wij de Luchter én de Tafel van de toonbroden, elk op een bijzondere, in hoogte de een aan de ander gelijk zijnde draagbaar, en elk door vier mannen, eveneens van gelijke hoogte, op de schouders zien gedragen worden, en waar de Luchter ver boven de Tafel uitsteekt, en proportioneel zelfs nog hoger dan drie ellen schijnt te wezen. Gelijk dan ook sommige geleerden zijn hoogte zelfs op vijf ellen gesteld hebben, blijvende zo nog meer dan voldoende ruimte over voor de vlammen van de lampen, om het prachtige onderste dekkleed niet te beschadigen. Dit is in elk geval zeker, dat, al lezen wij in de Schrift de bepaling van de hoogte niet, en evenmin die van de breedte, deze langs de lampen genomen, gelijk ook van het voetstuk niets bepaald wordt, Mozes gehouden is geweest, óók in de maat, aan het voorbeeld hem door God getoond, ingevolge de vermaning waarmede God het voorschrift omtrent de Luchter besluit, zeggende: "Zie dan toe, dat gij het maakt naar hun voorbeeld, hetwelk u op de berg getoond is".

De schacht nu, die ook meermalen op zichzelf, in Exod. 25: 31 enz. de naam van "Kandelaar" draagt, was een recht opgaande massief gouden stam, met de hamer uit dezelfde klomp goud als het voetstuk, en als de andere delen, die wij nog bespreken moeten, uitgeklopt. Gelijk een boom één geheel uitmaakt met Zijn wortelen, zijn stam, Zijn takken, Zijn bladeren en Zijn vruchten, zo was het ook met de Luchter gesteld. Op een bepaalde hoogte, van beneden af gerekend, en waarschijnlijk op de helft van de stam, kwam aan weerskanten een "riet" te voorschijn, of arm, lopende met de kromming van het vierde deel van een cirkel naar boven, tot gelijke hoogte als de top van de schacht zelf. Op enige afstand van deze beide rieten of armen, schoten, hoger op, wederom een paar rieten uit, overal evenwijdig lopende met de twee onderste, maar ook tot gelijke hoogte als de vorige, waardoor van zelfs deze rieten. omdat zij hoger op dan de beide ondersten *uit de* Luchter schoten, korter waren dan de onderste. En *nogmaals* op enige afstand hoger op kwamen wederom twee rieten te voorschijn, lopende, op hun beurt ook, evenwijdig met de *beide* middelste, maar ook tot dezelfde hoogte als deze, *en als de* eersten, waardoor dus dit derde paar rieten op zijn beurt wederom kleiner was dan het middelste paar. De zes rieten kwamen dus op gelijke hoogte uit, en allen maakten aan hun tap, met de top van de schacht, een rechte, waterpas liggende lijn uit, gelijk wij ook in de afbeelding van de Luchter, op de meergenoemde triomfboog, duidelijk zien kunnen. Daardoor is van zelfs het gevoel veroorzaakt van hen, die menen dat de schacht het hoogst was, en vervolgens elk paar rieten, van de kleinsten te beginnen, al lager zou zijn geweest, waardoor dan ook de lamp op de schacht het hoogste zou gestaan hebben, de twee volgende lampen wat lager, de daarop volgende twee nog lager, en de laatst volgende twee, die dus op de onderste rieten

stonden, wederom lager, gelijk een Luchter van zó'n verkeerd fatsoen afgebeeld is in het werk van W. GOEREE "Mosaische Historie van de Hebreeuwse kerke" IV, tegenover folio 86.

Op de toppen van al de zes rieten en op die van de schacht bevonden zich "schaaltjes *iv* gelijk als amandelnooten", waarbij wij te denken hebben aan schaaltes die de vorm hadden van een halve amandelnoot, in de lengte doorgesneden, of, duidelijker, van de helft van de bast van een amandelnoot. De holle zijde van die schaaltes bevond zich naar bovengekeerd, en daarin waren de lampen geplaatst, die dus zo goed als zeker dezelfde vorm als de schaaltes zullen gehad hebben, namelijk langwerpig, van achteren rond, en broeder in het midden dan van voren, en dus door haar fatsoen zó in de schaaltes pasten, dat zij stevig genoeg lagen om niet te kunnen omvallen.

Voortgaande met de beschouwing van de schacht zien wij, van bovenaf vervolgende, een weinig onder het schaalte, een "knoop", waarbij wij te denken hebben aan een sieraad, dat de vorm had van een hier en daar opengeberste granaatappel, door welke openingen de zaadkorrels gezien worden. Onder dien. "knoop" is, een weinig lager wederom, een "bloem", die naar alle waarschijnlijkheid de gedaante ener lelie heeft gehad. Dan volgt wederom een kleine tussenruimte, en daarna een tweede schaalte, onder hetwelk iets lager zich een tweede knoop, of granaatappel bevindt, uit welks bovenste helft de twee kleinste rieten, of armen, aan weerszijden van de schacht één, uitspruiten. Daaronder volgt dan weer een bloem, en een schaalte, en vervolgens opnieuw een granaatappel, uit welk bovenste gedeelte, op gelijke wijze als de eerste twee rieten, de middelste twee rieten te voorschijn komen. Voorts is er weer een bloem en een schaalte gevolgd door een granaatappel, uit welken, eveneens op dezelfde manier als bij de vorige rieten, de onderste rieten hun oorsprong hebben. Dit een en ander wordt er bedoeld als wij lezen 1): "En daar zal een knoop zijn onder twee rieten, uit dezelve (uitgaande); ook een knoop onder twee rieten, uit dezelve (uitgaande); nog een knoop onder twee rieten, uit dezelve (uitgaande)".

Tenslotte is nog één bloem aan de stang die dan vervolgens in de voet uitloopt. Hebben wij dus aan de stang, of de schacht *vier* schaaltes, *vier* knopen of granaatappelen, en *vier* bloemen, *niet zo* is het bij de zes rieten, of armen, gesteld. Deze toch hebben elk slechts *drie* schaaltes, één knoop en één bloem, en wel zó, dat, gelijk wij reeds zagen, op hun top een schaalte was; dan volgde, als bij de schacht, een knoop en een bloem, en daarna de twee overige schaaltes. In alles had men zo twee en veertig sieraden, of figuren, aan de Luchter, allen met voetstuk, middenstang en armen "één enig dicht werk van louter goud" zoals wij reeds opmerkten. Voorwaar, wij hebben dus hier een onvergelykelyk werk van goudsmee-kunst, hetwelk te vervaardigen onmogelyk zou geweest zijn, bijaldien Hij, Die het bevel gegeven heeft om het te vervaardigen, niet ook Zijnen Geest gegeven had om Zijn bevel, naar Zijn voorbeeld en Zijn voorschrift, ten uitvoer te brengen. Voorbijziende dat "de Geest Gods" Bezaleël "heeft vervuld met *wijsheid*, met *verstand* en met wetenschap, namelijk in alle handwerk, en om te bedenken *vernuftige* arbeid, te werken in goud, en in zilver, en in koper", kunnen wij dan ook begrijpen, dat er onder de oude Rabbijnen zijn geweest, die er toe gekomen zijn om hier een bepaald wonderwerk te stellen, verzinnende dat Mozes, op Gods bevel, het goud, voor de Luchter bestemd, in het vuur zou geworpen hebben, en dat toen, door Gods almacht, daaruit de Luchter zou zijn voortgekomen!

Maakten wij reeds melding van de zeven lampen, die zó gemaakt waren, dat zij, tengevolge van hun fatsoen, in de bovenste schaaltes pasten, - God beval ten aanzien van die lampen, dat zij lichten moesten "aan Zijn zijden", aan de zijden dus van de Luchter, een uitdrukking, die, zoals zij daar staat, duister is, en dus opheldering behoeft. In de grondtekst lezen wij letterlijk: "naar de kant van zijn aangezicht", een uitdrukking die bedoelt: *naar zijn voorste deel*. Aldus vertaald, naar de letter van het Hebreeuws, is de zaak al aanstonds, onzes inziens, zeer duidelijk, en hebben wij dus te denken, dat het lemmet, of de pit, van elke lamp niet in het midden, maar in de *voorzijde*, in de enigszins puntig toelopende *voorkant* van de lampen moest gestoken worden, en op *die* wijze moest branden. De schaaltes toch, die, zoals wij zagen, de gedaante hadden van doorgesneden amandelnooten, waren aan de ene kant, in de lengte genomen, breed, en in de vorm van een halve cirkel, en liepen zo naar de tegenovergesteld kant puntig uit, zoals men zulks bij een amandelnoot zien kan. En de lampen, zeiden wij, pasten in die schaaltes, en hadden dus mede de vorm van een doorgesneden amandelnoot, terwijl zij daar benevens zeer zeker aan haar brede kant een handvatseltje zullen gehad hebben, bij wijze van een korten steel van een lepel, opdat de Priesters ze behoorlijk, zonder gevaar van hun vingers door de olie vet te maken, zouden kunnen behandelen. Was nu het *voorste* deel van de lampen dáár, waar de pit, of het lemmet was gesteld, dan bekent de letterlijke vertaling "men zal zijn lampen aansteken *naar de kant van zijn*" - van des Luchters - aangezicht", dit, dat, terwijl "liet *aangezicht*", of het *voorste* deel, of de *voorzijde* van de Luchter, *die* zijde was, die gekeerd was naar de Tafel van de toonbroden, en de *achterzijde* gekeerd was naar de berderen van de zuidkant van de Tabernakel ook het lemmet van de lampen, door middel van de wijze van plaatsing dier lampen, naar de *voorzijde* van de Luchter moest gekeerd zijn, en dus ook naar de Tafel van de toonbroden. Zegt MAIMONIDES, waar hij over de plaatsing of richting van de lampen spreekt: "de zes lampen, die op de zes rieten uit de Kandelaar uitgaande, vast zijn, die zijn al samen gekeerd naar de binnenste lamp, die op het middelste riet van de Kandelaar steunt; die middelste lamp nu ziet naar het Heilige der Heiligen, deze is het, die de lamp van het westen wordt genoemd", - zo is dit niet alleen in strijd met hetgeen wij zo-even zagen, maar nog meer met hetgeen zo duidelijk te lezen staat in Num. 8: 2, 3: "Spreek tot Aäron, en zeg tot hem: als gij de lampen aansteken zult, recht tegenover de Kandelaar zullen de *zeven* lampen lichten. En Aäron deed alzo; tegenover, *vooraan* de Kandelaar, stak hij deszelfs lampen aan, gelijk als de Heere Mozes geboden had". Deze woorden komen in hun zin volkomen met onze verklaring overeen. Lazen wij hier van zes lampen, dan kon de verklaring van MAIMONIDES opgaan. Maar er wordt duidelijk van de *zeven* lampen gesproken, en van *allen het zelfde* gezegd, nam. dat zij *tegenover*, *vooraan*, lichten zouden, en dit kan niet anders verklaard worden, dan wij gezien hebben.

De **olie**, die voor de Luchter gebezigd moest worden, vinden wij beschreven in dit bevel des Heeren aan Mozes: "Gebied de kinderen Israëls, dat zij tot u brengen *zuivere gestoten olijfolie* voor de Luchter, om de lampen gedurig aan te steken". Lev. 24. Zo lezen wij ook elders van "reine olie van olijven, gestoten tot de Luchter", Ex. 27. Wij hebben hier te denken aan *onvermengde* olijfolie, aan olijfolie waarbij geen andere soort van olie gevoegd was. En die olie moest verkregen worden *niet* door *persing* van de olijven, in een daartoe bestemde pers; maar door de olijven te *stampen*, of te *stoeten* in een vijzel. Tot dit laatste, én om daardoor de helderst mogelijke olie te verkrijgen, werden olijven gebezigd, die nog niet tot volle

rijpheid gekomen waren. De olie, die men alzó verkreeg, had én een helderder kleur, én een betere smaak, terwijl zij ook minder walmde bij het branden en een helderder licht gaf.

Wat eindelijk betreft de tijd wanneer de lampen moesten branden, die wordt duidelijk aangewezen in deze woorden: "Aäron zal die voor het aangezicht des Heeren gedurig toerichten, *van de avond tot de morgen*". Daar de avond begon des namiddags ten drie uren, als wanneer het "avondoffer" werd ontstoken, terwijl des morgens ten negen ure het "morgenoffer" werd geofferd, zo hebben wij de tijd van het branden van de lampen te stellen van drie uren des namiddags tot de anderen morgen negen uren, een tijd zo van achttien uren achtereën in ieder etmaal. Het is niet onwaarschijnlijk, dat in die tijd van achttien uren de lampen nog eens opnieuw van olie zijn voorzien geworden, ten einde tot 's morgens negen uren te kunnen blijven branden, terwijl wij tevens kunnen aannemen, dat zij omtrent genoemde ure, en wel nadat het reukoffer ontstoken was, opnieuw zijn toebeleid en met olie gevuld, om gereed te wezen ten tijde des avondoffers.

Bij de Luchter behoorden nog kleinere gereedschappen, ten einde hem behoorlijk te kunnen bedienen. Wij vinden namelijk melding gemaakt van Zijn "snuitsers en Zijn bluswater", die ook van "louter goud" moesten wezen, terwijl er natuurlijk ook kruiken of kannen bij geweest zijn voor de olie. Bij "snuitsers" hebben wij aan een soort *tangen* te denken, die dienden om de verkoolde korst van de lemme af te nemen, en de lemme dan verder uit te trekken, ten einde die opnieuw een heldere vlam zou geven. Het Woord komt althans ook voor in Jes. 6: 6, waar wij lezen, dat een van de Serafs, die Jesaja zag, toen hij de heerlijkheid des Heeren mocht aanschouwen, tot de Profeet vloog, met een gloeiende kool in Zijn hand, (die) hij met een *tang* van het altaar genomen had. Door "blusvaten" verstaan sommigen "...dampers", maar met deze vertaling kunnen wij ons niet verenigen, vooreerst omdat "dampers" wél bij kaarsen, maar niet bij lampen gebezigd worden, en vervolgens, omdat reeds de *snuitsers* dienden tot het doel waartoe de dampers zouden hebben moeten dienen. De *LXX Septuagint* vertalen het woord door, "hupothema", dat zo veel wil zeggen als een bekken of pan, waarop vuur of kolen gelegd werden, terwijl de *Vulgata* het woord omschrijft als een *vat waarin de verbrande lemme gebluscht werd*. Dit laatste komt overeen met onze Nederduitse vertaling van *blusvaten*. Zó wordt het ook door geleerde Bijbelverklaarders voor de Reformatie verklaard. O. a. door NICOLALS DE LYRA bekend door de op hem gemaakte spreuk: „Si Lyra non lvrasset. Lutherus non saltasset", die bij Exod. 25, in zijn *Postillae perpetuae* in V. en N. Testamentum' het Hebreeuwse woord verklaart door bakjes en van deze zegt, dat ze met water gevuld waren, waarin dan de verkoolde lemme geworpen werd, ten einde zo te verhinderen, dat een onaangename stank door het Heiligdom verspreid werd; - een verklaring met welke wij ons zeer goed kunnen verenigen.

Na Salomo's Tempelbouw werd er van de Luchter, die bij de vijfhonderd jaren dienst gedaan had in de Tabernakel, geen gebruik meer gemaakt, maar werd hij, als een heilige relikwie, benevens de andere vaten, - uitgezonderd de Ark des Verbonds. die in het Heilige van de Heilige van de Tempel geplaatst werd, - in een van de ruime nevenzalen van de Tempel geborgen, zonder dat men met zekerheid weet waar hij gebleven is. In plaats van één Luchter, deed Salomo er tien vervaardigen, van welke men lezen kan I Kon. 7: 49 en II Kron. 4: 7.

Eindelijk verdient nog vermelding, dat de gouden Luchter, met al zijn toebehoren. naar Gods bevel moest vervaardigd worden "*uit één talent louter gouds*". Bestond een talent *zilver*s uit drie duizend heilige sikkelen, of sikkelen des heiligdoms, die elk ongeveer met 11.60 van onze munt overeenkomen, dan had een talent *zilver*s de waarde van ongeveer *vierduizend vijfhonderd gulden*. Daar wij nu de waar van het goud veertien maal hoger kunnen stellen dan van een gelijk gewicht in zilver, zo volgt uit de vermenigvuldiging van de waarde van een talent zilver met veertien, dat de gouden Luchter omstreeks. naar ons geld berekend, de waarde heeft gehad van *drie en zestig duizend gulden*.

Wij hebben hiermede een heerlijk en kostbaar kunstwerk beschouwd, dat het Heilige van de Tabernakel versierde, een kunstwerk waarin de hand Gods niet te miskennen is, daar Bazaleël, die het vervaardigen moest, daartoe onbekwaam zou geweest zijn, doordat hem de nodige bekwaamheid door God niet ware verleend geworden. Want al moge het in *onze* tijd, tengevolge van vele uitvindingen en ontdekkingen van allerlei machinerieën en gereedschappen, ter vervaardiging van kunstwerken, mogelijk zijn, voorwerpen te vervaardigen, die de beschouwer verbazen, men vergete niet, dat in Mozes' dagen zulke krachtige hulpmiddelen nog niet bestonden, en dat, was er ook al een grote mate van kunstvaardigheid bij de *Egyptenaren*, zoals wij zulks vroeger gezien hebben, zulks bij de *Israëlieten* niet het geval was. Daarom, zo wij de Bijbelse beschrijving van het werk des Luchters aannemen gelijk zij daar luidt, en door ongeloof niet verwerpen, dan moeten wij in dat werk de bijzondere hand *Gods* opmerken, Die, ofschoon de God van het mateloos heelal, het *niet* beneden Zich geacht heeft, ook niet ten aanzien van de *Luchter*, die *Zijn* woning en *Zijn* Heiligdom moest verlichten, alles te bepalen niet slechts, maar óók tot nakoming van *Zijn* bepaling, de onmisbare wijsheid te schenken, evenzeer *als Hij* zulks ook gedaan heeft ten opzichte van al het andere werk. dat tot de bouw en de inrichting van de Tabernakel behoorde. Zo *moest* dan ook wel de Luchter een heerlijk stuk werka zijn, een weergaloos kunstgewrocht!

Maar moest hij dit wezen om genoemde oorzaak, gelijk óók om in overeenstemming te zijn met al het werk van de Tabernakel, van hetwelk de Heere God, toen het volbracht wat door met *Zijn* "heerlijkheid de Tabernakel te vervullen", niet minder dan van het zesdaags Scheppingswerk verklaard heeft, dat, het *zeer goed* was", ook nog *om een andere* reden, moest die Luchter wel een *heerlijk* werkstuk wezen. En wel om de **geestelijke betekenis**, die hij in het Heiligdom des Heeren had, waarbij wij nu nog ten besluite hebben stil te staan. Hebben van overoude tijden af ook de *Joodse* geleerden aan de Luchter een bijzondere betekenis *toegekend*, gelijk b. v. FL. Joséfus en PHILO, de toen bekende zeven planeten door hem zagen afgeschaduwd, geen wonder, dat ook, van de vroegste tijden af, *Christelijke* Godgeleerden in hem *meer* zagen dan een bloot doel tot verlichting van het Heiligdom!

Staande op de grondslag van de bijzondere Godsopenbaring, óók van alles wat tot de Tabernakel behoorde; uitgaande van de ware stelling, dat God, Die alles voorschreef wat *Zijn* Heiligdom betrof, dus óók wat het werk des *Luchters* aanging, redenen hebben moest van diepe wijsheid om dat zó, en niet anders voor te 'schrijven; te recht ook zich vasthoudende aan wat wij lezen van de Priesters van het Oude Verbond: "welke het voorbeeld en de schaduw van de hemelse dingen dienen", kon het wel niet anders, of *ook zij* moesten in de Luchter *meer* zien dan een middel om *u* het anders donker

Heilige licht te verschaffen. Ware hij *toch* niet anders dan zó'n middel, waartoe dan al die bepalingen, óók wat betreft het getal van zijn lampen, van welke men zeggen kon, dat, zo zij meerder in getale waren geweest, zij ook te meer licht zouden verspreid hebben? Terecht beschouwden dan ook ontelbare schriftgeleerden uit het Christendom in de Luchter een afbeelding van geestelijke zaken. En zo doen nog velen in onze tijd, die min of meer uitvoerig over de Symboliek van de Tabernakel, of van zijn bijzondere delen, geschreven hebben, te velen dan dat wij ook slechts een begin zouden maken met die op te noemen. Uit die velen verenigen wij ons met hen, die de *Heere Jezus Christus* door de Luchter zien vóórgebeeld. *Niet* dat wij van ieder deel en onderdeel, van granaatappelen, bloemen en schaaltes, absoluut zouden durven zeggen, alsof ons de Geest van de onfeilbaarheid ware geschonken, *wat* daardoor ten aanzien van de gezegenden Heiland is vóórgebeeld. Zó doende zouden wij lichtelijk iets in de Schrift kunnen leggen wat *niet* ware naar de mening des Geestes! Niets is gemakkelijker dan ook ten aanzien van de gouden Luchter te fantaseren, gelijk velen zulks gedaan hebben, en velen nog doen; maar wij voor ons durven ons daarin niet begeven, en wel niet om genoemde reden. Wij zeggen liever iets te weinig, dan meer, maar zonder grond. Wij belijden liever hier en daar onze onkunde, dan dat wij de schijn zouden willen aannemen van te kunnen bepalen, wat bij nader en dieper inzien, door ons, om van de waarheid wille, die ons boven alles gaan moet, zou moeten worden prijsgegeven. Zó is het ook ten aanzien van de granaatappelen, bloemen en schaaltes aan de Luchter, die zeer zeker *meer* zijn geweest dan blote sieraden, en van welke wij, op het voetspoor van anderen, ook veel zouden *kunnen* zeggen, *maar van welke wij niet durven bepalen, wat zij op de Heere Christus overgebracht, en in verband met de gouden Luchter, betekenen, daar wij ons gemakkelijk daarin zouden kunnen vergissen.*

Terwijl wij dan hopen, dat de lezer onze schuchterheid in deze ons zal ten goede houden, blijven wij bij hetgeen met duidelijkheid en klaarheid, naar de leer en de analogie der. Heilige Schrift, op de Heere Christus ziet, en op Hem kan worden toegepast. En dan zien wij, allereerst, in de Luchter als lichtdrager, in zijn geheel beschouwd, een heerlijk en treffend beeld van Hem, Die in het Oude en in het Nieuwe Verbond beide, op onderscheiden wijze, en op vele plaatsen, als een *Licht* is voorgesteld, als een *Licht* is beloofd, en van Zichzelf ook als van een *Licht* heeft gesproken, gelijk Hij ook als zoodanig ten allen tijde ervaren is door allen, die zaligmakend Hem mochten kennen. De stof, die ten bewijze daarvan voor de hand ligt, is veel te rijk, dan dat wij ons er toe begeven zouden om die aan te tonen. Te minder begeven wij ons daartoe, omdat wij ons gaarne zulke lezers voorstellen, die kundig genoeg in de Heilige Schrift zijn, om in een ogenblik zich een tal van plaatsen voor de geest te roepen, waarin van de Heere Jezus Christus wordt gesproken als van "*het Licht der wereld*" "*het licht des levens*", "*het waarachtige Licht*), om *niet* meer op te noemen. En gelijk nu de *gouden Kandelaar*, of Luchter, in het Heilige van de Tabernakel een zacht *en* toch helder schijnend, en tevens een liefelijk *licht* verspreidde en dat licht ook volstrekt onmisbaar was voor de Priesters, wanneer zij aldaar hun dienstwerk te verrichten hadden, zó is het ook met Hem, Die de Drager is van het ware en heerlijke geestelijke licht, ja *hét* Licht is. Hij vervult toch Zijn belofte: *die Mij volgt zal in de duisternis niet wandelen, maar zal het licht des levens hebben*". Joh. 8:12. En daardoor kennen dan ook allen, die Hem volgen, allen die in waarheid Zijn discipelen zijn, en die zich door Hem laten leiden, nog een ander licht, en een hoger licht, dan dat alleen bestaat in *blote verstandelijke* kennis van de weg van de behoudenis. Terwijl dit laatste kan

gevonden worden, en dikwerf in grote mate wordt gevonden bij hen, die geen ander lidmaatschap bij ervaring kennen, dan dat van een of ander Kerkgenootschap, met andere woorden, die alleen maar leden zijn van de *uitwendige* en *zichtbare* Kerk, welke in vele kerkgenootschappen verdeeld is, en die door de open *Voorhof* wordt voorgesteld, is het met des Heeren Jezus *ware* discipelen en volgelingen zo geheel anders nog gesteld! Zij toch verkeren niet maar in de *Voorhof*, maar, door Hem "gemaakt tot *Priesters* Gode en Zijnen Vader" verkeren zij ook in het *Heilige*! Dat is, zij zijn ook leden van de *onzichtbare* en *strijdende kerk*, en wandelen op de weg naar de Hemel, welke weg, aangezien *de Hemel zelf* door het Heilige der Heiligen werd voorgebeeld, door het *Heilige* van de Tabernakel werd afgeschaduwd. En omdat zij nu in dat Heilige, en niet alleen in de *Voorhof*, mogen verkeren, m. a. w. omdat zij nu de Hemelweg bewandelen, waarop de Heiland hun is voorgegaan, en waarop Hij hen nog voorgaat en leidt door Zijn Woord en door Zijnen Geest, zo wordt ook Zijn belofte, zo even door ons aangehaald, aan hen vervuld, d. i., zo hebben zij ook "het licht des levens", het licht dat afstraalt van die waren geestelijken Luchter, die door de gouden Luchter werd vóórgebeeld. Gelijk deze zijn licht alléén in het *Heilige* verspreidde, zo genieten ook zij slechts het licht van dat ware leven, dat de Heere Christus is, en dat Hij uitstort in de ziel van hen, die op de *Hemelweg* wandelen, zij slechts die tot de gemeente van de *verlosten* en *gelovigen* behoren, en wier aangezichten gekeerd zijn naar het Hemels Jeruzalem, gelijk steeds de *Priesters*, die in het Heilige dienden, met het *aangezicht*, en nooit met de rug, naar het Heilige der Heiligen, de voorbeeldige Hemel, gekeerd waren. O! ofschoon zij het moeten toestemmen wat van het *geschreven* Woord getuigd wordt: Uw Woord is een *lamp* voor mijnen voet, en een *licht* voor mijn pad" en zij de Heere, hun God, nooit naar waarde voor *die* lamp en voor *dat* licht kunnen danken, zo is toch het licht, dat het *eeuwig, ongeschapen, vlees geworden* Woord, dat de Heere Jezus Christus voor hen is, *Hij*, van wie geprofeteerd was: "Het volk, dat in duisternis wandelt, zal een *poot licht* zien; degenen die wonen in het land van de schaduw des doods, over dezelve zal een *licht* schijnen", nog een *hoger*, een *heerlijker*, een *zaliger* Licht voor hen, dan het *geschreven* Woord voor hen is, hoe kostelijk dit ook zij. Want terwijl het *geschreven* Woord, en altijd door werking van de Geest, nooit zonder die Geest, het *middel* is om tot de Heere Christus te komen, een licht om Hem te vinden, is *hij* daarentegen dat *grote, heerlijke Licht zelf*, dat door Zijn Goddelijke stralen de *ziel* verlicht van allen die tot Hem gekomen *zijn*, en in Zijn volzalige gemeenschap reeds wandelen. En *Hem* als zoodanig eenmaal hebbende leren kennen, kunnen zij niet meer buiten Hem. Aan het *geschreven* Woord hebben zij niet genoeg, zij moeten óók *Hem*, Hemzelf hebben, Die, als het *persoonlijk* "Woord", dat "vlees geworden is, *boven het geschreven* Woord staat. *Zijn* licht alleen doet de doodsschaduwen vlieden, en werpt in het hart dat "licht des levens", waardoor dat ware, geestelijke leven wordt gekend en gesmaakt, zonder hetwelk zelfs het licht van Gods Woord geen licht voor hen is. Zonder Hem toch is, vanwege de boosheid en zondigheid onzer harten, het Woord krachteloos. Die dan "het licht des levens" wil hebben, hij vergenoege zich niet met zijn lidmaatschap van enige uitwendige, of zichtbare christelijke kerk, hij vergenoege zich niet met in de *Voorhof* te mogen verkeren, maar hij sta er naar om in het *Heilige* te mogen binnentreden, en als een geestelijk *Priester* van het Nieuwe Verbond, als een lid van de *strijdende kerk*, de oneindig hoger zegeningen, de heilverborgenheden te mogen smaken, die dáár, en dáár alléén te genieten worden gegeven door Hem, Die dáár Zijn licht doet schijnen, gelijk Hij zulks niet daarbuiten doet, evenmin als de gouden Kandelaar buiten het Heilige zijn stralen wierp.

En o! welk een allerheerlijkst licht is de gezegende Heiland in Zijn geestelijk Heiligdom, zoals wij dat ook treffend in den gouden Kandelaar zien voorgesteld. Moesten zijn lampen, gelijk wij gezien hebben, gevuld worden met "reine olie van olijven, gestoten tot den Luchter", die olie was een beeld van die Heilige Geest, Die de Geest is der allervolmaaktste heiligheid, en van Wien alzo ook zelfs 't allerkleinste smetje eeuwig ver is en blijft. Die Geest is den Heiland naar Zijn mensheid door den Vader gegeven, gelijk reeds de eerste kiem van die mensheid, in 't lichaam der uitverkoren maagd Maria, 't werk van die Heiligen Geest was. Door die Geest ademde, sprak, dacht, wandelde, werkte de Zaligmaker, en heeft Hij Zich eindelijk, toen Zijn ure was gekomen, "Gode onstraffelijk opgeofferd". Alles wat de Heiland alzo deed, deed Hij door die Geest! En zulks op de volmaaktste wijze!

Maar óók wat Hij, als Middelaar aan Gods rechterhand, als Koning Zijner duurgekochte gemeente, als Profeet en Hogepriester nog is, en nog doet, dat is Hij, en doet Hij door die Geest, Die de Vader Hem gegeven heeft, en wel gegeven heeft "niet met mate" d. i. in overvloedige mate, in de allerrijkste, en onmetelijke overvloed. De profetieën dienaangaande zijn vervuld! "Hij is gezalfd met vreugdeolie boven Zijn medegenoten". Ps. 45. "Op Hem rust de Geest des Heeren, de Geest der wijsheid en des verstands, de Geest des raads en der sterkte, de Geest der kennis en der vreze des Heeren". Zevenvoudig is de Geest Hem alzo geschonken; de "zeven Geesten", van welke wij lezen, dat zij voor Gods troon zijn, d. i., naar de heilige en symbolische betekenis van 't getal zeven, de Heilige Geest in al de volheid van Zijn gaven, werkingen en krachten, is door de Vader over Hem uitgegoten. Zó is Hij wat de gouden Luchter met zijne zeven lampen voorstelde! En wat Hij is, dat is Hij ten goede van Zijn gemeente ! Van dat heilig, zevenvoudig licht schieten de stralen in 't verstand, in 't hart, en in de ziel van allen, die door Hem gemaakt zijn tot Priesters Gode en Zijn Vader, en die in 't Heilige verkeren mogen van Zijn geestelijke Tempel. Daardoor is dan ook de Heiland hun de Bron van alles, waarvan dat zevenvoudig licht een beeld is, van al die genadegaven, die zij behoeven om in 't ware licht te wandelen. Hij is de Bron van hun geestelijke kennis, van hun geestelijke wijsheid van hun heilig-making, van hun troost, hun hoop, hun blijdschap, hun zalig uitzicht in de eeuwigheid! Zo is Hij hun Licht, hun meer dan genoegzaam Licht, op hun weg naar de eeuwigheid, en ervaren zij reeds hier beneden, voor zoover zulks hier beneden mogelijk is, wat eens in al den rijkdom der hemelse volheid zal gekend worden in 't "nieuwe Jeruzalem", van 't welk geschreven staat : ". . . zij behoeft de zon en de maan niet, dat zij in dezelve zouden schijnen ; want de heerlijkheid Gods heeft haar verlicht, en het Lam is hare kaars." Openb. 21 : 23.

XIII.

De Tafel van de Toonbroden.

Vlak tegenover de gouden Luchter, "aan de zijde van de Tabernakel tegen het *noorden*, buiten de Voorhang", d. i. nabij de noordelijke wand, buiten de Voorhang bij uitnemendheid, die het Heilige der Heiligen afsloot, stond een tweede heerlijk, en veel betekenend kunststuk, mede, evenzeer als de andere heilige vaten, gemaakt door Bezaleël, naar het Goddelijk voorschrift, en naar het Goddelijk voorbeeld, op de heilige berg door Jehovah aan Mozes gegeven en vertoond. Het Was de *Tafel van de Toonbroden*, of "*de Tafel van de broden van de aangezichten*" zoals zij letterlijk heet. Wij vinden het voorschrift voor haar vervaardiging in Exod. 25: 23-30, en de uitvoering van dat voorschrift in Exod. 37: 10-16.

Evenals de Tabernakel zelf, het later te beschouwen Reukaltaar en de Ark des Verbonds, was zij vervaardigd van Sittimhout, van hetwelk evenwel niets in het oog viel, daar zij geheel en al met louter goud, met gedegen goud, met goud van het beste gehalte, was overtrokken, en dus niet maar verguld was, zoals dit laatste vaak, geheel verkeerd, gesteld wordt. Zij had een lengte van twee ellen, en een breedte van één el, wat haar blad betrof, terwijl zij een en een halve el hoogte had. Aan alle zijden was haar blad voorzien met een daar boven uitstekende gouden krans. Onder die krans bevond zich rondom, en tegen het tafelblad aan, een "lijst" van een hand breed, waaruit door velen, onzes inziens te recht, is opgemaakt, dat de dikte van het tafelblad mede een hand breed was. En onder die lijst, tegen haar aan, liep wederom een gouden krans, zodat die lijst van boven én van onder in een gouden krans was vervat, wat voorzeker, daar *én lijst én* kransen van een sierlijke bewerking zijn geweest, een prachtig voorkomen aan de Tafel gaf. Zij was voorts voorzien van vier voeten, welker gedaante ons in de Heilige Schrift niet vermeld wordt. Mogen wij FL. Joséfus geloven, die zeer zeker, wijl hij tot het priesterlijk geslacht behoorde, de gouden Tafel in het Heilige des Tempels gekend heeft, en mogen wij vaststellen, dat die Tafel naar het model van de Tafels van de Toonbroden in *Salomo's Tempel* is gemaakt, en dat olie van Salomo's Tempel naar het model van die van de Tabernakel zijn vervaardigd, en dat, naar de bewaarde geheugen, telkens als in de tweede Tempel, na gepleegde roof, een nieuwe Tafel werd gemaakt, deze wederom naar het vorig model gemaakt is, dan kunnen wij, tenslotte, aannemen wat Joséfus zegt, als hij van de voeten van de Tafel die in de Tabernakel stond, verklaart, dat zij voor de helft, naar boven, vierkant waren, en dat de andere helft rond was. Stellen wij voorts, dat die Tafel, van welke ene, thans zeer geschonden, afbeelding voorkomt op de triomfboog van *Titus*, een voorstelling is van de Tafel, die door die Veldheer medegenomen is uit het *Heilige*, dan worden wij versterkt in ons gevoelen, dat de "lijst" rondom *tegen het tafelblad* was aangebracht, en *niet*, zoals door Bähr en Züllig genomen wordt, *onder het*

blad rondom tegen de voeten aan, als een voor die voeten dienend samenbindsel; ofschoon wij moeten toestemmen, dat het grondwoord, van hetwelk het woord door "lijst" vertaald afkomstig is, de betekenis heeft van sluiten, opsluiten, insluiten. Maar daarom behoeven wij nog niet te stellen, dat juist de *voeten* door die lijst zijn ingesloten. Wij kunnen met evenveel recht, en te meer nog uithoofde van hetgeen ons de boog van *Titus* te aanschouwen geeft, aannemen, dat het *tafelblad* door die lijst ingesloten is geweest. En heeft dan dat blad dezelfde dikte gehad als de breedte van die lijst was, namelijk vier vingeren, dan was er ook geen noodzaak tot een insluiting, of zamensluiting, van de *voeten* door een lijst. ten einde die stevigheid te geven. Dan had het blad dikte genoeg om die voeten zó ver daarin te brengen, dat zij vastheid in overvloed hadden.

Vernamen wij wat Joséfus zegt van de bovenste helft van de voeten, als zijnde *vierkant* geweest, dan wordt zijn gezegde dienaangaande niet weinig gesterkt door hetgeen wij verder in de II. Schrift, waar zij van die voeten spreekt, vermeld vinden. Immers in het 26^e vers lezen wij: "Ook zult gij vier gouden ringen daaraan maken; en gij zult de ringen zetten aan de vier hoeken, die aan derzelver vier voeten zijn zullen." Wij vinden hier dus sprake van "*hoeken*", die aan de voeten waren. Aan die "*hoeken*", natuurlijk aan de buitenzijde. en wel aan de hoek van elk van de voeten, moest een gouden ring worden aangebracht, en wel zó, dat die ringen zich "tegenover de lijst" bevonden, of, zoals het ook vertaald kan worden, en duidelijker is, *nabij* de lijst, even onder de lijst zo, welke ringen dienen moesten om er de handbomen door te steken, waarmede men de Tafel dragen moest. Maar nu is het duidelijk, dat waren er *hoeken* aan het bovendeel van de voeten, deze in *geen* geval van boven rond kunnen zijn geweest, en dat er dus niets tegen is om wat JOSÉFUS schrijft aan te nemen, als hij zegt, dat zij, wat hun bovenste helft aangaat, *vierkant* geweest zijn.

Even onder de lijst, en dus ook onder de benedenste krans, die aan die lijst was vastgemaakt, waren zo de handbomen aangebracht. Zij waren, gelijk de Tafel zelve, van Sittimhout, maar gelijk deze, met goud overtrokken. Zodat, gelijk wij zeiden, geen hout zichtbaar was. Het een was dus in overeenstemming met het, andere, en waardiglijk niet alleen het heilig *doel*, waartoe de Tafel diende, maar ook de heilige en heerlijke *betekenis*, die zij had, waarbij wij straks hebben stil te staan.

Bij de Tafel behoorden ook verscheiden gereedschappen, tot haar dienst benodigd. Wij vinden die opgenoemd in Exod. 25: 29. "Gij zult ook maken haar *schotelen*, en haar *rookschalen*, en haar *platelen*, en haar *kroezen*, met welke zij bedekt zal worden, van louter goud zult gij ze maken".

Allereerst worden schotelen vermeld, waarbij wij te denken hebben aan een groter soort van schotelen tegenover een kleiner, en wel aan die, op, of in welke, de Toonbroden op de Tafel geplaatst waren.

Vervolgens worden *rookschalen* opgenoemd. Hieronder hebben wij te verstaan een kleiner soort van schalen, dat, naar het grondwoord, de holligheid had als van een holle hand, dus wel diepte maar geen vlakke had. Zij dienden om daarin zuiveren wierook te doen, en werden alzó geplaatst op elke rij van de Toonbroden. Bevonden deze zich in *twee* rijen op de tafel, zes op de één rij gestapeld, en zes op de andere rij, dan kunnen wij daaruit besluiten tot het getal van die "rookschalen", als zijnde twee. Voorts hebben wij niet te denken, dat in die schalen die "zuivere wierook" werd *aangestoken*, en zó op de Toonbroden stond te pronken! Geen ander reukwerk toch mocht in het Heilige worden gebrand, dan wat op het *reukofferaltaar* werd aangestoken, en dat, zoals wij later zien zullen, behalve uit wierook, nog uit

drie andere bestanddelen bestond. Neen, in die rookschaalen werden eenvoudig, op elke Sabbat, korrels zuiveren wierook gedaan, en op de volgende Sabbat werd die wierook op het *Brandofferaltaar* in het vuur geworpen en door nieuwe vervangen, tegelijk met de plaatsing van twaalf Toonbroden op de Tafel. Die wierook maakte het brood "ten gedenkoffer" maar was op zichzelf "een *vuuroffer den Heere*", en werd dan ook als een "*vuuroffer*" behandeld, d. i. aangestoken op het vuur, dat steeds op het Brandofferaltaar brandde.

Ten derde worden onder de gereedschappen van de Tafel opgenoemd haar "plattelen", waaronder wij waarschijnlijk, want met zekerheid kan hier niets bepaald worden, evenmin als van het volgende woord; de vertalingen en gevoelens van de geleerden lopen hier zeer uit een, - te denken hebben aan lage *bekers*, en schalen voor de offerwijn. En eindelijk worden dan nog vermeld haar "kroezen", of, zoals anderen het grondwoord vertalen, haar "offerkannen", haar kannen namelijk waarin de wijn voor het drinkoffer werd bewaard. Is dit zo, dan hebben wij de zaak zó te verstaan, dat, wanneer de wierook, die van de Tafel kwam, en die de Toonbroden ten gedenkoffer had gemaakt, op het Brandofferaltaar werd aangestoken, tegelijk uit de kannen de wijn geschonken werd in de daartoe bestemde schalen of "schaalvormige, d. i., meer platte dan diepe bekens, en dan vervolgens uit die bekens, als een drank of plengoffer, aan een van de hoeken van het Altaar werd uitgestort. Met al die beschouwde gouden gereedschappen, of vaten tot de dienst van de Tafel, moest deze "bedekt worden" lezen wij, d. i., zij moesten niet naast de Tafel, niet op de vloer van de Tabernakel hun plaats hebben, maar op de *Tafel zelf* worden gesteld, nevens de twee rijen toonbroden, zodat haar blad met die vaten als overdekt was. Natuurlijk gold dit voorschrift voor zo ver er op de Tafel daartoe behoorlijk plaats was.

De broden die naar Gods bevel op de Tafel moesten geplaatst worden, en die de naam van "toonbroden" gewoonlijk dragen, heetten zo, omdat zij voor de Heere, of voor het aangezicht des Heren, ten toon gesteld waren. Zij moesten, naar het getal van de twaalf stammen Israëls, *twaalf* in getal zijn, gelijk wij zulks uitdrukkelijk in de Heilige Schrift vermeld vinden, en wel in Lev. 24: 5, waar zij ook de naam van "koeken" dragen, naar een stamwoord, dat doorsteken, of doorboren betekent, waaruit onzes inziens te recht door de oude Rabbijnen is afgeleid, dat die broden, gelijk men ook hedendaags met de Joodse Paasbroden handelt met kleine gaatjes doorprikt of doorstoken waren. Zij moeten voorts van "meelbloem", d. i., van het zuiverste en fijnste tarwemeel worden gebakken, en wel elk brood van "twee tienden", d. i., van twee tienden ener *Efa*, zoals die uitdrukking gewoonlijk betekent, waar gesproken wordt van de maat voor droge waren bestemd. Zij moesten, zoals wij reeds terloops opmerkten, "in twee rijen liggen", waarbij wij niet te denken hebben aan zulke rijen, dat zes broden, en nog eens zes broden *naast* elkander zouden gelegd zijn.

Daartoe zou de Tafel, op welke bovendien zoveel gereedschap moest geplaatst worden, veel te klein zijn geweest! Maar wij hebben de zaak zó te verstaan, dat de toonbroden in twee stapels, zes en zes, *op* elkander zijn gelegd, misschien. Zoals velen dit stellen, met holle, doorgesneden gouden rietjes tussen elke twee broden, om ze des te beter voor bederf te bewaren, daar nu de lucht tussen de broden spelen kon. Maar wij vinden dienaangaande niets in de Heilige Schrift vermeld, evenmin als vaal vier opstaande vorkachtige gouden rekken, die twee aan twee tegenover elkander geplaatst, drie ellen boven de tafel zouden uitgestoken hebben, en met latten ter plaatsing van de broden zouden voorzien geweest zijn, zoals dit ook door vele Rabbijnen

gesteld wordt. Aangezien wij echter hiervan niets in de Schrift vinden vermeld, zo houden wij het er voor, dat de broden eenvoudig zes aan zes op die gouden schotelen zijn gelegd of gestapeld geworden, die wij in de eerste plaats onder het gereedschap van de Tafel vermeld vonden.

Vinden wij nu geen sprake, of nadere bepaling, van hetgeen verder bij de toebereiding van de toonbroden moest worden in acht genomen, b. v. wat hun gedaante betreft, wat hun dikte aangaat, en of er zuurdesem bij het meelbloem mocht worden gedaan, zo meehen wij toch te kunnen stellen, dat de broden, naar de gewone wijze, een *ronde* gedaante hebben gehad, en geenszins, zoals dit door Rabbijnen, o. a. door Maimonidus wordt gesteld, een vierkante gedaante, waarbij zij dan nog zeggen, dat elk brood ter hoogte van zeven vingers aan de beide einden omgebogen was. Wat hun dikte betreft, die kan bezwaarlijk meer zijn geweest dan die van een vinger. En wat het zuurdesem aangaat, dit hebben wij, als iets bedorven, natuurlijk zover mogelijk van de toonbroden weg te denken. Waren toch reeds die koeken, die tot de *gewone* spijsoffers behoorden, *ongezuurd*, zoals wij uitdrukkelijk lezen: "En als gij offeren zult een offerande van spijsoffer, een gebak des ovens, het zullen zijn *ongezuurde* koeken van meelbloem, met olie gemengd, en *ongezuurde* vladen, met olie bestreken", dan kunnen wij te gereder aannemen, dat nog veel minder die broden, die op de Tafel in het Heilige waren geplaatst, met zuurdesem zouden toebereid zijn. De Rabbijnen leren het dan ook in de Misjna, dat zelfs het allerkleinste stukje zuurdeeg de ganse massa meelbloem, waarvan de toonbroden moesten gebakken worden, onbruikbaar zou hebben gemaakt. En Joséfus noemt die broden dan ook uitdrukkelijk *ongezuurde* en *reine* broden.

Lezen wij nu ter plaatse waar de Heere het bevel geeft tot het maken van de Tafel van de toonbroden niets anders ten opzichte van haar gebruik dan dit ene: "En gij zult op deze tafel altijd het toonbrood voor Mijn aangezicht leggen", — elders vinden wij de bepaling *wanneer*, of op *welke dag* dat moest geschieden, namelijk, zoals wij dit reeds niet een enkel woord opmerkten, op de Sabbatdag. Begon deze dag, naar onze tijdrekening, des Vrijdags avonds ten zes uren, dan hebben wij de zaak aldus te verstaan, dat op genoemden dag, en wel tegen de Sabbat, op een daartoe bestemde plaats in de Voorhof, de nieuwe toonbroden werden gebakken, die, nadat het avondoffer was ontstoken, en de Sabbat was ingevallen, nog warm, door een of meer Priesters, in daartoe bestemde gouden schotels binnen het Heilige werden gedragen, en in plaats van de oude broden die nu een week lang op de Tafel geweest waren, gelegd werden, voorzien van nieuwe, zuivere wierook, terwijl de andere wierook, van de afgenomen broden, zoals wij dat reeds hebben gezegd, ten vuuroffer werd gemaakt, door het in de vlam van het Brandofferaltaar te werpen. De afgenomen broden werden vervolgens, als een bijzondere gave Gods aan Aäron en zijn zonen, en aan alle volgende Priesters door hen "in de heilige plaats" gegeten, en waren hun "Een heiligheid van de heiligheden uit de vuuroffers des Heeren, een eeuwige inzetting." Die broden waren hun dus moesten dus door hen werden aangemerkt, als een zeer heilige spijze, die, ofschoon zij de Heere toebehoorde, en rechtens met de wierook, als een vuuroffer, op het Brandaltaar had behoren verteerd te worden, in Zijn grote goedheid door God aan Zijn dienaren werd afgestaan, nemende Hij voor Zich Zelf de wierook alleen, en verzadigende zo Zijn Priesters, ook door middel van dat heilige brood, met "het goede van Zijn huis, en met het heilige van Zijn paleis".

Moesten de afgenomen broden "in de heilige plaats" gegeten worden, het is

volstrekt niet nodig, en zelfs onaannemelijk, hierbij te denken aan het *Heilige* van de Tabernakel. Ook de *Voorhof* was heilig. En daar zullen de Priesters ze hebben gegeten, zijnde het hun verboden ze mede te nemen naar hun tenten. Dit moest hun ook een "eeuwige inzetting" wezen, en door hen onderhouden worden van geslachte tot geslachte, zolang de dienst van de schaduwen en ceremoniën zou duren, totdat *Bij* zou gekomen zijn, Die met het oog op Zichzelf zou kunnen zeggen tot Israël: "Mijn Vader geeft u dat ware brood uit de hemel".

Mochten de van de Tafel afgenomen toonbroden alléén en uitsluitend door de *Priesters* worden gegeten, het is een bekende zaak, in het oude en in het nieuwe Testament beide ons medegedeeld, dat, althans voor zover ons bekend is éénmaal daarop een uitzondering is gemaakt gedurende al de eeuwen van Israëls volksbestaan. Het was toen David met zijn jongelingen vluchtte voor het aangezicht van Saul, en hij hongerig te Nob kwam, waar toen de Tabernakel des Heeren was. Toen gaf de Hogepriester Achimélech, deze daad van liefde en medelijden weldra, door Sauls wraakzucht, met zijn dood moest boeten, en met de dood van het huis, vijf en tachtig priesters, Ahitub uitgezonderd, aan David dat heilige brood, omdat er geen ander brood was, terecht begrijpende, dat in zón buitengewoon geval een uitzondering door hen mocht worden gemaakt. Zegt nu de Zaligmaker, naar Luk. 6: 3: "Hebt gij ook dat niet gelezen, hetwelk David deed. wanneer hem hongerde en degenen, die met hem waren? hoe hij *ingegaan is in het huis Gods*, en de toonbroden *genomen* en gegeten heeft, en ook gegeven degenen, die met hem waren, welke niet zijn geoorloofd te eten, dan alleen de Priesteren". Dan hebben wij daarbij geenszins te denken, dat David in. Het *Heilige* des Tabernakels zou zijn gegaan, en, na zijn vraag om brood, zelf de toonbroden van de Tafel zou hebben genomen. Daartoe toch vreesde David de Heere te zeer, dan dat hij het zou hebben durven ondernemen een plaats te betreden, van welke hij wist, dat zij zelfs voor geen *Leviet* toegankelijk was, laat staan dat *hij zelf* de broden van de Tafel des Heeren zou hebben durven nemen. De Heiland bedoelt in de aasgehaalde tekst *dat* deel van het "huis Gods", dat de *voorhof* was, terwijl wij uit de aangehaalde plaats in 1 Sam. 21 zien hoe wij dat "genomen" te verstaan hebben, namelijk uit de handen van de Hogepriester, die ze hem gaf.

En vragen wij wat de Tafel van de toonbroden, met de broden voorzien en met al haar toestel en dienst, beduiden moest, welke haar geestelijke betekenis was, wat zij onder de oude bedoeling moest afschaduwen?

Dan geloven wij, dat ook zij, op haar wijze, gelijk de Tabernakel in zijn geheel, en elk van Zijn onderdeden in het bijzonder, de Heere *Jezus Christus* moest vóórbeelden, en wel als zullende eenmaal wezen, voor Zijn priesterlijk dienstvolk op hun weg naar den. hemel, de waarachtige spijs en drank ten eeuwigten leven. Als toch, zoals wij duidelijk in de brief aan de Hebreeën lezen, ook aan Israël in de woestijn "het *Evangelie* is verkondigd". Als dat Evangelie verkondigd is niet alleen door woorden b. v. waar Mozes het volk wees op die "Profeet, die de Heere zou verwekken, en die men horen moest", maar óók, gelijk terecht in antwoord 19 van onze Heidelbergse Catechismus wordt geleerd, "door de *offeranden* en *andere ceremoniën van de wet*"; en als de Heere Jezus Christus ook *toen* van dat Evangelie het *Middelpunt* was, gelijk Hij het geweest is van het Paradijs af "en zonder Hem dat Evangelie geen Evangelie is, dan geloven wij ook zeer zeker, dat de Tafel van de toonbroden met wat zij bevatte, als *mede* behorende tot de "ceremoniën van de wet", een vóórbeeld. en wel een uitnemend heerlijk en troostrijk voorbeeld van Hem geweest is. Het Is hier niet de vraag of velen, dan wel weinigen

onder het oude Israël Hem als zoodanig in die Tafel gezien hebben, ofschoon wij het er voor houden, dat het *geestelijk* Israël, te midden van het vleeselijk Israël, als het "overblijfsel naar de verkiezing van Gods genade" aanwezig, Hem zeer zeker door haar heeft zien voorgebeeld.

Maar het is wel de vraag, of, naar Gods bedoeling, ook die *Tafel* dienen moest, in hoofdzaak althans, en in haar eerste doel, om een afschaduwing van de Heere Christus te zijn. En dit geloven wij, op genoemde grond, vast, besluitende van het *geheel* des Tabernakels tot zijn *onderdelen*, *al* zijn er ook. Zoals wij zulks vroeger reeds aanmerkten, onder die onderdelen *vele* zaken, van welke wij de *bijzondere* betekenis niet weten, zodat wij op de vraag: waarom zou dit aldus, dat alzó hebben moeten zijn? geen ander antwoord vooral nog weten te geven dan dit: wij weten zulks niet! *Waarom* moest b. v. de Tafel juist *die* maat hebben in lengte, breedte en hoogte, als de Heere aan Mozes heeft voorgeschreven? Waarom moest zij aan de Noordzijde in het Heilige staan? Wij weten er geen antwoord op, dat door de Heilige Schrift wordt gerechtvaardigd, of het zou dit éne moeten zijn: omdat het zo de Heere behaagde! Maar in *hoever* nu ook die *bijzonderheden*, en andere van dergelijke aard, op de Heere *Christus* heen wezen. Daarop moeten wij het antwoord schuldig blijven, ons niet durvende begeven in zulke verklaringen, die meer *gezocht*, dan *waar* zijn, en die dan ook door haar voorstanders van vroegere en van onze tijd ook, met geen enkel bewijs gestaafd worden. Daarom blijven wij in de geestelijke beschouwing van de Tabernakel, óók van de Tafel van de toonbroden, bij hetgeen waartoe de Heilige Schrift ons recht geeft. En als dan die Schrift het leert, dat de Heere Jezus Christus dat "ware brood" is; *dat "Zijn vlees waarlijk spijs, Zijn bloed waarlijk drank is"*, dat *Hij* gekomen is opdat Zijn schapen het leven en de overvloed zouden hebben; dan ziet ook het geloof, dat Hem vóórgebeeld vindt door de gouden Luchter met zijn zeven brandende lampen als het licht van de wereld, en als het licht des levens, Hem ook door de Tafel van de toonbroden met haar brood en haren wijn vóórgebeeld als de waarachtige spijs en drank van Zijn volk, geschonken als zoodanig door Zijnen Vader aan het geestelijk Priesterschap van het nieuwe Verbond, gelijk de toonbroden door God aan de dienaren Zijns Heiligdoms onder de ouden dag gegeven waren.

Maar terwijl deze alleen op de *Sabbat* dit brood eten mochten, mag nu een iegelijk, die waarlijk hongert, mag nu een iegelijk wie "de weg te veel zou zijn", en die bezwijken zou zo zijn ziel niet werd gevoed en gesterkt, telkens en telkens als zij begerig is naar die spijs, die Christus is, ook telkens en telkens vrijelijk toetasten, en nemen en eten, zonder prijs en zonder geld, naar de genadige vrijvergunning, die hij daartoe van de Vader, en van de Heiland Zelf, in Zijn woord, heeft ontvangen. En niet alleen vrijelijk toetasten, en nemen en eten, maar ook eten tot verzadiging toe! *Hier* geldt de uitnodiging: "Eet, vrienden! drinkt, en wordt dronken, o! liefsten", dat is, wordt *vervuld* met de spijs en met de drank, die Ik voor u bereid heb. Want terwijl de gelovigen, in het gebruik van *lichamelijke* spijs en drank, steeds de matigheid hebben te betrachten, geldt *hier*, waar van de Heere *Christus* sprake is, als Die onze zielen voeden en verkwikken wil, die wet van de matigheid niet! Hoe *meer* wij van Hem begeren, hoe *meer* Hij onze zielespijs en onze ziele drank is, hoe *beter* *het* met ons is, en hoe grotei ook onze geestelijke wasdom is in de genade.

Daarom, al moet wel het gevoel onzer volkomen onwaardigheid het ons doen belijden, dat wij zelfs geen kruimpje verdiend hebben van 's Heeren genadevolheid, zo moeten wij *toch*, nu de Heere, in Zijn neerbuigende ontferming, ons *niet* een kruimpje, maar *volop* geven wil, en tot ons zegt: "doe uwen mond wijd open, en ik zal hem *vervullen*", ook niet aarzelen aan te

nemen, met bewondering en aanbidding en dankzegging aan te nemen, wat Hij ons wil geven: *Zichzelven, ja, Zichzelven*, met al Zijn schatten en gaven. Daardoor alleen kunnen wij er, in onze geestelijke gestalte, welgedaan uitzien, gelijk Hij daartoe ook gekomen is, naar Zijn eigen woord, "*opdat Zijn schapen het leven*" niet alleen, maar ook "*overvloed hebben zouden*", overvloed *niet dan* eerst, als zij voor de troon zullen zijn, en het woord zal vervuld worden: "zij zullen niet meer hongeren, en zullen niet meer dorsten", maar *overvloed* óók reeds *hier beneden*, óók reeds op hun weg naar het Jeruzalem, dat daar boven is, opdat alzó het woord in hen worde bewaarheid: "zij gaan *van kracht tot kracht*, een iegelijk van hen zal verschijnen voor God in Sion. Ja, dat is het heerlijk, dat is het zalig deel van allen, die door de Geest de zalving hebben ontvangen tot het priesterschap van de gelovigen in Gods geestelijk Heiligdom. Daar, dáár is de ware Toonbroodstafel, van welke die in het wereldlijk Heiligdom van het oude Israël slechts de flauwe schaduw was. O! wèl ons, als wij, door de nood, door de behoefte onzer ziel gedreven, gedurig tot haar gaan, om te ontvangen en te genieten wat de genade voor ons bereid heeft.

XIV

HET REUKALTAAR

Na de Toonbroodstafel beschouwd te hebben, begeven wij ons in de geest. en, gelijk het ons betaamt, met diepen eerbied, oenige schreden verder in het Heilige, om daar met aandacht het oog te vestigen op nog een ander heilig kunst stuk, niet minder heerlijk, en van niet minder heerlijke betekenis, dan de beide reeds door ons in ogenschouw genomen heilige vaten van de dienst Gods. Het is het *Reukaltaar*, dat wij bedoelen. Het staat, naar Gods bevel, vóór de Voorhang van het Heilige der Heiligen, en wel in het midden van de breedte van de Tent, maar zó ver van de Voorhang van het Heilige der Heiligen verwijderd, dat er nog genoeg ruimte overblijft voor de dienstdoende Priester om tussen de genoemde Voorhang en het Altaar te kunnen doorgaan. Ex. 30. Behalve de meest gebruikelijke benaming van *Reuk of Reukofferaltaar*, draagt het ook de naam van *gouden Altaar*. Het Bevel van zijn vervaardiging, met het voorschrift hoe het gemaakt moest worden, vinden wij Exod. 30: 17, waar wij tevens de plaats, waar het staan moest, en de dienst, die er op moest verricht worden, vernield vinden, terwijl de uitvoering van het bevel, en van het voorschrift van Zijn vervaardiging, te lezen is Exod. 37: 252S.

Evenals de Tafel van de toonbroden, de berderen van de Tabernakel, en het Brandofferaltaar, gelijk ook de later te beschouwen Ark des Verbonds, was het Reukaltaar gemaakt van Sittimhout. Al lezen wij niet met zo vele woorden, dat het gelijk het Altaar des brandoffers, "hol, van planken" moest gemaakt worden, zo is het bepaald uit *planken* samengesteld geweest, en niet, ofschoon dit hier had *kunnen* geschieden, uit een enkel stuk hout, ten einde geen nodeloze zwaarte aan te brengen. Maar terwijl het Altaar van het voorhof, zoals wij gezien hebben, telkens als het op een andere plaats gesteld werd, gevuld werd met aarde en stenen, daar zulks nodig was wegens het felle vuur, dat daarop branden moest, bleef het Reukaltaar hol, omdat zó'n vulling daarbij gans onnodig was, aangezien nooit enig vuur daarop gestookt werd, maar de gloeiende kolen, die voor het Reukwerk nodig waren, in een daartoe bestemd gouden Reukvat werden gedaan, en alzó op het Altaar kwamen. Dat Reukvat, namelijk, werd neergezet op het "dak" van het Altaar,

dat de holligheid er van geheel voor het gezicht bedekte. Door dat "dak" hebben wij te verstaan de plank, die boven op de zijplanken was bevestigd. Die zijplanken waren vier in getal, en hadden elk een lengte van twee ellen bij een breedte van één el. Het Altaar was Alzo, evenals dat des Brandoffers, vierkant, en had de dubbele hoogte van de lengte en van de breedte.

Uit de vier hoeken van boven. schoten, evenals bij het andere Altaar, hoornen, maar terwijl wij in de beschrijving van dit laatste *niet* lezen dat Zijn hoornen moesten overtrokken worden, gelijk wel het Altaar zelf, met koper, en dus konden stellen, dat de hoornen van *massief koper* zijn geweest, voortschietend uit de koperen platte bovenrand, of "omloop" van het Altaar, is het met die van het neukaltaar anders gesteld. *Dit* Altaar toch, d. i. "zijn dak en deszelfs wanden rondom", moest niet alleen overtrokken worden, en wel met "louter goed", maar "ook Zijn hoornen" moesten overtrokken worden, waaruit wij dus te recht kunnen opmaken, dat hier het bevel "uit hetzelfde zullen Zijn hoornen zijn", deze betekenis heeft, dat uit de vier bovenhoeken van de houten romp van het Reukaltaar de vier hoornen uitgesneden, of uitgestoken moesten worden, zodat zij van het *zelfde* hout waren als

wanden, en geenszins daar aan, op de een of andere wijze, als oorspronkelijk losse stukken, zijn aangebracht. Daartoe zijn dan ook de wanden of zijstukken eerst zóveel hoger geweest dan twee ellen, als er vereist werd voor de hoogte van de hoornen, terwijl, nadat deze uit de hoeken uitgesneden, of uitgestoken waren, het hout, dat van de ene hoorn tot de anderen liep, weggezaagd is geworden, ten einde te komen tot de hoogte van twee ellen, die het Altaar zonder de hoornen, hebben moest. Daar voorts die hoornen, gelijk bij het Altaar in de Voorhof, de gedaante hadden van runderhoornen, en dus gebogen waren, zo hebben wij de planken, waarvan het Reukaltaar gemaakt was, een genoegzame dikte toe te schrijven, om zulke kromgebogen hoornen daaruit te kunnen snijden, die dan vervolgens, gelijk het Altaar zelf, met "louter goud" kunstig werden overtrokken, en zo de schijn hadden als waren zij van massief goud vervaardigd. Langs de bovenrand van het Altaar, en boven dezen uitstekende; rondom het "dak" Alzo, liep een gouden krans", op gelijke wijze als bij de Tafel van de toonbroden, een krans waarvan wij niet lezen, dat hij met goud moest *overtrokken* worden, en van welken wij dus stellen kunnen, dat hij van *massief* goud, en natuurlijk zeer kunstig, zal vervaardigd zijn geweest. Ofschoon nu het oorspronkelijk woord, door "dak" overgezet, het zelfde is. dat gebruikt wordt waar in de Heilige Schrift gesproken wordt van het platte dak van een huis, dat rondom van een borstwering was voorzien, ten einde te beletten, dat iemand bij ongeluk van het dak zou afvallen, zo behoeven wij daarom met Bähr en anderen, volstrekt niet te stellen, dat daarom het Reukaltaar een boven zijn dak uitstekende krans zal gehad hebben, opdat, zó wellicht vuur, of reukwerk uit het Reukvat op het dak vallen mocht, dit niet van het dak op de vloer van de Tabernakel vallen zou, maar door de krans, als door een borstwering, verhinderd zou worden op de vloer te vallen. Wij hebben ons toch volstrekt niet voor te stellen, dat in het Reukvat de kolen in zó'n menigte zouden gedaan zijn, dat zij opgestapeld moesten worden, en hoog boven de rand zouden zijn uitgekomen.

Dit was vooreerst gans onnodig voor het reukwerk, dat *zulk een* hoeveelheid vuur niet behoefde, terwijl bovendien het Reukvat diep en wijd genoeg zal geweest zijn om genoegzaam vuur te kunnen bevatten, zonder dat dit vuur boven de rand behoefde uit te komen. Maar kwam het *niet* boven de rand uit, dan kon het ook onmogelijk uit het Reukvat op het dak van het Altaar vallen, en dit behoefde dus ook geen soort van borstwering, om te beletten, dat het

op de grond viel.

En, ten tweede, zó'n hoog op een gestapelde kolen massa, die dan, naar de aard van de zaak, bij het opstapelen spits had moeten toelopen, was ook ongeschikt geweest om daarop behoorlijk een handvol reukwerk te strooien. Dit zou er voor een groot deel zijn afgerold. Maar stellen wij, dat het vuur niet opgestapeld, maar plat lag, en onder de rand van het Reukvat gebleven is, dan kon gevoegelijk de handvol welriekende specerijen op de kolen gelegd worden, zonder dat ook maar een enkel korreltje reukwerk van het vuur kon afvallen. En bovendien zal zeer zeker de dienstdoende Priester, die de gloeiende kolen, tot het reukwerk vereist, in het daartoe bestemde gouden Reukvat leggen moest, ook wel de nodige voorzichtigheid hebben gebruikt bij de bediening van een offer, zó heilig als dat van reukwerk!

Uit het vermelden van een Reukvat heeft de lezer kunnen opmaken, dat wij ons volstrekt niet kunnen verenigen met dezulken, die het grondwoord in onze Statenoverzetting door "dak" vertaald, en terecht zo vertaald, verklaren door een *roosterwerk*, of *netwerk*, zoals de Vulgata heeft, die daarin enigszins overeenkomt met de vertaling van de zeventigen. Dezulken stellen dan, dat het vuur van het reukwerk op dat net, of rooster, werd gelegd, en dat de as van de kolen door dat net heen viel op de bodem van het Altaar. Waarlijk, een gans onaannemelijke zaak! Niet alleen vanwege de doorgaande betekenis, die het Hebreeuwse woord heeft. Maar óók vanwege het ganse ondoelmatige en hoogst lastige, dat zó'n rooster zou veroorzaakt hebben. Want aangezien er geen lade of *bak* in het midden, of onder aan in het Altaar was, waarin de as vallen kon, welke lade dan uitgetrokken, en bij de as van het Brandofferaltaar kon worden geledigd, zo zou, - was het niet dagelijks, dan toch van tijd tot tijd, - het inwendige van het Altaar van die as ontledigd moeten zijn geworden. En waar had zulks moeten geschieden? In het Heilige zelf? Maar welk een stofwolk zou zulks aldaar, in dat zo heerlijke vertrek, hebben doen ontstaan! welk een besmetting van het zo kostbare Voorhangsel van het Heilige der Heiligen, zou zulks veroorzaakt hebben, ook zelfs bij een bedachtzame behandeling van dat wegnemen van de as! Of in de Voorhof? Maar dan zou men ook moeten aannemen, dat daarheen van tijd tot tijd het gouden Altaar werd gebracht. maar zulks geschiedde nooit, en mocht ook niet geschieden! het Stond, en het bleef staan vóór de Voorhang, voor het aangezicht des Heeren, en werd nooit van zijn plaats genomen, dan bij het optrekken van het leger, bij het vervoeren van de Tabernakel. Maar bovendien, wij lezen immers uitdrukkelijk, dat ook het "*ook:*", zoals de onzen het woord vertalen, met goud moest *overtrokken* worden, wat in zich sluit, dat het een *houten* dak was, of blad. Wordt nu het grondwoord door "net" of "rooster" vertaald, dan zou men moeten stellen, daar er toch van *overtrokken* sprake blijft, dat dan ook dat net, of rooster, eerst van *hout* is gemaakt, en vervolgens met goud overtrokken is, en dat dan ook dagelijks twee keren op zó'n overtrokken! rooster de gloeiende kolen van het reukwerk zijn gelegd. Men behoeft slechts een weinig door te denken om het gans onhoudbare van zó'n rooster in te zien.

Even onhoudbaar is de mening van anderen, die stellen, dat de kolen voor het reukoffer onmiddellijk op het met goud beklede platte dak van het Altaar werden gelegd, en die van geen bijzonder Reukvat willen weten, alleen omdat dit niet met name bij de beschrijving van het Beukaltaar wordt vernield. *Want* grotelijks zou, door het tweemaal daags moeten verduren van de hitte, die van gloeiende kolen afstraalt, het gouden overtreksel van het dak geleden hebben. En hoe lichtelijk zou ook het hout van dat dak, door de gedurige hitte, die door het gouden bekleedsel doordrong, verkoold en verteerd zijn! Bovendien, al lezen wij van geen Reukvat bij de beschrijving van het

Reukaltaar., zo wordt echter meermalen op andere plaatsen van een Reukvat, en zelfs van Reuk- of Wierookvaten gesproken, gelijk ook van Rookschalen bij de dienst van de Tabernakel. Maar wat zou ons dan, na al het beschouwde, verhinderen om voor vast en zeker te stellen, gelijk zulks door velen, ook door geleerde Rabbijnen, gedaan wordt, dat zó'n Reukvat, of Reukschaal ook op het Reukaltaar stond, en dat daarin het vuur voor het reukoffer werd gelegd? Dit kon ook gemakkelijk telkens, ter plaatse van de as in de Voorhof, worden geledigd. En zulks aannemende vervallen alle zwaarigheden, die, gelijk wij gezien hebben, bij een andere opvatting ontstaan.

Daar, bij het verwisselen van de Tabernakel van standplaats, de heilige vaten van de dienst niet op wagens mochten worden vervoerd, maar op de schouderen van de Kohathieten moesten gedragen worden, zonder dat deze evenwel die vaten zelf mochten "aanroeren" beval God, dat ook voor het Reukaltaar handbomen of "draagbomen" zouden vervaardigd worden, evenals er voor de Tafel van de toonbroden, voor het Brandofferaltaar, en voor de Ark des Verbonds gemaakt waren. Zij waren ook van Sittimhout en met goud overtrokken, en staken, ten getale van twee, elk door twee massief gouden ringen, die onder de krans van het Altaar, dus niet ver van de bovenrand af, en natuurlijk aan twee tegenover elkander gestelde zijden, in de wanden van het Altaar waren aangebracht. Zo werd het, nadat het eerst niet een kleed van hemelsblauw, en vervolgens met een deksel, of kleed, van "tachas" vellen bedekt was, door middel van die beide draagbomen, en op de schouderen van vier Levieten vervoerd".

Was nu het Reukaltaar geheel en al met "louter goud" overtrokken, waarom het ook, ter onderscheiding van dat des Brandoffers, wel de naam van "gouden-Altaar" draagt, Num 4:11, gelijk het andere ook wel het "koperen Altaar" geheten wordt, maar lezen wij niet van enige kunstmatige bewerking van dat gouden overtreksel, zo is het echter volstrekt niet in strijd met de wijze waarop alles, wat tot de h. dienst in de Tabernakel behoorde, vervaardigd worden moest, te stellen, dat de goudplaten, waarmede het Altaar overtrokken was, enige kunstige bewerking ondergaan hebben, om het zo een fraaier voorkomen te geven, dan het zonder die bewerking en dus alleen met platte platen beslagen, zou gehad hebben.

Wat nu **de dienst van het gouden Altaar** aangaat, wij vinden die door God voorgeschreven in Exod. 30: 7, 8: Aäron zal daarop aansteken welriekende specerijen; alle morgen. als hij de lampen wel zal toegericht hebben, zal hij dezelve aansteken. En als Aäron de lampen aansteken zal, tussen de twee avonden, zal hij dat aansteken: het zal een gedurig reukwerk zijn, voor het aangezicht des Heeren, bij uwe geslachten." zo moest eiken morgen ten negen uren, tegelijk met het "zorgenbrandoffer in de Voorhof en eiken middag ten drie uren, als wanneer bij de Hebreeën gerekend werd dat de avondtijd begon aan te vangen, tegelijk met het *avond*brandoffer, het heilig reukwerk ontstoken worden, en wel met kolen, die van het vuur van het Brandofferaltaar waren genomen. Dit vuur was *heilig* vuur, omdat het afkomstig was van dat *hemels* vuur, dat Heere had doen neerdalen bij het eerste offer van Aäron en van zijn zonen, en dat sedert die steeds brandende moest worden gehouden. Het Reukwerk, dat een "heiligheid van de heiligheden" wordt genoemd, mocht zo met geen *gewoon* vuur aangestoken worden, zoals b. v. onder de ketels, waarin het vlees voor de offermaaltijden werd gekookt, gebruikt werd, dat ook wel "vreemd" vuur geheten wordt, en aan welk vuur wij hoogst waarschijnlijk te denken hebben, waar gesproken wordt van de zonde van *Nadab* en *Abihu* (Lev. 10: 1), die hun dood ten gevolge had. Lezen wij nu dat *Aäron* het reukoffer moest aansteken, zo

behelst echter dit voorschrift volstrekt niet de bepaling, dat *hij* slechts en zo ook iedere *Hogepriester* alleen na hem, gerechtigd was zulks te doen. Nee, ook de *gewone* Priesters was zulks geoorloofd, wanneer de beurt van hun dagorde zulks medebracht. En toen er later honderden Priesters waren, bepaalde het heilig lot welk Priester de dienst van het reukwerk zou verrichten, zoals wij van dit laatste een voorbeeld vinden in Zacharias, de vader van Johannes de doper, die ook tot de *gewone* Priesters behoorde, als zijnde hij "van de dagorde van Abia", en wie "ten lote was gevallen, dat hij zou ingaan in de Tempel des Heren om te reukofferen".

Ook lezen wij in Num. 18: 7: "Maar gij" - Aäron - "*en uw zonen* met u, zult ulieder priesterambt waarnemen in alle zaken van het Altaar, *en in hetgeen van binnen de Voorhang is*, dat zult *gijlieden* bedienen". Nu behoorde natuurlijk ook tot hetgeen "van binnen de Voorhang is", de bediening van het Altaar des reukoffers. En toen koning Uzzia eens wederrechtelijk wilde roken op het Reukaltaar, spraken hem de Hogepriester Azaria en de tachtig gewone Priesters, die daarbij tegenwoordig waren, aldus aan: "Het komt u niet toe, Uzzia! de Heere te roken, maar de *Priesteren*. Aärons zonen, die geheiligd zijn, om te roken". 2 Kron. 26: 18. Uit deze plaatsen blijkt dus, dat ook de *gewone*, of *mindere* Priesters mochten reukofferen op het Reukaltaar. Maar steeds had Aäron, en elk Hogepriester na hem, het recht, om, als hij zulks verkoos, het werk des reukoffers, op de gewone tijd te verrichten, en dat uit de handen van de gewone Priester over te nemen. Wáárom dan, in de boven aangehaalde plaats, Exod. 30: 7, 8 bepaaldelijk van *Aäron* gezegd wordt, dat *hij* op het gouden Altaar welriekende specerijen zou aansteken? Wij weten niet anders daarop te antwoorden dan dit: omdat *Aäron* in de *eerste* plaats, en ook bij de *eerste* gelegenheid, namelijk na de inwijding van de Tabernakel, bij de aanvaarding van zijn priesterlijk ambt, zulks doen moest, gelijk ook op de Grote Verzoendag, op de Sabbat, op het feest van de nieuwe maan, en op de gezette hoge feesten. Wat de *gewone* Priesters aangaat, zo zeggen de Rabbijnen, dat, met name toen hun getal zeer groot geworden was, hetgeen gewonen Priester te beurt viel meer dan éénmaal in Zijn bediening het reukoffer te ontsteken, en wel met de bepaling er bij, dat dat éénmaal *niet* betekende één *dag*, maar slechts *een enkele keer* op die éne dag. Hij mocht dus, als hij 's morgens had gereukofferd, niet wederom 's avonds dat allerheiligst werk verrichten, wel echter twee keren een *ander* dienstwerk. Spreekt er de Talmud zo over, het is zeer wel mogelijk, dat hij daarin gelijk heeft, ofschoon de Heilige Schrift niets dienaangaande zegt, maar gelijk wij vernamen. slechts in het algemeen leert, dat het reukwerk te offeren een ambtverrichting van de Priesters was. Dit evenwel kunnen wij wel begrijpen, dat, naarmate hun getal toenam, naar die mate ook de dienst bij het reukaltaar, die nooit meer dan *twee* keren op eiken dag mocht plaats hebben, des te minder tot dezelfde persoon terugkeerde. En toen nu hun getal zó sterk was aangegroeid, dat, om de handhaving van orde en regelmaat in de dienst van het huis des Heeren, David het nodig achtte hen te verdelen in vier en twintig klassen, of dagordeningen, die elk één week de dienst waarnamen, zo spreekt het *van zelfs*, dat het eindelijk, toen het getal van de Priesters tot verscheiden duizenden was aangegroeid, het als een gans bijzondere zaak werd gerekend, en als een bijzondere ere van God, wanneer zeen door het lot werd aangewezen om te reukofferen, waaraan dan ook verbonden was het uitspreken over de vergaderde menigte van de zegen, met welken de Heere bevolen had, dat Aäron, en zijn zonen, het volk Israëls sr ouden zegenen, en die wij opgetekend vinden in urn. 6: 24, 25, 26. Aan die *zegen* hebben wij dan ook te denken, en niet aan de een of andere toespraak, veel minder aan een soort van predikatie, want die had in de Tempel geen

plaats, wanneer wij lezen, dat Zacharias, toen hij het reukoffer bediend had, en wederom "uitkwam", d. i., buiten het Voorhangsel van het Heilige was gekomen, en in het hoge Voorportaal stond, op de bovensten van de twaalf trappen, die derwaarts voerden, "*niet spreken kon*" tot het volk. Hij kon de *gebruikelijke zegen*, waarop het volk was blijven wachten, niet uitspreken, maar droeg toen reeds de straf van de stomheid, vanwege zijn ongeloof aan het woord van de engel.

Een andere, en gans bijzondere dienst van het Reukofferaltaar vinden wij door God voorgeschreven in *Exod. 30: 10 Lev. 16: 18, 19*, en bestond daarin, dat Aäron, op de Grote Verzoendag, zowel over de *hoornen* van dat Altaar, als over dat *Aldaar zelf* verzoening doen moest. Hij moest zulks doen met "het bloed des zondoffers van de verzoeningen", dat is met het bloed van de *var*, en met het bloed van de *bok* "voor Jehovah", met hetwelk hij achtereenvolgens in het Heilige der Heiligen gegaan was, om daar verzoening te doen, zoals wij dit later hopen te beschouwen. Wanneer deze verzoening geschied was, mengde Aäron het bloed van de var en van de bok dooreen, bestreek daarmee de hoornen van het Reukofferaltaar rondom, en spregde vervolgens, tot zeven keren toe, met zijnen vinger, d. i., met de wijsvinger van Zijn rechterhand, op dat Altaar, namelijk op zijn dak, waarop het Reukvat stond. Zó moest hij dat "reinigen en heiligen van de onreinheden van de kinderen Israëls. Al werd toch dat Altaar nooit aangeroerd door enig man uit het volk, ja zelfs niet genaderd, dan door de *Priesters* alleen, het stond toch, gelijk de gehele Tabernakel, te midden van een *zondig*, en een in zichzelf *onrein* volk. En ook de *Priesters*, die als middelaars voor het volk de dienst bij het Altaar deden, waren zondaars, en werden daarom geacht, door hun gedurige aanraking van het Altaar, dat te ontreinigen. Maar daarom moest het dan ook jaarlijks "gereinigd en geheilgd" worden, om bij vernieuwing en bij voortduring de Gode welbehagelijke drager te kunnen wezen van het heilig offer van het reukwerk.

Wat nu het *reukwerk* betreft, dat op het gouden Altaar moest ontstoken worden, zo had God ook daarvan bijzondere en nadrukkelijke bepalingen gemaakt, waaraan men zich stipt had te houden. Terwijl het streng verboden was enig "*vreemd reukwerk*" daarop aan te steken, d. i. enig reukwerk *van eigen* uitvinding, al ware het ook *nog zo aangenaam* van reuk, zo mede enig "brandoffer" of "spijsoffer", evenzeer als het ook verboden was een "drankoffer daarop te gieten", zo had de Heere daarentegen voorgeschreven uit *welke* bestanddelen, en op *welke* wijze het reukwerk voor het Reukaltaar moest vervaardigd worden. Wij lezen dat voorschrift *Exod. 30: 34, 35, 36*. En daaruit zien wij dat het bestond uit *vier* bestanddelen, die met de algemene naam van *welriekende zaken* worden aangeduid.

Het eerste bestanddeel heet in onze Bijbeloverzetting *mirresap*, waarbij wij te denken hebben óf aan het zeer welriekend, uit de stam van de Mirreboom gevloeide en opgedroogde sap, dat men, het zij door insnijdingen in de bast van die boom, het zij door uitvloeiing uit die bast op natuurlijke wijze verkrijgt; óf aan een soort van *Storaxgom*, die, tot korrels opgedroogd, veel gelijkenis heeft met Mastickorrels, ook wel *Mastictranen* genoemd ¹⁾, een aangenaam riekend harssoort, dat (ook door insnijdingen in de schors van de "*Pistacia lentiscus*" wordt verkregen, die vooral op het eiland *Chios* gekweekt wordt.

Het tweede bestanddeel van het heilig reukwerk wordt in onze Statenvertaling *Oniche* geheten, waaronder KEIL en anderen, verstaan de zogenaamde *Zeenagel*, zijnde de *schaal*, of liever het *deksel van de opening*

van een roet de Purperslak overeenkomend schelpdier, dat in de hode zee, en ook in Indië, gevonden wordt, en welke schaal of deksel, "*unguis odoratus*" geheten, tot pulver gestoten, en op het vuur geworpen, een lekkeren reuk zou verspreiden. Met deze verklaring kunnen wij ons evenwel niet verenigen. Het is toch een bewezen zaak, van welke bovendien een ieder de proef zou kunnen nemen, dat de zeenagel fijn gestoten, en op *zichzelf*, d. i. alléén of onvermengd gebrand wordende, volstrekt geen aangename reuk geeft. Hij beantwoordt dus volstrekt niet aan de *algemene* benaming, boven gezien, van "*welriekende*" zaken of "specerijen", zoals het in de Schrift heet, een benaming die op *elk* van de vier bestanddelen van het heilige reukwerk ziet, al is het ook, dat de poeder van de zeenagel, met welriekende specerijen verbonden, de reuk van deze sterker maakt, en langer doet standhouden. Daarom verenigen wij ons in deze met Bähr die de voornaamste Joodse uitleggers, zoals *Jarchi, Kimchi, Rabbi, Elias*, en anderen, op zijn hand heeft, en die hier ook, evenals bij de drie andere reuksoorten, aan een soort boomhars, of gom, denkt, dus aan iets uit het *plantenrijk*, ofschoon niet met volkomen zekerheid kan worden uitgemaakt aan *welken* gomboom of gomstruik wij te denken hebben. De beroemde SAMUEL BOCHART, in zijn geleerd werk "Hierozoicon" H. 5, 20, pag. 803 enz. houdt het er voor, dat de Oniche van de struik *Bdellion* kwam. Maar, gelijk ik zeide, volkomen zekerheid bestaat in deze niet.

Het derde bestanddeel heet *Galban*, naar de Griekse vertaling, en de Latijnse *galbanum*. Ook hier hebben wij te denken aan een uitvloeisel, dat door middel van insnijdingen in de bast van de Galbanstruik, verkregen wordt, een struik die in gelukkig *Arabië, Syrie en Abessynie* gevonden wordt. Lezen wij nu, gelijk wij zagen: "neem tot u *welriekende* specerijen", en worden dan die specerijën, gelijk wij die tot hiertoe beschouwd hebben, met name genoemd: "*Mirresap, en Oniche en Galban*", lezen wij *terstond* daarop, en wel als een nader verklarend bijvoegsel, nog eens: "(deze) *welriekende* specerijen", zodat wij onmogelijk anders kunnen stellen, dan dat op *elk* dier drie zaken in het bijzonder de herhaalde uitdrukking "welriekend" toepasselijk is, dan kunnen en mogen wij ons ook hier *niet* verenigen met het gevoelen van KEIL, die van de Galban zegt, dat de smaak én reuk er van *scherp* en *bitter* is, en nog minder met die Joodse geleerden, die de reuk er van hij de zogenaamde, afschuwelijk riekende, *Duivelsdrek* vergelijken. Maar dan verenigen wij ons ten volle ook hier met Bähr die zó'n gevoelen, naar het ons voorkomt, op zeer deugdelijke gronden, ver wegwerpt, en aantoon, dat wij bij *Galban* ook aan een hars of gomsoort te denken hebben, die, evenzeer als de beide vorige, onvermengd gebrand, een aangename reuk verspreidt.

Eindelijk wordt nog, als vierde bestanddeel van het heilig reukwerk vernield "*zuivere Wierook*", gelijk het oorspronkelijk woord in alle Bijbeloverzettingen en alle Bijbelverklaringen aldus opgevat wordt, waardoor ten opzichte van dat bestanddeel geen verschil bestaat. Wordt "gelukkig *Arabië*" voor. Het vaderland van de Wierookboom gehouden, waarom dan ook de welriekende hars, die van hem verkregen wordt, ook wel de naam draagt van "odor Arabicus", of Arabische reuk, zo is echter tot hiertoe die boomsoort, van welker hars de oude, de echte en beste Wierook verkregen, niet met zekerheid bekend. Die beste Wierook is, naar het getuigenis van Plinius van een *witte* kleur, en werd van het zomergewas in de herfst ingezameld, terwijl THOPHRASTUS er van getuigt, dat hij *doorschijnend* is. Aan dit, en niet aan een minder soort, zal men dan ook wel te denken hebben bij "zuiveren" Wierook, gelijk de Heilige Schrift vermeldt, dat tot het

Reukober moest gebruikt worden.

Lezen wij nu, in het slot van vs. 31, "dat elk bijzonder zij", dan zou men lichtelijk tot de mening kunnen komen, dat elk van de vier verschillende soorten reukwerk, die wij nu beschouwd hebben, bijzonder moest blijven, dus in vier verschillende vazen, of schalen, bewaard moest worden, en dat dan de dienstdoende Priester van elk in het bijzonder een zekere hoeveelheid op het vuur om te reukofferen moest werpen. Maar zó is die uitdrukking niet bedoeld. Zij wil zeggen, dat elk van de vier soorten, van elk waarschijnlijk evenveel, *eerst* in het *bijzonder moest* worden behandeld, d. i., tot poeder gestoten voordien, terwijl dun vervolgens de vier soorten doorengemengd werden. Bähr gist, onzes inziens terecht, dat de een soort op een andere wijze dan de andere hij het fijn maken moest worden behandeld; dat de aard van de specerijen zulks medebracht, en dat daarom het bevel gegeven was "dat elk bijzonder zij". Maar dat *niet* elk bijzonder *bleef* ligt allerduidelijkst in het bevel, vs. 35: "En gij zult een reukwerk ener zalf daaruit maken". Uit de vier soorten, in het vorige vers vermeld, moest dus "een reukwerk ener zalf" gemaakt worden, en wel "naar het werk des apothekers", wat op een kunstige toebereiding heenwijst. Zoals ook V. D. PALM het opvat, die, hier ter plaatse de grondtekst meer verklarende, dan wel vertalende, heeft: "naar de edelste kunst van de specerijbereiders". Verder moest het zijn: "gemengd" beter vertaald: met zout toebereid; "rein", zonder dat er andere, vreemde bestanddelen, die God niet voorgeschreven had, bijgevoegd werden, en "heilig", d. i. uitsluitend tot een *Godegewijd* gebruik, namelijk om te roken op het Reukaltaar, gebezigd worden. Daarom wordt dan ook dat reukwerk, in het volgende vers, een "heiligheid van de heiligheden", d. i. een allerheiligste zaak genoemd, en verbood God ook aan Israël naar het maaksel er van te maken tot gewoon, huiselijk, of persoonlijk gebruik, met de strafbepaling er bij: "de man, die dergelijke maken zal, om, daaraan te rieken, die zal uitgeroeid worden uit Zijn volken", d. i., hij zal gedood worden.

Dat het reukwerk, door God voorgeschreven, een zeer heerlijke reuk zal verspreid hebben, wanneer het op het vuur werd gestrooid, is buiten allen twijfel. De samenstelling er van bracht zulks van zelfs mede. Maar ook, al wisten wij het niet waaruit het samengesteld was, dan zouden wij dat uit de aard van de zaak kunnen begrijpen, daar God voor Zijn heiligen dienst geen reukwerk zou hebben voorgeschreven, dat een onaangename damp verspreidde. Bovendien, de vier beschouwde, en door God bepaalde soorten, worden door Hem uitdrukkelijk "*welriekende* specerijen" genoemd. Maar dat de heerlijke reuk er van zo sterk zou geweest zijn, dat men die te *Jericho* zou hebben kunnen ruiken, als dat reukwerk te Jeruzalem werd *toebereid*, — niet eens *gebrand*! — ofschoon die twee steden tien mijlen van elkander lagen, kan gerust gesteld worden onder de Joodse fabelen, evenzeer wat Rabbi *Eliëzer* zegt: "mijn vader had geiten op de berg Machvor, die niesden wanneer dit reukwerk bereid werd!"

Wat eindelijk de plaats betreft, waar het heilig reukwerk werd toebereid, die is met alle waarschijnlijkheid, zolang de Tabernakel bestond, in de Voorhof te zoeken. Althans in de tweeden Tempel was daartoe, in het grote Voorhof, een bijzonder vertrek afgezonderd, de kamer van *Abtines* geheten, door wiens familie de toebereiding van het reukwerk ten dienste des Heilighdoms verricht werd. Naar het Talmudische traktaat "Joma" was dat vertrek niet ver verwijderd van de kamer Sanhedrin". Wie die *Abtines* geweest is ligt in het onzekere. In het genoemde traktaat wordt hij geteld onder hen, die bij Israël

in *versmaadheid* waren, omdat hij aan geen anderen (dan aan zijn nakomelingen) leren wilde de manier van het reukwerk te vervaardigen, maar daarvan een geheim maakte. Zo was het ook, naar de Talmud, gesteld met de familie van *Gare iu*, die het geheim van de vervaardiging van de toonbroden bewaarde; met de Leviet *Hoprus*, die ervaren in de zangkunst was, maar haar niet aan anderen wilde leren, en met de zoon van *Ithamar*, die een kundig schrijver was, maar die evenmin zijn kunst aan anderen wilde overdoen. Van hen wordt gezegd: "de naam des goddelozen zal verrotten." De Talmud neemt het dus nog al kwalijk, dat *Abtines* zo geheimzinnig was met de wijze van toebereiding van het heilig reukwerk. De man zal wellicht ene, in zijn oog, goede reden daarvoor gehad hebben: vreze, misschien, voor namaak tot gewoon gebruik, door God verboden.

Zullen wij nu kortelijk het gouden **Altaar**, met zijn heerlijk en heilig reukwerk, **geestelijk** beschouwen, dan behoeven wij voorwaar, uitgaande van het door ons ingenomen, op Heilige Schrift gefundeerde standpunt, hier evenmin in het duister te verkeren, als wij zulks behoeften te doen bij de andere reeds door ons beschouwde heilige vaten van de Tabernakel. Ook door het reukaltaar, en de gedurige offerande, die daarop plaats vond, behaagde het Gode, in Zijn neerbuigende liefde en genade, om bij het oude Israël de eeuwig gezegenden *Zaligmaker* voortebelden, en wel van een voor het gelovig gemoed allervertroostendste zijde! Dit is het gevoelen van een reeks van de uitstekendste en vroomste godgeleerden van de Christelijke kerk uit alle eeuwen, en wij verenigen ons met hen in deze van ganser harte, al lezen wij nergens met ronde en duidelijke woorden in de Heilige Schrift: het Reukaltaar was Christus. Waar van de *gehele* ceremoniële dienst, én van het Heilgdom, door God verordineerd, getuigd wordt, dat die het "voorbeeld en de schaduw van de hemelse dingen" waren, daar kunnen wij, en mogen wij ook, ja moeten zulks ook op gelovig standpunt, uitgaande van de vaste gegevens omtrent de symbolische betekenis van het *reukwerk*, en gevolgtrekkingen makende van hetgeen de Heilige Schrift duidelijk leert, dat in het Israëlitisch Heilgdom heen wees op de Heere Christus, óók van hetgeen daarin *niet* uitdrukkelijk geleerd wordt, als op Hem wijzende, bij *gevolgtrekking*, zeggen: *Hij* werd daardoor afgeschaduwd, Die door *alles* in Gods Heilgdom afgeschaduwd werd! En dan is het, onzes inziens, geheel naar de mening van de Heilige Geest, dat wij, wetende *wat het reukwerk* betekent, maar óók wetende *wat* de Heere Jezus Christus, de Hemelse Hogepriester, ten behoeve Zijns volks in het bijzonder, gelijk van zondaren in het algemeen, doet voor de troon Zijns Vaders, dat reukwerk, in Zijn betekenis, in *verband* brengen met die *hemelse Hogepriester*, en met Zijn *hemels werk*.

Doen wij zulks, dan lopen wij geen gevaar te dwalen, en ons te begeven in spelingen van het vernuft, die meer gezocht dan waar zijn. Maar ook dan blijven wij bewaard van zulke opvattingen van het doel en van de betekenis van het reukoffer, waarin voor het heilbegerig hart, dat naar de Heere Christus uitgaat, geen aasje geestelijk voedsel, geen aasje zielestroost en zielesterkte ook gelegen is, gelijk zulke opvatting niet alleen in de schriften van de oude *Rabbijnen* voorkomen, maar ook bij schrijvers uit *het Christendom* worden gevonden. Welnu, wat zien wij dan in de Heilige Schrift meermalen waar van het *gebed*, waar van *bidden* gesproken wordt? Dat het hij *reukwerk* wordt *vergeleken* niet slechts, maar door reukwerk ook *voorgesteld* wordt. Zo zegt David: "Mijn gebed worde gesteld als *reukwerk* voor Uw aangezicht, de opheffing mijner handen (als) het avondoffer", Psalm 141, waarmede hij bedoelde, dat Zijn gebed Gode zó aangenaam, zó liefelijk

mocht zijn, als de liefelijke geen van het reukwerk was; en dat het zó rechtstreeks tot God mocht opstijgen, als, in de stillen avond, de rook van het brandoffer, zonder dwaling of verspreiding door de wind. regelrecht opsteeg naar de Hemel.

Zo lezen wij voorts: " En als het (Lam) dat boek genomen had, vielen de vier dieren en de vier en twintig ouderlingen voor het Lam (neder), hebbende elk citeren en gouden fiolen, zijnde vol *reukwerks*, welke *zijn de gebeden van de heiligen*." Openb. 5. En elders (hfd 8) wederom: " En er kwam een andere Engel, en stond aan het Altaar, hebbende een gouden Wierookvat; en hem werd veel *reukwerks* gegeven, opdat hij het (met) de *gebeden* aller heiligen zou leggen op het gouden Altaar dat voor de troon is. En de *rook des reukwerks*, met de *gebeden van de heiligen*, ging op van de hand des Engels voor God." Zien wij dus in deze plaatsen het gebed in het nauwst verband niet het reuk werk gesteld, dat niet alleen, maar ook de "gebeden van de heiligen" door "gouden fiolen", of schalen, "vol reukwerks", d. i. brandend reukwerk, *voorgesteld*, welnu, *wat* mogen wij dan niet het volste recht van het gouden Altaar van de Tabernakel, en het daarop rokend heilig reukwerk, met betrekking tot zijn zinnebeeldige betekenis, zeggen?

Dat, allereerst, door dat *Altaar zelf* de gezegende Hogepriester des Nieuwen Verbonds, de Heere Jezus Christus, als de Voorbidder voor zondaren in het algemeen, voor Zijn volk in het bijzonder, is vóórgebeeld geworden, Hij, Die niet alleen "dat heilige is, uit Maria geboren., maar *de Heilige* bij uitnemendheid, niet alleen trapsgewijze onderscheiden van en open Voorhof zou hebben blijven hangen. En bovendien werd door de behandeling zelve van vlees, enz. van de offerdieren elke onaangename reuk onmogelijk gemaakt. De grootste reinheid bestond hier staande boven alle andere "heiligen", maar ook krachtens Zijn *Wezen* oneindig boven hen staande. Van Hem leert de Schrift, dat Hij niet alleen op aarde, in Zijn nederige knechtsgestalte, gelijk zulks reeds in de oude dag voorspeld was, "voor de *overtreders* gebeden heeft", maar ook, dat Hij in het bijzonder voor Zijn *jongeren*, met name in het dus geheten "Hogepriesterlijk gebed" — Joh. 17 — Zijn smekingen tot Zijn Vader heeft opgezonden. Van Hem leert de Schrift tevens, dat Hij in Zijn *hemelse heerlijkheid*, en voor de troon van Zijn Vader, — afgeschaduwd door de standplaats van het gouden Altaar, dat "voor het aangezicht des Heeren" stond, nog altijd *voortgaat* met dat werk van Zijn "onovergankelijk" priesterschap, dat óók in Zijn *bidden* is gelegen. Immers verklaart van Hem de Apostel Paulus: "Die ook ter rechter(hand) Gods is, Die ook voor ons *bidt*". Rom. 8. In de brief aan de Hebreeënen lezen wij: "Waarom Hij ook volkomen lijk kan zalig maken degenen, die door Hem tot God gaan, zo Hij altijd leeft *om voor hen te bidden*". En Johannes schrijft: " . . . wij hebben enen *Voorspraak* bij de Vader, Jezus Christus, den Rechtvaardigen". 1 Joh. 2. Staat dit dan vast, en ziet het geloof die grote, en enige en heerlijke Voorbidder door het gouden reukaltaar voorgebeeld, Zijn *bidden zelf* ziet het afgeschaduwd in het door God voorgeschreven *heilig reukwerk*, dat in de geurigste rookwolken gedurig van dat Altaar opsteeg voor het "aangezicht des Heeren", Die tussen de Cherubim woonde. Zó liefelijk, zó Gode welbehagelijk, zó heilig dat reukwerk was, ja, een "heiligheid van de heiligheden", zó liefelijk, zó aangenaam Zijnen Vader, zó heilig is het bidden van die hemelse Aäron, Die Hogepriester is naar de ordening van Melchizèdeek. Geen wonder ook! Want, gelijk het reukwerk op het gouden Altaar ontstoken werd door dat *heilig* vuur, dat van het Brandofferaltaar was genomen, en dit vuur een van de symbolen was, door welke de *Heilige Geest* werd voorgesteld, zo is de Heere Jezus Christus, in Zijn verheerlijkte menselijke natuur, als Middelaar en Hogepriester, de volmaakte Voorbidder, juist uit kracht van de *volheid des*

Heiligen Geestes, Die in Hem is. Die Geest, in al Zijn volheid, is het allerheiligst vuur, waardoor in Zijn ontfermend hart het reukwerk van Zijn gedurige voorbidding wordt ontstoken, om zo op te stijgen tot Zijnen Vader, van Wielt Hij, reeds in de dagen van Zijn vernedering, en dus niet minder nu Hij verhoogd is aan Zijn rechterhand, kon verklaren: "Ik wist, dat Gij Mij altijd hoort".

En zulks te meer nog, omdat, gelijk de bestanddelen, waaruit het reukwerk van de Tabernakel bestond, als door God Zelf, gelijk wij gezien hebben, voorgeschreven, Gode aangenaam waren, *zou* ook de *inhoud* van de gebeden des Heeren Jezus Christus, mede een vrucht van de Heilige Geest, Zijn Vader steeds aangenaam is. En lezen wij nu: "een krachtig gebed des rechtvaardigen vermag *veel*". Jac. 5:16. *Wat* vermag dan wel niet het gebed van die Rechtvaardige bij uitnemendheid, Wiens rechtvaardigheid geen Hem genadiglijk *toegerekende*, maar geheel en al Zijn *eigene* is, en Die op een geheel vlekkeloze wijze Zijn Vader gehoorzaam is geweest tot in de dood, ja, tot in de dood des kruises? Voorwaar, *Zijn* gebed vermag dan *alles!* Maar welk een *troost* dan *zó'n* Voorbidder bij de Vader te hebben, *zó* heerlijk in Zijn persoon, *zó* heerlijk in Zijn bidden! Een Voorbidder tevens Die al onze noden en *al* onze behoeften kent, oneindig beter dan wij zelf die kennen! Een Voorbidder, beter en krachtiger dan tienduizend, ja dan *alle* voorbidders uit de mensen! Een Voorbidder, Die nooit moede noch mat wordt om onze belangen bij de Vader te bepleiten, en Wiens hogepriesterlijk werk in de Hemel daarin ook gelijk is aan het gedurig reukoffer, hetwelk elke morgen en elke avond, jaar uit, jaar in, in het Heiligdom werd ontstoken, dat het ook in *gedurige* en *trouwe* gebeden bestaat, die Hij opzendt tot Zijnen Vader. Want *dit* is ^{het}, wat het zo straks aangehaalde Schriftwoord betekent: "Zo Hij *altijd* leeft om voor ons te bidden". Ja, dat is *troost* wanneer wij aan *onze*, altijd zwakke, en met zonde bezoedelde gebeden gedenken, van welke wij steeds moeten zeggen, dat zij niet waardig zijn bij God in gedachtenis te komen; wanneer wij er aan gedenken ook, dat wij vaak niet weten te bidden, gelijk het behoort, en dat wij vaak zelfs traag, ja lusteloos zijn om te bidden, en zulks ofschoon wij in het bloed, en aan de hand van de hemelse Hogepriester onzer belijdenis, steeds de vrijen toegang hebben tot de Troon van de genade! Dat is *troost*, ook niet het minst wanneer wij er aan gedenken, dat, is die Hogepriester onze Voorbidder geweest al ons leven, Hij die óók zijn zal, als wij eens gekomen zijn aan de eindpaal van dit aardse leven, en wij uit de tijd in de eeuwigheid moeten overgaan. Immers dat overgaan kan plaats hebben onder *zó'n* toestand naar het lichaam, dat de ziel in haar laatste ogenblikken niet biddend kan werkzaam wezen. Maar geen nood alsdan! Want ook *dan* stijgt het geurig reukoffer van Christus' gebed ons ten goede tot Zijnen Vader op. En uit kracht daarvan, gelijk van Zijn zoenverdiensten door Zijn bloed, is de Voorhang van het hemels Heiligdom voor ons opgeheven.

V.

Het Heilige der Heiligen.

Zo staan wij dan gereed om in de geest dat vertrek van de Tabernakel in te treden, slat slechts voor één persoon in gans Israël, en zulks niet anders dan op één, daartoe door God bepaalde dag, toegankelijk was. Die éne persoon was de *Hogepriester*, de gezalfde Priester bij uitnemendheid, de uitverkoren onder Zijn broederen, de door God Zelf daartoe geroepen en verwaardigde. Geen ander Priester zou het ooit gewaagd hebben een voet in dat allerheiligste vertrek te zetten, of zelfs een blik daarin te slaan; waarom dan ook is de Hogepriester daar zijn dienstwerk, het allerbelangrijkste en allerheiligste van alle priesterlijke werkzaamheden, te verrichten had, het Heilige door geen Priester mocht worden bezocht, opdat deze niet, al ware het ook slechts bij geval, iets zien zou van het Heilige der Heiligen, wanneer de Hogepriester, de Voorhang een weinig op zijde schuivende, dat vertrek binnentrad. Slechts aan *Mozes*, als *Middelaar van het Oude Verbond* was het, ofschoon hij geen Hogepriester, en niet eens Priester was, geoorloofd daar te naderen, zoals wij daarvan in de Heilige Schrift meer dan één bewijs hebben. Maar na hem was dat aan *geen* ander, hoe vroom ook, en welk een hoge betrekking hij ook in de staat bekleedde, dus ook later aan geen Koning, zelfs aan geen David, aan geen Hiskia, aan geen Josia, hoe ook uitmuntend in godsvrucht, en in ijver voor de dienst des Heeren, toegestaan. En wat de *Hogepriester* betreft, ver er van af, dat hij gedurig of naar verkiezing, daar zou hebben mogen ingaan, was hem zulks niet anders geoorloofd dan op de *Grote Verzoendag*. Daarom zeide de Heere ook tot

Mozes: "Spreek tot uwen broeder Aäron, dat hij niet in *allen tijd* ga in het Heilige *binnen de* Voorhang, van het verzoendeksel, dat op de Ark is, opdat *hij* niet sterfe". En dat "niet ten allen tijde" wordt vervolgens nader door God bepaald, waar Hij zegt: "En dit zal u tot een eeuwige inzetting zijn, om voor de kinderen Israëls van al hun zonden *éénmaal des jaars* verzoening te doen" Ex. 6. Daarvan spreekt dan ook de Apostolische schrijver in de brief aan de Hebreeën, als hij zegt: "Maar in de tweede (Tabernakel ging) alleen de Hogepriester, *eenmaal* des jaars, niet zonder bloed, hetwelk hij offerde voor zich zelf, en (voor) van het volk misdaden". Befaaamde het ons nu reeds met diepe eerbied het Heilige in te treden en daar te vertoeven, als zijnde wij daar zoveel nader bij de zetel van de Goddelijke Majesteit en Heerlijkheid op aarde, dan in de reeds heilige Voorhof, - voorzeker, waar wij nu in de geest in de onmiddellijke nabijheid van die Majesteit en Heerlijkheid komen, daar mag wel het allerdiepst ontzag ons vervullen, opdat wij daar verkeren met die heilige vreze, die ons betaamt, wanneer wij ons stellen voor het aangezicht van die Heere van de heirscharen, Die daar troont tussen de vleugelen van de Cherubim. Dáár toch *dacht* zich de Israëliet geenszins, zoals dit menigmaal wordt voorgesteld, de woning hier beneden van de grote God des hemels en van de aarde, neen, maar gelijk de Heilige Schrift zulks uitdrukkelijk en op vele plaatsen leert, daar toch *woonde werkelijk*, in een zichtbaar teken, de God van het heelal, als Israëls Verbondsgod en Koning. Daar was niet maar Zijn troon, maar op die troon wilde Hij *werkelijk*, in dat teken, zetelen. Daar, daar met name wilde Hij Zijn woord vervullen, dat Hij sprak toen Hij het bevel gaf tot de bouw van de Tabernakel: "*zij* zullen Mij een Heiligdom maken, *dat Ik in het midden van hen wone*". Dit woord toch behelsde geen *beeldspraak*, geen *figuurlijke* taal, maar een stellige belofte, die, met het oog op de wijze waarop de Heere haar vervullen wilde, en getoond heeft te vervullen, *letterlijk* moet worden opgevat, doordat wij zo menige uitspraak, als dienaangaande in de Schrift voorkomt, niet willen verwringen en van kracht beroven, en tot blote *verbeelding* willen maken wat *geen* verbeelding, maar *werkelijkheid* was. Ja, waarlijk, Hij, met het oog op Wiens *oneindig* en *alomtegenwoordig* wezen, Salomo sprak in zijn gebed bij de inwijding van de Tempel: "Maar waarlijk, zou God op de aarde wonen? Zie, de hemelen, ja, de hemel van de hemelen zouden U niet begrijpen, hoeveel te min dit huis, dat ik gebouwd heb". Hij, Die bij Jesaja zegt: "Zo zegt de Heere: De Hemel is Mijn troon, en de aarde is de voetbank Mijner voeten: *waar* zou dat huis zijn, dat gijlieden Mij zoudt bouwen? en waar is de plaats Mijner rust"? Hij, wie het mateloos heelal niet omvatten kan, Hij wilde toch *werkelijk*, niet figuurlijk, in het *teken*, dat Hij daartoe gegeven had, onder Zijn uitverkoren volk, in het Heilige der Heiligen, "wonen", zoals op geen andere plaats hier beneden. Maar als wij ons dan met onze gedachten verplaatsen voor de troon van Zijn Heerlijkheid, voor de zetel van Zijn Oppermajesteit, die Hij onder Israël had opgericht, en wel niet vóór, maar achter die Voorhang, die Hem tot hiertoe voor ons oog bedekte, zodat er tussen die zetel en tussen ons geen afscheiding meer bestaat, geen afscheiding zo ook tussen de Heilige, Die daarop troont. en tussen ons, die niet waardig zijn tot Hem op te zien, voorzeker, dan betaamt ons wel de allerdiepste eerbied!

Wij staan dan in de geest voor die Voorhang, die wij vroeger reeds, bij de beschouwing van het inwendige van het gebouw van de Tabernakel, hebben gadeslagen, zoals hij van het allerkunstigste maaksel is, van het zelfde maaksel, namelijk, als de tien gordijnen, die het onderste dekkleed van de houten toestel des Heiligdoms vormen, evenals dat doorwerkt met Cherubim,

en daardoor onderscheiden van de Voorhang van het Heilige. Dezelfde symbolische kleuren merken wij daarin op: hemelsblauw, purper en scharlaken, op een grond van zuiver wit en fijn lijnwaad, geweven uit getweerde draden, die elk uit zes in elkander geslagen draden bestaan. Hij hangt, zoals wij ook toen reeds opmerkten, aan vier pilaren van Sittimhout, met goud overtrokken, rustende elk op een zilver voetstuk, Hij is voorts, naar de maat van de breedte en van de hoogte van de Tabernakel, tien ellen breed en tien ellen hoog, volmaakt vierkant alzo, en beslaande een oppervlakte van honderd vierkante ellen. Ofschoon van genoegzame zwaarte, of dikte, om hem overal ondoorschijnend te doen zijn, is hij echter niet zo zwaar, of hij kan tevens, gelijk hij mede daartoe moest worden gebezigd, dienen tot dekkleed voor de Ark, op de reizen van de kinderen Israëls door de woestijn, terwijl daarover dan vervolgens een kleed van "dassenvellen" werd gespreid, en over dit laatste weder een kleed van hemelsblauwe stof. De Voorhang is dus lenig of buigzaam genoeg om hem met plooiën over de Ark te hangen, en daardoor onderscheiden van die des tweeden Tempels, die, naar het zeggen van de Rabbijnen in de Talmud, een hand breed dik en een schoon Babylonisch tapijt was. Hier echter, in de Tabernakel, kon hij die dikte niet hebben. Ook is het de vraag, of wij wel op dat zeggen van die Rabbijnen aan kunnen; of de dikte-opgave niet overdreven is. Zo ook of wij wel aan kunnen op veler bewering, die zeggen, dat er in de Tweeden Tempel, voor het Heilige der Heiligen, *twee* Voorhangsels hebben gehangen, met één el tussenruimte. Zij, die dit gevoelen voorstaan, zeggen. dat men bij de bouw van de Tweeden Tempel, niet meer de *juiste* plaats wetende waarin Salomo's Tempel de scheidingsmuur van een el dikte tussen het Heilige en het Heilige der Heiligen gestaan had, daarom in de Tweede Tempel geen *muur* bouwde, maar twee Voorhangen hing, één el van elkaar verwijderd, waarbij zij dan leren, dat de Hogepriester, op de Grote Verzoendag, zullende ingaan in het Heilige der Heiligen, achter de eerste Voorhang inging bij de zuidelijke wand, en dan tussen de beide Voorhangen doorliep, en aan de noordelijke wand, achter de tweede Voorhang, het Allerheilige intrad. Onzes inziens echter bestaat voor dit gevoelen geen grond, dat dan ook trouwens niet door alle Joodse geleerden wordt gedeeld, en dat ook ingewikkeld weersproken wordt in het Nieuwe Testament, waar wij lezen van het scheuren des Voorhangsels op het ogenblik, dat de Zaligmaker stierf. Zeggen de Evangelisten: "En ziet, het Voorhangsel des Tempels scheurde in tweeën, van boven tot beneden", - wordt daar zo in het *enkelvoud*, dus van één Voorhangsel, gesproken, en zonder enige twijfel, óók naar de naam, die het in de Griekse taal draagt, bedoeld de Voorhang van het Heilige der Heiligen, dan vervalt het beweren van die *twee* Voorhangen geheel, en hebben wij in de Tweede Tempel het zelfde als hier, in de Tabernakel, alleen dat het door groter en zwaarder was, namelijk 20 ellen breed, 60 ellen hoog, en dik naar evenredigheid.

Keren wij nu, na deze korte uitweiding, tot de beschouwing van de Voorhang in het Mozaïsche Heiligdom terug, en vragen wij wat hij ons predikt, zoals wij hem, in onze verbeelding, nog altijd zien hangen van de kant van het Heilige, sluitende zo nog het Heilige der Heiligen voor onze blik. Hij predikt ons de ontzaglijke waarheid, dat tenzij er iets bijzonders gebeure, waardoor dat vonnis wordt opgeheven, de Hemel, door onze zonden, én vanwege de waarheid, de gerechtigheid en de heiligheid Gods, voor ons toegesloten is, en toegesloten blijft. Het Heilige der Heiligen toch gelijk wij zulks duidelijk in de brief aan de Hebreeën lezen, was het vóórbeeld van de Hemel, "het tegenbeeld van het ware" d. i. van het hemelse "Heiligdom" zoals wij in onze vertaling lezen. De Hemel, de plaats waar de Kerk triomfeert na

de strijd, werd dus door het achterste vertrek van de Tabernakel afgeschaduwd. Maar door de zonde was die Hemel ontoegankelijk geworden, en God wilde dit voorstellen door de Voorhang, zoals die de toegang tot dat vertrek sloot. Zo zou het echter niet blijven! De verlossing, reeds in het Paradijs beloofd, zou eens aangebracht worden! Sloot de *zonde* de Hemel toe, de vlekkeloze gehoorzaamheid en gerechtigheid van de Middelaar des Nieuwen Verbonds zou hem voor zondaren weer openen! Die gehoorzaamheid zou bestaan in een gehoorzaamheid aan Zijn Vader tot in de *dood*, ja, tot in de dood des kruises, waarbij Hij Zijn dierbaar bloed zou vergieten, om met dat bloed de ware verzoening van zondaren te bewerkstelligen, zoals het bloed van stieren en bokken zulks niet vermocht te doen. En zou Hij daardoor hun de gerechtigheid, door de zonde verloren, gelijk ook het eeuwige leven weer verwerven, dan zou ook de Hemel daardoor weer opengesteld worden. Door Zijn *bloed* voornamelijk zou Hij eenmaal de weg voor zondaren naar de Hemel banen. Werd zulks nu vóórgebeeld door de jaarlijkse ingang van de Hogepriester, met het bloed van de var, en van de bok "voor de Heere", in het Heilige der Heiligen, maar bleef dit vertrek toch gesloten, d. i., bleef de Voorhang het afsluiten, krachtiger dan ooit te voren zou God van de Hemel Zelf het te zien geven eenmaal, dat werkelijk de weg naar de Hemel, en dat de Hemel zelf voor zondaren ontsloten was. En Hij *heeft* dat gedaan, toen Hij, bij het sterven des Heilands, de Voorhang van het Allerheilige, en wel door een wonder van Zijn Goddelijke almacht, deed scheuren van boven tot beneden. Dat vanéénscheuren van de Voorhang betekende, dat op dat ogenblik het lichaam van Christus verbroken werd, d. i. stierf.

Wat in *werkelijkheid* plaats had op Golgotha, dat werd zo terzelfder tijde, ja op het zelfde ogenblik, door Gods almacht *symbolisch* voorgesteld in de Jeruzalemse Tempel. Wat in die Tempel des Heilands lichaam, of «vlees» voorbeeldde, zoals wij duidelijk in de brief aan de Hebreeën lezen, dat werd vanééngescheurd, verbroken, toen Zijn wezenlijk lichaam, gelijk Hij bij de instelling van het Heilig Avondmaal voorzeggd had, en toen door het *breken des broods* had voorgesteld, verbroken werd. Wij lezen daar: "Dewijl wij dan, broeders! vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het Heiligdom door het bloed van Jezus, op een versen en levenden weg, welken Hij ons ingewijd heeft door het *Voorhangsel, dat is, (door) Zijn vlees*" enz. Hebr. 10: 19. 20. Hebben wij zo gezien, dat de *Hemel* door het Heilige der Heiligen, en het *lichaam van Christus* door de Voorhang van dat Heilige van de Heiligen voorgesteld werd, staan deze beide zaken, naar de leer van de Heilige Schrift, vast, dan moeten wij zulks ook, nu wij gereed staan om in de geest het Allerheilige van de Tabernakel in te treden, recht bedenken. Schoon wij dan met onze gedachten ons niet in de *Tempel*, maar, vijftien eeuwen terug, ons in de *Tabernakel* bevinden, en daar de Voorhang *niet* vanééngescheurd, maar in zijn geheel zien hangen, zo moeten wij toch die Voorhang, en wat hij nu nog verbergt voor ons oog, beschouwen in het licht, dat het Evangelie van de vervulling daarover verspreidt. Met dat licht mogen, ja, moeten wij ons voordeel doen, om nu verder in het Mozaïsche Heiligdom op de rechte wijze te verkeren, zoals wij tot hiertoe in dat licht gewandeld hebben in de Voorhof en in het Heilige. Dan zullen wij zien, dat de gezegende Heere Jezus Christus ook in het Heilige der Heiligen alles is, niet minder dan in de Voorhof en in het Heilige, neen, krachtiger nog dan daar, in klimmende mate, wordt voorgebeeld tot voldoende en heerlijke vertroosting van allen, die in Hooi het leven hunner ziel gevonden hebben. Ja, gelijk Hij in het *hemels* Heiligdom het heerlijkste is voor de zaligen, het schoonste sieraad des Hemels, zo zullen wij, bij het licht van het vervulde Evangelie, Hem ook als zoodanig zien vóór-

gebeeld, in slat deel van het *aardse* Heiligdom, dat wij nu binnengaan.

Ziet daar ons dan achter de Voorhang gekomen! Welk een heerlijkheid, welk een majesteit, welk een heiligheid is hier! Hier is dan de bijzondere woonstede van de God des hemels en van de aarde, de plaats van welke Hij gezegd heeft: "daar zal Ik wonen". Verkeerde de Hogepriester hier niet dan te midden van een "nevel van reukwerk, opdat hij niet stierf" , wanneer hij zonder dat reukwerk de heerlijkheid des Heeren zou hebben durven aanschouwen, *ons* reukwerk zij de bede, terwijl wij gehoor geven aan het woord van de Psalmist: "buigt u neder voor de voetbank van Zijn voeten: Hij is heilig! Wees ons genadig o! Heere, en wend van de Troon Uwer Majesteit, die Gij U hier "tussen de Cherubim" gesticht hebt, Uw aangezicht in gunst tot ons. Maar langer mogen wij hier niet verkeren, dan deze enkele ogenblikken! Slechts een vlugge blik mogen wij, als Aäron, op wat hier aanwezig is werpen. Slechts bidden en aanbidden, geen spreken over en beredeneren van hetgeen hier is, is hier geoorloofd! Opgestaan van onze aanbidding, in gebogen houding, langzaam achterwaarts gaande, het aangezicht zo naar de Ark gekeerd houdende, treden wij deze plaats, zo ontzaglijk in heiligheid, weder uit, en laten de Voorhang weder vallen. En terwijl wij nu, als weleer Jakob in Pniël, zeggen: "Ik heb God gezien (van) aangezicht tot aangezicht, en mijn ziel is gered geweest!" spreken wij, nu opnieuw buiten het Heiligdom gekomen, over hetgeen die allerheiligste plaats van de ganse aarde bevat, niet naar *aanschouwing*, maar naar de *beschrijving* die de Heere Zelf in Zijn Woord ons daarvan gegeven heeft. Ja hier, *buiten* die plaats, kunnen, mogen wij doen wat *daar binnen* niet geoorloofd is. *Verlaten* die plaats, maar toch ook *nu* niet zonder gebed, *nu* ook met de bede: "Zend Uw licht en Uwe waarheid, dat die mij leiden", kunnen en mogen wij, naar hartelust, die beschrijving nagaan, en zijn wij ook aan geen ogenblikken gebonden. Zo slechts, u gevoelt het, lezer, naar wij hopen, en *niet* in het Heilige der Heiligen vertoevende, zó slechts kunnen wij bespreken, wat toch daar binnen niet door ons gezien zou mogen worden, als bedekt voor het lichamelijk oog; en óók bespreken wat daar voor het oog wel *niet* bedekt is, maar wat toch te heerlijk is om het, naar de betekenis van het woord, te kunnen *beschouwen*, dat is er met aandacht op te staren.

Maar laat ons dan nu ook die beschrijving ter hand nemen.

De Ark des Verbonds.

Zo zijn wij dan genaderd tot de beschouwing, naar de nauwkeurige beschrijving die wij voor het grootste deel er van mogen bezitten, van het *allergrootst*, van het *allerheiligst* Heiligdom, dat ooit op deze aarde geweest is; door mensenhanden wel vervaardigd, maar zoals wij wel kunnen nagaan, niet minder dan de andere vaten van de Tabernakel, vervaardigd naar het Goddelijk voorschrift, en Goddelijk voorbeeld, daarvan gegeven; een Heiligdom door *God Zelf* als zoodanig verklaard, gebruikt en gehandhaafd, als *geen ander* van al de gereedschappen van Zijn dienst. Reeds de *namen*, die dat hoogheilig en heerlijk voorwerp draagt, wijzen ons op de gans enige heiligheid en heerlijkheid er van. Het draagt niet alleen de naam van *Ark*, of kist, *des Verbonds*, aldus genaamd omdat de tafelen des Verbonds, de stenen tafelen van de wet, die de verbondseis van God aan Israël bevatten, daarin bewaard werden, gelijk het ook daarom *Ark van de getuigenis* heet, Die zelfde Ark heet ook "*de Ark des Heeren, des Heeren van de ganse aarde*" Of: "*de Ark des Verbonds des Heeren der heirscharen, die tussen de Cherubim woont*"; "*de voetbank van Gods voeten*" "*de Ark van Gods sterkte*"; *de heerlijkheid, of eer van Israël*"; om niet meerdere namen nog op te noemen, die allen bewijzen

zijn van haar uitnemende, ja, gans enige heerlijkheid onder zoveel heerlijk als de Tabernakel bevatte. (Jozua 3: 13. I Sam. 4: 4. Ps. 132: 7. Ps. 132; I Sam. 4: 21. Num. 10: 35, 36.) Geen wonder ook! Zij was toch de troon Gods op aarde; de zetel van die Goddelijke Majesteit, die op haar onder mensenkinderen wilde wonen, waarom ook Mozes, als zij bij de reizen van de kinderen Israëls werd opgenomen, om door de Kohathieten te worden gedragen, gewoon was te zeggen: "Sta op Heere! en laat Uwe vijanden verstrooid worden, en Uwe haters van Uw aangezicht vlieden"! En als zij weer neergezet werd in haar plaats zeide hij: "Kom weder, Heere, (tot) de tienduizenden van de duizenden van Israël!"

Zij was voorts het onderpand en teken van Gods neerbuigende genade jegens Israël, en daarenboven een voorbeeld, in meer dan één opzicht, van die gezegenden Heiland, Die ook door *haar*, evenzeer als door de andere vaten des Heilighdoms, werd afgeschaduwde, en wel tot krachtige vertroosting van allen onder Israël, die het geloofsoog, in de rouw over hun zonden, op *Hem* hadden loeren slaan. Wij vinden het Goddelijk voorschrift tot haar vervaardiging in Exod. 25: 10-22, en het bericht van de nakoming van dat voorschrift in Exod. 37: 19.

"Zo zullen zij een Ark van Sittimhout maken", beval dan de Heere aan Mozes. Wordt dit bevel gegeven voor meerderen, voor "de kinderen Israëls", gelijk wij in Exod. 25: 2 lezen, — in het bericht van de volvoering van dat bevel lezen wij: "Zo maakte *Bezaleel* de Ark van Sittimhout". *Hem*, die daartoe in het bijzonder "met de beest van de wijsheid en des verstands in alle handwerk" door God was begiftigd, en die gelijk ook *Aholiab*, *opperbouwmeester* was bij al het werk van de Tabernakel, *hem* hebben wij dus te houden voor de *voornaamste* werkmeester óók van de Ark, gelijk van al het andere heilige vaatwerk. *Hij* zal zo, gelijk wij het ons voorstellen, al het werk waartoe een *buitengewone* kunstvaardigheid nodig was, hebben gemaakt, terwijl het eenvoudiger werk, dat daarbij te pas kwam, door anderen zal vervaardigd zijn. Zo hebben wij te verstaan wat wij Exod. 38: 22 lezen "Bezaleël nu, van de stam van Juda, maakte nl. dat de Heere aan Mozes geboden had." En dat wij door dat "al" meer bijzonder te denken hebben aan het *gebouw zelf*, en aan de *vaten* van de Tabernakel, terwijl al wat tot de *dekkleden* en de *behangselen* behoorde, evenzeer als tot de kleding van de Priesteres, *Aholiab* tot hoofdbewerker zal hebben gehad, schijnen wij met recht te kunnen afleiden uit het volgende vers: " En met hem *Aholiab*, de zoon van *Ahisamach*, van de stam *van Dan*, een werkmeester en vernuftige kunsten, en een *bouwmeester in hemelsblauw, en in purper, en in scharlaken, en in fijn linnen*." Bezaleël vooral was dan de vervaardiger van de Ark. Zij was een langwerpige vierkantige kist, van Sittimhout, vroeger reeds door ons besproken, en had een lengte van twee ellen en een halve, bij een breedte van anderhalve el, terwijl haar hoogte gelijk aan haar breedte was. Deze maat hebben wij te verstaan van de *buitenkant van de Ark*, dus met inbegrip van de dikte van het hout. Wij weten zulks uit de lengte en breedte van het Verzoendeksel, waarmede zij bedekt moest worden, dat even lang en breed als de Ark was, en dus op de dikte van de vier zijden van de Ark moet gerust hebben, waaruit dan van zelfs volgt, dat haar maat is opgegeven *niet zoals* die van *binnen*, maar zoals die aan de *buitenkant* was, daar anders het genoemde deksel geen dracht zou gehad hebben.

Om toch te stellen, gelijk VILLALPANDUS, en anderen, die hem daarin zijn gevolgd, dat het deksel van de Ark door de handen van de Cherubijnen werd vastgehouden en gedragen, welke Cherubijnen dan, in plaats van op dat

deksel te staan, *naast* de Ark, op een uitstekend voetstuk, zouden gesteld zijn geweest, en het deksel zó hoog optilden dat het *niet op* de Ark rustte, maar gelegenheid gaf om in haar te kunnen zien, is geheel en al in strijd met wat wij duidelijk lezen in Exod. 25: 21. "Gij zult het Verzoendeksel boven *op* de Ark zetten, nadat gij in de Ark de getuigenis, die Ik u geven zal, zult gelegd hebben". Bovendien ook met de standplaats van de Cherubijnen, die *niet naast* de Ark, maar op het Verzoendeksel stonden. Welke dikte nu het hout van de Ark heeft gehad in ons onbekend, en het is dus een ijdel werk om daarnaar te gissen, ofschoon wij wel met zekerheid stellen kunnen, dat het van een behoorlijke zwaarte zal geweest zijn, gelijk zulks vereist werd tot een vast en stevig in elkander maken van de zijstukken en de bodem. Voorts was de Ark, van binnen zowel als van buiten, met "louter goud" overtrokken, niet minder, gelijk wij wel kunnen nagaan vanwege haar hoge heiligheid, dan de Tafel van de toonbroden en het Altaar des reukoffers. Ja ook van *binnen* moest zij met dunne platen van dat goud zijn bekleed, om zo een waardige en passende bewaarplaats te zijn voor die stenen tafelen, waarin *God Zelf* met "Zijnen vinger", d. i., door Zijn almacht, Zijn heilige wet gegraveerd had. Door dat "louter goud" verstaan de Talmudisten zulk goud, dat in de smeltkroes door het vuur *niets* meer verliest, dat op het *allerreinst* gezuiverd is, waarom ook *Abarbanel* het *zevenmaal gelouterd* noemt.

Voorts beval God "gij zult op dezelve enen gouden krans maken rondom henen". Zo'n krans of kroonlijst hebben wij ook aangetroffen bij het Reukofferaltaar en bij de Toonbroodstafel. Zij diende tot sieraad, maar ook opdat het Verzoendeksel, hetwelk, gelijk wij zagen, boven op de vier zijstukken van de Ark rustte, door die krans zou ingesloten zijn, waardoor het op zijde schuiven van dat deksel werd verhinderd, dat lichtelijk van zijn plaats had kunnen gaan bij het optillen op de schouders, en het weer neerzetten van de Ark, als deze vervoerd werd. Wij hebben dan ook geenszins met Bähr, en anderen die krans ons te denken in het midden van de Ark, dat bovendien ook in strijd is met de letter *van de* tekst, die haar "op" en geenszins in het midden van de Ark plaatst, d. i., aan haar bovenzijde, en rondom, als een kroon op het hoofd, boven deze uitstekende, waardoor zij het deksel van zelfs omsloot. Zij was van louter goud vervaardigd, en zeer zeker een kunststuk van smeedwerk, sierlijk met bloemen of andere figuren bewerkt. Onder die kroonlijst, *niet* in het middenvak van de zijstukken, zoals door C. MEL verkeerd is voorgesteld, maar aan haar "vier hoeken", d. i., in de hoeklijsten, die de zijstukken als panelen in zich sloten, waren vier gouden ringen aangebracht, die wij ons als zogenaamde schroefringen hebben te denken, zwaar en stevig van gehalte, gaande de schroeven er van door het hout en het goud heen, en indringende in de beide smallere zijwanden, zo dat de ringen alléén bleven uitsteken. Bevonden zich nu die ringen onder de kroonlijst, gelijk wij zeiden, d. i, *even* onder die lijst, dan verklaren wij ons hiermede tegen de mening van hen, die het grondwoord, in de statenvertaling door "hoeken" overgezet, wel te recht door "voeten" vertalen, maar die daaruit afleiden, dat de Ark op vier voeten, of poten, zal gestaan hebben, en dat de ringen onderaan, bij die voeten, geplaatst zijn geweest. Maar zó'n plaatsing onderaan zou tot het dragen van de Ark op de schouders van de Priesters zo ondoelmatig mogelijk zijn geweest! Men bedenke zich die Ark op zichzelf genomen, als reeds van gewicht te zijn geweest. Daarbij kwamen de twee stenen tafelen en het louter gouden Verzoendeksel met de gouden Cherubijnen daarop! Voorwaar een gewicht van aanmerkelijke zwaarte! Hoe zou een en ander nu, waren de draagbomen *onderaan* geplaatst geweest, hebben kunnen opgetild, en op de schouders kunnen genomen zijn, zonder

dat de Ark daardoor had gezwenkt. Al die zwaarte zou dan *boven*, niets om de Ark in evenwicht te houden *onder* de draagbomen zijn geweest! Men behoeft zich een en ander slechts duidelijk voor te stellen, om dat door ons bestreden gevoelen met ons te verwerpen. Maar, waar dan met die "voeten" gebleven? Wij hebben ons de vier hoeklijsten, in welke de ringen zaten, gelijk ook die van de beider kortere zijden, te denken als onderaan, bij de bodem van de Ark, schuins naar buiten, bij *wijze van voeten*, uitlopende, en gelijk een plint rondom van onderen langs de Ark gaand. Alzó genomen blijft de grondtekst, in Zijn betekenis, bewaard, en vervalt de moeilijkheid bij het dragen.

Door die ringen die wij, gelijk A. KINZLER te recht opmerkt, "natuurlijk niet aan de korte, maar aan de lange zijden" hebben te denken, — hoe ongeschikt tot dragen zou het eerstgenoemde geweest zijn! — staken handbomen van Sittimhout, draagstangen, met goud overtrokken, van een aanmerkelijke lengte, om de Ark daarmee te dragen. Zij mochten *nooit* uit de ringen genomen worden, gelijk wij uitdrukkelijk lezen: "de draagbomen zullen in de ringen van de Ark zijn, zij zullen er niet uitgetogen worden"; allerwaarschijnlijkst opdat een stuk van zó'n uitnemende heiligheid als de Ark was, door het insteken en weer uithalen van de handbomen niet onnodig aangeroerd zou worden. Welk een lengte die handbomen hadden staat wel niet in de Heilige Schrift maar kan toch bij benadering uit de lengte van de Ark, in verband met de breedte van het Heilige der Heiligen, gesteld worden op ongeveer zeven en een halve el. Nemen wij deze lengte aan, dan staken de handbomen aan elke hoek van de Ark twee en een halve el uit, en hadden de Kohathieten, als zij haar droegen, genoegzame ruimte tussen zich en de Ark, en ook genoegzame ruimte in het Heilige der Heiligen om haar behoorlijk te plaatsen. Maar dan moeten wij ook aannemen, dat de handbomen vernieuwd en langer gemaakt zijn toen de Ark later in het Heilige der Heiligen van de *Tempel* werd geplaatst. Immers, de vloer van het Heilige der Heiligen des Tempels was twintig ellen lang en twintig ellen breed.

In het midden van die vloer, nam, van het *Westen* naar het *Oosten*, of omgekeerd genomen, stonden de twee grote ***Cherubijnen***, de een vijf ellen van de noordelijken de ander vijf ellen van de zuidelijken wand af, van olieachtig hout met goud overtrokken, die elk van hen naar *binnen* gekeerd, elkander aanrakende, vijf ellen lange vleugel, over de Ark uitbreidden, terwijl elks *buitenste* vleugel, de een de noordelijke de ander de zuidelijke wand van het Heilige der Heiligen aanraakte. Tussen die twee Cherubijnen was dus een ruimte van tien ellen. In het midden van die ruimte werd de Ark geplaatst, en wel zó dat de lange zijden, waar de draagbomen waren naar die Cherubijnen waren gekeerd. Daar die draagbomen, gelijk wij 1 Kon. 8: 8 lezen, zover werden uitgeschoven naar voren, dat hun hoofden het Voorhangsel van het Heilige der Heiligen aanraakten, zo kunnen wij berekenen, dat de lengte van de draagbomen in de Tempel ongeveer twaalf ellen zal bedragen hebben, zijnde de lengte van het Heilige der Heiligen tot aan de Ark $8 \frac{3}{4}$, el, de lengte van de Ark $2 \frac{1}{2}$, el, samen $11 \frac{1}{4}$ el minstens voor de lengte van de draagbomen.

Hieruit zouden wij dan moeten besluiten, dat er, gelijk wij zeiden, tot het bijzonder doel, hetwelk Salomo beoogde, om namelijk de draagbomen zó ver uit te schuiven, dat hun hoofden tegen het Voorhangsel raakten van het Heilige van de Heilige en wel zó dat zulks merkbaar was in het Heilige, nieuwe zullen gemaakt zijn, ofschoon de Heilige Schrift daarvan zwijgt. Want van zó'n lengte, als wij uitgerekend hebben, dat zij in Salomo's Tempel

moeten geweest zijn, konden zij met geen mogelijkheid in het Heilige der Heiligen van de Tabernakel zijn geweest, aangezien dit slechts 10 ellen lang en 10 ellen breed was.

Reeds een en andermaal noemden wij het **Verzoendeksel**, dat nu in het bijzonder al onze aandacht vraagt, en haar ook overwaardig is. Ook bijaldien het slechts tot een *deksel van de Ark* had moeten dienen, en het zo geen ander doel had gehad, dan de opening van de Bondskist te sluiten, zoals elke kist, die met een deksel voorzien is, door dat deksel gesloten wordt, zou het toch reeds, vanwege zijn bijzonder maaksel, zijn kostbaarheid, en inzonderheid vanwege Hem, die de gedaante er van aan Mozes voorschreef, ruimschoots onze opmerkzaamheid verdienen. Maar *nu* zoveel te meer, *nu* ook onze allereerbiedigste beschouwing, nu het deksel, ofschoon tot de Ark behorende, echter niet minder dan zij zelve, en dan de andere heilige vaten van de Tabernakel, een heilig voorwerp, een heiligdom *op zichzelf* uitmaakte, ja, het grootste, het heiligste heiligdom van geheel de Tabernakel was, *veel* meer, ja onnoembaar meer was dan een bloot middel tot bedekking van de "getuigenis", die in de Ark zich bevond. Daarom wordt het dan ook steeds in de Heilige Schrift opgenoemd als een *bijzonder* voorwerp, gelijk de Ark, de Tafel van de toonbroden, enz. ook als bijzondere voorwerpen opgenoemd worden, wat zeker niet geschieden zou, indien het niet anders dan tot een deksel van de Ark had moeten dienen, en dus niets meer dan een onderdeel van de Ark ware geweest, noodwendig tot haar behorende. Maar het was ver van een onderdeel van de Ark te zijn, het was de *hoofdzaak* bij haar.

Te recht, en ook naar de Hebreeuwse grondvorm, van welke de Hebreeuwse naam van dat deksel afgeleid is, wordt die naam dan ook door alle oude oversettingen 1) des Bijbels, niet bloot door deksel, maar door *Verzoendeksel* vertaald, of liever door een woord, dat in onze taal die betekenis heeft, en aldus overgezet moet worden. Hieraan beantwoordt dan ook volkomen het hoofddoel van dat deksel in de plechtige en diepzinnige eredienst van Israël. Het Was toch, door de jaarlijkse bloedsprenging, die er naar 's Heeren bevel op geschiedde, een *zoengereedschap*, een *zoenmiddel*, en wel het *allervoornaamste* van de gehele Tabernakel, dat niet zonder, maar juist door het bloed, dat *er* op gesprengd werd, was, wat het naar Gods instelling zijn moest, en dat ook evenzeer niet zonder, maar door dat bloed, de heerlijke en heilige betekenis had, die het voor de Israëliet heeft, gelijk wij nader daarbij hebben stil te staan. Maar zien we nu hoe dat deksel, naar Gods bevel, moest vervaardigd worden.

Het moest van "louter goud" zijn, van het allerbeste, massief goud zoals ook gebezigd was voor Meding van de Ark zelve. Alleenlijk, wij hebben hier te doen met een bekleding, of overdekking van een houten deksel met goud, maar met een louter gouden plaat, even lang en even breed als de Ark was, dus met een plaat van $2\frac{1}{2}$ el in de lengte en $1\frac{1}{2}$ el in de breedte. Wanneer de Talmudisten zeggen, dat de dikte van die gouden plaat van zo'n afmeting "vier vingers" was, dan tonen zij volstrekt niet gedacht te hebben aan de enorme zwaarte van het goud, en aan de *onmogelijkheid* dat zó'n gewicht, vermeerderd nog bovendien door de Ark zelve, door de stenen tafelen, die in haar geborgen waren, en door de gouden Cherubim, die op het Verzoendeksel stonden, door vier mannen zou kunnen gedragen zijn geworden! Daarom houden wij het er voor, dat de dikte van het Verzoendeksel voldoende zal geweest zijn, om, rustende aan alle zijden op de Ark, en dragende de Cherubim, vlak te liggen, en voor inbuiging bewaard te blijven. Wat nu die Cherubim aangaat, die wij reeds noemden, God beval dat

er twee zouden gemaakt worden, en wel van "dicht" goud, "uit de beide einden van het Verzoendeksel, één (Cherub uit het een einde, aan deze zijde, en de anderen Cherub uit het (andere) einde, aan geen zijde"; "uit het Verzoendeksel" moesten zij gemaakt worden.

Voorts moesten zij hun beide vleugelen omhoog uitbreiden, bedekkende met hun vleugelen het Verzoendeksel, en hun aangezichten moesten tegenover elkander zijn, terwijl tevens hun aangezichten naar het Verzoendeksel gekeerd moesten wezen. Wanneer wij ons nu eenvoudig houden aan het *Mozaische* bericht, dat wij van die Cherubim hebben, en dat niet willen verklaren door of aanvullen met de beschrijving van een blijkbaar geheel ander soort van Cherubim, die wij bij Ezechiël aantreffen, dan is het ons niet moeilijk een voorstelling van hun gedaante te maken, zonder dat wij daartoe de opheldering nodig hebben, die door schrijvers over de Hebreeuwse oudheden dikwerf ontleend wordt aan gevleugelde menselijke gedaanten, nu eens met mensen dan weder eens met dierenaangezichten, die op oud-Egyptische monumenten worden gezien, en die allen, zowel door de ongebogen houding van hun hoofd, als door de houding hunner vleugelen, van de Mozaïsche Cherubim verschillen. Dit zelfde geldt ook ten opzichte van *Ark des Verbonds* in haar geheel, een veel te heerlijk en te heilig voorwerp, dan dat wij haar zouden mogen gelijk stellen met - of ook ontleend zouden mogen achten aan die zogenaamde, bovendien ook een geheel anderen vorm hebbende "heilige kisten" van de oude Egyptenaren, waarin meestal *zeer onheilige* dingen bewaard werden, en op de *zijden* van welke kisten gevleugelde gestalten, met een havikskop voorzien, geschilderd staan.

Wij voor ons, die op het standpunt staan des Bijbels, en vasthouden aan wat die Bijbel duidelijk zegt van het *Goddelijk voorschrift*, en van het *Goddelijk voorbeeld*, dat Mozes, óók ten opzichte van de *Ark*, en van de *Cherubim* heeft ontvangen, wij achten het een gans *ongeoorloofde* zaak het heilige Gods met het onheilige en afgodische van het oude Egypte in verband te brengen, gelijk wij ons reeds vroeger tegen zó'n wijze van behandeling van de Hebreeuwse heilige oudheden verklaard hebben. Vragen wij dan hoe wij ons de Cherubim van het Verzoendeksel voorstellen, wij houden het er voor, dat zij een menselijke gedaante hadden, en elk, gelijk wij zagen, met twee naar boven zich uitbreidende vleugelen voorzien waren, en wel zó, dat die vleugelen het Verzoendeksel overschaduwden, of uit de hoogte bedekten, vormende aldus tegelijkertijd de troon, de rustplaats van de heerlijkheid des Heeren, die op en tussen die vleugelen haar verblijf hield. Voorts waren hun aangezichten tegelijk naar elkander gekeerd, en tevens gebogen naar het Verzoendeksel, waarbij wij hun houding, die wij ons staande voorstellen, tevens als een gebogen te denken hebben, gelijk wij zulks op de plaat van dit werk "de Hogepriester, op de Grote Verzoendag, in het Heilige der Heiligen" hebben doen af beelden. Lezen wij nu, dat die Cherubim *uit* de beide einden des Verzoendeksels moesten gemaakt worden, dan hebben wij, onzes inziens, en ook naar het gevoel van velen, dit zó te verstaan, dat die beeltenissen *niet* op het Verzoendeksel *geschroefd* of *gesoldeerd* waren, maar met de hamer uit dezelfde klomp goud waren gedreven, waaruit dat deksel geslagen was, zodat zij daarmee één enkel stuk werk uitmaakten. Wij hebben hier zo een arbeid van de hoogste goudsmeedkunst, maar geenszins onmogelijk voor een werkmeester als Bezaleël, die door Gods *geest* tot dat werk was bekwaam gemaakt; een arbeid ook van alleruitnemendste schoonheid, waardig het heilig en heerlijk doel, waartoe het moest dienen.

Moesten eindelijk, die Cherubim van "dicht" goud worden gemaakt, dan moeten wij geenszins menen, dat zij van *massief* goud waren. Dan toch zouden zij, daar wij hun grootte in een behoorlijke evenredigheid met het

Verzoendeksel en met de Ark te denken hebben, zulk een geduchte zwaarte hebben gehad, dat zelfs geen acht, in plaats, van vier Levieten, in staat zouden geweest zijn de Ark te' dragen. Maar door "dicht" goud hebben wij hier te verstaan rond geslagen goud, zodat de Cherubim er niet uitzagen alsof zij uit platen gouds gesneden, en dus plat waren, maar zó, dat zij in vleugelen, aangezicht, enz. de natuurlijke vorm droegen.

Bespraken wij hiermede de gedaante van de Ark met haar Verzoendeksel, zij was, gelijk wij bij het begin onzer beschouwing reeds zeiden, het *allerheiligst heiligdom* dat ooit op aarde heeft bestaan. Zij werd dan ook niet alleen als zodanig door Israël beschouwd, maar moest ook daarom met de diepste eerbied, als de zetel van het teken van de Goddelijke majesteit en heerlijkheid worden behandeld, terwijl de hoge God Zelf meer dan eenmaal op krachtige wijze getoond heeft haar ere te handhaven. Wij wijzen daartoe op het gebeurde niet het afgodsbeeld van Dagon, en op de zware rampen die bovendien, om de wille van de Ark door God werden uitgestort over de Filistijnse steden *Asdod*, *Gath* en *Ekron*; op de mannen van Beth-Sémes, op toen de hoge God telkens straffend tussen beide kwam, wegens de hoon, of wegens de oneerbiedigheid, waarmee Zijn Ark werd behandeld. Zo lezen wij ook, dat de Heere het huis van *Obed-Edom*, de Gethiet, en al wat hij had, *zegende* "om van de Ark Gods wil", toen zij gedurende drie maanden in zijn huis vertoefde. In welk een allerhoogst aanzien zij bij Israël stond zien wij o. a. daaruit, dat van de vrome Hogepriester *Eli*, toen de Ark door zijn zonen in het leger was gebracht, getuigd wordt: "zijn hart was *sidderende vanwege* de Ark Gods". 1 Sam. 5. En toen hem de boodschap werd gebracht: "Israël is gevloeden voor het aangezicht van de Filistijnen; en er is ook een grote nederlaag onder het volk geschied; daarenboven zijn uwe twee zonen. *Hofni* en *Pinehas* gestorven", kon zijn hart *deze* tijdingen, hoe schrikkelijk ook en bedroevend, nog dragen. Maar toen de boodschapper ook *dit* er bij voegde: "en de Ark Gods is genomen!" viel hij, aangegrepen en overmand door de schrik van zó'n ontzettend bericht, achterwaarts van zijn stoel af, en brak de nek. Uit gelijke oorzaak stierf ook Zijn schoondochter, de huisvrouw van *Pinehas*, terwijl zij uitriep: "De ere is gevankelijk weggevoerd uit Israël, want de Ark Gods is genomen"! De schrik die de Ark teweegbracht in het leger van de Filistijnen, die toen zij van haar aankomst hoorden, zeiden: "God is in het leger gekomen! wee ons, want dat is gisteren en eergisteren niet geschied! Wee ons! wie zal ons redden uit de hand van deze heerlijke Goden? Dit zijn dezelfde Goden, die de Egyptenaars met alle plagen geplaagd hebben, bij de woestijn" strekt ten bewijze hoe hoog *toen* althans nog, toen zij nog niet door de Filistijnen was genomen, de Ark ook bij deze vijanden van Israël aangeschreven stond. maar genoeg ter aanwijzing van hetgeen de Heilige Schrift ons mededeelt omtrent de heerlijkheid en heiligheid, die God en mensen beiden haar toeschreven. Wanneer wij dan ook lezen, op meer dan een plaats, het bevel Gods aan Israël: "Mijn Heiligdom zult gij vrezen", dan hebben wij daarbij *vooral* aan die Ark te denken, als om welker wille Zijn Heiligdom met de diepste eerbied moest worden bejegend.

Die Ark ook maar te *zien*, laat staan haar *aan te roeren*, was dan ook zelfs ten strengste door God verboden aan de zonen *Kohath's*, die overigens, bij gelegenheid dat de Tabernakel moest verhuizen, de ere hadden haar op de schouderen, door middel van haar draagbomen, te mogen dragen. Immers voor dat zij mochten komen om haar op te nemen, moesten eerst Aäron en zijn zonen haar bedekken met het Voorhangsel van het Heilige der Heiligen, vervolgens, moesten zij een kleed van Tachasvellen daarover uitspreiden, en

daarover heen een hemelsblauw kleed. Eerst wanneer de Ark alzó bedekt, en geheel en al onzichtbaar gemaakt was, mochten de Kohathieten haar op de schouders nemen, en haar alleen bij de *draagstokken* aangrijpen, maar het "heilige" zelf, d. i. de *Ark*, mochten zij niet "aanroeren, opdat zij niet stierven". Ook mochten zij haar zelfs niet *zien*, gelijk wij zeiden, zonder ook, door 's Heeren hand, met de dood te worden gestraft. Daarom moesten zij gedurende de inpakking van dat Heiligdom buiten de Tabernakel blijven, en beval God dienaangaande: "zij zullen niet inkomen om te zien, als men het Heiligdom inwindt, opdat zij niet sterven". Num. 4:15.

Voor de *Hogepriester* alleen was de *Ark*, ofschoon slechts door een dikke wolk van heilig reukwerk heen, zichtbaar, op de Groten Verzoendag, wanneer hij geroepen werd om met het bloed van de verzoening in te gaan in het Heilige der Heiligen. Vraagt nu iemand: maar waarom heeft God het dan gedoogd, dat zij later niet alleen door de Filistijnen gezien, maar zelfs buit gemaakt werd, en door hun onreine handen werd aangeraakt, en van de een stad naar de andere werd vervoerd in hun gebied? Wij moeten daarop antwoorden, dat God zulks gedoogd heeft tot vernedering en straf van Zijn volk Israël, hetwelk in de dwaze mening verkeerde God te kunnen noodzaken om het de overwinning te geven over de Filistijnen, zo het slechts Zijn Ark in het leger bracht. Toen toonde God het, dat Hij Zich niet dwingen liet door een zondig, en gedurig van Hem afhoererend volk. Maar evenzeer bewees Hij het aan Israëls vijanden, toen deze meenden, dat zij, de Ark genomen hebbende, *Hem* hadden overwonnen, dat zij te doen hadden met een God machtiger dan hun Dagon, met een God Die hen kon noodzaken, en door wie zij ook genoodzaakt werden, de Ark van Zijn heiligheid naar Israël terug te zenden. Zouden wij nu reeds hier ter plaatse kunnen nagaan hoe het verder met de Ark gegaan is, nadat zij door de Filistijnen was teruggezonden, wij onthouden ons daarvan, aangezien wij anders in Hoofdstuk 19 waarin wij te handelen hebben over de lotgevallen van de Tabernakel in het algemeen, en van de Ark in het bijzonder, in gedeeltelijke herhaling zouden moeten komen. Wij merken daarom alleenlijk hier ter plaatse op, dat zij sedert haar wegvoering, door Eli's zonen, naar het leger Israëls, niet meer in de Tabernakel is teruggebracht, en dus het Heilige der Heiligen van dat gebouw sedert die tijd ledig gebleven is. Daardoor hebben dan ook al die tijd de door God voorgeschreven plechtigheden van de Groten Verzoendag, althans wat betreft de bloedsprenging die aldaar, op het Verzoendeksel van de Ark, moest geschieden, geen plaats kunnen hebben, en bestond er dus in dit opzicht, gedurende al die jaren, en wel tot dat de Ark haar plaats gekregen had in het Heilige der Heiligen van Salomo's Tempel, in het elfde jaar van Zijn regering, een schromelijke afwijking van Gods verordeningen ten aanzien van de viering van genoemden dag in Zijn Heiligdom.

Hoe het dus met die dienst, op genoemde dag, gegaan is in al die tientallen van jaren. waarin de Ark van de Tabernakel was afgezonderd, is ons onbekend. Maar vreemd is het ons altijd voorgekomen, en nog steeds blijft het ons een onverklaarbare zaak, waarom zij niet, toen zij uit van de Filistijnen land was teruggekomen, terstond wederom gebracht is geworden naar *Silo*, waar toen nog de Tabernakel stond, en van waar men haar, zeven maanden vroeger, had opgehaald. De Hogepriester *Eli* was wel, gelijk wij zagen, gestorven, en kon haar dus niet doen wederbrengen, maar hij was toch opgevolgd door zijn kleinzoon *Ahitub*, op wie toen de verplichting rustte om, als de hoofdpersoon in de Israëlitische godsdienst, er voor te waken en te zorgen, dat alles in des Heeren dienst en Heiligdom ordelijk en geregeld toeging. Maar noch *Ahitub*; noch zijn zoon *Ahia*, die hem in het

hogepriesterschap opvolgde; noch *Achimelech* die *Ahia* opvolgde; noch dezes opvolger, *Abjathar* vóór zijn vlucht; noch *Zadok*, die *Abjathar's* plaats bekleedde toen deze bij *David* was; noch *David* zelf gedurende de veertig jaren van zijn regering over Israël, schijnt het ter harte genomen te hebben, dat de Ark des Heeren nergens anders behoorde te wezen dan in het Heilige der Heiligen van de toen nog bestaanden en in gebruik zijnde Tabernakel! Vooral kunnen wij zulks van een man als *David* niet begrijpen, die zo zeer ijverde voor de dienst des Heeren. Voorwaar, wij staan hier voor een feit, dat wij loet geen mogelijkheid kunnen oplossen, omdat wij daartoe geen enkel lichtpunt in de Heilige Schrift kunnen ontdekken.

Niet zo onmogelijk is, dunkt ons, de beantwoording ener andere vraag, die meermalen gedaan wordt aangaande de *inhoud* van de Ark des Verbonds, of zij, namelijk, niet alleen de twee stenen tafelen van de wet in zich bevatte, maar óók, gelijk toch duidelijk in Hebr. 9: 4 schijnt geleerd te worden, "de gouden kruik, daar het manna in was, en de staf van Aäron, die gebloeid had." Wat de kruik met manna aangaat, duidelijk lezen wij dat zij "*Voor het aangezicht des Heeren*" moest gezet worden, en dat zij, ingevolge van dat bevel, door Aäron "vóór de getuigenis" gezet werd, twee uitdrukkingen, die, ook naar de oorspronkelijke tekst, met geen mogelijkheid kunnen worden verklaard door *in* de Ark, maar verklaard moeten worden door *voor*, of, naar het Hebreeuws, *voor het aangezicht van de Ark*. Eveneens is het gesteld met de staf van Aäron die gebloeid had en amandelen had voortgebracht, toen hij, evenals de staven van de oversten van de stammen, in de Tent van de samenkomst vóór de Getuigenis, een nacht over was weggelegd geweest. Immers, toen beval de Heere aan Mozes: "Breng de staf van Aäron weder *voor* de Getuigenis, in bewaring, tot een toeken voor de wederspannige kinderen; zo zult gij een einde maken van hun murmureringen tegen Mij, dat zij niet sterven". Werden dus de kruik met manna en de staf van Aäron *niet in.*, maar vóór de Ark geplaatst, en lezen wij, hiermede geheel overeenkomstig, in het verhaal van de overbrenging van dat heiligdom naar de Tempel, toen deze werd ingewijd: "Er was *niets* in de Ark, dan *alleen de twee stenen tafelen*, die Mozes hij Horeb daarin gelegd had, als de Heere (een verbond) maakte met de kinderen Israëls, toen zij uit Egypteland uitgetogen waren": hoe kan dan in Hebr. 9: 4 gezegd worden, dat óók de mannakruik en de staf "van Aäron in de Ark waren? Ter oplossing van dit vraagstuk is het volstrekt niet nodig aan te nemen, dat die heide genoemde voorwerpen wel in de *eerste* tijd vóór de Ark hun plaats hebben gehad, maar *daarna*, als heilige en dierbare relieken, en om ze des te beter te bergen, *in* de Ark, bij de wettafelen, zijn gevoegd, en dat de schrijver van de brief aan de Hebreeën, daaraan gedenkende, zo geschreven heeft als hij heeft gedaan. En wat betreft de tekst in I Kon. 8: 9, die verklaart men dan zo, dat men stelt, dat later, toen de Ark door de Filistijnen genomen was, die beide gedenkstukken door hen daaruit genomen, en teruggehouden zijn, toen zij de Ark weerzonden naar Israël. Maar die verklaring om langs die weg I Kon. 8: 9 niet te doen strijden met Hebr. 9: 4, is, onzes inziens, onaannemelijk. Gesteld toch, dat werkelijk, behalve de wetstafelen, óók die beide andere zaken in de Ark waren geweest, dan zouden wij met recht kunnen vragen: zo dan ook al de Filistijnen de gouden kruik met manna hadden teruggehouden, natuurlijk om de waarde van het goud, *wat* hadden zij aan een *staf*, die voor hen niet de minste waarde bevatte, en waarom dan óók niet de wettafelen achtergehouden? Maar bovendien, ook al waren mannakruik en staf in de Ark geweest, zo hadden toch de Filistijnen veel te grote schrik voor die Ark, die hun niets dan ellende brouwde, gekregen, dan dat zij het

zouden gewaagd hebben iets uit haar weg te nemen. En voorts waar ze zelfs, als een zoenoffer voor Israëls God, een geschenk met de Ark medezonden, uit vijf *gouden* spenen en even zoveel *gouden* muizen bestaande, daar kunnen wij niet aannemen, dat zij uit gouddorst de mannakruik zouden teruggehouden hebben. Maar zij *konden* die ook niet houden, al waren zij ook voor de wraak van Israëls God niet bevreesd geweest! Want zij was in de Ark niet; evenmin als de staf van Aäron er in was, noch toen de Ark door Israëls vijanden werd genomen, noch later.

Maar hoe dan met Hebreeën 9: 4? antwoorden wij, dat het volstrekt niet noodzakelijk het Griekse voorzetsel, in onze Statenvertaling door gezet, — "*in* welke (Ark des Verbonds was *de* kruik" enz., zó te vertalen, maar dat het óók kan worden, en dikwerf ook vertaald is in de Heilige Schrift door *aan*, *bij*, *tot*, en dergelijke woordjes, die een *bijeenbrengen* te kennen geven, of nabijheid van iets anders, gelijk zulks eveneens het geval is met het daarmee overeenkomend voorzetsel in de Hebreeuwse taal. De schrijver van de brief aan de Hebreeën heeft dan eenvoudig willen zeggen, dat *bij* de Ark des Verbonds ook aanwezig waren "de gouden kruik, daar het manna in was, en de staf van Aäron, die gebloeid had, en de tafelen des Verbonds", zonder nader te bepalen *wat in* en *wat nevens* de Ark was.

Wij hebben hiermede, geachte lezer, naar de beschrijving er van, stilgestaan bij de beschouwing van het allerheerlijkste en allerheiligste van al de vaten van de Tabernakel. En gelijk het geloofsoog de Heere **Jezus Christus** door de *andere* vaten van Israëls Heiligdom ziet voorgebeeld, zó ook, en niet minder, ziet het Hem voorafgeschaduwd, op meer dan één wijze, door de Ark én haar **Verzoendeksel**. Was die Ark *in haar geheel* Israëls dierbaarst kleinood en grootste stoffelijke heerlijkheid, - als zodanig was zij een beeld van Hem, van wie Petrus schrijft "U dan, die gelooft, is Hij dierbaar", en Die door Paulus genoemd wordt "de Heere van de heerlijkheid". Was zij het onderpand en teken van Gods neerbuigende genade jegens Israël, o! God heeft aan Zijn geestelijk Israël vele panden en tekenen van Zijn genade gegeven, maar geen van die allen haalt het in waarde en onmisbaarheid bij de genadegift van Zijnen *eigenen*, *eniggeboren* en *teergeliefde Zoon*. Hij is bij uitnemendheid het bewijs van Gods genadige liefde, en groter bewijs en onderpand van Zijn liefde kon Hij niet geven. Daarom schrijft Johannes ook: "*Hierin* is de liefde, *niet* dat *wij* God lief gehad hebben. maar dat *Hij ons* lief gehad heeft, en Zijnen Zoon gezonden heeft tot een verzoening voor onze zonden". Was de Ark de zetel van Gods majesteit op aarde, - woonde en troonde op haar de "Heerlijkheid des Heeren", - de Heere Jezus Christus is "het afschijnsel van Gods heerlijkheid en het uitgedrukte beeld van Gods zelfstandigheid", omdat "in Hem woont de volheid van de Godheid lichamelijk", en op Hem rust, naar het woord van de profetie, de Geest des Heeren in al Zijn rijkdom, in al Zijn veelvoudige gaven en krachten. Waren in de Ark de tafelen van Gods wet geborgen, — naar het woord van de oude Godspraak was Gods wet in het midden van des Heilands ingewand" d. i. in Zijn *hart* verborgen; Hij beoefende haar niet alleen, maar had haar ook *lief*, en was gekomen om haar uit de zuiverste liefde te gehoorzamen. Was de Ark inwendig en uitwendig bekleed met het zuiverste goud, en hebben wij vroeger gezien, dat door 'dat goud symbolisch werd afgeschaduwd de vlekkeloze, volkomen, voor God geldende gerechtigheid van de Heere Jezus Christus, dan wijst ons die tweevoudige bekleeding met goud daarop, dat de Zaligmaker niet slechts uitwendig, niet slechts in Zijn gedrag en levenswandel voor het oog van de mensen, maar ook inwendig, in de "verborgen mens des harten", daar waar alleen het alziend oog van God kan doordringen, vlekkeloos

rechtvaardig was.

In het bijzonder was het *Verzoendeksel* een vóórbeeld van de Heere Jezus Christus, als van die Zaligmaker, "Welken God voorgesteld heeft (tot) een verzoening, door het geloof, in Zijn bloed". Rom. 3:25. Duidelijker blijkt zulks nog uit de grondtekst, waarin de Apostel Paulus een woord gebruikt heeft, dat eigenlijk *niet* de betekenis heeft van "verzoening", maar van *Verzoendeksel*, en zó ook had moeten vertaald zijn, aangezien hij, als hij van "verzoening" spreekt, steeds van een anderen vorm van dat woord, óf van een geheel ander woord gebruik maakt. Draagt zo de Zaligmaker in de aangehaalde plaats de naam van "Verzoendeksel", het is omdat *Hij* in *volle kracht*, en *wezenlijk* is, wat het Verzoendeksel van de Ark slechts schaduwachtig was. Was er slechts één Verzoendeksel onder de oude bedeling, de *Zaligmaker* is de Enige in het mateloos heelal, Die een zoenmiddel, een verzoening is voor de zonde, en langs die weg de zonde voor het aangezicht Zijns Vaders bedekt. Was dat deksel van de Ark van "louter goud", de *Zaligmaker* was, naar de symbolische betekenis van dat goud, de *Gerechtigheid in Persoon* en wel van de allerzuiverste gehalte, zodat Hij Zelf de zwaarste vuurproef doorgestaan heeft, daar Hij Zijn Vader gehoorzaam is geweest tot in de dood, ja, tot in de dood kruises! Op *Hem* werd dan ook het oude Israël gewezen als zullende Zijn naam ook zijn: "de Heere, onze gerechtigheid. Jeremia 23: 6.

Bedekte dat deksel de stenen tafelen van de wet zó, dat zij volkomen daaronder verborgen waren en zelfs geen enkele letter dier wet zichtbaar was, de *Zaligmaker*, Die het ware Verzoendeksel is, bedekt voor een iegelijk, die in Hem gelooft, de wet, die ons hij God aanklaagt, zó volkomen voor Gods aangezicht, dat God *geen enkele* aanklacht tegen zó'n gelovig zondaar ziet, maar alleenlijk ziet op dat ware Verzoendeksel Jezus Christus, Die Zichzelf tussen de veroordelende wet en Hem, de heilige en rechtvaardige, gesteld heeft.

Was het Verzoendeksel van de Ark echter eerst in waarheid een verzoendeksel, d. i., lag de kracht om te verzoenen en te bedekken eerst in waarheid niet in dat *deksel* alléén, en als zódanig. al bestond het ook uit "louter goud", maar in dat deksel *besprengd met het bloed van de verzoening*, besprengd met het bloed van de var én van de bok des zondoffers, dat jaarlijks de Hoge priester, naar Gods bevel, daarop sprengen moest, - zó is het ook met de Heere Jezus Christus, met Hem Die het *wezen* is van die heerlijke schaduw! Hoe kostelijk Hij toch is door Zijn allerreinste gerechtigheid, en in Zijn Persoon, o! Hij is toch eerst door Zijn *bloedstorting* dat *ware* Verzoendeksel, dat de zonde voor Gods aangezicht bedekt. Gold het toch onder het oude Verbond wat wij lezen "zonder bloedstorting geschiedt geen vergeving", - de Heere Jezus heeft *dat*, wat onder het oude Verbond in schaduwen en ceremoniën werd voorgesteld, in *vervulling* gebracht, Hij Die het geleerd heeft: "Mijn *bloed* is waarlijk drank", en Die, de drinkbeker bij de instelling van het H. Avondmaal overreikende. sprak: " Dat is Mijn *bloed*, *het* (bloed) des nieuwen Testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt *tot vergeving van de zonden*". *Bleef* het zoenbloed op het Verzoendeksel liggen, zodat het niet afgewist werd, en *bleef* het alzó de wet, die daaronder gelegd was, bedekken, - o! dierbare troost voor het gelovig en schuld gevoelend harte, dat het *ware* zoenbloed, het bloed van *Jezus Christus, Gods Zoon*, schoon slechts éénmaal gestort, van *eeuwigdurende* kracht en betekenis is, en dus niet alleen volkomen, maar óók voor *eeuwig* de schuld bedekt, door welke wij de eeuwige dood verdiend hebben.

Maar is dat alles zo, gelijk de Heilige Schrift zulks leert, gewis dan betaamt het ons, dat wij ook **een heilzame lering** zoeken te trekken uit die gestaltenissen van de ***Cherubim***, wier aangezichten niet alleen naar elkander, maar óók naar het Verzoendeksel gekeerd waren, en zó die heilige Engelen voorstelden, van welke de Apostel Petrus schrijft, dat zij "begerig zijn in te zien". ¹ Petrus 1:12. Ja, ook *wij* moeten staren, altijd staren, met de diepste bewondering en vurigste aanbidding en dankzegging, op Hem, Die door dat met bloed besprengde deksel, onder de bedeling van de schaduwen en ceremoniën, zo heerlijk is vóórgebeeld, als zullende zijn, door Zijn bloed, de verzoening, en alzó de bedekking onzer zonden. Gewis, wij moeten óók op Hem zien, en kunnen dit nooit genoeg doen, zoals Hij op zo *vele* andere wijzen in de Heilige Schrift is voorgesteld, in Zijn beide naturen, ambten, staten, in de talloze openbaringen van Zijn Goddelijke en menselijke deugden en volkomenheden. Maar, moeten wij overal, en telkens waar wij Hem *aldus* beschouwen, voor Hem neervallen in aanbidding en dank, o! *inzonderheid* toch als ons zielsoog gelovig zien mag op Hem, zoals Hij "voorgesteld is tot een Verzoendeksel in Zijn *bloed*." Want juist in dat *bloed* ligt onze redding van het eeuwig verderf; door *dat bloed* kan Hij zijn, en is Hij, Die Hij voor ons wezen moet om ons met God te verzoenen. *Wat* Hij ook is, en *wat* Hij ook gedaan heeft, het zou ons tot onze *zaligheid* niet baten kunnen, als Hij Zijn *bloed* niet voor ons had willen storten, dat dan ook door Petrus, omdat het de prijs, het rantsoen onzer verlossing is, een "dierbaar bloed" genoemd wordt. Maar daarom ook, zo de last onzer zonden ons drukt, onze schuld voor God ons smart, de vloek van de wet ons doet beven, moeten wij *inzonderheid* op de Heiland zien, zoals Hij, door ijn *altijd* krachtig, *altijd* waardig, *altijd* voor zondaren tot God van ³) "betere dingen" d. i. van vergeving en genade "sprekend bloed", *die* Trooster onzer zielen is, zoals wij Hem kennen, en bezitten moeten om te leven, en eens te sterven, in de zekere en zalige verwachting der eeuwige heerlijkheid.

En, - welk een zaligheid! - was de vóórbeeldige genadetroon, in het Heilige der Heiligen van de Tabernakel, slechts voor de *Hogepriester* toegankelijk, en zulks nog maar op één enkelendag in het jaar, *niet zo* is het met *Hem* Die in *werkelijkheid* is wat die Genadetroon voorstelde! *Hier* geldt het: "die *wil, kome*!" *Hier* is het *elke* dag, en voor een *iegelijk* die vermoeid en belast is: "kom tot Mij, en Ik zal u rust geven". *Hier* is geen Voorhang, die de toenadering voor de zondaar ontoegankelijk maakt, maar mag ieder vrijelijk toetreden, zonder dat de vreze hem behoeft te weerhouden, dat dood en verderf hem zullen treffen. Integendeel, die tot *die* Ark nadert, voor *die* Ark zich buigt, hij vindt *er het leven* en de *vrede*. Want *stromen* van genade vloeien van haar af, uit kracht van het zoenbloed waarmede zij is besprengd. Daarom, "laat ons dan met *vrijmoedigheid* toegaan ... opdat wij barmhartigheid mogen verkrijgen, en genade vinden, om geholpen te worden ter bekwamer tijd". Hebr. 4:16.

XVII.

De Schechina.

Wij gewaagden in dit werk reeds meermalen, en als terloops, van de "Heerlijkheid des Heeren", of van het zichtbaar teken van Gods tegenwoordigheid, boven de vleugelen van de Cherubim, die op het Verzoendeksel van de Ark stonden. Maar wij achten het alleszins van de moeite waardig om opzettelijk, en enigszins uitvoerig daarbij stil te staan, en wijden daarom een geheel hoofdstuk aan de bespreking van dat hoogst belangrijk onderwerp, dat wij boven dit hoofdstuk met het veel gebezigd wordende Hebreeuwse woord "Schechina" hebben uitgedrukt.

Licht zou de lezer, die met de grondtekst van het Oude Testament onbekend is, denken, dat het genoemde Hebreeuwse woord in die tekst voorkomt. Dit is echter niet zo. Het is een woord dat de zogenoemde *Talmudisten*, en ook latere Rabbijnen, b. v. BECHAL, ABARBANEL, MAIMONIDES, om een menigte anderen niet te noemen, in hun geschriften, die zij in de Hebreeuwse taal hebben opgesteld, gebezigd hebben, om een *zaak* uit te drukken, over welke menigvuldige keren in het Oude Testament wordt gesproken. Maar ofschoon zij een nieuw woord, d. i. een woord niet in het Oude Testament voorkomend, daartoe hebben uitgedacht, zo hebben zij toch, tot vorming daarvan, een zuiver Hebreeuws grondwoord gebruikt dat wij honderden keren in de Schrift aantreffen. Het is dan ook én in zijn vorm, én in zijn afleiding, én ter uitdrukking oneerbiedig en ongeoorloofd tot Hem naderden, te doden.

Maar nu hebben wij hier, ter voorkoming van verkeerde begrippen, de zaak nog duidelijker te bespreken. Immers, het kan de vraag zijn, of wij onder de "Schechina" te denken hebben, zoals door vele Bijbeluitleggers geschied is, aan die wèlbekende "*wolk en vuurkolom*", die gedurende de reizen van de kinderen Israëls door de woestijn, en voor hen allen zichtbaar, zich als een recht opgaande zuil of kolom *boven de Tabernakel* verhief, en vervolgens zich uitbreidde (Ps. 105:39) over het ganse leger, ter beschutting tegen de gloeiende zonnestralen, in welke wolkkolom óók een vuur zich bevond, om 's nachts aan alle kanten, en tot aan de uiterste grenzen, het leger te verlichten, en de wilde dieren van de woestijn af te schrikken. Die uitleggers van de Heilige Schrift, die de "Schechina" vereenzelvigen met die wolk en vuurkolom", nemen dan aan, dat, toen de Israëlieten in het Beloofde Land gekomen waren, en geen behoefte meer hadden om door middel van de "wolken vuurkolom" beschut en geleid te worden, deze zich heeft *zamengetrokken*, of liever, dat God haar heeft doen zamentrekken, en dat zij van toen af, in veel verkleinde afmeting, alleen in het Heilige der Heiligen, eerst van de Tabernakel. daarna van de Tempel Salomo's, het zij duurzaam, zoals de Talmudisten willen, het zij bij tussenpozen, geweest is boven de vleugelen van de Cherubim. Met deze opvatting kunnen wij ons evenwel niet verenigen. Immers, bij de oprichting van de Tabernakel wordt allerduidelijkst *onderscheid* gemaakt tussen die "wolk en vuurkolom" en «de Heerlijkheid des Heeren» de Schechina - en van beide als van *verschillende* zaken gesproken, die *tegelijkertijd* bestonden. Wij lezen toch: "Toen *bedekte* de *wolk* de Tent der samenkomst; en de *heerlijkheid des Heeren vervulde* de Tabernakel. Zodat Mozes niet kon ingaan in de Tent van de samenkomst, dewijl de *wolk daarop bleef*, en de *Heerlijkheid des Heeren de Tabernakel vervulde*". Ex. 40. Wij hebben dus hier iets *anders boven*, en iets *anders binnen* de Tabernakel. Wat nu *binnen de Tabernakel* was, en *eerst*, zoals later ook bij de inwijding van Salomo's Tempel geschiedde, het *Heilige* vervulde, om, door dit vertrek heen, zijn intrek te nemen in het Heilige der Heiligen, I Kon. 8: 11. 't Hetwelk, zolang het in het *Heilige* vertoefde, aan *Mozes het* ingaan in de Tabernakel, aan de *Priesters het* ingaan in die Tempel verhinderde, *dat* was de *Schechina*,

de wolk van 's Heeren heerlijkheid, het zichtbaar teken van de *bijzondere* tegenwoordigheid van de alomtegenwoordige God bij Zijn volk. *Die wolk, dat teken*, wèl te onderscheiden zo van de "wolke en vuurkolom", rustte in het Heilige der Heiligen wanneer het daar verscheen, wanneer God daar kwam, boven het Verzoendeksel, tussen de vleugelen van de Cherubim, óók toen de "*wolke en vuurkolom*" reeds lang door God was weggenomen. Zó wilde die God, die "de hemelen, ja de hemel van de hemelen niet kunnen begripen of bevatten, in een teken onder Israël wonen. En zó, langs die weg, volbracht de Heere ook wat Hij aan Mozes had beloofd. Immers, toen Hij hem het bevel gaf: "gij zult het Verzoendeksel boven op de Ark zetten, nadat gij in de Ark de getuigenis, die Ik u geven zal, zult gelegd hebben", voegde Hij daarbij de belofte: "En *aldaar* zal Ik *bij u komen*, en Ik zal met u spreken *van boven het Verzoendeksel af, van tussen de twee Cherubim*, die op de Ark van de getuigenis zijn, alles, wat Ik u gebieden zal aan de kinderen Israëls". Ex. 25. Geheel overeenkomstig met deze belofte van de God van de waarheid lezen wij dan ook: "En als Mozes in de Tent van de samenkomst ging, om met Hem te spreken, zo *hoorde hij een stem tot hem sprekende van boven het Verzoendeksel*, hetwelk is op de Ark van de getuigenis, *van tussen de twee Cherubim. Zo sprak Hij tot hem*". Num. 7.

Was dit nu zo tijdens de omzwerving van de kinderen Israëls in woestijn, ook *na hun* komst in Kanaän vinden wij *meermalen* van dat *wonen van de Heere* van de heirscharen tussen de Cherubim van de Ark melding gemaakt, ook toen reeds lang de Tempel van Salomo bestond, en de Ark daarin door de Priesters gebracht was "tot de *Aanspraakplaats* van het Huis, tot het Heilige der Heiligen, tot onder de vleugelen van de Cherubim", van de grote Cherubim, namelijk, die in het midden van de "*Aanspraakplaats*", op de vloer stonden, gelijk daarvan gesproken wordt I Kon. 6: 23-28, en wij daarvan gehandeld hebben bij de beschouwing van de Ark des Verbonds. Wij wijzen u daartoe slechts op 1 Sam. 4: 4; II Sam. 6: 2; II Kon. 19: 15; Psalm 80: 2; Psalm 99: 1; Jesaja 37: 16, in al welke plaatsen duidelijk van Gods *wonen* bij Israël tussen de Cherubim gesproken wordt.

Hebben wij u, waarde lezer, hiermede voorgesteld wat wij onder de "*Schechina*" te verstaan hebben, het zal u niet verwonderen wanneer wij u zeggen, dat, gelijk het bestaan hebben van de Tabernakel stoutweg in onze dagen door velen wordt geloofend, dit vooral niet minder geschiedt ten aanzien van de "*Schechina*."

Onder hen zijn er die met het geloof, dat zij werkelijk bestaan heeft, de spot drijven. Dat zijn dezulken wier God, zó zij er een erkennen, *niet* is de God van de *Bijbel*, *niet* is de *almachtige* God, voor wie *niets* te wonderlijk is, en van Wie geschreven staat: "geen ding zal bij God onmogelijk zijn", Luk. 1; *niet* is die God van wie de Psalmist zingt: "zou Hij. Die het oor plant, niet horen? zou Hij, Die het oog formeert, niet aanschouwen" Psalm 94. En van Wie wij, op dezelfde grond, met het oog op Zijn *spreeken* van boven het Verzoendeksel, kunnen zeggen: zou Hij, Die de mens de gave van te kunnen spreken verleend heeft, Zelf niet spreken kunnen? Dat zijn dezulken wier God, zó zij er een erkennen, aan "vaste en onverbreekelijke natuurwetten" is gebonden, en Die dus, in de grond van de *zaak*, niet *boven* maar *onder* die wetten staat. Maar met *zulke* verwerpers van de hoogheilige zaak, over wie wij in dit hoofdstuk spreken, laten wij ons niet in. Wèl echter met hen, die met ons aan de Goddelijkheid en waarheid van de Heilige Schrift vasthouden, maar die evenwel zich niet vinden kunnen in zó'n voorstelling van de "*Schechina*" als wij gegeven hebben, maar die, gelijk ook reeds het geval was met Campegius VITRINGA hun tegenwerpingen hebben tegen de zogenoemde

traditionele voorstelling van de «Schechina»: die ook de onze is '). Laat ons bij hun twee voornaamste tegenwerpingen stilstaan en zien of zij de toets kunnen doorstaan.

Een eerste tegenwerping is deze: "God woont in de donkerheid; het was in het Heilige der Heiligen stik donker, derhalve kan er van geen vuur of lichtglans aldaar, van geen "Schechina" sprake wezen.

Zeker, wij lezen, waar van de wetgeving op Sinaï gesproken wordt: "Mozes naderde tot de *donkerheid*, alwaar God was. Ex. 20. En gijlieden naderdet, en stondt beneden de berg ... er was *duisternis*, *wolken* en *donkerheid*. Zo zeide Salomo, in zijn gebed bij de inwijding van de Tempel: "de Heere heeft gezegd dat Hij in de *donkerheid* zou wonen". 1 Kon. 8. En, om niet meer op te noemen, de Psalmist zegt: «Rondom Hem zijn *wolken* en *donkerheid*". Ps. 97. Maar volgt nu uit deze plaatsen, dat de Heere wonen zou, en ook onder het Oude Verbond gewoond zou hebben, in zó'n donkerheid als waarin wij verkeren, wanneer het ons ten enenmale ontbreekt aan natuurlijk of aan kunstlicht? Evenzeer als de Heilige Schrift spreekt van een wonen van God in de donkerheid, spreekt zij toch óók van Hem op een *tegenovergestelde* wijze, te dikwerf zelfs om op te noemen, zonder dat het een het andere omverwerpt, of behoeft omver te werpen. Ja zelfs, *ter zelfder* plaatse, die wij reeds aanhaalden: "En gijlieden naderdet, en stondt beneden die berg ... en er was *duisternis*, *wolken* en *donkerheid*", daar wordt óók gezegd: "die berg nu *brandde van vuur*, tot aan het midden des hemels", — "zoo sprak de Heere tot u *uit het midden des vuurs*; gij hoordet de stem van de woorden, maar gij zaagt *geen* gelijkenis, behalve de stem". Deut. 4. Zouden nu die plaatsen met elkander in tegenstrijdigheid zijn? Of zou Mozes wellicht, sprekende van *vuur* én van *duisternis* in *dezelfde* volzin, en bij *dezelfde* gelegenheid, niet geweten hebben *wat* hij schreef? Is er iets tegen om aan te nemen, dat het vuur, uit welks midden de Heere op Sinaï sprak, omringd was door dikke wolken, die de *ongedekte* aanschouwing van *dat* vuur voor de ogen van de *kinderen Israëls* onmogelijk maakte? Of lezen wij niet met duidelijke woorden in de Schrift, dat de Heere in een "dikke wolk" aan Mozes zou verschijnen, waar Hij, in Exod. 19: 9 tot Mozes zegt: "Zie, Ik zal tot u komen in een *dikke wolk*, opdat het volk hore, als Ik met u spreek, en dat zij ook eeuwiglijk aan u geloven"? Maar als er niets tegen is om dit aan te nemen, dan vervalt ook ten aanzien van het Heilige der Heiligen de gevolgtrekking: "God woont in de donkerheid; het was in het Heilige der Heiligen stik donker: derhalve kan er van geen vuur of lichtglans aldaar, van geen Schechina sprake wezen". Want ook *gesteld*, dat het in genoemd vertrek donker was, zo kon daar *toch* evengoed de "Schechina" boven de Ark zijn, als er donkerheid op Sinaï was, en *toch* de Heere te midden dier donkerheid "uit het midden des vuurs" sprak. En zo was het ook! Want het *eigenlijk* teken, het teken meer in het *bijzonder* van de "Heerlijkheid des Heeren", of van Gods tegenwoordigheid bij Israël, bestond in een wonderdadig vuur, door een *wolk*, omhuld, en rustte alzó tussen de vleugelen van de Cherubim. Al *gaven* wij dus ook al toe, *dat het* in het Heilige van de Heiligen donker was - van "stik donker" kan in het geheel geen sprake wezen. Wij geven het echter niet toe, dat het in het Heilige der Heiligen donker was, daar het alsdan voor de Hogepriester een onmogelijke zaak zou zijn geweest. om, op een behoorlijke wijze op de Groten Verzoendag zijn heilig dienstwerk aldaar te verrichten. Hij zou dan, t bekken niet bloed in de een hand houdende met de andere hebben moeten tasten als een blinde naar de wand, om te voelen waar de Ark stónd, en waar hij op het Verzoen deksel met bloed moest sprengen, hetgeen strijdig zou geweest zijn

met de heiligheid van de plaats en met de heiligheid van de Ark. Daarom, al had de Heere ook geen lichtglans, hoe flauw ook, of liever hoe zacht, zij het dan ook *toen* alleen, door de wolk van de Schechina doen heendringen om zo in *duidelijke* vervulling te brengen wat Hij gezegd had: "Ik *verschijn* in een wolk op 't Verzoendeksel', zo zouden wij *toch* niet kunnen toestemmen, dat het *donker* was in het Allerheilige. t Voorhangsel voor deze plaats sloot haar langs de wanden van de Tabernakel niet, ten enenmale zó af, dat nergens langs die wanden een reet zou geweest zijn, door welke het licht van de gouden Kandelaar zou hebben kunnen doordringen. Voldoende genoeg om, versterkt door de weerkaatsing er van tegen de gouden wanden, zoveel licht te geven in Heilige der Heiligen dat de Hogepriester niet in het *donker* behoefde zijn werk daar te verrichten.

Hoe dit zij, daaruit kan toch nog niet besloten kunnen worden tot het niet bestaan hebben van de "Schechina". En zulks te minder, omdat wij, gelijk wij van het "*verschijnen* van de Heerlijkheid des Heeren *in een wolk*", vóór dat de Tabernakel bestond, lezen, evenzo van Zijn "*verschijnen in een wolk* boven het Verzoendeksel", in het Heilige der Heiligen, *allerduidelijkst* gesproken vinden. Ja, duidelijker nog vinden wij zulks in de *grondtekst*, waar eigenlijk staat: "*Ik zal gezien worden; Ik zal Mij zelf te zien geven*".

Maar dan vragen wij: hoe kon dit met mogelijkheid geschieden als het in het Heilige van de Heilige *donker* was? Zou de Heere, in het teken van Zijn tegenwoordigheid, "*gezien*" worden, dan *moest* daar ook *licht* zijn.

De andere tegenwerping tegen ons gevoelen omtrent de Schechina is deze: "de woorden: "Ik verschijn in een wolk op het Verzoendeksel", moeten verstaan worden *van de wolk van dat heilig reukwerk, dat op de Groten Verzoendag, door de Hogepriester, in het Heilige der Heiligen werd ontstoken*. Lev. 16.

Wij hebben hier volstrekt niet te doen met een tegenwerping uit de laatste tijd, geachte lezer. Ook reeds de welbekende *Sadduceeën*, die aan "geen opstanding, Engel, noch geest geloofden", de "moderneren" van hun tijd, zoals wij ze gerust noemen eiogen, waren van dezelfde mening! Laat ons zien of zij steek houdt, en daartoe ook de geschiedenis, met welke de woorden van Lev. 16; nauw samen hangen, ons voor de geest roepen.

De beide oudste zonen van Aäron, Nadab en Abihu, waren door God met een plotselinge dood gestraft, toen zij, gelijk wij in het eerste vers van genoemd hoofdstuk lezen, "genaderd waren voor het aangezicht des Heeren". Zij hadden, gelijk ons vroeger bericht wordt, "vreemd vuur gebracht voor het aangezicht des Heeren". En nu wordt door velen hun doodstraf daaruit verklaard, dat zij, en wel te gelijk, en elk met zijn eigen wierookvat, een reukoffer in het Heiligdom brachten, *niet* ontstoken met het *heilig vuur van het Altaar des brandoffers*, maar met *gewoon* vuur, van onder de vleesketels genomen. Dit vuur toch werd telkens op de gewone wijze gemaakt, het zij door de Priesters, het zij door de Levieten, tot toebereiding van het vlees van de zond schuld en dankoffers, dat in de Voorhof werd gegeten, en was dus, als niet onmiddellijk van God afkomstig, *gewoon* vuur. Het Vuur op het *Brandofferaltaar* echter was afkomstig van dat *hemels* vuur, dat op dat Altaar, ten achtsten dage na de zalving van Aäron en van zijn zonen, het brandoffer en het vet verteerd had, en steeds brandende moest worden gehouden, naar een reeds vroeger door God gegeven bevel. Maar al nemen wij het ook aan, dat Nadab en Abihu tot hun reukoffer geen vuur van het *Brandofferaltaar* hadden genomen, maar vuur van onder de vleesketels, of ook misschien uit hun tenten, die dicht bij de ingang van de Voorhof stonden, zo dunkt ons, dat daarin toch niet de *hoofdrede*n kan zijn gelegen geweest, waarom de Heere Zich zo schrikkelijk tegen hen vertoornde, dat Hij

hen doodde. Immers. Hij had *toen* nog niet voorgeschreven, dat de kolen tot het reukoffer genomen moesten worden van het Altaar des brandoffers. Wij zouden dus hier kunnen toepassen wat Paulus schrijft: "waar geen wet is, (daar) is ook geen overtreding", Rom. 4. En wat hij elders zegt: "de zonde wordt niet toegerekend, als er geen wet is" Rom. 5. Het Godsbevel toch om tot het reukoffer vuur te nemen van het Brandofferaltaar komt eerst voor *na* hun dood, en wel bij de bepalingen die in acht moesten genomen worden door de Hogepriester op de Grote Verzoendag. Maar uit een aandachtige beschouwing en vergelijking met elkander, van hetgeen wij lezen van Aärons zonen in Lev. 10: 1: "en brachten vreemd vuur *voor het aangezicht des Heeren*, hetwelk Hij hun niet geboden had", én van wat *wij* lezen in Lev. 16: 1, dat *zij* "gestorven waren, als zij *genaderd waren voor het aangezicht des Heeren*", in verband niet het onmiddellijk hierop volgend *verbod* aan Aäron van *ten allen tijde* in te gaan in het Heiligdom, d. i., het Heilige der Heiligen, blijkt het dat zijn zonen met hun wierookvaten gegaan waren in dat voor hen ontoegankelijk vertrek, waar Jehovah zijn zetel had tussen de Cherubim.

Of, zo zij al niet reeds *binnen* dat vertrek de voet gezet hadden, dat zij dan toch de Voorhang reeds hadden opgeheven met het voornemen om die allerheiligste plaats in te treden. En opdat nu Aäron uit het hogepriesterschap, dat hij bekleedde, niet zou afleiden, dat het *hem, de Hogepriester*, geoorloofd was het Allerheilige in te gaan *ten allen tijde*, zo deed God hem door Mozes op de nadrukkelijkste wijze daarvoor waarschuwen. Dat lezen wij in deze woorden: "De Heere dan zeide tot Mozes: spreek tot uwen broeder Aäron, dat hij niet *ten allen tijde* ga in het Heilige, *binnen de Voorhang*, vóór het Verzoendeksel, dat op de Ark is, opdat hij niet sterfe". Lev. 16. De zin van deze woorden is dus klaarblijkelijk deze: zijn zonen zijn gestorven, omdat zij ongeoorloofd en ongeroepen tot Mij wilden naderen; hij zie toe dat hij niet evenzo handele, opdat hem niet een gelijke straf treffe!

En *waarom* nu zou hij sterven, bijaldien hij *ongeropen*, op een *tijd niet* door God verordend, naderde tot het Verzoendeksel? Dat lezen wij in het slot van het zo even aangehaalde 2e vers, - en wij komen hiermede terug op de tweede tegenwerping tegen het bestaan hebben van de "Schechina, of wolk van de Heerlijkheid. - " *Want* Ik verschijn in een wolk op het Verzoendeksel", d. i. *want* Ik zal daar gezien worden, Ik zal Mij daar te zien geven, als een straffend God, zo hij ongeroepen nadert, in een wolk op het Verzoendeksel. Met andere woorden: want uit de wolk, waarin Ik daar verschijn, zal een vuur van Mijn aangezicht henengaan, om hem te doden, gelijk Ik zijn zonen gedood heb. Werd nu hier, naar het gevoelen van de Sadduceeën, en van hun geestverwanten in dit stak, de wolk van dat *heilig reukwerk* bedoeld, dat Aäron op het vuur moest leggen vóór het aangezicht des Heeren, waarvan eerst in het 12^e en 13^e vers van het genoemde hoofdstuk wordt gesproken, dan zouden wij in het 2e vers moeten lezen: want *hij*, Aäron, zal in een wolk verschijnen, of gezien worden. Immers *dan* alleen zou dit vers, gelijk de tegenpartij leert dat het ook doet, het zelfde bedoelen als waarvan in vs. 13 wordt gesproken, waarin mede de dood aan Aäron wordt bedreigd, maar hier tot straf zo hij naliet met ontstoken reukwerk in het Heilige der Heiligen te komen. In vs. 2 echter lezen wij volstrekt niet van een komen van Aäron in genoemd vertrek, met of onder een wolk van reukwerk, maar duidelijk en klaar van een niet mogen komen van Aäron *ten allen tijde* binnen de Voorhang. *Hierop*. opdat "*ten allen tijde*" gaan ter plaatse, waar hij slechts op één dag in het jaar mocht binnengaan, *hierop* wordt in vs. 2 door God de dood bedreigd, terwijl in vs. 13 op een *geheel andere* zaak de dood bedreigd wordt, namelijk op het niet gaan *met brandend reukwerk* in die allerheiligste plaats. En evenzo duidelijk en klaar lezen wij in datzelfde 2e vers van een

verschijnen van God in een wolk, en dat wel *op het Verzoendeksel*. Al werd dan ook, wat wij beslist *ontkennen*, in vs. 2 onder "wolk" bedoeld "de nevel van het reukwerk" van vs. 13, dan blijven daar in vs. 2 toch altijd de woorden staan die in vs. 13 *niet* voorkomen: "Ik Jehovah *verschijn* op het Verzoendeksel. Wij hebben dan toch altijd met een "*verschijnen*" van God te doen; met een, naar de betekenis van het grondwoord, *Zich* - aan de ogen van de Hogepriester - *te zien geven, Zich openbaren van God* boven het Verzoendeksel. *Dit is* en blijft dan toch altijd onderscheiden van de *wolk in welke* Hij zou verschijnen. Welnu dat verschijnen van God tussen de vleugelen van de Cherubim, dat wel door ongeloof kan verworpen worden, maar waarvan men toch *niet* kan zeggen, dat er in vs. 2 niet duidelijk van gesproken wordt, - dat verschijnen van God, dat *Zich* op een zichtbare wijze openbaren van Hem, *dat* had plaats door hetgeen in de Heilige Schrift "*de Heerlijkheid des Heeren*" wordt genoemd, en door de Rabbijnen bedoeld wordt met het woord "Schechina", *woning*, of het *wonen*, omdat het *teken* dier Heerlijkheid woonde, of rustte boven het Verzoendeksel. En na al het beschouwde moeten wij nu vragen, of het nu zo moeilijk is, of het nu zo ontzaglijk bezwarend is, om, zo wij de mogelijkheid aan de almachtige God *niet* betwisten van te *kunnen* verschijnen, van *Zich* te zien te *kunnen* geven in een bijzonder teken van Zijn tegenwoordigheid, en zo wij evenmin loochenen, dat Hij zulks *gedaan heeft* boven het Verzoendeksel, ook te erkennen, dat Hij dat *kon* doen, *en gedaan heeft*, in een *bijzondere* "wolk", die Zijn almacht daartoe te voorschijn bracht, zonder tot dat einde nodig te hebben een wolk van reukwerk, om in *deze* te verschijnen?

En nu wordt de vraag wel gedaan waartoe die *bijzondere* wolk nodig was, als er dan *toch* een wolk, of een "nevel" *van reukwerk* in het Heilige der Heiligen werd veroorzaakt; maar het antwoord daarop kan niet moeilijk vallen. Daar ook die *bijzondere*, die *wonderdadige* wolk, zoals zij ook wel genoemd wordt, behoorde tot het glansrijk teken van Gods verschijning, daarvan een bijkomstig deel uitmaakte, als dienende ter omhulling daarvan, zo was het de Hogepriester niet geoorloofd zelfs *aldus*. als met het blote oog, dat teken te aanschouwen. Ook *niettegenstaande* die omhulling moest hij, terwijl zelfs de Serafs hun aangezichten voor God bedekken, met *bedekt* aangezicht voor God verschijnen. Dit nu kon niet geschieden door middel van zich met een doek, of met de handen het gelaat te bedekken; want ogen en handen beide had hij nodig tot het werk, waartoe hij daar geroepen was. Maar dit geschiedde nu door de "nevel van het reukwerk", die geheel het Heilige der Heiligen vervulde, een nevel die dus ook de wolk van de Heerlijkheid des Heeren omgaf, zonder haar tegenwoordigheid geheel onzichtbaar te maken voor Aäron, en zonder hem tevens te verhinderen van te kunnen zien wat hij tot vervulling van zijn hogepriesterlijk werk aldaar zien moest. Bovendien had dat ontsteken van reukwerk, evenzeer als al het andere, dat in het binnenst Heiligdom geschiedde, een *symbolische betekenis*. *maar* hierover spreken wij, als wij in het volgende hoofdstuk over de Grote Verzoendag handelen.

Hebben wij hiermede bij de twee voornaamste tegenwerpingen stilgestaan, die tegen de zogenaamde traditionele opvatting van de Schechina geopperd worden door dezulken die overigens op Bijbels standpunt staan, maar die in die opvatting zich niet kunnen vinden, wij hopen, waarde lezer, dat wij u van het rechtmatige van die opvatting, die ook, gelijk wij gezien hebben, door zovele met roem bekende godgeleerden gedeeld wordt, zullen overtuigd hebben.

Gelukkig, duizendwerf gelukkig Israëel! zo mogen wij nu, na al het

beschouwde in dit hoofdstuk, wel uitroepen, onder hetwelk, in Zijn heerlijk Heiligdom, de Heere God, de God des hemels en van de aarde, met zó'n teken van Zijn bijzondere tegenwoordigheid en genade wilde wonen. Geen wonder voorwaar, dat, als de Apostel Paulus, in zijnen brief aan de Romeinen, de onderscheiden en uitnemend grote verbonds zegeningen opnoemt, die Israël, uit genade, van God ontvangen had, hij onder die óók vermeldt "*de Heerlijkheid*", niet kennelijke gedachte, onzes inziens, aan dat *teleen* van 's Heeren Heerlijkheid, dat wij beschouwd hebben, en met het zelfde woord, dat steeds in de Griekse taal, zowel in die vertaling van de "zegeningen", als in het Nieuwe Testament, daarvoor gebezigd wordt. Ja, duizendwerf gelukkig Israël, dat, óók in dat teken, en in dat teken vooral, een bewijs had van Gods genadige gunst, zoals Hij aan geen ander volk op de wijden aardbodem gegeven heeft. Want strekten van die gunst ook die *andere* grote en bijzondere zegeningen, die Paulus opnoemt, ten bewijs, namelijk "de aanneming tot kinderen, en de verbonden, en de wetgeving, en de dienst (van God) en de beloftenissen, en de vaders", — zo was toch "*de Heerlijkheid*", d. i. dan het *teleen* van de Heerlijkheid des Heeren, het allervoornaamste bewijs van die gunst. Die andere zegeningen of genadegaven toch, van welk een onuitsprekelijk grote waarde voor Israël, waren gaven waaruit wel Zijn ontferming en verbondstrouw jegens Zijn volk sprak, maar waarin Hij toch niet, om het zo te noemen, *Zichzelf* had gegeven. In het *teken van Zijn heerlijke tegenwoordigheid* echter gaf Hij *Zichzelven*. Daardoor sprak Hij het op het krachtigst uit: O! Mijn volk, Ik geef u niet alleen Mijn *gaven*, maar Ik geef ook *Mij Zelf* aan u; Ik heb u niet alleen de *zetel* Mijner ere in Mijn Heiligdom gegeven, maar op die zetel Mijner ere kom *Ik Zelf* tot u! Zó toch had Hij tot Mozes gezegd: "aldaar zal *Ik* bij u komen, en *Ik* zal met u spreken van boven het Verzoendeksel af".

Voorzeker, *dit* was wel het *allergrootste* gunstbewijs, dat de *HEERE Zelf* met en onder Zijn volk wilde wezen. Zó verstond het ook Mozes. Daarom, toen de Heere, vertoornd over de zonde met het gouden kalf gepleegd, tot, Mozes had gezegd, dat Hij een *Engel voor* Israëls aangezicht zou zenden, om het naar Kanaän te leiden, en daarbij voegde: "want *Ik* zal in het midden van u niet optrekken, want gij zijt een hardnekkig volk; dat Ik u op dezen weg niet vertere", - was het antwoord van Mozes ook dit: "Indien *Uw* aangezicht niet medegaan zal, doe ons van hier niet optrekken. Want waarbij zou nu bekend worden, dat ik genade gevonden heb in Uwe ogen, ik en Uw volk? is het niet daarbij, dat *Gij* met ons gaat"? zo moest *God Zelf* het wezen, en niet een *gezant* van God uit de Hemel; went *God Zelf* gaat oneindig ook de verhevenste Aartsengel te boven. En *die God* nu *trok* dan ook op met Zijn volk, en wilde, ofschoon Zijn *Wezen Zelf* door de Hemelen niet kan bevat, of ingesloten worden, echter op zó'n wijze als door Zijn almacht wèl geschieden kon, en die met de alomtegenwoordigheid van Zijn Wezen niet strijdt, bij Israël wonen, dat Zijn woord *letterlijk* werd vervuld: "zij zullen Mij een Heiligdom maken, dat ik in het midden van hen wone". Maar nog eens, dan had daarin, dan had in de Schechina, of in de wolk van Gods Heerlijkheid, Israël ook het *allervoornaamste* bewijs van Gods gunst, en van Zijn diep Zich ter neerbuigende liefde, een bewijs dat boven andere een allerkrachtigste drangreden had moeten wezen voor dat volk, om, uit dankbaarheid en wederliefde, in des Heeren wegen, en naar al Zijn inzettingen en rechten, te wandelen.

Had Israël dit gedaan, gewis zou ook het wonen van God, op zó'n wijze als wij beschouwden, duurzaam geweest zijn onder de bediening van de

schaduwen en ceremoniën, zoals wij zulks met recht mogen vertrouwen, wat nu het geval niet is geweest noch in de Tabernakel, noch in de Tempel Salomo's. De Heere toch, gelijk wij bij het behandelen van de inwijding van de Tabernakel gezien hebben, nam wel met het teken van Zijn Heerlijkheid Zijn intrek in het Heiligdom, maar wij hebben het voor zeker te houden, dat Hij dat teken ook wegnam, als Israël snood ondankbaar van Hem afhoereerde, zoals wij zulks met beslistheid kunnen zeggen dat geschied is in de dagen van de Hogepriester Eli. Ware toch toen de wolk van Gods Heerlijkheid in het Heilige der Heiligen geweest, rustende als weleer tussen de vleugelen van de Cherubim, gewis Hofni en Pinehas zouden het wel gelaten hebben, om door te dringen in dat voor hen ontoegankelijk vertrek, laat staan dat zij het zouden hebben durven ondernemen om de Ark daaruit weg te voeren. En wat Salomo's Tempel betreft, waarin de Heere op gelijke wijze als in de Tabernakel Zijn intrek genomen had, ook daarin is voorzeker de wolk van Zijn Heerlijkheid niet *bestendig* boven het Verzoendeksel geweest, maar weggenomen door God als, onder snode koningen, het volk tot afgoderij verviel, en de Tempel, zoals onder Manasse in het eerst, gruwelijk werd ontheiligd. Eindelijk is, naar een gezicht van de Profeet Ezechiël bij de rivier Chebar, kort voor de verwoesting van de eerste Tempel, de Heerlijkheid des Heeren uit de Tempel weggegaan. om dat heiligdom, dat wegens Israëls zonden en onbekeerlijkheid door de rechtvaardige God tot verwoesting en verbranding gedoemd was, en waarin zoveel gruwelen gepleegd waren, voor goed te verlaten, en om daarna nimmer weder te keren. Ezech. 10:18. Het wordt dan ook algemeen door de Rabbijnen erkend, dat er in de tweede Tempel, gelijk ook in die van Herodes, geen Schechina geweest is, maar dat deze behoorde onder de vijf voorname dingen, die daarin gemist werden.

Maar niettegenstaande het gemis van dit teken van 's Heeren Heerlijkheid en genadige tegenwoordigheid, gelijk ook van de Ark des Verbonds, en van andere zaken, zou toch, naar de voorspelling van de Profeet Haggai, door hem gedaan toen hij tot de herbouw des Tempels vermaande, "de heerlijkheid van dit laatste huis groter worden, dan van het eerste". Hagg. 2. Ja, de Heere van de heirscharen zou "dat huis met heerlijkheid vervullen".

En wij, begenadigd óók met het Nieuwe Testament, wij weten hoe ook *die* belofte van de God van de waarheid is vervuld geworden. Hij, Die door Simeon, in zijn lofzang, wordt genoemd: "een licht tot verlichting van de heidenen, en tot heerlijkheid van Uw volk Israël", Luk. 2. En door Paulus "de Heere der heerlijkheid", *de Heere Jezus Christus, Hij is* de vervulling van dat woord van de belofte. 1. Kor. 2.

Wèl hebben Zijn gezegende voeten nooit het *Heilige*, veel minder het *Heilige van de Heiligheid* van de Tempel betreden; maar in Zijn *Voorhoven* heeft Hij verkeerd, geijverd voor Zijns Vaders eer, en door woorden en daden Zijn heerlijkheid aan het volk geopenbaard, zonder dat een Voorhang haar verborg in een vertrek, slechts één dag in het jaar, en alleen voor de Hogepriester toegankelijk. En is, toen de ure Zijns lijdens was nabij gekomen, *dat* Huis door Hem verlaten, gelijk de Heerlijkheid des Heeren de eerste Tempel verliet, en is het woord, door Hem gesproken, vervuld geworden: "Ziet, uw huis wordt u woest gelaten", Hij is na lijden ingegaan in het huis Zijns Vaders, in de Hemel, in het hemels Heiligdom, om *dat eenwig* met Zijn heerlijkheid te vervullen, ja om Zelf daarvan, tot eeuwige vreugde en dankstof van Engelen en gezaligden, de grootste heerlijkheid uit te maken.